భారతి

మాసపత్రిక

★

సంపాదకుడు:

శివలెంక శంభుప్రసాద్

★

మార్చి 1970

★

సంపుటము : 47 : సంచిక : ౩ :

విడిప్రతి వెల ఒక రూపాయి

విషయానుక్రమణిక

మార్చి 1970

అభ్యర్థనము

శ్రీ వఝ్ఝల వేంకటేశ్వర్లు

చేతస్సంస్ఫురదాత్మ తత్త్వముగ, సచ్చిత్సౌఖ్య రూపంబుగా,
ప్రాతస్సంస్మరణీయ నిష్కల పరబ్రహ్మంబుగా, త్రిస్థలీ
చైతన్య ప్రభవంబుగా, పరమ హంసంబౌ తురీయంబుగా
భూతగ్రామము గాని నే నిను, ననున్ బుద్ధిం దలంతున్, ప్రభూ.

అన్నప్రాణ మయాదికోశములలో వ్యాపించి సూక్ష్మంబుగా
నన్నింటం గల నీవ కాదె, పరమాత్మా, శుద్ధ చైతన్యమై;
నిన్నుం గాంచగ, నేను నీవ యను కన్విప్పైన తెల్వొందగా
ఎన్నో జన్మము లెత్తి యెత్తవలెనో యింకెన్ని జన్మల్, ప్రభూ.

అరదము దేహ, మింద్రియము లశ్వము, లర్థము లధ్వముల్, మన
స్సరయగ ప్రగ్రహమ్ము, రథి యాత్మయు, సారథి బుద్ధిగా, నిటన్
జరిగెడి జీవయాత్ర సమనస్కత నిత్యశుచిత్వ మొంది త
త్పరమపదంబు పొందగల భాగ్యమొసంగుము సత్కృపన్, ప్రభూ

క్షేత్రజ్ఞుండవు నీవ, నీవ పురుషశ్రేష్ఠుండవున్; సర్వతః
శ్రోత్రాపూర్ణము. సర్వతోవదన చక్షుశ్శీర్షయుక్తమ్ము, స
ర్వత్రోదంచిత పాణిపాద మగు నా బ్రహ్మంబవున్ నీవ; యే
నేత్రంబుండిన నిన్ గనంగలనో దానిన్ నాకు నీవే, ప్రభూ.

చేతఃప్రాణవచోక్షికర్ణములు భాసింపంగ నవ్వానికిన్
చేతః ప్రాణ వచోక్షి కర్ణమయి భాసించున్ స్వయంభూతి నే
చైతన్యం, బది యీవ; చేరవు నినున్ చక్షుర్వచశ్శ్రోత్రముల్,
చేతమ్మున్; మనుజైన విజ్ఞులకె యజ్ఞేయుండ వీవో ప్రభూ.

అభ్యర్థనము

అరణీభూతములై పరస్పరము జీవాత్మాంకృతుల్ ధ్యాన త
త్పరతా నిర్మథనంబు నొందగ 'అహం బ్రహ్మాస్మి' మంత్రంబునన్
పరమజ్ఞాన మహాగ్ని యుప్పతిలి సర్వాజ్ఞానరూపేంధనం
బురువేగంబున దగ్ధమున్ సలుపు, నా యోగంబు నీవే ప్రభూ.

కవు 'ఉత్తిష్ఠత' నాగ, 'జాగ్రత' యనంగా మున్ను వేదాంతి పుం
గవులై 'ప్రాప్య వరాన్ నిబోధత' యనంగా దెల్పినా రుజ్జ్వల
ప్రవచో బోధము; దుర్గమమ్ము క్షురధారా శాత మా మార్గ మే
నవలంబించి భవత్పదంబు గన నిన్నర్థింతు శక్తిన్, ప్రభూ.

వెలుగడు వేవెలుంగిచట; వెల్గడు మంచు వెలుంగు నచ్చటన్,
వెలుగవు మింటిరిక్కలట; వెల్గవు మించులు, వెల్గ డగ్నియున్;
వెలుగుల వెల్గు తత్పదము వెల్గినయప్పుడె యెల్ల విశ్వమున్
వెలుగును; నీవ యా వెలుగు వెల్లువ, నన్వెలిగింతు వో ప్రభూ.

ప్రఖ్యాత ఫ్రెంచి కవి బాడెలేర్

శ్రీ శివకుమార్

ప్రపంచమునకు దుఃఖమే మూలకారణము. దుఃఖము నుండి ఎవ్వరూ తప్పించుకొనజాలరు. ధనికుడు, పేదవాడు, ఉన్నతుడు, నీచుడు, పడుచువాడు, వృద్ధుడు, మంచివాడు, ఆడ్డవాడు—అందరూ దుఃఖానికి గురికావలసిందే. జీవితమంటే ఏమిటని ప్రశ్నించిన రాజుకు ఒక ఋషి 'మానవుడు పుట్టుట, దుఃఖించుట, మరణించుటయే' నన్నాడట. దుఃఖమనేది జీవితానికొక మూల్యము. సృష్ట్యాదినుంచి మానవులు కన్నీటినంతా కలిపితే సముద్రపు నీటిని మించుతుందంటాడు గౌతమబుద్ధుడు. బుద్ధుడు ప్రపంచించిన నాలుగు ఆర్యసత్యాలూ ప్రబోధించిన మతమూ దుఃఖ ప్రాతిపదికతో నిర్మించినట్టివే: (1) దుఃఖము, (2) దుఃఖమును దీసికొనివచ్చు కారణమగుపుట్టుక (3) దుఃఖనిరోధము, (4) దుఃఖమును నిరోధింపజేయు మార్గము. ఆనందం క్షణికం; దుఃఖం అనివార్యం. విషాదంనుంచి వ్యథనుంచి నిజమైన ఆనందం ఉద్భవిస్తుందంటాడు గాంధీజీ. డాంటే, షేక్స్పియరు కవులు మానవదుఃఖాన్ని అద్భుతంగా చిత్రించిన ప్రతిభావంతులు. కవులకు ఈ దుఃఖం అత్యంత ప్రియమైన వస్తువుగా రూపొందింది. రొమాంటిక్ కవులంతా దుఃఖించినవారే.

ఫ్రాన్సుదేశంలో 1885—1914 మధ్య కాలంలో ప్రతీకకవిత్వోద్యమం సాహిత్యప్రపంచాన్ని ఒక్క ఊపు ఊపింది. ఈ ఉద్యమాన్ని పెంచి పోషించినవాడు మల్లార్మే. దానికి చేయూతనిచ్చిన వారిలో బాడెలేర్ ఒకడు.

బాడెలేర్ 1821 లో జన్మించాడు. పారిశ్రామిక విప్లవోద్యమ మారంభమైంది. నాగరికత తారుమారవుతున్న తరుణం. ఫ్రెంచి విప్లవం ఫలితంగా సాహిత్యంలో ప్రజాస్వామ్యభావాలు పొడసూపినవి. మధ్యతరగతి ప్రజలు తలెత్తగలుగుతున్నారు. కవిత్వం కొత్తదారి పట్టింది. బాడెలేర్ బాల్యం హాయిగా గడిచినట్టులేదు. చిన్నతనంలోనే తండ్రి గతించాడు. తల్లి జనరల్ ఆపెక్‌ను తిరిగి పెళ్లిచేసుకోవటంవలన బాడెలేర్‌కు మరింత నిరాశ పెరిగింది. తల్లిపట్ల ఆయనకు గాఢమైన ఆప్యాయత. అందుకు నిదర్శనంగా, ఒక కథ; ఆయనకు ఏడేళ్ల వయస్సులో తల్లి పడకగది తాళపు చెవిని కిటికీ లోంచి విసరిపారేశాడట. అందువలన పెళ్లినాటి రాత్రి ఆమెతో గడపలేకపోయాడు తండ్రి. తల్లిదండ్రులను ఈ విధంగా బాధపెట్టాక సాహిత్యం వైపు తిరిగాడు. ఆర్థికమైన యిబ్బందులకు లోనయ్యాడు. రెండేసిరోజులు భోజనంలేకుండా, పడుకోటానికి పరుపులేక, చలికాగడానికి కట్టెలు లేక దుర్భర జీవితాన్ని అనుభవించానంటాడు తల్లికి వ్రాసిన లేఖలలో. బాడెలేర్ లేఖలను ఫ్రెంచిభాషలో ఆరు సంపుటాలుగా వెలువరించారు. ఇటీవల యింకొకటికూడా ప్రచురించారు. **Les Fleurs du Mal** ను పూర్తిచేయుటకు కావలసిన సంతోషపు ఘడియలు కొరవడినవన్నాడు. ఆ పద్యాలు ప్రచురించినపుడు దూషణలను ఎదుర్కోవలసివచ్చింది. సిఫిలిస్ మూలకంగా పక్షవాతంవచ్చి నయం కాకుండానే మరణించాడు. బాల్యంలో విపరీతమైన బాధను అనుభవించినట్టు జీవిత చరిత్రకారులందరూ చెబుతున్నారు. 1848 విప్లవంలో బాడెలేర్ ప్రముఖపాత్ర వహించాడు. ఏ రాజకీయపక్షానికి

చెందినవాడుకాదు. ఏ రాజకీయ సిద్ధాంతానికి నివాళి పట్టలేదు.

పద్యాలలోను, లేఖలలోను వ్యక్తపరిచే బాధ దుఃఖము శుష్కసాహిత్య ప్రదర్శనాపద్ధతి కాదు. విషాదానుభవఫలితం. బాడెలేర్ దుఃఖజీవి. నైతిక ఏకాంతత, భౌతికావసరాలు, ఉన్నతశిఖరం అందుకోలేక నిరాశ, శారీరకలోపాలు — వీటితో క్రుంగిపోయాడు. బాడెలేర్ ముఖ్యంగా Sensual Poet. సాంఘిక నైతిక బాధ్యతలనుండి తప్పించుకోటానికి యత్నించాడు. కేవల ఇంద్రియానందాలను అధిగమించాలని ప్రకృతిసౌందర్యం ప్రేరేపిస్తున్నట్టుగా తన పదిహేడవయేట వ్రాసిన పద్యంలో అంటాడు. మానవదేహాన్ని భౌతికసమ్మేళనంగా, కదిలే సుందరశిల్పకళామూర్తిగా ప్రేమిస్తాడు. ఈ పూర్ణభౌతికవాదం స్వచ్ఛ భావ వాదానికి దూరం కాదంటాడు. బాడెలేర్ తాత్వికత ఒక నిర్దిష్టమైన ఆలోచనాసరళితో కూడుకొన్నట్టిది కాదు. ఆయన వివేచన మానవుని ఉనికిని, మానవజాతి నిగూఢ గమ్యాన్ని విచారణచేయటం వరకే పరిమితం. కళ కళకోసమేనన్న ఆస్కార్ వైల్డు వాదాన్ని ఖండించాడు. దాన్ని Puerile utopia గా, Sterile and intlagrant contravention of human genius గా అభివర్ణిస్తాడు.

సమకాలీనులతో సంబంధమేర్పరచుకొన్న వర్తమానకవి బాడెలేర్. బాధ జీవితంపట్ల జగత్తుపట్ల ఒక దృక్పథాన్ని రూపొందించింది. బాధలో భౌతిక నైతిక విభేదంలేదు. రెంటి పర్యవసానం ఒకటిగానే చెబుతాడు. మనోదౌర్బల్యానికి శారీరక రుగ్మత కారణమో, ఇచ్ఛ లేక నైతికమైన పిరికితనం శారీరకంగాఅలసత్వాన్ని కలిగిస్తుందో తెలియడంలేదు. నైతికత రుగ్మతను రూపుమాపగలిగితే నిర్విరామంగా శారీరకకృషిచేస్తే స్వస్థత చేకూరుతుంది. నైతికతనుగూర్చిన పిరికితనంవుంటే బలహీనుడైపోతాడంటాడు. ఈ విధమైన సంఘర్షణలు నిరాశలు ప్రతిచోటా దర్శించాడు బాడెలేర్. దుఃఖము, బాధ, ఏవగింపు Le voyage లోను, Confession లోను, Spleen et Ideal లోను చూడగలం.

ప్రేమ, సౌందర్యం— ఈ రెండే దుఃఖంగా పరిణమిస్తాయి; ఈ ప్రపంచంలో మృత్యువు తప్ప ఏదీ నిజంకాదుఅని బాడెలేర్ అంటాడు, ఒక కవితలో. కవి జీవితంలో బాధ అనేది సామాజిక సత్యంగా అవభాసిస్తున్నది. ఈ బాధనుంచి తప్పించుకొనలేదు. ఈ బాధే విముక్తిమార్గం. దుఃఖంవలన ఆత్మపాప ప్రక్షాళన జరుగుతుంది. పాపాలను పోగొట్టే దివ్యభేషజం బాధ. అది ప్రసాదించిన భగవంతుడు శ్లాఘనీయుడని బాడలేర్ భావించాడు. బాధననుభవించుటకు ధైర్యాన్ని ప్రసాదించమని భగవంతుణ్ణి ప్రార్థించాడు. జీవితంపట్ల ద్వేషపూరితమైన అసహ్యభావం లేకుండా శరీరాన్ని మనస్సును ప్రేమించేశక్తిని ప్రసాదించు ప్రభూ అని వేడుకొంటాడు. వర్తమానం నుండి పారిపోవుట, మరణం, ప్రేమ, పాపం అవినీతి ఆయనను ఆవరించాయి. స్కాచ్ పర్యటనలో కీట్సు కవివలెనే రెస్టారెంటు బయట నిలబడే బిచ్చగాళ్ళను, పారిస్ నగరంలో ఎంతో ప్రయాసపడుతూ నడిచిపోయే ముసలిఅవ్వలను చూచినప్పుడు, తన కెంతో బాధ కలుగుతుందంటాడు.

బాడెలేర్ దుఃఖభావన పడకకుర్చీ వేదాంతం వంటిది కాదు. జీవితాచరణకుకూడా బాడెలేర్ ప్రాధాన్య మిచ్చాడు. 'నేను దుఃఖంలో వున్నాను. విశ్రాంతిలేదు. సద్గుణంలో వ్యసనం ఎక్కువ చోటుచేసుకోటంవలన మనిషి చాలా బలహీన జంతువని చెబుతాను. ప్రపంచంలో కష్టమైనటువంటిది నేను పనిచేయటం. బాల్జాక్ నిరంతర కృషి చేశాడు. పనిచేయటంవలన డబ్బు సంపాదించటమేకాదు ప్రావీణ్యాన్నికూడా సంపాదించవచ్చు' అన్న ఒక వాదం ఆయన ప్రారంభించాడు.

దుఃఖం మనిషిని ఉన్నతుణ్ణి చేస్తుంది. నీవు బాధపడుతున్నది నిజం. నీ బాధ గొప్పది.

శతరులకు సుఖం ఎలా అవసరమో నీకు దుఃఖం అంతే అవసరమంటుంది బాడెలేర్ సృష్టించిన ఒక పాత్ర.

బాధ రెండువిధాలుగా వుంటుంది. ఒకటి నీచస్థితినుండి ఉచ్ఛస్థితికి తీసుకుపోగలిగితే యింకొకటి మనిషిని దుర్మార్గునిగా క్రూరునిగా రూపొందిస్తుంది. మొదటిది ఆత్మీయమూ రెండోది పరకీయమూను. మొదటిరకం బాధ ఆధ్యాత్మికోన్నతికి దారితీస్తే రెండోరకంబాధ పశుత్వంలోకి మళ్లిస్తుంది. బాడెలేర్ బాధ ఆ మొదటిరకానికి చెంది ఆత్మశుద్ధికి మార్గంచేసింది. ఈ బాధ నిశ్శబ్ద చైతన్యంలోకి దారితీసింది. ఆత్మీయమైనబాధ జగత్తును అధిగమించేట్టుచేసి దైవత్వానికి దగ్గరగా తీసుకుపోతుంది.

ఒక ఉత్తరంలో రెంటికోసం ప్రార్థిస్తాడు బాడలేర్. ఒకటి తనకు జీవించేశక్తి కావాలని, రెండు తల్లికి దీర్ఘాయుష్షు కావాలని; జీవిత నివృత్తిని బాడెలేర్ నిరసిస్తాడు. జీవన పరిస్థితులను అంగీకరించనివాడు తన ఆత్మను అమ్ముకుంటాడు. సమకాలీన సమాజమే రచయిత రచనలకు ఊపిరి. సమకాలీనతను వదలి ప్రాచీన గ్రీకు, మధ్యయుగసాహిత్యాలను అన్వేషించవద్దంటాడు. తల్లికి వ్రాసిన ఉత్తరాలు బాధ, ఆవేదన, విసుగు, వెగటు మాటలతో నిండి వుంటాయి. బాడెలేర్ వ్రాసిన ఎస్సెన్స్ ఆఫ్ లాటర్‌లో నవ్వును 'సేటనిక్'గా చెపుతూ యోగి నవ్వడంటాడు. మానవుడు తన పతనాన్నిచూచి తానే నవ్వుకోడు; తాత్వికుడైతేతప్ప. తననుండి వేరుపడగల శక్తి అలవడినప్పుడు నిర్లిప్తతతో పరిశీలకునివలె దర్శించగలడు, తనకు జరిగే సంఘటనలను. బాడెలేర్, కీట్సు, షేక్స్పియరు కవులు ఆ విధంగా దర్శించగలిగారు.

కొందరు విమర్శకులు బాడెలేర్‌ను నిరాశావాదిగా పేర్కొన్నారు. జగత్తంతా ప్రయాణం చేసినా ఒక్కవెలుగురేఖ చూడలేకపోయాడన్నారు. భయానకమయిన మానవ దుర్మార్గాన్ని అవినీతిని బీభత్సంగా వర్ణిస్తూ అంటాడు—

> Bitter Knowledge we draw from voyaging
> Monotonous and mean today, yesterday, tomorrow,
> always the world shows us our own images,
> an oasis of horror in a desert of tedium.

ఆత్మీయమైన వ్యక్తిగత దూషణ నైతిక దోషమైతే ప్రాపంచికదూషణ రసాత్మక దోషమవుతుందన్నారు. ప్రొఫెసర్ W. T. బాండీఅంటారు: Some critics have over emphasized the ill in Baudelaire and that the suffering which he shares with all mankind is far more important. Mr. Mathur is certainly on the right track.' (శ్రీ డి. కె. మాథుర్ జోధ్‌పూర్ విశ్వవిద్యాలయంలో ఇంగ్లీషులెక్చరర్‌గా పని చేస్తున్నారు. Indian correspondent for Baudelaire Studies. బాడెలేర్‌నుగూర్చి మాథుర్ వ్రాసిన వ్యాసాలన్నీ ఇంటర్నేషనల్ బిబ్లియాగ్రఫీలో చేర్చబడినవి. అమెరికాలోని వాండర్ బిల్ట్ యూనివర్సిటీవారు బాడెలేర్ స్టడీస్ సెంటర్ ఒకటి ఏర్పాటు చేశారు. దానికి W. T. బాండీ డైరెక్టరు. Bulletin Baudelaire పత్రిక సంవత్సరానికి రెండు సంచికలు ఆంగ్లంలోను ఫ్రెంచిలోను ప్రచురిస్తారు. బాడెలేర్‌నుగూర్చి ఆంగ్లంలో ఉత్తమ గ్రంథం యింతవరకు వెలువడ లేదంటున్నారు. బాడెలేర్ జీవిత చరిత్ర వ్రాసిన ఎనిడ్ స్టార్కీ గ్రంథంగాని, మార్సెల్ రఫ్ గ్రంథానువాదంగాని లోపభూయిష్ఠములు. ఫ్రెంచి సాహిత్యంలో విశిష్ట స్థానాన్ని ఆక్రమించుకున్న బాడెలేర్ చిరస్మరణీయుడు.

(ఈ వ్యాస రచనకు సహకరించిన డి. కె. మాథుర్‌గారికి, బాడెలేర్‌స్టడీస్ సెంటర్ డైరక్టరు W. T. బాండీకి కృతజ్ఞతలు.)

నాయకురాలు నాగమ్మ

డా. తంగిరాల వెంకటసుబ్బారావు

'నాయకురాలి కనుమ' (కారెంపూడి సమీపము)

పరశురాముడు క్షత్రియ సంహారము చేయుచుండగా కార్తవీర్యార్జునుని మనుమడు భయముతో నాకరెడ్డి మఱుగును జొచ్చెరట. పరశురాముడు వానిని వెంబడించుచు నా రెడ్డికడకురాగా, ఆ రెడ్డి భయపడి గర్భిణియగు తన భార్యను అడ్డు పెట్టెనట. పరశురాము డాగ్రహావేశమున స్త్రీయని సంకోచింపక ఆ గర్భిణిని సంహరించెనట. అప్పుడామె గర్భమునయున్న శిశువు పరశురామునితో 'నాకు వరమిమ్ము' అని ధిక్కరించి పలికినదట. పరశురాము డాశ్చర్యపడి, తాను కలియుగమున బ్రహ్మనాయుడుగా పుట్టినప్పుడు ప్రమథగణము పల్నాటివీరులు గాను, ఆ శిశువు 'నాగమ్మ'గాను జన్మింతురనియు, ఆ నాగమ్మ ఘనత నొందునియు తెల్పెనట.

నాయకురాలు నాగమ్మనుగూర్చిన ఒక ప్రాచ్య

జన్మ వృత్తాంతము మద్రాసు ప్రభుత్వ ప్రాచ్య లిఖిత పుస్తకభాండాగారమునగల డి. నెం. 1140, 1141 ప్రతులలో నున్నది. పల్నాటిలోని శ్రీమతి పేరమ్మగారు (గుత్తికొండ) రచించిన 'యోగామృతసారము'అను గుత్తికొండబిలమాహాత్మ్యములో కూడా పల్నాటివీరుల పూర్వజన్మలనుగూర్చిన విషయము లున్నవికాని, అవి అభూతకల్పనలతో అస్తవ్యస్తముగా నున్నవి.

'జిట్టగామాలపాడు'అను గ్రామమున 'పొట్టి నాగిరెడ్డి' ('రామిరెడ్డి'అని కొందఱు)అను పేద రైతునకు పొలములో నాగులేటితీరమున నొక స్త్రీశిశువు దొరకినది. ఆమెకు 'నాగమ్మ'యని పేరిడి పెంచుకొనుచుండెను. ఆమె వచ్చిననాటి నుండియు నాగిరెడ్డి మిగుల సంపన్నుడయ్యెను. కొన్నినాళ్ల కామెకు వివాహము చేసెను. నాగమ్మకు వివాహము జరగిన కొలదిదినములకే మగడును, అత్తమామలును, తల్లిదండ్రులును మరణించిరి. అయినను ఆమె నిరుత్సాహము చెందక యుద్ధవిద్య లందును, రాజకీయశాస్త్రమునందును ఆఱితేరి, 'నాయకురాలు' నామమును ధరించి, ప్రజలకు తీర్పరియై, ఆ చుట్టుప్రక్కల నొక రాణివలె మెలగుచుండెను.

ఇట్లుండ నొకనాడు, అనుగురాజు జిట్టగామాలపాడు ప్రాంతమందలి అరణ్యమునకు వేటకు వచ్చెను. (అనుగురాజు కుమారుడైన నలగామరాజు వేటకు వచ్చినట్లుగా కొన్నివీరగథలలో గలదు. ముదిగొండ వీరభద్రకవి 'వీరభాగవత'మను తన పద్యకావ్యమున 'నలసింగరాజు' వేటకు వచ్చెనని వ్రాసెను.) వేటయందలసిపోయిన రాజునకును ఆతని పరివారమునకును నాగమ్మ గొప్పవిందు చేసెను. అనుగురాజు మిక్కిలి సంతసించి, ఆమె కేదైన నొక వరము నీయ సంకల్పించెను. నాగమ్మ, యేడుజాములు గురజాల సింహాసన మెక్కుట కనుజ్ఞ కోరెను. (వీరభద్రకవి కావ్యములో నొకజాము సింహాసన మెక్కుట కనుమతిని గోరెనని కలదు. పింగళి వారి ప్రతిలో 'ఆరు నాకగడియ' మంత్రిత్వమును గోరెనని కలదు.) అనుగురాజు సమ్మతించి, పత్రము వ్రాసి ఆమెకిచ్చెను. అప్పటినుండియు నాగమ్మ గురజాలకోటకు వచ్చిపోవుచుండెను.

అనుగురాజుసభలో నాగమ్మకు పలుకుబడి హెచ్చుచుండెను. అందఱును ఆమెకు విధేయులగుచుండగా, ఒక్క బ్రహ్మనాయడుమాత్రము ఆమెను లెక్కింపకుండెను. అందుచే నాగమ్మ బ్రహ్మనాయని ద్వేషించి, అనుగురాజుతో బ్రహ్మనాయనిపై కొండెములు చెప్పసాగెను. రాజు, నాగమ్మ మాటలను మొదట పెడచెవిని పెట్టినను, క్రమక్రమముగా నమ్మదొడగెను. బ్రహ్మనాయడు సమస్కరించుటచే అనుగురాజు మరణించెను.

అనుగురాజు మరణానంతరము బ్రహ్మన నలగాముని రాజుగాజేసి, తాను మంత్రిత్వమును నెఱపుచుండెను. ఒకనాడు నాగమ్మ, అనుగురాజు తనకు వ్రాయించి యిచ్చిన రాగిరేకును దెచ్చి నలగామునకు జూపెను. అతడు తండ్రి యిచ్చిన వాగ్దానమును గౌరవించి, నాగమ్మకు ఏడుజాములు గురిజాల సింహాసనమిచ్చెను. ఆ పరిమిత కాలములో నాగమ్మ కఠినచర్యలను గైకొని ప్రజలనుండి రావలసిన పన్నులన్నింటిని వసూలు చేసినది. (నాగమ్మ పన్నులు ఎగవేసిన ప్రజలను ఎండలో రేగుకంపలపై నిలువబెట్టి వసూలు చేసినదని గాథాకారులు (minstrels) పాడుచుందురు.)నలగాముడా ధనమునుజూచి ఆశ్చర్యపడెను. ప్రజలలో నింత ధనముండగా బ్రహ్మనాయడు వసూలుచేయక ఉపేక్షించుచున్నాడని తలంచెను. నాగమ్మ సామర్థ్యమును గుర్తించి, బ్రహ్మనాయని మంత్రిపదవినుండి తొలగించెను. నాగమ్మను మంత్రిణిగా స్వీకరించెను.

నాగమ్మ అంతటితో నూరకొనలేదు. వీరవిజ్జలదేవి కుమారులగు మలిదేవాదులను జంపింప యత్నించినది. వారిచే దుడుకుపనులు చేయించి,

వారిపై నలగామునకు కోపము వచ్చునట్లు చేసినది. నలగాముడు బాలురగు మలిదేవులను చంప నాజ్ఞాపించెను. కాని బ్రహ్మనాయ డాబాలురను రక్షించి, వారికి కొంత రాజ్యము నిమ్మని నలగాముని పై నొత్తిడి తెచ్చెను. బ్రహ్మనాయుడు మలిదేవ రాజులతో గలసి గురిజాలనువీడి, చంద్రవంకానదీ తీరమునుచేరి, అటనున్న యరణ్యమును నఱకించి 'మాచెర్ల' యను పట్టణమును గట్టించి, మలిదేవుని పక్షమున తాను పాలించుచుండెను.

ఆచార్య పింగళి లక్ష్మీకాంతంగారు పరిష్కరించిన 'పల్నాటి వీరచరిత్ర' (విశాలాంధ్ర ప్రచురణ, 1961)లో, నాగమ్మ నలగామునిచే అవకీయబడిన యేడు గడియల కాలములో భటులను పిలిచి, బ్రహ్మన నిండొండ్ర యిండ్లను దోపిడి చేయించి, ధనమును సమకూర్చినట్లు లేదు. బ్రహ్మనాయుడు మలిదేవునకు పట్టముగట్ట ప్రయత్నించుచున్నాడని నాగమ్మ చెప్పగా, నలగామరాజు నమ్మి, మలిదేవులను చెఱసాలలో వేసినట్లున్నది కాని, చంప యత్నించినట్లు లేదు. బ్రహ్మన చిన్నను నీనిచే వారిని చెఱ విడిపించి, గురిజాల చుట్టును సైన్యములను మోహరించి, మలిదేవులకు రాజ్య భాగము నిమ్మని నలగాము నొత్తిడి చేసెను. నలగాముడు మాచెర్లను విభజించి మలిదేవున కిచ్చెను.

వీరభద్రకవి పద్యకావ్యము 'నలసింహరాజు' నకు ప్రాముఖ్యమీయబడినది. నలసింహరాజు నాగమ్మ దుర్బోధచే మలిదేవులను చంప నాజ్ఞాపించును. బ్రహ్మనాయుడు వారిని రక్షించి, గురిజాలను విడిచి పోవును. గురిజాల పౌరులు బ్రహ్మన్నా వత్తుమందురు. చంద్రవంక తీరమున అరణ్యమును నఱకి, మాచెర్ల పట్టణమునుగట్టి, బ్రహ్మనాయుడా పట్టణములో వినకర్తృము కుదిర్చును.

వీరభద్రకవి కావ్యమున నాగమ్మను పెంచిన రెడ్డిపేరు 'పొట్టినాగిరెడ్డి' అని కలదు. అక్కిరాజు ఉమాకాంతంగారు నాగమ్మ తండ్రి (పెంపుడు తండ్రి) 'చౌదరి రామిరెడ్డి' యనియు, 'మేనమామ

నాయకురాలి కనుమలో ప్రవహించెడి నాగులేరు. (కారెంపూడి సమీపము)

2

'మేకపోతు సింగారెడ్డి'యనియు, ఈమె యింటి పేరు 'ఆరవల్లివారు' అనియు దెల్పిరి. (మా.వారి పల్నాటి వీరచరిత్ర, ప్రథమ భూమిక.) ఈ యారవల్లి వారనునది నాగమ్మ అత్తవారింటిపేరో, లేక పుట్టింటిపేరో తెలియుటలేదని ఉమాకాంతం గారు సందేహించిరి. ఆచార్య పింగళి లక్ష్మికాంతం గారు తాము పరిష్కరించిన పల్నాటి వీరచరిత్రలో నాగమ్మ పెంపుడు తండ్రి 'వీరజగ్గారెడ్డి' యనియు, మేనమామ 'మేకపోతులరెడ్డి' యనియు దెల్పినారు.

'పంట రెడ్డివారి పడతియు మరియు
వీరజగ్గారెడ్డి వేడుక పుత్రి
మేకపోతులరెడ్డి మేనకోడలను
నాగమ్మయను ఒక నారీలలాము'

— పల్నాటి వీర చరిత్ర, విశాలాంధ్ర ప్రతి, పుట 41.

నాగమ్మ యింటిపేరు వీరి ప్రతిలో లేనే లేదు. నాకు పల్నాటిసీమలో కారెంపూడి గ్రామమున లభించిన యొక తాళపత్ర గ్రంథమున నాగమ్మను గూర్చి యిట్లున్నది:—

'పంటరెడ్డివారి పణతి యనంగ
ఎలమి జగ్గారెడ్డి వేడుకపుత్రి
మేకపోతులరెడ్డి మేనకోడలును
ఆరవెల్లివారింటి అమరుకోడలును
తరుణి నాగమయును తక్షణమందు'

—కారెంపూడి తాళపత్ర ప్రతి, ఆకులు 86, 87.

నాకు లభించిన తాళపత్ర గ్రంథమునుబట్టి నాగమ్మనుగూర్చిన పెక్కుసందేహములకు నివృత్తి లభించుచున్నది. అక్కిరాజు ఉమాకాంతంగారు 'ఆరవెల్లి'అనునది నాగమ్మ పుట్టింటిపేరో, లేక అత్తవారింటిపేరో తెలియుటలేదనిరి. నాకు లభించిన తాళపత్రప్రతిలో నిది యత్తవారింటిపేరని స్పష్టముగా నున్నది. ('ఆరవెల్లివారింటి అమరు కోడలును'). 'వేడుకపుత్రి'యనుటచే నీమె జగ్గారెడ్డికి పుట్టినదికాదని స్పష్టమగుచున్నది. 'మేన' శబ్దముచే నీమె తల్లిగారి పుట్టింటిపేరు 'మేకపోతులవారు'అని తెలియుచున్నది. ఈమె మేనమామ పేరు 'సింగారెడ్డి'యని అక్కిరాజువారు తెల్పియున్నారు. పింగళివారిప్రతిలోను, నా ప్రతిలోను 'సింగా'శబ్దము లోపించినది. (బహుశః గణము కొఱకు లోపించినదేమో !) 'మేన'శబ్దముచేత నితడు నాగమ్మ నిజమాతసోదరుడే కావలెను. 'పంటరెడ్డి వారు'అనునది నాగమ్మ పుట్టింటిపేరు కావచ్చును. అనగా జగ్గారెడ్డియింటిపేరు. లేదా యిది నాగమ్మ అసలు తండ్రియింటిపేరైనను కావచ్చును. అదియును కానిపక్షమున నిది రెడ్లకులములో నీమె శాఖను దెల్పునది కావలెను. (నేడు 'పంటరెడ్డి'యనునది రెడ్లశాఖలలో నొకటిగామాత్రమే ప్రచారమున నున్నది. 'పంటరెడ్డివారు'అనునది యింటిపేరుగా నున్నట్లు తెలియవచ్చుటలేదు.)

నాకు పల్నాడులో 'జానపాడు' గ్రామమున లభించిన 'గురిజాల రాయబారము'అను వేఱొక ప్రతిలో నాగమ్మ తండ్రిపేరు 'చౌదరి రామిరెడ్డి' యని కలదు. 'జగ్గారెడ్డి' యీమె తండ్రిగాక, మేనమామగా జెప్పబడినాడు:—

'ఒకనాటి మధ్యమున వనరువేగమున
జెట్టగామాలపాటి గట్టినాయకురాలు
చవుదరి రామిరెడ్డి చక్కని కూతురు
మేకపోతుల జగ్గారెడ్డి మేనకోడలేమి
వున్నది గామాలపాట వుచితంబుగాను'

మాచెర్లలోనున్న శ్రీ కలవల వెంకటసుబ్బారావుగారు 'తమ 'భక్త పలనాటి వీరచరిత్ర'యను విమర్శ గ్రంథములో (అముద్రితము) నాగమ్మను గూర్చి కొన్ని క్రొత్త విశేషములు బయటపెట్టిరి. నాగమ్మ పల్నాటి సీమకుజెందిన వ్యక్తికాదనియు, తెలంగాణమున కరీంనగరు మండలములోని 'ఆరువెల్లి' గ్రామమునకు జెందినదనియు, నక్కడ నేడు

'నాయకురాలి కోటలు' (గామాలపాడు సమీపము)

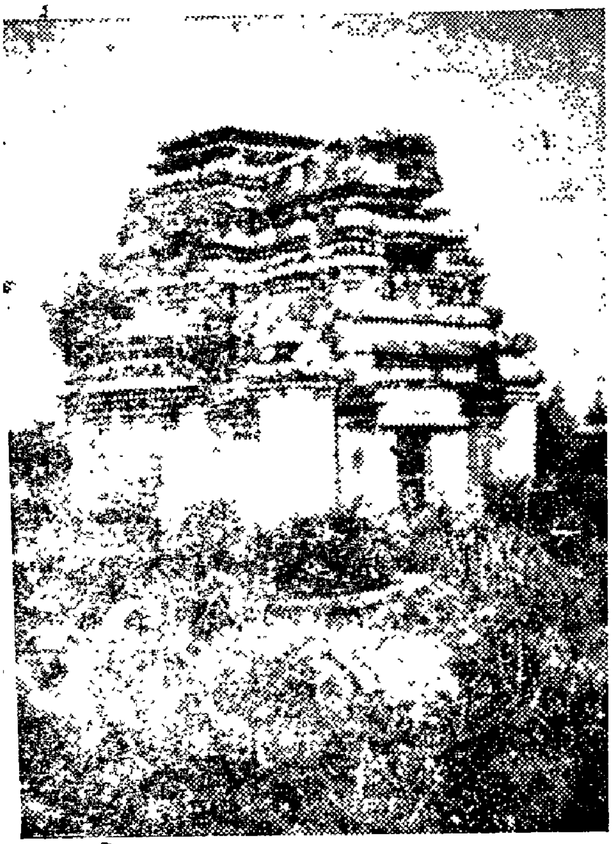
నాగమ్మపేట నాగ దేవాలయము కలవనియు, నా దేవాలయమును నేటికిని ఏటేట పూజాపురస్కారములు జరుగుచున్నవనియు చెప్పుచున్నారు. 'కరీంనగరు జిల్లా నుండి యీమె గామాలపాడు చేరుట కనేకమార్గము లుండియుండును. రామిరెడ్డి అనపత్యుడైనందున [illegible] నుండనే యక్కడినుండి తెచ్చుకొనియుండవచ్చును లేక యీమె జనని జనకులే ఆ కాలమునందే యీమె బిడ్డ నచట రామిరెడ్డికి పెంపకమిచ్చియుండవచ్చును. ఆ కాలమున ఓరుగల్లు [illegible] ఆంధ్రదేశమునకును మధ్య రాకపోకలు విరివిగ నుండెడివి' (—భక్తిసంపాటి [illegible], ఆంధ్రప్రభ, మార్చి, సెప్టెంబరు 1966 లో నేను వ్రాసినది) కంభంపాటి వెంకటసుబ్బారావుగారు ఈ విధముగా వ్రాసి, పల్నాటికిని తెలంగాణమునకును రాకపోకలు జరుగుచుండెననుటకు శౌరి నరసింహశాస్త్రిగారి 'రుద్రమదేవి'యను చారిత్రక నవల సాక్ష్యమిచ్చుచున్నదని తెల్పినారు.

సుబ్బారావుగారి నిరూపణము సమంజసముగనే యున్నది. నాగమ్మ బిట్టుగామాలపాడులో నాక పేదరాపునకు నాగిరెడ్డికి బుట్టినట్లుగా వీరగాథలలో చెప్పబడినది. అందు పెంచిన తండ్రిగనే చెప్పబడినాదుకాని, కన్నతండ్రిగా చెప్పుటసులేదు. ఈమె 'ఆరువెల్లి' గ్రామమునుండి వచ్చియుండుటచే 'ఆరువెల్లి నాయకురాలు'గా పిలువబడియుండును. గ్రామనామమే యింటిపేరుగా మారిన సంఘటనలు పెక్కుగలవు. (ఒకవేళ తెలంగాణములోని 'ఆరువెల్లి' ఈమె యత్తవారి గ్రామమై యుండవచ్చును.)

ముద్రితాముద్రితములగు వీరగాథలలో తెలుపబడిన యంశములనుబట్టి, నాగమ్మను పెంచిన తండ్రిపేరు 'పొట్టినాగిరెడ్డి, నాగిరెడ్డి, చౌదరి రామిరెడ్డి' అని మూడువిధములుగా నున్నవి. ఇందు 'చౌదరిరామిరెడ్డి'యను నామమునకే పల్నాటిలో ప్రచారము హెచ్చుగానున్నది. ఇదియే విశ్వసింపదగినది. నాగమ్మ మేనమామపేరుకూడ 'మేకపోతు

సింగారెడ్డి, మేకపోతులరెడ్డి, మేకపోతుల జగ్గారెడ్డి' అని మూడువిధములుగా నున్నది. నాగమ్మ మేనమామ పేరుమాట యెట్లున్నను, అతని యింటిపేరు మాత్రము మూడింటను సమానముగా నున్నది. కాబట్టి నాగమ్మ కన్నతల్లియొక్క పుట్టింటిపేరు 'మేకపోతులవారు' కావచ్చును. మేనమామపేరు సింగారెడ్డియో జగ్గారెడ్డియో కానోపును. ఈ నాగమ్మ ఆరవెల్లివారింటికోడలనుట మాత్రము స్పష్టముగా తాళపత్ర గ్రంథములో నున్నది. 'నాయకురాలు' ఈమె బిరుదము. ఈమె రెడ్లలో పంటరెడ్డి శాఖకు జెందినదని చెప్పవచ్చును.

మాచెర్లనివాసియగు డాక్టర్ కె. బసవలింగ దేవరయను రచయిత పల్నాటి యుద్ధకథావృత్తమును గ్రహించి, 'వీరభూమి'యను బుఱ్ఱకథను రచించి 1953 లో ప్రచురించెను. ఈ రచయిత

'నాయకురాలి గుడి'
(గామాలపాడు కోటలో నాగమ్మ పూజించిన శివాలయము)

కూడా నాగమ్మ పెంపుడు తండ్రిపేరు 'రామిరెడ్డి' యనియే తెలిపెను. ఇందు నాగమ్మ భర్తనుగూర్చి బసవలింగదేవరగారిట్లు వ్రాసిరి: 'ఆమె కైదవ యేడు రాగానే మాచెర్లవాసియగు నోబళరెడ్డి కుమారుడు సింగారెడ్డికిచ్చి పెండ్లిచేసిరి' (వీరభూమి, బుఱ్ఱకథ, పుట 33). దీనికి వారికే ప్రమాణము దొరకినదో తెలియకున్నది.

కారెంపూడిలోనున్న పల్నాటి వీరావార పీఠాధిపతులు శ్రీ పిడుగు నరసింహం గారితో నాయకురాలు నాగమ్మనుగూర్చి 27-8-1966 న నేను సుదీర్ఘమగు చర్చను గావించితిని. ఆ చర్చలో పెక్కు నూతన విషయములు బయటపడినవి. ఆ చర్చ సారాంశము నిట పొందుపఱచుచున్నాను:—

'నాయకురాలు శక్తిస్వరూపిణి. జిట్టగామాలపాడు గ్రామములో రామిరెడ్డియను రైతుండెను. అతడు నిఱుపేద. అతనిది ఒంటెద్దు వ్యవసాయము. ఒకరోజున రామిరెడ్డి తన ఒంటెద్దుతో నాగులేటి తీరమునగల పొలమునకు బోయెను. చేను కంచెలలో శిశురోదనము వినబడెను. సంతానము లేని రామిరెడ్డి యా శిశువును ఇంటికిదెచ్చి, అల్లారుముద్దుగా పెంచసాగెను. ఆ పాప దొరకినప్పటినుండియు రామిరెడ్డి స్థితిపరుడు కాసాగెను. నాగులేటితీరమున లభించుటచే నామెకు 'నాగమ్మ' యని పేరుపెట్టెను. ఆమెకు ఒక బ్రాహ్మణుని యొద్ద సకలవిద్యలు నేర్పించెను. విద్యావతియైన తరువాత నాగమ్మ 'నాగాంబ' యయినది. ఆమెకు పండ్రెండవయేట రామిరెడ్డి పెండ్లిచేసెను. కాని యామె 'పోలు'లోనే ముండమోసెను. ('పోలు' అనగా పెండ్లియైన పదునాఱవనాడుచేయుపండుగ.) నాగాంబ మిక్కిలి ప్రజ్ఞావంతురాలు. తన తెలివితేటలతో తన గ్రామము చుట్టుప్రక్కల గొప్పపేరు సంపాదించెను. ప్రజలకు న్యాయవిచారణ చేయుచు తీర్పు లిచ్చుచుండెను.

అప్పుడు గురజాల రాజధానిగా పల్నాటిసీమను 'అలుగురాజు' (లేక 'అనుగురాజు') పాలించుచుండెను. అలుగురాజుమంత్రి దొడ్డనాయుడు. ఇతడు మిక్కిలి మెత్తనివాడు ప్రజలనుండి సిస్తులు సరిగా వసూలు చేయలేకపోయెడివాడు. నాగమ్మ యితని యసమర్థతను గుర్తించినది 'ఈ వెఱ్ఱిబాగుల ముసలివాడా పల్నాటి రాజ్యమునకు మహామంత్రి? ....నే నెందుకు కారాదు?' అని యాలోచించినది. గురజాలకు వచ్చి, అంతఃపురమును చొచ్చి, తన ప్రజ్ఞాపాటవములనుజూపి, రాణియగు మైలమదేవి యభిమానమును చూరగొని, ఆ రాణిద్వారా అలుగురాజునకు 'సిఫార్సు' చేయించుకొన్నది. నాగమ్మ ప్రజ్ఞావిశేషములను ప్రశంసించియు, సాటిస్త్రీయను సన్మానము పెల్లుబికియు, రాణి మైలమదేవి తన భర్తతో నాగమ్మ విషయమై గట్టిగాచెప్పి, ఆమెకు కొలువులో ప్రవేశమిమ్మని కోరినది. కాని అలుగురాజు ఆడుది యను నిరసనభావముతో నాగమ్మ విషయము పట్టించుకొనలేదు.

అయినను నాగమ్మ తన పట్టుదలను విడువలేదు. తానే స్వయముగా అలుగురాజును దర్శించి, సిస్తులు వసూలుచేయుటలో దొడ్డనాయని యసమర్థతనుగూర్చి విపులీకరించినది దొడ్డనాయని పుత్రుడగు బ్రహ్మనాయనిపైగూడ పెక్కుచాడీలు చెప్పినది. అలుగురాజు నాగమ్మ ఆంతర్యమును గ్రహించినాడు. నలగామునకు పట్టము కట్టవలెననియు, భావిలో రాజకుమారులలో స్పర్థలు వచ్చినచో మలిదేవాదులకు మాచెర్లభాగమును పంచియీయవలసినదనియు, బ్రహ్మనాయనితోచెప్పి, ఆతడు తనువు చాలించినాడు ఇట్లు రాజ్యవిభాగమును అలుగురాజే ముందు సూచించినాడు.

అలుగురాజు అనంతరము నలగామును రాజయ్యెను దొడ్డనాయని యనంతరము బ్రహ్మనాయుడు మహామంత్రి యయ్యెను. నాగమ్మ కోరిక నెరవేఱలేదు. అయినను ఆమె నిరుత్సాహపడలేదు ద్విగుణీకృతమైన పట్టుదలతో తన లక్ష్యసిద్ధికై కృషి చేయుచుండెను

గుత్తికొండ బిలముదగ్గఱనున్న నాయకురాలి విగ్రహము.

వైష్ణవభక్తి పరాయణుడగు బ్రహ్మనాయుడు కూడ తన తండ్రివలెనే ప్రజలనుండి పన్నులు వసూలుచేయుటలో కాఠిన్యమును వహింపలేకపోయెను. నాగమ్మ ఈ దౌర్బల్యము నూతగా గైకొన్నది. ఆమె జిట్టగామాలపాడునుండి తఱచుగా గురజాల కోటకు వచ్చుచు పోవుచు, రాణివాసమున నలగామునిపై నొత్తిడి తెచ్చుచుండెను.

ఒకనాడు నలగాముడు జిట్టగామాలపాడు ప్రాంతమందలి అరణ్యమునకు వేటకు వెళ్లెను. నాగమ్మ అతనికిని, అతనిపరివారమునకును గొప్ప విందు చేసెను రాజుమెచ్చి, ఆమెను వరము కోరు

కోనుమనగా, నాగమ్మ మూడుఘడియలు మంత్రిత్వము గోరెను. ఆ స్వల్పకాలములో ప్రజలనుండి అశేషధనము స్వీకరించి, నలగామునకు జూపెను. నలగాముడు నాగమ్మ సామర్థ్యము గుర్తించి, ఆమెను వెంటనే ప్రధానమంత్రిణిగ స్వీకరించెను. అప్పటినుండియు నాగాంబ 'నాయకురాలు'గ మారెను. తరువాత ఈమె విషప్రయోగముచే మలిదేవాదులను జంపబూనినది. బ్రహ్మనాయడది తన దివ్యదృష్టిచే కనుగొని, వారిని రక్షించి, మాచెర్లను బంచుకొని, మలిదేవాదులను దీసికొని వెడలిపోయెను. అంతటితో నాయకురాలు బ్రహ్మనాయని వదలలేదు అతనిని కోడిపోరున నోడించి, మాచెర్లరాజ్యమును హరించి, అరణ్యముపాలు జేసినది తరువాత జరిగిన సహోదరయుద్ధము సర్వప్రసిద్ధము.—

ఇది నేను పల్నాటి వీరాచార పీఠాధిపతులతో గావించిన చర్చల సారాంశము. దీనినిబట్టి నాయకురాలి పాత్రము ఆంధ్రులు సరిగా అర్థము చేసికొనలేదని చెప్పవలసియున్నది. నిజమునకు నాయకురాలు కొన్నివీరగాథలలో చూపబడినంత దుష్టురాలుకాదు. రాజకీయదృష్టితో చూచినచో, బ్రహ్మనాయనికన్న ఈమె వేయిరెట్లు గొప్పది. చాణక్యుడు చెప్పిన రాజలక్షణములన్నియు నీమెలో మూర్తీభవించియున్నవి. ఇట్టివారివలననే రాజ్యమభివృద్ధిగాంచును; బ్రహ్మనాయడును ఆతని తండ్రి దొడ్డనాయడును కరుణాంతఃకరణులు. వీరి మెత్తదనము నూతగాగొని ప్రజలు పన్నులు కట్టెడివారుకారు. రాజధనాగారము శూన్యముగా నుండెడిది. దొడ్డనాయనికాలమందే యీ ధనాభావము ప్రారంభమైనది. నాగమ్మ దొడ్డనాయని యసమర్థతను గ్రహించినది. రాజ్యపాలనలో కొంతవఱకు ధనము లేనిచో నెగ్గుట దుర్లభము. నాగమ్మ తన కిచ్చిన యేడుజాముల వ్యవధిలోను ప్రజలనుండి కోట్లకొలది ధనమును వసూలుచేసి తన ప్రజ్ఞను చాటినది. పన్ను లెగనేసినవారిని మండుటెండలో రేగుకంపలపై నిలువబెట్టినదట!

బ్రహ్మనాయనిలో వేఱొకవిధమగు గొప్పతనమున్నది. వర్ణభేదములు పాటింపకుండుట, దైవభక్తిని గలిగియుండుట, ఆర్ద్రమనస్కత, ధర్మబద్ధమగు జీవితమును గడపుట (ఒకటి రెండు వీరగాథలలో మాత్రము ఇది సందేహాస్పదముగనున్నది)—ఇత్యాది గుణములలో నితడు దైవసమానుడని చెప్పవచ్చును. అయినను ఇట్టివాడు ఉత్తమపౌరుడుగ రాణించునేకాని, ఉత్తమపాలకుడుగా రాణింపనేరడు.

నాయకురాలు నాగమ్మ చాణక్యునివంటి ప్రజ్ఞాశాలిని! తిమ్మరుసునంతటి ధీశాలిని! ఆచంద్రతారార్కరము ఆంధ్రులు గర్వింపదగిన ఆడుపడుచు!! 'నాయకురాలు'అను బిరుదము ఈమెకు అన్వర్థనామధేయము.

రాయలసీమలో నాగమ్మపేరుతో ఒక నుడికారము వ్యాపించియున్నది. మగవానివలె ధైర్యసాహసములు ప్రదర్శించు స్త్రీని రాయలసీమలో (ముఖ్యముగా కడప మండలములో) 'ఓయబ్బో! ఈమె పల్నాటినాగమ్మ!'అని వ్యాఖ్యానించుట నేటికిని గలదు.

ఓడలు - బళ్ళు

తమిళ మూలం :

శ్రీ కా. నా. సుబ్రహ్మణ్యం

అనువాదం :

శ్రీ బి. వి. సింగరాచార్య
శ్రీ పి. సభాపతి

[ఫిబ్రవరి నెల సంచిక తరువాయి]

7

కొత్తచెఱువు బ్రిడ్జినించి బయలుదేరి, రైల్వే స్టేషన్‌కి వెళ్లేలోగా రోడ్డుమీద ఏడెనమండుగురు వ్యక్తులు తారసిల్లారు. సదాశివమమ్మేలియార్ వాళ్ళవైపు చూశాడు; నమస్కరించాడు; ఒకటిరెండు మాటల్తో వాళ్ళని నిలేశాడు. నా ఉద్యోగం, స్థితిగతులు — వీటినిగూర్చి ఒకటి, రెండు ప్రశ్నలడిగి ఇదివరకే గుర్తుపెట్టుకున్నాడు మమ్మేలియార్. ఎదురైన స్నేహితు లందరితో నన్నోగొప్పవాణ్ణిగా పరిచయం చేశాడు.

అలా నన్ను పరిచయం చేసినవాళ్ళనుగూర్చిన విశేషాల్లో ఒక్కటిమాత్రం నాకు వింతగా తోచింది. వాళ్ళందరూ సదాశివమమ్మేలియర్‌లా ఇంచుమించు నడివయస్కులే! అంతా ఆస్తిపాస్తులు ఉన్నవాళ్ల లాగా, గౌరవనీయులుగా కనబడుతున్నారు. వీళ్లైనంత త్వరలో సంభాషణ ముగించుకుని మమ్మేలియార్ బారినుంచి తప్పించుకుని బయటపడితే చాలు అన్నట్టుంది వాళ్ళ ధోరణి. సమయం చిక్కగానే 'సెల'వంటూ త్వరత్వరగా వెళ్ళిపోయారు. పెద్దమనిషిలా, ఉదాత్తుడుగా మాట్లాడుతున్నట్టు మమ్మేలియార్ మాటల్లో ఒకవిధమైన గర్వం, దర్పం ధ్వనిస్తున్నాయి. ఆ మాటలు వింటూ మమ్మేలియార్ స్నేహితులు నావైపు ఎగదిగా చూసిన చూపుల్ని ఎదుర్కోలేక తలవంచుకున్నాను. 'ఎవడ్రా కొత్తశాల్తీ! ఎక్కడ పట్టావ్?' అని అలవోకగా చిరునవ్వు నవ్వుతూ నాకేసి చూస్తున్నట్టుంది. నిజమో కాదో తెలియదు; వాళ్ళందరూ అప్పటి నా పరిస్థితికి జాలిపడుతున్నట్టు కనిపించారు.

తాగుబోతా? అయితేమాత్రం ఏం మునిగిపోయింది? తప్పని తెలిసో తెలియకో ఎందరు తాగటం లేదు? పెద్దమనుషులే కొంతమంది దొంగచాటుగా తాగటంలేదూ? ఆమాత్రానికే ఒకణ్ణి ఇలా కించపరచాలా? ఏమిటీ పరాభవం........?

సదాశివమమ్మేలియార్ వంశోద్ధారకుడు కాకపోవచ్చు. ఈ సదాశివమమ్మేలియార్‌వల్లనే వాళ్ళ వంశం సర్వనాశనం అయిందనికూడా అనుకుందాం. ఆయనవెంబడి ఓరోజు, ఓగంటసేపు మాట్లాడుతూ రోడ్డుమీదవెళితే తప్పా? ఈలోపుగా అందరూ నన్నో వాజమ్మకింద జమకట్టి పరిహసించటానికి సిద్ధమవాలా? అసలు ఆయనంటే అంతనమ్మకం లేకపోవటానికి కారణం ఏమిటి? ఏమిటా రహస్యం? తెలుసుకోకూడదా?

ఆ వింతేమిటో తెలుసుకుందామనుకుని రోడ్డు రెండుపక్కలా చూస్తూ ముందుకు నడిచాను. మమ్మేలియార్ ప్రశ్న లన్నింటికీ తడుముకోకుండా ఏవో సమాధానాలు చెబుతూనే నడుస్తున్నాను.

మనస్సు మమ్మేలియార్ ప్రశ్నలమీద లగ్నం కావడంలేదు! దేన్నిగురించో తీవ్రంగా ఆలోచిస్తూ, పరధ్యానంగా నడుస్తున్నాను. మమ్మేలియార్ వెంట వెళుతూన్న నన్ను, ఎవరైనా చూస్తే ఏమను కుంటారో? ఎదురైనవాళ్ల ముఖాల్ని పరీక్షగా చూస్తూ నడిచాను. మమ్మేలియార్ ఏవో కొన్ని ప్రశ్న లడిగాడు; ఆలోచించకుండానే వెంటనే ఏవో జవాబులు చెప్పేశాను. కాని, నాలోనే ఎన్నోప్రశ్నలు తలెత్తుతున్నాయి. అవి ఎటువంటి ప్రశ్నలు? సూటిగా అడగటానికి వీల్లేని ప్రశ్నలు. అడిగినా వాటికి సూటిగా, సులభంగా జవాబులు దొరకవు. మొట్టమొదట నా ప్రశ్నల్ని మమ్మేలియార్ కాస్త నెమ్మదిగా వినిపించుకోగలిగితే, ఆ తర్వాత ఏదో విధంగా సమాధానం దొరకొచ్చు. దాన్ని ఆధారం చేసుకుని మరికొన్ని విషయాలు ఊహించుకునే అవ కాశముంది. మమ్మేలియార్ తడుముకోకుండా జవాబు చెప్పగలడనే అనుకుంటున్నాను. కాని, నేనే ఏమీ అడగలేదు: ఏ సంగతీ అడక్కుండా వృథాగా కాలహరణం చేసేస్తున్నానేమో?

'మీ ఎత్తుకి చేతిలో ఓ వాకింగ్‌స్టిక్ ఉంటే, ఎంతో బాగుంటుంది,' అన్నాడు మమ్మేలియార్.

'నిజమే' అన్నాను చిరునవ్వుతో.

'ఇంకో పదిరోజులుంటారుగా? ఈలోపుగా మీకో మాంచి వాకింగ్‌స్టిక్ తయారుచేసి పెడతాను,' అన్నాడు సదాశివమమ్మేలియార్.

'ఈ వాకింగ్‌స్టిక్ మీరు స్వయంగా తయారు చేసిందేనా?' అని ఆశ్చర్యపోతూ, ఆయన వాకింగ్ స్టిక్ నా చేతిలోకి తీసుకుని పరీక్షగా చూశాను. మిలమిలమెరుస్తున్నపిడి; ఎరుపు, పచ్చ, తెలుపు—రకరకాలరాళ్లు పొదిగి పాముపడగలాఉంది ఆ పిడి!

'కర్రని పాములా మొలికలు తిప్పటమా? ఆహా! ఏమి పనితనం!' అన్నాను.

'వాకింగ్‌స్టిక్కులు తయారుచేయటం నాకొక హాబీ! ఈ పిడి నిన్ననే తయారుచేశా; నా వేళ్లు చూడండి!' అంటూ అరచేతివేళ్లు చూపించాడు సదాశివమమ్మేలియార్.

మమ్మేలియార్ అరచేయి, చేతివేళ్లూ మొరటుగా, కాయలుకాసి ఉన్నాయి. 'శ్రమతో కూడు కున్న హాబీయే! కాని వాకింగ్‌స్టిక్ చాలా సొగసుగా ఉంది! 'ఏమి పనితనం!' అన్నాను.

'ఇదేం పనితనమండి! లోగడ ఇంతకంటె మంచివి ఎన్నో తయారుచేసి ఎంతమందికో బహు మతి చేశాను. ఇంటిదగ్గర మేలురకం కర్ర ఉంది. పిడికిలిమీద హంసముఖం చెక్కుతున్నా; పూర్తవ గానే మీకిస్తాను,' అన్నాడు సదాశివమమ్మేలియార్.

వాకింగ్‌స్టిక్ అందుకుంటున్న మమ్మేలియార్ చూపు మళ్లీ నా ఉంగరంమీద వాలింది. 'వెర్రి ముఖం! దీన్ని కొత్తనీలం అంటాడా?' అని విసుక్కున్నాడు.

అయ్యోరామ! ఇహ నా ఉంగరానికి శని పట్టుకున్నట్టే. ఆ క్షణంలో ఓ కొత్తసంగతి కని పెట్టాను. నావెంట వస్తున్న ఆసామి కొద్దిగా తాగిఉన్నాడు. ఇందాకా ఆ సంగతి పైకి కనబడ నీయకుండా హుందాగా నడుస్తూరాగలిగాడు. మా హైస్కూల్లో ఒక టీచరు 'ఆల్కహాల్'అంటే 'మనిషిలో మనిషి' అని వ్యాఖ్యానిస్తూండేవాడు. మాష్టారు చెప్పినమాట నిజమే. ఈయనలోపల ఇంకోమనిషి అధికారం చేస్తున్నాడని అప్పటికి తెలి సొచ్చింది. నాకు ఎందరో తాగుబోతు స్నేహితు లున్నారు. వాళ్లని నేనెప్పుడు తప్పుబట్టటంలేదు; వాళ్లతోటి సంబంధం ఇప్పటికీ నేను మానుకోనూ లేదు. ఎందుకు మానుకోవాలి? లోకంలో పాపాల భైర వుళ్లమధ్య మంచివాళ్లున్నట్టే, తాగుబోతుల్లోనూ మంచివాళ్లు—ఎంతో మంచి వాళ్లు ఉండ కూడదా? తప్పకుండా ఉన్నారు. ఉన్నారనే నా అనుభవం.

ఈ లోగా స్టేషన్ దగ్గరికి వచ్చేశాం. సాయంత్రమయింది; రెండు మూడు రైళ్లు రావల

సిన వేళయింది. స్టేషన్ కిటకిటలాడుతుంది. ప్లాట్‌ఫారంమీద చాలామంది మమ్మేలియార్‌కేసి ఒక్కసారి చేతులుమోడ్చి నమస్కరిస్తూ గబగబ గుంపుల్లోకి మాయమవుతున్నారు. కొందరు రైల్వే ఉద్యోగస్థులుకూడా అతనికి దణ్ణంపెట్టారు. వాళ్లలో ఒకతణ్ణి దగ్గరికి పిలిచి తన బంధు వంటూ నాకు పరిచయం చేశాడు మమ్మేలియార్.

ప్లాట్ ఫారంమీదికి వెళ్లగానే 'రండి బార్‌రూమ్ దాకా వెళదాం' అన్నాడు మమ్మేలి యార్. మాట్లాడుతున్నప్పుడు ఆయన నాలుక పిడచకట్టుకపోయినట్టుంది; అడుగులు తడబడి పోతున్నాయి; గొంతు కొద్దిగా మూసుకుపోయింది.

'సరే వెళదాం; నాకేం అభ్యంతరం లేదు' అన్నాను నేను.

'మీరు ఏదైనా కాస్త పుచ్చుకుంటారా?' అని అడిగాడు సదాశివ మమ్మేలియార్.

'అలవాటు లేదు. మీరు తీసుకోండి. నాకేం అభ్యంతరం లేదు. మీతోబాటేవచ్చి బార్‌లో కూచుం టాను' అన్నాను.

ప్లాట్‌ఫారంమీది గుంపుల్లోంచి మమ్మేలి యార్ ముందూ, నేను వెనకా, త్వరత్వరగా వెళు తున్నాం. ఆ ప్రయాణీకులందరూ నాకేసి ఎగాదిగా చూస్తున్నట్లనిపించింది సదాశివ మమ్మేలియార్‌తో స్నేహం చేయదలచుకున్న వాళ్లు ఇలాంటి చిన్న చిన్న విషయాలకే బెదరిపోతే ఎలాగ? అని సరి పుచ్చుకున్నాను. మమ్మేలియార్‌ని వెంబడిస్తూ గబగబ నడిచాను.

ఇంకా మమ్మేలియార్ కొంచెం కైపులో ఉన్నాడని ఊహించాను. బార్‌రూముగేటు తెరవ బోయేటప్పుడు ఆయన అడుగులు తడబడినయి. కొద్దిగా తూలుతున్నాడు. సగానికి పైగా తాగి ఉన్నాడని నిర్ధారణ చేసుకున్నాను. నేను రెండు లెమనేడ్లుమాత్రం తాగి, మధ్యలో ఏమీతోచక, సిగ రెట్టు కాల్చటం మొదలుపెట్టాను. బిల్లు వేసిస్తూ నన్ను సంగతి ముందుగానే అడిగి తెలుసుకున్నాడు మమ్మేలియార్. ఆ తర్వాత రకరకాల పానీయాలకి ఆర్డరిచ్చాడు. బిల్లు ఎనిమిది, తొమ్మిది రూపాయల దాకా పెరిగింది.

ఇద్దరం ఏకొనంగా కూచున్నాం. మధ్యలో నేను మాట్లాడటానికి ప్రయత్నించాను. ఒకటి రెండు మాటల్లో ముక్తసరిగా జవాబులు చెప్పాడు మమ్మేలియార్. అంతకుమించి వేరే మాట్లాడ లేదు. బార్‌లో కూచున్నంతసేపూ ధ్యానముద్ర వహించిన మునీశ్వరుడిలా కూచున్నాడు. బీరుగ్లాసు వైపు దీక్షగాచూస్తూ, ఆ పానీయం గుణగణాల్ని రుచుల్ని జపిస్తూ ఆస్వాదించటంలో లగ్నమైంది అతని మనస్సు. ఆయన తన్మయత్వాన్ని భంగం కలిగించటం నా కిష్టం లేదు.

ఒకటి, రెండుసార్లు అప్రయత్నంగా, కుతూ హలం కొద్దీ, మమ్మేలియార్‌ని మాటల్లోకి దించటానికి ప్రయత్నించాను. నా ప్రయత్నం విఫలమయింది. అప్పుడప్పుడు మాత్రం కల లోంచి మేల్కొన్నట్టు, 'ఏమన్నారూ ఇప్పుడు?' అనేవాడు, తర్వాత ఏమడిగినాసరే జవాబు చెప్పేవాడుకాడు. నా మాటలువిని తన తన్మయతకు భంగంకలిగినట్టు ముఖం చిట్లించుకునేవాడు. ఎందుకడిగినా అనిపించేది; ఒక్కక్షణం. మళ్లీ మరుక్షణం నే నేమడిగానో అతనికి జ్ఞాపకం ఉండేదికాదు.

ప్లాట్‌ఫారం బుక్‌స్టాల్‌దాకావెళ్లి ఏవైనా కొత్తపుస్తకాలు వచ్చాయేమో-చూడదలచుకున్నాను. ఈలోగా మమ్మేలియార్ తాగడం పూర్తిచేసి ఖాళీ గ్లాసు బల్లమీదపెడుతూ లేచాడు. 'ఈ త్రాగు బోతు ముసలివాడు ఎక్కడ దాపరించాడురా భగ వంతుడా!' అనాలనిపిస్తుందికదూ మీకు?'అంటూ ప్రేమతో నా రెండుచేతులూ తన చేతుల్లోకి తీసు కుని లేచి నిలుచున్నాడు.

బార్‌లోంచి బయటికివస్తూ నా ఉంగరం

ఆయనతో మాట్లాడాను. నా ఖర్చుమీద ఆయనకి బార్‌లో డ్రింకులు ఇప్పించాను. ఆయన తాగుతున్నంతసేపూ ఎదురుగా కూచోటానికి ఒప్పుకున్నాను.

ఇంతకీ రఘూ, మమ్మేలియార్ల రహస్యమేమిటో తెలియనేలేదు ఆ సదాశివమమ్మేలియార్ దగ్గిరనించి రాబట్టిన విషయాలు ఏమంత ముఖ్యమైనవికావు. నిజానికి తెలుసుకోటానికి ఏమీ లేదేమో ! మమ్మేలియార్లంటేనే అసహ్యం రఘూకి. కాని, రఘూఅంటే మమ్మేలియార్‌కి ఎంత ఇష్టం ! ఎనలేనిగౌరవం చూపిస్తున్నాడు. అస్తమానం రఘూని పొగడటమే. రఘునిగూర్చి అతనికి బాగా తెలుసు అనిపిస్తుంది అతని ధోరణి చూస్తే. అలాంటప్పుడు, తనంటే రఘుకి ఎంత అసహ్యమో మమ్మేలియార్‌కి తెలియకుండా ఉంటుందా? ఆమాత్రం తెలివితేటలులేవా అతనికి? తనంటే రవ్వంత గౌరవంలేదు రఘుకి. ఆ రోజు అన్నత్రిరోడ్డుమీద తనని చూడనట్టు రఘు గబగబ వెళ్ళిపోవటానికి కారణం అసహ్యమేఅని గ్రహించలేకపోయాడా? ఈ స్వల్పవిషయం అతను తెలుసుకోలేడా? మమ్మేలియార్ తెలివితక్కువ మనిషికాడు; చాలా తెలివైనవాడే; చాకులాంటి మనిషి. అయితే, ఈ స్వల్పవిషయాన్ని పసిగట్టలేడా? నాకు ఒళ్ళు మండింది.

ఇందులో నా తప్పేముంది? ఆలోచించి చూస్తే తప్పని అనిపించటంలేదు. పైకి అలా అనిపించినా, రఘు నన్నపార్థం చేసుకుంటాడేమో నన్న భయం లోపల పీడిస్తూంది. తన కిష్టంలేని మనిషితో నేను మాట్లాడటంచూస్తే అపార్థం చేసుకోడూ మరి? తన రహస్యం తెలుసుకోవాలని నేను ఉబలాటపడుతున్నానని సందేహం కలగదూ? రఘూ నన్నపార్థం చేసుకుంటాడేమోఅనే నా భయం. పవిత్రమైన మా స్నేహానికి తీరనిద్రోహం తలపెడుతూన్నట్టు నా అంతరాత్మ ఘోషిస్తూంది. ఏదో ఘోరమైన అపచారంచేసినట్టు కాస్త వెనక్కితగ్గి పశ్చాత్తాపించాను. ఇరుకులో పడ్డట్టుంది నా పరిస్థితి. అక్కణ్ణించి తక్షణం పారిపోదలచుకున్న వ్యక్తిలా చుట్టూ చూశాను.

ఆ సమయంలో ప్లాట్‌ఫారంమీద రఘూ కంఠస్వరం వినపడి, నా అంతరాత్మను మేల్కొల్పి నామీద నేరారోపణ చేస్తున్నట్టనిపించింది. వాడి మాటలు నా హృదయంలో ములుకుల్లా గుచ్చుకున్నయి. ప్రతిమాటా కొరడా దెబ్బలా పడింది నా మీద.

రఘు గట్టిగా ఎవరితోనో, 'ఓ విధంగా సెలవు తీసుకుని తెగతెంపులు చేసుకుని వచ్చేశాను. బయలుదేరడానికి ఎన్నో తంటాలు పడవలసివచ్చింది.' అన్నాడు.

మా ఇద్దరిమధ్యా కటకటాల గేటు అడ్డంగా ఉంది. బార్‌రూమ్ సమీపాన ప్లాట్‌ఫారంమీద రైల్వే బుక్‌స్టాల్ ఉంది. ఆ స్టాల్ పక్కన నుంచుని ఎవరితోనో మాట్లాడుతున్నాడు రఘు. రఘు మాటల్లో చివరి వాక్యంమట్టుకే నాకు వినిపించింది. అంతకుముందు ఏం మాట్లాడాడో తెలియదు. ఆ మాటలు నా చెవిని బడలేదు. ఆ తర్వాత మాట్లాడింది నేను వినిపించుకోలేదు. అకస్మాత్తుగా నా చెవినిబడిన ఆ ఒక్క వాక్యాన్నే పట్టుకుని ముందు వెనకలు ఆరా తీస్తూంది నా మనస్సు.

ఎవర్నిగూర్చి ఇలా అంటున్నాడు? తెగ తెంపులు చేసుకురావటమేమిటి? ఎవరితో తెగ తెంపులు? రఘుకి అంత-అసహ్యం ఎవరిమీద? బహుశః లేనిపోని సంగతులు ఏవో ఊహించుకుని నన్ను గురించే ఇలా మాట్లాడుతున్నాడేమో!... అయితే...అదే నిజమయితే...రఘూ దృష్టిలో నేనంత నీచుణ్నా?...వీడా నా స్నేహితుడు?...ఇన్ని రోజులూ మోసపోయానా?'...

'నన్ను గురించి అయ్యుండదు...అయ్యుండదు'.. అని గొణుక్కున్నాను.

తను ఆ సాయంత్రం ఎవరింటికో వెళుతున్నట్టు, ప్రొద్దుగూకే సమయానికి 'మేం పాలం' పడమటగా రైల్వేలైనుదగ్గిర నన్ను కలుసుకుంటానని చెప్పి వెళ్ళాడు రఘు. ప్రొద్దుగూకి ఎంతోసేపయింది! వెళ్ళినపని బాగా ఆలస్యమయినట్టుంది. ఆ మాటే ఇప్పుడు ఎవరితోనో అంటున్నాడా?......నా ఊహ సరైనదే అనిపించింది.

కాకపోతే ఇలా అనుకోవచ్చు. మొదట్నుంచీ నా సహవాసం వదలుకోవాలనుకుని ఏవో కుంటిసాకులు చెప్పాడు. చివరకు ఎలాగో నా పీడ వదలించుకుని వెళ్ళగలిగాడు. ఆ సంగతే ఇప్పుడు గట్టిగా అంటూన్నట్టు ఎందుకనుకోగూడదు? అసలు ఈ లేనిపోని సాకులన్నీ చెప్పటం ఎందుకూ? నాదగ్గిర దాచవలసిన అవసరం ఏముంది? నేను వాడికి ఏదైనా కీడు తలపెట్టానా? వాణ్ణి పల్లెత్తుమాట అన్నానా? వాడికి కష్టం కలిగించేమాట ఎప్పుడూ వాడి ఎదుట మాట్లాడి ఎరుగనే! వాడికి కీడుగాని, అపకీర్తిగాని తెచ్చిపెట్టేపనేదీ మనస్సులోనైనా తలపెట్టలేదే! పోనీ ఏ సంగతీ నాతో చెప్పొచ్చుగా? దాచిపెట్టవలసిన అవసరం ఏముంది? బహుశః నేను అస్తమానం పుస్తకాలనుగూర్చి, రచయితలనిగూర్చి ప్రస్తావించటం వాడికి నచ్చలేదేమో!...ఏమిటో అంతా గందరగోళంగాఉంది! ఎటూ తీర్మానించుకోలేక ఫతమత మవుతున్నాను.

మధ్యలో 'రఘు గొంతులాఉందే! అటు వెళ్ళి చూద్దాం,' అన్న సదాశివమమ్మేలియార్ హెచ్చరిక నా ఆలోచనలకి అంతరాయం కలిగించింది.

మమ్మేలియార్లనిగూర్చి ఏదైనా అడిగితే రఘుగాముఖం చిట్లించుకుని, అనిష్టంగా, చిరాగ్గా మాట్లాడటం మామూలే! మరి ఈ సదాశివ మమ్మేలియార్ ధోరణి అలా కాకుండా, దానికి పూర్తిగా భిన్నంగా ఉంది రఘానిగూర్చి మాట్లాడినప్పుడల్లా—సౌహార్ద్రం ప్రేమ, గౌరవం వ్యక్తంచేస్తూ మాట్లాడుతున్నాడు. మాటల్లో ఇద్దరి మధ్యా ద్యోతకమయ్యే వ్యత్యాసం నన్ను ఆశ్చర్యంలో ముంచెత్తి, అస్తవ్యస్తం చేస్తూంది.

సదాశివ మమ్మేలియార్ చేతులు వణుకుతున్నాయి. ఖంగారుగా కటకటాల గేటు తోసుకుని అవతలి ప్లాట్‌ఫారం మీదికి అడుగుపెట్టాడు ఆయన వెనకాలే నేనూ గబగబ నడిచాను

ప్లాట్‌ఫారంమీది ఎలెక్ట్రిక్ లైట్లు ప్రకాశవంతంగా వెలుగుతున్నాయి. టిక్కెట్లకోసం ఆదుర్దా పడుతూన్నవాళ్ళతో, ఊరికేపచార్లుచేస్తున్నవాళ్ళతో ప్లాట్‌ఫారం క్రిక్కిరిసి ఉంది. రెండు దిక్కుల్నించీ బళ్ళు రావలసిన సమయం. అందరూ ఏదో రైలుకోసం ఎదురు చూస్తున్నారు. నిలకడగా ఒకచోట నిలబడలేక పోతున్నారు ప్రయాణీకులు; ఖాళీ ఉన్న పెట్టెలు ఎక్కడికివచ్చి ఆగుతాయో అన్న ఆతురతతో ప్లాట్‌ఫారంమీద అటుఇటు తిరుగుతున్నారు. పసిపిల్లల కేరింతాలు, పోర్టర్ల కేకలు జనంరొద, వ్యాపారస్థులు అత్యావశ్యకమైన సరకుల్ని, బొత్తిగా అవసరంలేని వాటినీకూడా అమ్మెయ్యడానికి చేస్తున్న హడావిడి! దూరానఉన్న రైల్వే వర్క్‌షాప్‌లోంచి వినవచ్చే వింత శబ్దాలు! అవతలి ప్లాట్‌ఫారంమీద కుక్, కుక్, గుప్ గుప్ మంటూ తిరిగే రైళ్ళ రొద; వాతావరణమంతా అల్లకల్లోలంగా అయోమయంగా ఉంది. పదడుగులు ముందు నడుస్తున్న మనిషి కంటికి కనిపిస్తూనే ఉన్నా, అతణ్ణి వెళ్ళి కలుసుకోటానికి కనీసం పది నిమిషాలైనా పడుతుంది. అంతరద్దీ. ఆ గుంపుల్లో చిక్కుకున్నవారు తొక్కుకుంటూ తోసుకుంటూ దిక్కు తెలియకుండా నడవ్వలసిందే.

నేటి నాగరకతా వైశిష్ట్యం, ఔన్నత్యం, నాగరకుల పోకడలు, హడావిడి—యావత్తూ తెలుసుకోవాలంటే మొట్టమొదట రైల్వేస్టేషనుకి వెళ్ళి రైలువచ్చే సమయానికి ప్లాట్‌ఫారంమీద నిలుచోండి, క్షణంలో నాగరకతాతత్త్వం తెలిసిపోతుంది.

కటకటాలగేటు తోసుకుని, ఇవతలి ప్లాట్

ఫారంమీదికి వచ్చేశాం. ఇక్కడా రద్దీగావేఉంది. పత్రికలు, పుస్తకాలు కొంటున్నవాళ్ళు కొందరూ, పుస్తకాలవేపు వేడుకచూస్తూ నిలుచున్నవాళ్ళు చాలామందీ, బుక్‌స్టాల్‌చుట్టూ కనిపించారు. వాళ్ల మధ్య ముందువరుసలో ఏదో పుస్తకంతీసి చదువుతూ నిలుచున్నాడు రఘూ.

రఘూ మా ఇద్దర్నీ గమనించినట్టులేదు. మేమూ అతణ్ణి గమనించనట్టే తొందరతొందరగా బుక్‌స్టాల్‌దాటి వెళ్ళిపోవచ్చనుకున్నాను. కాని, నేను అనుకున్నట్టు జరగలేదు. రఘు కంటబడకుండా చప్పున దాటివెళ్ళిపోవటానికి వీలుపడలేదు. సదాశివ మమ్మేళియార్‌మూలాన నా ప్లాను పాడైంది. రఘు కంటబడగానే సదాశివమమ్మేళియార్ 'రఘూ, రఘూ'అని మూడుసార్లు పిలిచాడు. ప్రతిసారీ మరింత బిగ్గరగా పిలిచాడు.

పుస్తకం చదువుతున్న రఘూకి మమ్మేళియార్ మొదటి పిలుపు వినబడలేదేమో! మూడో పిలుపుమట్టుకు వినబడినట్టుంది. ఒకవేళ పిలుస్తున్నాయన సదాశివమమ్మేళియార్‌కదా అన్న సంగతి తెలిసికూడా ఊరుకున్నాడేమో. నిర్ధారణగా చెప్పలేం. మూడోసారి పిలిచింతర్వాత రఘు తలెత్తి మావైపు చూశాడు; చూసి ముఖం చిట్లించుకున్నాడు.

దీపపు కాంతిలో రఘు ముఖం జ్వరపీడితుడి ముఖంలా కనిపించింది, ఒక్కక్షణం! మరుక్షణం వెలవెలబోతున్న ముఖాన్ని చిట్లించుకుంటూ ప్రక్కనున్న మనిషితో ఏదో అంటున్నాడు రఘు. వాడు ఫక్కున నవ్వాడు.

సదాశివ మమ్మేళియార్ వెనక నిలుచున్న నన్ను గుర్తుపట్టలేదు రఘు. అలాంటప్పుడు కనీసం నేను నోరు మూసుకుని ఊరుకోవచ్చుగా? ఊరుకోలేదు. నేనుకూడా సదాశివ మమ్మేళియార్ లాగా 'రఘూ' అని గట్టిగా పిలిచాను.

రఘుమాత్రం నిలుచున్న చోటునించి కదల్లేదు. మా వైపు తిరిగి పరిశీలనగా చూశాడు. ఈ సారి నన్ను గుర్తుపట్టగలిగాడు. తర్వాత ఒక్కక్షణంపాటు, నా ప్రక్క చిరునవ్వు నవ్వుతూ నుంచున్న సదాశివమమ్మేళియార్‌కేసి చురచుర చూశాడు. చేతిలోఉన్న పుస్తకాన్ని మూసి వెనక్కి పెట్టేశాడు. తన స్నేహితుడు వెంటరాగా గుంపులో జొరబడి, చుట్టూ ఉన్న జనాన్ని తోసుకుంటూ వస్తున్నాడు—తిన్నగా మా వైపే వస్తున్నాడు.

ఇంతలో ఒకతను 'రెక్కవాలింది' అన్నాడు. రెండో అతను 'మొట్టమొదట వచ్చేది ఏ బండి?' అని ఎదురు ప్రశ్న వేశాడు. 'తిరిచిరాపల్లి నించి వచ్చే బండి మొట్టమొదట రావాలి' అని ఎవరో మూడోమనిషి చెప్పిన సమాధానం నా చెవినిబడింది. ప్లాట్‌ఫారంమీద జనం రెచ్చిపోతున్నారు. 'బండి ఆ చివరకువెళ్ళి నిలబడుతుంది. ఇక్కడ నిలుచోటం ఎందుకూ?'అంటూ ఓ బోడిసలహా చెబుతూ నడిచిపోతున్నాడు ఒకతను. పాతకాలపు తంజావూరు బొమ్మలు లగాయితూ, నేటి దిన, వారపత్రికలదాకా రకరకాల వస్తువులు తలమీద పళ్ళాలలో పెట్టుకొని హడావిడిగా తిరుగుతున్న వ్యాపారస్థులు. ప్రయాణికులతో బేరాలాడుతున్నారు. 'అ ఒడ్డుకు వెళ్లకే, రైలు వచ్చేస్తుందిట!'అని కూతుర్ని గద్దిస్తున్న తల్లి కంఠస్వరం అంతసందడిలోనూ హెచ్చుస్థాయిలో వినబడింది.

తిరిచిరాపల్లిబండి 'మేంపాలం'దాటి స్టేషను వైపు వస్తూంది. ప్లాట్‌ఫారంమీద నిలుచున్న మా ఇద్దరికీ కనిపించేటంత దగ్గిరికి వచ్చేసింది. సరిగ్గా ఆ సమయంలో గుంపుల్లోంచి రఘూ మా ఎదుట ప్రత్యక్షమయ్యాడు.

ఆ క్షణంలో రఘూ ముఖంకేసి చూడటానికి భయంవేసింది. ఏదో అసాధారణభావం వాడి ముఖం నిండా ముసురుకుని ఉంది. దయ్యంపట్టినవాడి ముఖంలా వెలవెలపోతూంది.

మా ఎదుట నిలబడ్డ రఘూ నన్ను గమ

నించలేదు ఎకాఎకి సదాశివమమ్మేళియార్ మీదకి విజృంభించాడు. ఆయన బుజాల్ని రెండు చేతుల్తో దృఢంగా పట్టుకుని నొక్కుతూ, 'మీలాంటి వాళ్ళు మనుష్యులమని చెప్పుకుంటూ తలెత్తుకు తిరగటం ఎందుకు? ఛీ! సిగ్గుచేటు!' అని అరిచాడు.

మాటలు తిన్నగా రావటం లేదు. కంఠం బొంగురు పోయింది. త్రాగుబోతులా ప్రేలడం మొదలుపెట్టాడు రఘు. రఘూ మాటలువిని సదాశివ మమ్మేళియార్ గాభరాపడలేదు. అతిసాధారణమైన కంఠస్వరంతో, 'నిజంగానా?' అని ప్రశ్నించాడు, రఘు ముఖంలోకిచూస్తూ. దాంతో రఘూ కంఠస్వరం ఇంకా హెచ్చింది. కోపంతో పెదవులు బిగబట్టి బిగ్గరగా అన్నాడు 'నువ్వొ ఓ మనిషివేనా? కాదు, అసలు నువ్వు మనిషివేకావు. చీడ పురుగువి; చీడ పురుగుకన్నా నీచుడివి. బురదలో దొర్లే చీడ పురుగువి. కాళ్ళక్రింద తొక్కి నలిపేయాలి నిన్ను. అవును. అంతే...భూమ్మీద బ్రతకటానికే అర్హత లేదు నీకు.'

నాకు తెలిసినంతవరకు రఘు ఇదివరకెప్పుడూ ఎవరితోనూ ఇలా మాట్లాడి ఎరుగడు. జనం సందడిలో రఘు మాటలు ఎవరికీ వినిపించి ఉండవు. నాకు స్పష్టంగానే వినబడినయి. ప్లాట్ ఫారంమీద ఆ రణగుణధ్వనే నాకు వినబడలేదు. రఘూ కేకలలో ప్లాట్‌ఫారంరొద, గందరగోళం పూర్తిగా మాటుమణిగిపోయినయ్యి.

రఘూకేసి, మమ్మేళియార్‌కేసి మళ్ళీ, మళ్ళీ చూస్తూ నిలుచున్నాను. సదాశివమమ్మేళియార్ మనస్స్థైర్యం పోగొట్టుకోలేదు; రఘూకేసి అలాగే చూస్తూ నిలుచుండిపోయాడు. సదాశివ మమ్మేళియార్ తప్పత్రాగి మైకంలోవున్నమాట నిజమే; గంభీరంగా నిలుచున్న ఆయన ముఖాన్ని చూస్తే చూచాయగానైనా ఆ విషయం తెలియదు. రఘూని చూస్తే, అప్పుడే తప్పత్రాగివచ్చిన వ్యక్తిలా ఉన్నాడు. వాడి కళ్ళు చింతనిప్పుల్లా ఉన్నాయి.

సదాశివమమ్మేళియార్ చిరునవ్వుతో 'నువ్వు నిజంగా అలాగే భావిస్తున్నావా రఘూ? సరే, దారి వదలు, రైలొచ్చేసింది!' అన్నాడు.

అప్రయత్నంగా, ప్రక్కకితొలగి దారి వదిలాడు రఘు.

ప్లాట్‌ఫారంవైపు వస్తూన్న తిరుచిరాపల్లి బండి, రైలు మొదటిలైనులోంచి రెండోలైనుకి మారవలసిన చోటుకి నాలుగుగజాల దూరంలో వస్తూంది. సరిగా ఆ క్షణంలో సదాశివమమ్మేళియార్ ఒక్కపరుగున గుంపులోంచి బయటపడి, రైల్వేలైనుమీద పడిపోయాడు.

కళ్ళుమూసితెరిచేలోగా అంతా జరిగిపోయింది. ఒక్కక్షణం తర్వాత రైలు బ్రేకు పడింది. రైలు ఒక్కకుదుపుతో టక్కున ఆగింది.

8

ఆ అనుభవాన్ని మాటల్లో వివరించటం ఎలా? వివరంగా మాటలతో చిత్రించాలంటే, ఏళ్ళ తరబడి మనస్సులో మాగుతూన్న ఆ దారుణ అనుభవాన్ని సూక్ష్మాతి సూక్ష్మ వివరాలతోసహా మనసులో నెమరువేసుకుంటూ రాస్తున్నాను. అంత తృప్తికరంగా కుదరటం లేదు. సాంగోపాంగంగా, సమగ్రంగా కుదిరిందని చెప్పలేను.

నా కంటి యెదుట కనిపిస్తూన్న ఆ దృశ్యం నా కళ్ళముందునించి తొలగటం లేదు. నేను బ్రతికి ఉన్నన్నాళ్ళూ ఆ దృశ్యం నన్ను వదలదేమో.

సదాశివమమ్మేళియార్ చివరిక్షణాల్లో తలపెట్టిన ఘోరం ఎంత మహత్తరమైనది! ఆలోచించినకొద్దీ ఆ సంఘటన నా ఊహ కందకుండా పెరుగుతూంది. ఒక్కగంతులో ఒక లైనుదాటి ఇంకోలైనుమీద పడిపోయాడు. స్టేషన్లోకి వస్తూన్నరైలు మెల్లగానే వస్తూంది. కాని బ్రేకులుపడి బండి ఆగేలోగా ఇంజన్‌చక్రాలు,

మొదటి కంపార్ట్మెంట్ ముందుచక్రాలు మమ్మేలి యార్ దేహం మీదుగా దాటిపోయాయి. దాంతో మమ్మేలియార్ దేహం చితికిపోయింది. ఆయన ముఖంమీద కలకలలాడుతూండిన ప్రశాంతత, ఆ చిరునవ్వు, ఆ అందమైన మీసాలు.........

ప్లాట్ఫారంమీంచి దూకి పట్టాలు దాటు తున్నప్పుడు ఆయన వాకింగ్స్టిక్ నేలమీద పడింది. మళ్లీ నా కాళ్ళుచేతులు ఆడడం మొదలుపెట్ట గానే గబగబవెళ్లి ఆ వాకింగ్స్టిక్ తీసుకున్నాను.

సదాశివమమ్మేలియార్ తుది నిర్ణయాన్ని మార్చాలన్న స్ఫురణ నాకుగానీ, అక్కడవున్న తక్కినవాళ్లకిగానీ కలిగివుండవచ్చు. మా కా ఆలో చన కలుగటానికికూడా తగినంత వ్యవధి ఇవ్వలే దాయన. జరిగినదీ, జరగబోతున్నదీ—భావనా రూపంలో మేము గ్రహించేలోగానే ఆ ఘోరం జరిగి పోయింది.

కొద్ది క్షణాల్లో జరిగిపోయిన ఆ సంఘటన పర్యవసానంగా, నేనూ, రఘూ పోలీసు విచారణ వగైరా వ్యవహారాలు ముగించుకుని, వాళ్లతో చెప్పవలసినదంతాచెప్పి, సెలవు తీసుకుని ఇంటికి బయలుదేరేసరికి రాత్రి పదయింది; పదికూడా దాటింది.

సదాశివమమ్మేలియార్ హఠాన్మరణానికి కారణం రఘూకాక ఇంకెవరం టాం? రఘూ అలా అంత పరుషంగా మాట్లాడటానికి కారణం ఏమైతేనేం, ఒక వ్యక్తి ఆత్మహత్యకి పూనుకునే టంతవరకూ మాటలతో రెచ్చగొట్టి.........

ఈ విధంగా ఆలోచిస్తున్న నాకు సదాశివ మమ్మేలియార్ మరణానికి నేనుకూడా బాధ్యుణ్నేనని వెంటనే స్ఫురించింది. ఆ సాయంత్రం సదాశివ మమ్మేలియార్ అలవాటుకన్నా ఎక్కువ మోతాదు లలో మద్యం సేవించాడు. అలా మితిమీరి త్రాగ డానికి కారకుణ్ణి నేనే. తప్పత్రాగి మైకంలోఉన్న మమ్మేలియార్ మనస్సుని రఘూ సూటీ పోటీ మాటలతో బాగా గాయపరిచాడు. రఘూ తనతో ఖచ్చితంగా చివరిసారిగా మాట్లాడుతున్నట్టు భావించాడు కాబోలు, మమ్మేలియార్. ఆ పైన మరి 'అప్పీల్' అనేది లేదని తీర్మానించుకుని ఉంటాడు. కొద్ది క్షణాల్లో చేసుకున్న తీర్మానం పర్యవసానం —'అంతమంచివాడు రఘూ చెప్పేశాడు; తను భూమ్మీద బ్రతకటానికే తగడట; సర్లే, ఇదిగో రైలు వచ్చేస్తుంది,......'అన్న చరమ నిర్ణయానికి దారితీసింది.

'ప్రవహిస్తున్న సెలయేరు నన్ను ఆప్యాయంగా ఆహ్వానిస్తోంది,'అన్న కవివాక్యంలో వ్యంగ్యంగా స్ఫురించే తత్వాన్ని గూర్చి తీవ్రంగా ఆలోచించడం మొదలుపెట్టాను.

రఘూ మనసులో ఏముందో నాకు తెలియదు. మమ్మేలియార్ని గద్దిస్తూ వెళ్లగ్రక్కిన ఆ మాటల తర్వాత, రఘూ చాలాసేపు ఎవరితోనూ, ఏ సంగతీ మాట్లాడలేదు; నాతోకూడా మాట్లాడ లేదు. పోలీసువాళ్లడిగిన ప్రశ్నలన్నింటికీ వీలై నంతవరకూ రఘూతరఫున నేనే జవాబులు చెప్పాను. ఆ కేసులో రఘూ ప్రసక్తిరాకుండా పోలీసువాళ్లకి సర్దిచెప్పాను. సదాశివమమ్మేలియార్ తమ్ముడు వచ్చినతర్వాతకూడా రఘూ పెదవి కదిపి మాట్లాడ లేదు. ఎవడో త్రాగుబోతు, తప్పత్రాగి రైలుకింద పడి ఆత్మహత్య చేసుకున్నాడని నిర్ధారణచేశారు పోలీసువాళ్లు.

మమ్మేలియార్లపట్ల రఘూ అభిప్రాయం ఏమిటో మన కనవసరం. ఆ మమ్మేలియార్లకి మాత్రం రఘూపట్ల మంచి-అభిప్రాయం ఉందని స్పష్టంగా తేలింది. సదాశివమమ్మేలియార్ తమ్ముడు, ఆ అసాధారణ పరిస్థితిలో కూడా రఘూతో మాట్లాడేటప్పుడు ఎంతో మర్యాదగా మాట్లాడాడు. రఘూమాత్రం పెదవి కదిపి జవాబు చెప్పలేదు.

సదాశివ మమ్మేలియార్ శవాన్ని స్టేషన్ లోంచి తరలించి మేము ఇంటికి బయలుదేరేసరికి

రాత్రి పది దాటింది. జ్వరతీవ్రతతో బాధ పడుతున్న వ్యక్తి లేచి నడుస్తున్నట్టు నడిచాడు రఘూ. వాడి ముఖం నిండా ఏదో భయంకరమైన భావం పులుముకుని ఉంది.

రోడ్డుమీద ఒకటి రెండు కిళ్లీకొట్లు, హడావిడిగా మూసేస్తున్న హోటళ్లు కొన్నీ తప్ప, తక్కిన కొట్లన్నీ అంతకుముందే కట్టేశారు. మా బోటి వాళ్లు ఒకళ్లిద్దరు మినహా, మొత్తం మీద రోడ్డుమీద సందడిగాని, జనసంచారంగాని బొత్తిగా లేవు. రోడ్డు కిటకిటలాడుతూ రద్దీగా, సందడిగా ఉండి ఉంటే, బహుశా మేమిద్దరం కులాసాగ కబుర్లాడుకునే వాళ్లమేమో? ఊరంతా సద్దుమణిగి ఉండడం మా మౌనవ్రతాన్ని మరింత గహనం చేస్తున్నట్టు ఉంది. కొత్త కారొకటి గాండ్రిస్తూ, గర్జిస్తూ వేగంగా చీకట్లోకి దూసుకుపోయింది. దూరాన ఆ శబ్దం అంతరించేలోగా మరోకారు అటువైపునించి గర్‌గర్ శబ్దం చేసుకుంటూవచ్చి మమ్మల్ని దాటి వెళ్లిపోయింది.

ఇంటికివెళ్లే దారిపొడుగునా ఇద్దరం మాట్లాడలేదు. మా మనసుల్లో చెలరేగే ఆలోచనల్ని సాగదీసుకుంటూ నడిచాం. ఆట్టే తప్పనిసరిగా ఆలోచించవలసిన విషయాలు కావవి.

మానవుడు హడావిడిగా తిరుగుతూ, ఎక్కడికి వెళితేమాత్రం, ఎంతదూరం తిరిగితేమాత్రం ఏమిటి ప్రయోజనం? ఎవడూ తన ఆలోచనల పట్టులోంచి తప్పించుకోలేడు—ఇది పరమసత్యం. కర్మని, కర్మఫలాన్ని మానవుడు అనుభవించి తీరాలి, తప్పదు;—ఏనాటికైనా ఇదే నిజం. లోగడ పెద్దలెందరో ఈ సత్యాన్ని పదేపదే పునశ్చరణ చేశారు.

కొత్తవంతెన దాటి ముందుకి నడుస్తున్నాం. మా ఎదురుగుండా చీకట్లో రాక్షసిలా నిలబడి ఉంది టవర్‌క్లాక్. టవర్‌క్లాక్ ఎదురుగుండాఉన్న టీ క్లబ్‌లోంచి, 'బహుదూరపు బాటసారి' అన్న పాత గ్రామఫోను రికార్డు అపశ్రుతిలో వినపడుతూంది. మేము ఫర్లాంగుదూరం వచ్చేశాక కూడా అపస్వరంలో వినబడుతూన్న ఆ పాట, మా ఇద్దర్నీ ముందుకు నెడుతూన్నట్టుంది.

రఘూ అన్నాడు: 'రాత్రిపూట ప్రశాంత వాతావరణాన్ని, పవిత్రతనీ భంగంచేస్తూ......' వాక్యం పూర్తిచేయకుండానే, మళ్లీ ఆలోచనల్లో పడిపోయాడు రఘూ.

'ఈ రాత్రి నాకుగాని, వాడికిగాని నెమ్మది, మనశ్శాంతి దుర్లభం' అనుకున్నాను. మనశ్శాంతి నశించడానికి కారణం సదాశివమమ్మేలియారో, ఆ పాతరికార్డో—ఏదైతేనేం!

దిగువ వీధిలో ఒక త్రాగుబోతు కడుపు నిండా ఏదో మద్యం సేవించి పెదవుల వెంబడి ఆ మద్యమేనేమో కార్చుకుంటూ, తూలుతూ, ప్రేలుతూ హుషారుగా వస్తున్నాడు. పదినిముషాల నించీ ఆ త్రాగుబోతుని గమనిస్తూన్న రఘూ, వాడు దగ్గరికిరాగానే, ఎదురుగుండావెళ్లి నిలబడి, 'బాబూ! నీలా చీకూ చింతా లేకుండా హాయిగా బ్రతకగలనా? ఆ భాగ్యానికే నోచుకోలేదు నేను,' అన్నాడు.

ఆ త్రాగుబోతు మైకంలోంచి విడివడినట్టు కాస్త తెప్పరిల్లి ఒక్కక్షణంపాటు రఘూకేసి చూశాడు. తర్వాత మళ్లీ మైకంలో పడిపోతూ ఒక్కసారి ఉల్లాసపూరితమైన సుదీర్ఘవికటాట్టహాసంచేసి అచ్చు త్రాగుబోతులాగే, 'త్రాగుబోతువి నువ్వా? నేనా? హేంసామి, కల్లుదాగినట్టు పేలుతున్నావ్?' అన్నాడు.

ఆ త్రాగుబోతువెధవతో తగూకి దిగకుండా రఘూని అక్కణ్ణించి తరలించి ముందుకు నెట్టుకు వెళ్లేసరికి నా తలప్రాణం తోకకువచ్చింది. ఆ త్రాగుబోతు ఎదుటనుంచి తరలివచ్చినతర్వాతకూడా ఆ త్రాగుబోతులక్షణాలు కొన్ని రఘూకి సంక్రమించినట్టు అనిపించింది. పంచతంత్రకథల్లో

ఐదవదైన అసంప్రేక్షకారిత్వం అన్నభాగంలో తల మీద తిరుగుతున్న చక్రంతో నిలుచున్నవాడికథ జ్ఞాపకంవచ్చింది. 'ఎందుకయ్యా నీ తలమీద చక్రం అలా తిరుగుతూంది,' అని అడిగితే, వాడి తలమీద తిరుగుతూన్న చక్రం ప్రశ్నవేసినవాడి తలమీదికి వచ్చి తిరగటం మొదలుపెట్టిందట! త్రాగుబోతు ఎదుట నిలబడి మాట్లాడేవాళ్లకి ఆ త్రాగుబోతు లక్షణాలు సంక్రమిస్తాయనికూడా ఎక్కడైనా రాసి పెట్టిఉందేమో.........అనుకున్నాను.

'సదాశివమమ్మేలియార్ మద్యం సేవిస్తున్నప్పుడు బార్‌లో ఆయన ఎదుట కూచోటంచేత నేనూ త్రాగినట్టేనా?'—అన్న సందేహం కలిగింది. 'అవును! సందేహమేమిటి? నేనూ తాగినట్టే,' అని సమాధానం చెప్పుకున్నాను.

ఈలోగా రఘూ స్వగతంలా చెప్పుకుపోతున్న మాటలు కొన్ని నా చెవినిబడినయి. 'మమ్మేలియార్‌తో కలసిమెలసి అన్యోన్యంగా తిరిగినరోజుల్లో నేను త్రాగుడుఅలవాటు చేసుకోకపోవటం ఎంత అవివేకం! ఆ సంగతి ఇప్పుడిప్పుడే తెలిసివస్తూంది నాకు, అన్నాడు రఘూ.

'ఈ మైకం చాలకా?' అన్నాన్నేను.

'త్రాగుబోతువెంట తిరుగుతూండేవాణ్ణికూడా త్రాగుబోతని లోకం పిలవటంకద్దు. త్రాగుబోతు అన్నపేరు సంపాయించాకఅయినా, త్రాగుడు అలవాటుచేసుకోకపోతే లాభం ఏముంది?' అన్నాడు రఘూ.

దిగువవీథిదాటి, ఉత్తరపువీథిలోకి తిరిగాం.

ఉత్తరపు వీథిలో మామూలు మేళతాళాల సంరంభంతో గ్యాస్‌లైట్ల వెలుగుల్లో పదిమంది దారిపొడగునా దుప్పట్లు పరుస్తూంటే, రెండు వైపులా ఎందరో పూలచెండ్లూ నిమ్మకాయలూ పైకెగరేస్తూంటే మధ్యవయస్సు దాటిన ఒక స్త్రీ తన అంతిమ యాత్ర సాగిస్తూంది.

ఆ శవపు ఊరేగింపుని దాటేసుకుని ముందుకు వెళ్లబోతూంటే రఘూ నా చేయి అంది పుచ్చుకుని వెనక్కి లాగి ఆపాడు. ఆ శవం ఓ ఇరవై గజాలు ముందుకు వెళ్లింతర్వాత రఘూ హీనస్వరంలో అన్నాడు. 'ఇన్నాళ్లూ నేను చేసిన పాపాలన్నింటికీ పరిహారంగా, ముక్కూ మొహం తెలియని ఈ శవం వెనకాలే శ్మశానం దాకా నడచివెళ్లి, అంత్యక్రియలు పూర్తయేదాకా నిలబడిచూసి, చివరికి అక్కడే నీళ్లల్లో మునిగి తిరిగి రావాలనుకుంటున్నాను.'

'ఛీ! ఛీ! ఏమిటిదంతా? నీకేమైనా మతి పోయిందా?' అనబోయాను. రఘూ సంకల్పం అసలు పిచ్చిచేష్టేనా అన్న అనుమానం కలిగింది.

నేను వొద్దన్నా ఆ పరిస్థితుల్లో రఘూ వినేట్టు లేదు. బాల్యస్నేహితుడు రఘూని ఆ పరిస్థితుల్లో ఒంటరిగా వదలిపెట్టటానికి మనస్కరించలేదు. ఒంటరిగా వొదలిపెడితే తప్పకుండా ఏ పిచ్చిపనో ఏ అఘాయిత్యమో చేస్తాడని భయమేసింది. నన్ను తంజావూరు రప్పించి ఈ ఇరకాటంలో పడద్రోసిన నా దుర్విధిని, నా బాల్యస్నేహితుణ్ణీ, నన్నూ తిట్టుకుంటూ ఆ శవపు ఊరేగింపువెంబడి నడచివెళ్లటానికి సిద్ధమయ్యాను; గత్యంతరంలేదు మరి.

కొన్నిగంటలక్రితం ఓ కుటుంబానికి యజమానురాలిగా జీవిస్తూండిన ఆ శవాన్ని వెంబడిస్తూ మేమిద్దరం శ్మశానంకేసి నడిచాం. ఆ శవం తాలూకు బంధువులు మా ఇద్దర్నీ సంశయంతో చూస్తూ నడిచారు. శ్మశానికివెళ్లేదారి ఉత్తరపు వీథిమధ్య ఆరంభమై ఊరిచివరి ఉత్తరంవైపున ఉన్న నదీతీరందాకా కొన్నిమైళ్లుఉంది. అంత దూరాన్నీ లక్ష్యపెట్టకుండా, బొత్తిగా అపరిచితులమైన మేమిద్దరం తమ వెంబడే నడిచిరావటం చూస్తున్న ఆ బంధువులకి ఆశ్చర్యం కలిగిందంటే ఆశ్చర్యమేముంది?

నడిచాం! నడిచాం! మైళ్లకొద్దీ నడుస్తూ పోయాం. ఆ ఊరేగింపుకి వెనకాల పదిగజాల

దూరంలో నడుస్తున్నాం. అర్ధరాత్రికాకముందే శ్మశానంలో దహనక్రియలు ముగించుకుని ఇళ్ళకి తిరిగివచ్చేయాలన్న తొందరపాటులో ఊరేగింపు త్వర త్వరగా సాగుతూంది. వేగంగా నడవటానికి మాకేం అభ్యంతరం? శ్మశానానికి వచ్చేశాం. మరణించిన ఆమె తాలూకు మాజీబంధువులతో కలవకుండా దూరంగా నిలబడిచూస్తూ దహనక్రియ పూర్తయింతర్వాత నదీతీరాన ఓ మూలనున్న బురదగుంటలో స్నానంచేసి, తక్కిన వాళ్ళ వెంబడే ఇళ్ళకు బయలుదేరాం. ముక్కూ మొహం తెలియని ఆ శవం ఆత్మశాంతికోసం నేను నీళ్ళల్లో మునకలు వేయటం, ఓ విధంగా నాకూ ఆత్మశాంతి కలిగించినట్టుంది. తడిసిన పొట్టి ధోవతి నీళ్ళు జారేసింది ఆ గుడ్డనే కట్టుకొని నేను బయలుదేరాను. రఘురామ్ మాత్రం తన గుడ్డల్ని పిండుకోలేదు; అలాగే కట్టుకొన్నాడు. పొడుగ్గా నీళ్ళు బొట బొట కారుతున్నా, నడిచేటప్పుడు అసంగతంగా కాళ్ళకు ధోవతి అడ్డుపడుతున్నా, లెక్కపెట్టకుండా ముందుకు నడిచాడు.

మా ఎదురుగుండా సాగిపోతూన్న గ్యాస్ లైటు దారిచూపగా మేము కొంచెం మెల్లగా నడిచాం. శ్మశానం నుంచి అర్ధరాత్రి లోగానే తిరిగి వచ్చేశాం అన్న సంతృప్తి—ఆ శవం తాలూకు బంధువులకి. 'మరం కొంచెం వేగంగా నడుస్తూ, త్వరగా ఇంటికి పోదాం,' అన్నాను రఘురాంతో. కాని, నా సలహాని తుడిచిపారేశాడు రఘురా. ఆ శవం తాలూకు బంధువుల వెనకాలే, వాళ్ళలాగే మెల్ల మెల్లగా నడిచి వెళ్ళటమే ఇష్టమేమో రఘురాకి!

ఆ స్త్రీని శ్మశానంలో వొదలిపెట్టి వచ్చిన బంధువులు కొద్దిగా ఆశ్చర్యపోతూ మధ్య మధ్య వెనక్కి తిరిగిచూస్తూ నడిచారు. వాళ్ళల్లో ఒకాయన కాస్త వెనక్కితగ్గి రఘురాతో మాట్లాడటానికి ప్రయత్నించాడు. రఘురా ఆయనకేసి చురచుర చూస్తూ, ముందు దాటిపోతూ, 'ఫో'అని ఒక్క కేకపెట్టాడు. ఆ కేకవిని బిత్తరపోయి, ఖంగారు పడుతూ చల్లగా జారుకున్నాడాయన. ఆపైన ఆ బంధువులెవ్వరూ మా ఉనికిని గుర్తించినట్టు లేదు; మేమెవళ్ళమో తెలుసుకోటానికి ప్రయత్నించనూలేదు.

ఊళ్ళో అడుగుపెడుతూ ఉత్తరపువీధిలోకి మళ్ళుతిరిగేసరికి పన్నెండూముప్పావు అయింది. రోడ్డుమీద కుక్కలు తారస్థాయిలో కుయ్యోమని అరుస్తూ ఘనంగా స్వాగతం తెలిపాయి.

'కుక్కలు కుయ్యోమని ఏడుస్తాయి. మానవులు, బుద్ధిమంతులు చర్చలు, వివాదాలు సాగదీస్తారు,' అన్నాడు రఘురా

'అవును,' అని వెంటనే నా అంగీకారం తెలిపాను. కాదని ఖండించి లాభం ఏమిటి? తెగూ తెంపులులేని తాత్త్వికచర్చలవల్ల ఇంతవరకూ మానవుడు సాధించిన ప్రయోజనం ఏముంది? ఉమర్‌ఖయ్యామ్ చెప్పినట్టు 'మార్గాలు ఎన్నో ఉన్నాయిఅంటూ ఇంట్లో ఓమూల కూచుని వలుగురూ కూడబలుక్కున్నా వీధిలోకి రావాలంటే మళ్ళీ వెనుకటి పాతగుమ్మంలోంచే బయటికి రావాలి'గదా!

ఉత్తరపు వీధిలోంచి పడమటివైపు తిరిగాం. ఆ శవం తాలూకు బంధువులు తూర్పు దిక్కుకి తిరిగారు.

మా వీధిలో అడుగుపెడుతూ ఇంటిదగ్గిరి కొచ్చేసరికి, 'నాకు నిద్రపట్టేటట్టు లేదు. ఇంకా కొంత దూరం అలా తిరిగి వద్దాం' అన్నాడు రఘురా.

నేను సందేహిస్తూ నిలబడ్డాను. నా కాళ్ళు బాగా నొప్పులు పుడుతున్నాయి. ఆ రోజు కనీసం ఇరవై ఐదు, ముప్ఫైమైళ్ళు నడిచానేమో! 'ఇంటికివెళ్ళి వేరే ధోవతికట్టుకుని బయలుదేర వచ్చుగా?' అని సలహా ఇచ్చాను.

రఘురా జవాబు చెప్పకుండా ఇల్లుదాటి వెళ్ళిపోతున్నాడు. నేనుకూడా రఘురా వెంబడే

నడిచాను. గత్యంతరం లేదు మరి. ఆ పరిస్థితులో రఘూని ఒంటరిగా వొదిలిపెట్టి వెళ్లటం ఇష్టం లేదు నాకు. పై వీథి; దక్షిణపువీథి. దిగువవీథి, ఉత్తరపు వీథి—నాలుగు వీథులూ అప్రదక్షిణంగా తిరిగాం.

చివరికి నాలో సహనశక్తి పూర్తిగా నశించింది. నోరువిప్పి ఏమీ మాట్లాడలేదు. మనసులో చెలరేగుతూ తనని ఛిన్నాభిన్నం చేస్తున్న ఆలోచనల బారినుంచి తప్పించుకు పారిపో దలచిన వ్యక్తిలా త్వరత్వరగా నడుస్తున్నాడు రఘు. రఘూ ఎంత త్వరత్వరగా నడచినా, ఆ ఆలోచనలుకూడా వాణ్ణి వెంటబడి తరిమికొడుతున్నట్టుంది.

దిగువవీథిలో మలుపుతిరిగి దక్షిణపువీథిలో అడుగుపెట్టేసరికి రఘూ దేహం గజగజవణకడం ఆరంభించింది. రఘూ నా భుజంమీద వాలిపోతూ మెల్లగా నడవసాగాడు. దారిపొడుగునా ఏవేవో ప్రేలుతూ, తడబడుతూ నడిచాడు. ఇంతసేపూ ఏకాంతంగా ఊరుకుని, ఇప్పుడు దానికి ఏదో పరిహారం చేసుకోదలచిన వ్యక్తిలాగా ప్రేలుతున్నాడు రఘూ.

ఇంటిదగ్గర రఘూని అరుగుమీద కూచోబెట్టి తలుపుతట్టి తీయించి, లోపలికి వెళ్లాను. నేలమీద చాపపరచి, రఘూని జాగ్రత్తగా ఇంట్లోకి తీసుకుపోయి పడుకోబెట్టాను. వణుకుతూన్న వాడి దేహంమీద నాలుగు దుప్పట్లు కప్పి నేను పడుకునేటప్పటికి రాత్రి రెండు దాటింది.

రఘూ క్రమక్రమంగా ప్రేలుడు మాని, స్పృహలేకుండా, పక్కమీద దొర్లుతూ ఆ రాత్రంతా గడిపాడు. (సశేషం)

సాహిత్యము: లోకవృత్తము

శ్రీ యస్వీ జోగారావు

అపూర్వ భావసాగరసాంయాత్రికుడైన మానవుని ఆత్మశక్తిచే సందీప్తములైన అనేక జీవితార్థాల్లో సాహిత్యంకూడా ఒకటి. ఒక భాషకు సంబంధించిన సాహిత్యమంటే ఏమున్నమాట? — అది ఆ భాషను వ్యవహరించే ప్రజలయొక్క సాహిత్యమన్న మాట. భాషయన్నది ఒక సమాజంలోని ప్రజలు తరతరాల తమ బహుముఖ వ్యవహార పరిశ్రమ ఫలితంగా తయారు చేసుకున్నట్టి ఒక పటుతర భావ వ్యక్తీకరణ పరికరం. అది వుండబట్టే రచయిత దేశాంతరంలో, కాలాంతరంలో పాఠక ప్రపంచానికి తన భావాలను నివేదించుకోగలుగుతున్నాడు. అందుచేత సాహిత్య మొక సామాజికమైన భావసంస్థ అవుతోంది. సాహిత్యాని కుపయోగించే సంకేతాలు, ప్రతీకలూ, ఛందస్సులూ స్వభావతః సామాజిక ప్రతిపత్తి గలవే. అవి కొన్ని సామాజిక సమయాలను, సంప్రదాయాలను పురస్కరించుకునే ఉద్బుద్ధమవుతాయి. సాహిత్యాత్మ యైన రసపదార్థము సామాజికనిష్ఠమైనదే. సామాజిక హృదయంలో వాసనారూపంగావున్న రసభావాల కుద్దీప్తిని కలిగించేటట్లు సామగ్రీసజ్జీకరణం చేయడమే సాహిత్య పరమార్థం. సాహిత్యం సమాజ జీవితాన్నే ప్రతిబింబించుకుంటుంది. వ్యక్తియొక్క బహిరంతర ప్రపంచాలనే పరిష్వంగం చేస్తుంది.

నిజానికి ప్రతి కవీ, రచయితా తామూ ఈ సమాజంలో జీవితానుభవ భాగస్వామియైన ఒక వ్యక్తి. అయితే అతడు వట్టి వ్యక్తిమాత్రుడు గాక విశిష్టవ్యక్తిత్వం గలవాడు కావడంవల్ల సమాజంలో ఒక అంతస్తుకి చెందినవాడు. సమాజం నుండి ఒక వరవతినీ, ప్రతిఫలాన్నీ పొందేవాడు. పదిమంది అనుభవప్రదుతికి ప్రతినిధిగా తన కంఠ శ్రుతిని మేళవించేవాడు, పదిమందికి తన అనుభూతిని పంచిపెట్టేవాడు. అందుచేత అతనికి తన నాటి ఒక ప్రత్యేకమైన సాంఘికవ్యవస్థనుగాని, ఒక బ్రతుకుబాటనుగాని, భావనామార్గాన్నికాని, ఒక నియతమైన సంస్కృతివైఖరినిగాని అంతో యింతో అనుసరించడం తప్పనిసరి అవుతుంది. ఆ అనుసరణ అంటే రచయిత సర్వసాధారణంగా అదొక విధాయకంగా తన అనుభూతినీ, జీవితదృక్పథాన్నీ వ్యక్తీకరిస్తాడు; అంతేగాని సమకాలిక సమాజ వైఖరినీ, జీవిత సర్వస్వ స్వరూపాన్నీ అద్దం పట్టినట్లు యథాతథంగాను, ఊచముట్టుగాను వ్యక్తీకరిస్తాడనడం, వ్యక్తీకరించాలనడం ముధావాదమే అవుతుంది.

మానవుడు పుడతాడు, గిడతాడు. చావు పుట్టుకల నడుమ నిర్విరామంగా బహుముఖంగా పరిశ్రమిస్తాడు. ఖేదమోదాలు పొందుతాడు. అయితే సాహిత్యంలో మనకు కావలసింది అతడీ సర్వమానవ సాధారణములైన అనుభూతుల కెలా ప్రతిస్పందనం పొందుతాడన్నది. ఆ అనుభూతు లన్నిటికీ సామాజిక జీవితంతో అంతోయింతో సంబంధం వుండనే వుంటుంది. పూర్ణమానవుని చిత్రించడం ఉదాత్త సాహిత్యంయొక్క లక్ష్యంకాబట్టి రచయిత ఒకప్పుడు సమకాలిక సమాజవైఖరిని సమర్థించవలసివస్తుంది, ఒకప్పుడు తృణీకరించవలసివస్తుంది. అంతేకాని సామాజికవాస్తవికతకు వట్టి సుకుమారశుకాను

వాదంగా తన రచనను తయారుచేయడం అతని ధ్యేయంకాదు, కాగూడదుకూడ. అయితే—

"Literature is the critcism of life" అనే ఆర్నాల్డు మహాశయుని ఆభాణకంగాని,

"Literature is an expression of Society" అనే 'డె బొనాల్డు' మహాశయుని మాటగాని,

"It is the artist who portrays what is more real than reality itself." అనే లియో లొవెంథాల్ అభిప్రాయంగాని,

'Literature is the comprehensive essence of the intellectual life of a nation' అనే షిల్లర్ కోవిదుని వక్కాణగాని

కేవలం అయథార్థములు గవు.

సావధానంగా ఆలోచించిచూస్తే సామాజికశావాది లెక్క కెక్కనివిగా పరిగణింపబడే సాహిత్యాంశాలకు గూడ ఏదో వొక సామాజికమైన అంతరార్థం వుంటుంది. సాహిత్య చరిత్రలో ఒక్కొక్క యుగానికి చెందిన సాహిత్య గ్రంథాలను తీసుకుని యుగలక్షణసమన్వయం చేసుకుని పరిశీలిస్తే అందులో ఆ నాటి రకరకాల మనుషుల తరగతులనుగూర్చి అర్థవంతములైన భావచిత్రాలెన్నో కనిపిస్తాయి మనకు. ఉదాహరణకు— శ్రీనాథుని గుణనిధి సుకుమారులు, తెనాలిరామకృష్ణుని నిగమశర్మ, కందుకూరి రుద్రకవిగారి నిరంకుశుడు— ఈ పాత్రలలో 15, 16 శతాబ్దులనాటి ఆంధ్ర దేశంలో జాతిమాత్రోపజీవులైన బ్రాహ్మణ బ్రువుల విశృంఖల విహారాల నూహించగలం. అలాగే, గౌరనగారి నక్షత్రకుడు; పెద్దనగారి వరూథినీ ప్రవరులు; రాయలవారి మాలదాసరి; ధూర్జటి తిన్నడు, నత్కీరుడు; తిమ్మనగారి సత్యభామా కృష్ణులు; కళాపూర్ణోదయంలోని కలభాషిణి, శాలీనుడు; విజయవిలాసంలోని విజయుడు; రాధికా సాంత్వన రాధామాధవసంవాదములోని రాధా కృష్ణులు; తంజాపురాన్నదాననాటకంలోని వన్యవృత్తిప్రాభట్లు మున్నగు పాత్రలు తత్తాద్దృశ సమకాలిక విశిష్ట లక్షణోపేతులైన వ్యక్తులకు ప్రతీకలనవచ్చు. 15 వ శతాబ్దినాటి నాసికేతోపాఖ్యానం, 16 వ శతాబ్దినాటి మనుచరిత్ర, పాండురంగ మాహాత్మ్యాది కృతులలో గృహస్థాశ్రమ ప్రాశస్త్యమున్ను, నాసికేతోపాఖ్యాన పాండురంగ మాహాత్మ్యాదులలో బ్రహ్మచర్యవ్రతదృఢనిష్ఠయున్ను కంఠోక్తిగా ఉగ్గడింపబడిన తీరుచూస్తే ఆ నాడు సంఘంలో కొందరు ప్రధానవ్యక్తుల కేర్పడిన గృహస్థాశ్రమవైముఖ్యాన్ని తొలగించడానికా కవులు చేసిన ప్రయత్నమా అది అనిపిస్తుంది. ఆ 15, 16 శతాబ్దులలోనే రుక్మాంగదచరిత్ర, శృంగార శాకుంతలము, ఆముక్తమాల్యదాదులలో రాజనీతి విపులంగా వర్ణింపబడిన వైనం చూస్తే అప్పటికే మహమ్మదీయదండయాత్రలలో ఢక్కామొక్కీలు తిన్న ఆంధ్రజాతి విజయనగర ధ్వజంక్రింద ఏర్పరచుకొన్న హిందూ సామ్రాజ్యము యొక్క సౌష్ఠవం గురించి ఆయాకవులాశంసిస్తున్నట్లు తోస్తుంది. క్రీడాభిరామం, పల్నాటివీరచరిత్ర మొదలైన గ్రంథాలు, రాయలనాటి అనేకప్రబంధాలు, దక్షిణాంధ్రయుగ యక్షగానాలు ఆయా తరాలనాటి తెలుగుజాతి నాగరికతను, సంపన్నతను, రసికతను, ఆచారవ్యవహారాలను, విశ్వాసాలను బహుముఖీనంగా తెలియజేస్తాయి. కీ. శే. సురవరం ప్రతాపరెడ్డిగారికి 'ఆంధ్రుల సాంఘిక చరిత్ర' నిర్మాణానికి ఎక్కువగా ఉపకరించినది మన సాహిత్యమే అన్నమాట మన కిక్కడ స్మర్తవ్యము. ఆ ప్రాచీనకావ్యజాలంకంటెగూడ నిన్న మొన్నటి వీరేశలింగం, గురజాడ, పానుగంటి, చిలకమర్తి ప్రభృతుల నవలా నాటక ప్రహసనాల్లోని పాత్రలు, సన్నివేశాలు మన సంఘంలోని అనేక సజీవసన్నివేశాలకెక్కువగా వారసత్వం వహిస్తాయి. అసలు ఏభాషాసాహిత్యంలోనైనా కావ్యాలకంటె నాటకాలు, నవలలు, కథానికలున్ను, ప్రాచీనయుగాల సాహిత్యంకంటె క్రమక్రమశార్వాచీనయుగాల సాహిత్యమున్నూ ఉత్త

రోత్తరాధికంగా సమకాలిక సామాజికవిషయస్పర్శ కలిగివున్నాయని చెప్పవచ్చును. దానికి కారణాలు: ఆయా ప్రక్రియల స్వభావము, కాలప్రభావము, వాటినిబట్టి రచయితల కేర్పడే దృక్పథమున్ను అయితే కొంద రాధునిక రచయితలుగూడ గత యుగ స్మృతిజగత్తులో కథను తొక్కడంకద్దు కొందరు భవిష్యద్యుగభావనలో విహరిస్తారు. కాని అప్పటికే సిద్ధంగావున్నట్టిగాని, అవశ్యంభావియైనట్టిగాని వాస్తవికతయొక్క పరిధిలోనుండే వారా పని చేయగలుగుతారు. ఎక్కుపెట్టిన బాణం ఎంత వెనక్కువెళ్లినా ముందుకు పోవడానికే. ఎగిరే గండభేరుండం ఎంతఎత్తునవున్నా భూమిమీది నుంచి చూస్తేనే తెలుస్తుంది దాని ఎత్తు.

ఈ అంతో యింతో ఇంగా సమకాలిక ప్రాతినిధ్య లక్షణం కలిగి వుండబట్టే సాహిత్యాన్ని సామాజిక దృష్టితో విశ్లేషించి సమీక్షించడం అవసరమనిపిస్తుం దొక్కొక్కప్పుడు. ఈ విధమైన సాహిత్య సమీక్ష ముఖ్యంగా ఒక నిర్దిష్టమైన దృక్పథంగల సామాజికతత్వదార్శనికుల వలన ప్రచారంలోకి వచ్చింది. సమాజ సాహిత్యాల అనుబంధం గురించిన విచారణ విషయమై మార్క్సిస్టు విమర్శకు లెక్కువగా పట్టించుకొంటారు. ఆ అనుబంధం నేటి సమాజంలోను, రేపటి సామ్యవాద సమాజంలోనూ ఎలా వుండాలో దాని స్వరూప స్వభావాల విషయమై వారికి విస్పష్టములైన ఊహలున్నాయి. సాహిత్యసారములైన రాజకీయ నైతిక నిమిత్తములపై ఆధారపడి విలువను కట్టేటటువంటి, నిర్ణయాత్మకమైనట్టి విమర్శన పద్ధతి వారికి ఉపాదేయమైనది. వారు ఒక గ్రంథంలోని సామాజికానుబంధాలను, సాధకబాధకాలను మనకు తెలియ జెప్పడమే కాదు; అసలవి లోగడ, ఇప్పుడు, ఇకమీదను ఉండవలసిన తీరుల గురించి మనకు పాఠాలు నేర్పుతారు. గుణపాఠాలుకూడా చెబుతారు వారు సమాజ సాహిత్యాల తత్వాన్ని అధ్యయనం చేసేవారు మాత్రమే కాదు; భవిష్యత్ప్రవక్తలు, అనుశాసకులు, ప్రచారకులున్ను అందుచేత వారు సాహిత్యం సమాజాని కేమాత్రం దూరంగావున్నా ఒప్పుకోరు. కాని వెల్లెక్, వారెన్ మహాశయులు తమ 'Theory of Literature' అనే గ్రంథంలో ఆ మాటను యథాతథంగా అంగీకరించలేకపోయారు.

'Literature is really not a reflection of social process, but the essence, the abridgement and summary of history.' అంటారు వారు. నిజమే మరి. సాహిత్యానికి జీవితంతో ప్రమేయం వున్నదికాని అది జీవితానికి అనుకరణమూకాదు, ప్రపంచానికి ప్రతిబింబమూ కాదు. విశ్వకవి రవీంద్రుడుకూడ ఆ మాటే అన్నాడు: 'సాహిత్యం ప్రకృతిని చూడడానికి ఎదట పట్టే అద్దమువాదు. ఒక్కసాహిత్యమే ఎందుకు, ఏ కళావిద్యకూడా యథాతథంగా ప్రకృతికి అనుకరణకాదు. ప్రకృతిలో ప్రత్యక్షాన్ని మనం అనుభవిస్తాం. సాహిత్యంలో, లలితకళలలో అప్రత్యక్షము మనకు ప్రతీయమానమవుతుంది. ఒకదాని ముందు రెండవది అద్దమైతే ఇలాంటి ప్రయోజనం ఏమీ ఉయ్యలేదు' అని.

అసలు సాహిత్యస్రష్టకు ఘనతను తెచ్చిపెట్టేది యథాతథసామాజికచిత్రణం కానేకాదు. మరి?—ఆ సమాజంలోని మానవుని దశలు, విదశలు, అంతర్దశలలోనికి చొచ్చుకొనిపోయిన ఆతని చూపు. అందుకే మహాకవులకు కావలసింది ఏ మనిషి ఎక్కడ ఎప్పుడు ఎందుకు ఎలా పుట్టాడు, గిట్టాడు అనికాదు; ఒక మనిషి ఎలా బ్రతికేడు, అతని బ్రతుకుబాటలో చంద్రనిప్పులు చెరిగిపోసిన మండుటెండలేవి? చల్లని నీడనిచ్చి సేదదీర్చిన చలివేంద్రలేవి? అని.

సామాజికదృక్పథంతో సాహిత్యాన్ని సమీక్షించడానికి ముఖ్యంగా మూడు అంశాలను గమనించాలి

1. సమాజంలో రచయితకున్న స్థానము – అతని సామాజిక దృక్పథము.

2. అతని కృతులలో ప్రతిఫలించిన సమాజ స్వరూపము—అది సాధించగలిగే సాంఘిక ప్రయోజనము.

3. అతని పాఠకప్రపంచము—దానిపై అతని సాహిత్యము నెరపే సాంఘిక ప్రభావము.

ప్రతిరచయిత సంఘజీవియైన వ్యక్తియే గనుక అతని జీవితోదంతాన్ని సమగ్రంగా తెలుసుకుంటే అతని సాహిత్యాన్ని సమగ్రంగా వ్యాఖ్యానించవచ్చునను కొంటాము. కాని అది సర్వత్ర యదార్థం కాదు. లోకంలో గరీబు కడుపున నవాబు, జానపదుని కడుపున నాగరకుడు, భక్తుని కడుపున నాస్తికుడు, పండితుని కడుపున శుంఠ పుట్టడం చూస్తునే వున్నాము. మనిషి పుట్టుకకు మనస్తత్వ పరిణామానికి సర్వత్ర సంబంధం లేదు. మహాకవులందరూ సరస్వతీచతురాస్యుల ఔరసులు కారు. అందుకు వాల్మీకియే తగిన తార్కాణ. పోనీ యీ కవులంతా తమకు సహజంగా ఏర్పడిన సామాజిక దృక్పథానికి తగినట్టే చెప్పేరా కవిత్వాలంటే అదీ అంత నిజంకాదు. వీళ్లలో చాలమంది చిన్న చిన్న సంసారులు. సంపన్నులను ఆశ్రయించి బ్రతికినవారు. వారి అభిరుచుల కనుగుణంగా కవితాకేళిక లాడినవారు. రాజరాజు రాయమనకపో నన్నయగారు తాను భారతమే రాద్దామనుకొన్నాడా? ఏమో చెప్పలేము. తంజావూరు విజయరాఘవనాయకుని ఆస్థాన కవులూ, శహాజీ ఆస్థాన కవులూ ఆ ప్రభువులనే నాయకులుగాచేసి కృతులల్లడం కోరి మనసుపడి చేసిన పనేనా? అందుకు, ఆ నాడు కవులు రాజుల నాశ్రయిస్తే ఈ నాడు మంత్రుల నాశ్రయిస్తున్నారు. కవులు చరిత్రకారు లవుతున్నారు. మంత్రులు స్వీయ చరిత్రలను తాము రచిస్తున్నారు. కమ్యూనిస్టులమని కబుర్లు చెప్పే రచయితలు సభల్లో సరస్వతీ ప్రార్థనలు జరుపుతున్నారు. అయితే మన వీరేశలింగము, గురజాడ, పానుగంటి, చిలకమర్తి, విశ్వనాథ, చలం, శ్రీ శ్రీ ప్రభృతుల విషయం పరిశీలిస్తే పై మూడంశాలూ వారిపట్ల వైనం వారిగా ఋజువవుతాయి. ఈ అందరూ తెలుగు సమాజంలో ఒక విశిష్టస్థానం వున్నవారే. వారికిగల సామాజిక దృక్పథం వారి అనేక జీవిత వ్యాపృతులలో, లేఖలలో, ఉపన్యాసాలలో, వ్యాసాలలో విశదమైనదే. అందరూ పలురకాల సమకాలిక సాంఘికవ్యవస్థల స్వరూపాన్ని తమ సాహిత్యంలో ప్రతిఫలించినవారే, సంస్కరణాపేక్షతో. స్త్రీ పునర్వివాహము, కన్యాశుల్కము, పాశ్చాత్య నాగరికతా వ్యామోహ నిరాసము, ప్రాచీన భారతీయ సంస్కృతి ప్రతిష్ఠాపనము, స్త్రీ స్వాతంత్ర్యము, సామ్యవాద ప్రాశస్త్యము మొదలైన సామాజిక విషయాలెన్నో వారి వారి రచనలలో చోటు చేసుకొన్నాయి. వారందరికీ పాఠకలోకంలో మంచి పరపతి ఏర్పడింది. వా రాశించినట్లు సంఘంలో కొంత పరిణతిగూడ ఏర్పడింది. ఆ రచనలు జాతిని జాగృతంచేసి, సంఘంలో సంచలనం కలిగించాయి. నూతనోత్తేజాన్ని ప్రసాదించాయి. ఆ వీరేశలింగంప్రభృతులు పాశ్చాత్య నాగరికతా ప్రభావితులై ఆధునికయుగ పరిణామాలను గమనించినమీదట వారి కొక నూతన దృక్పథం ఏర్పడి చిరకాలం నిద్రాణంగా చైతన్య దరిద్రాణంగావున్న మన సంఘాన్ని సంస్కరించాలని పూనుకున్నారు, కొంత కృతకృత్యులయ్యారు. అంటే ఏమన్నమాట?—రచయిత సంఘంచే ప్రభావితుడవుతాడు, తాను సంఘాన్ని ప్రభావితం చేస్తాడు. సమకాలిక, అర్వాచీన రచయితలు, పాఠకులూ అనేకులా వీరేశలింగం ప్రభృతుల కనుయాయులై శిష్యచిరంజీవులై వర్థిల్లుతున్నారు. విశేషమేమంటే వారి రచనలలో కొన్ని మరీ తాత్కాలికములైన సామాజికసమస్యలు వేసిన సాహిత్యపు వాలకాలే అయినా, ఆ వాలకాలరంగులింకా వెలిసిపోలేదు; వెలియవుకూడాను. ఎందాక? ఆ సాహి

త్యంలో సామాజికచిత్రణం పంచదారపాకంలోని రసగుల్లావలెవుందిగనుక. సాహిత్యంయొక్క కళాధర్మం సామాజిక వాస్తవికతను రససమంజసంచేసి దానికొక రమణీయాకృతి నిచ్చిందిగనుక. అందుకే అన్నారు పెద్దలు :

'Art not merely reproduces life, but **also** shapes it' అని.

ఆనందవర్ధనుడుగూడ—

'అపారే కావ్యసంసారే
కవిరేవ ప్రజాపతిః
యథాస్మై రోచతే విశ్వం
తథేదం పరివర్తతే.'

అని ఉగ్గడించాడు. అంటే అంతులేని ఉగ్గా సాహిత్య జగత్తులో కవియే బ్రహ్మ, ఈ విశ్వాన్ని తనకెలా నచ్చితే అలా మలుచుకుంటా డతడు. అంతేకాదు బ్లేక్ మహాశయుడు చెప్పినట్లు—

'He sees a world in a grain of sand,
And a Heaven in a wild flower,
Holds Infinity in the palm of your hand,
And Eternity in an hour.''

జగత్కుటుంబి అయిన మహాకవి రచనకు పరిమిత సమాజపు సరిహద్దులు లేవు. ప్రాతక్రొత్తల పొలిమేరలూ లేవు. సాహిత్యానికి మొదట దాని కళాధర్మసిద్ధి కలగాలి. తరువాతనే సమాజత్వ సిద్ధి. సాహిత్యంలో సమాజచిత్రణం అంటే చారిత్రక కథనంలా యథావద్వస్తువర్ణనం చెయ్యడం కాదు. కాని మానవుని గురించి ఒక్కొక్కప్పుడు చరిత్ర కంటే సాహిత్యమే సత్యము నెక్కువగా సాక్షాత్కరింపజేస్తుంది. 'Poetry comes nearer to vital truth than history' అంటాడు ప్లేటో. పరార్థము వివరిస్తాడు చరిత్రకారుడు, పరమార్థము నిరూపిస్తాడు కళాకారుడు.

'Literature occurs only in a social context, as part of a culture, in milieu' అని టెయిన్ మహాశయుడు కాబో లంటాడు. ఆ మాటయితే వాస్తవమేగాని మార్క్సిజముకూడ సాహిత్యము సమాజంమీద ఎంతమేరకు ఆధారపడుతుందన్న ప్రశ్నకు ఇదమిత్థంగా సమాధానమేమీ చెప్పలేదు. వాటి సంబంధసామరస్యంలోవున్న తేడాపాడాలను మార్క్సు గుర్తించకపోలేదు. 'The Critique of Political Economy' అనే గ్రంథానికి ఉపోద్ఘాతం వ్రాస్తూ ఆయన ఇలా అన్నాడు:

"Certain periods of highest development of art stand in no direct relation with the general development of society, nor with the material bases and the skeleton structure of its organization. Witness the example of the Greeks as compared with the modern nations or even Shakespeare."

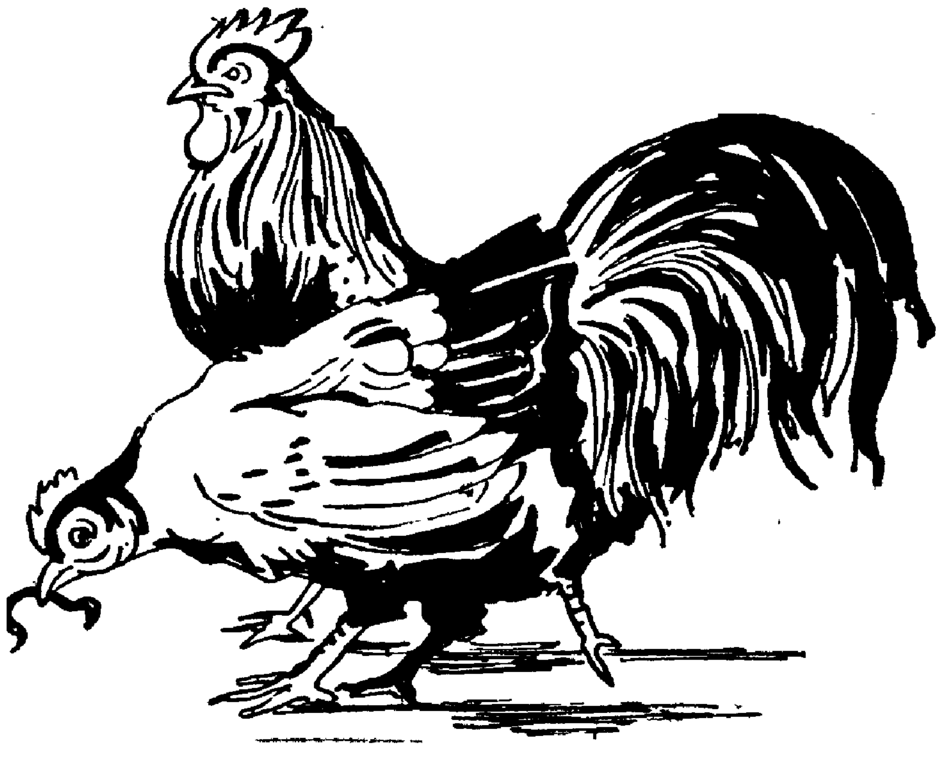
సామాజికస్పర్శ వున్నా లేకపోయినా ప్రాచీన మహేతిహాసాలను మళ్లామళ్లా చదువుతాము. నిత్యప్రత్యగ్రమైన ప్రకృతి యేదో వాటిలో వుంది. ఆ వాల్మీకిరామాయణము, ఆ వ్యాసభారతము, ఆ కాళిదాసుని అభిజ్ఞానశాకుంతలమూ, ఆ భవభూతి ఉత్తరరామచరితము, ఆ భట్టబాణుని కాదంబరి, ఆ షేక్స్పియరు కింగ్లియరూ—అవి ఒకనాటి సామాజిక సన్నివేశమే ఉద్బోధకంగా బయలుదేరినవే అయినా ఆ ఏకైకసన్నివేశంలో ఆ మహాకవులు చేసిన నైకముఖవిశ్వవిరాడ్రూపదర్శనమే మన కా నిత్యనూతనమైన కుతూహలాన్నిస్తోంది.

"There is great Literature which has little or no social relevance: Social Literature is only one kind of literature and is not central in the theory of literature. Literature is no substitute for Sociology or Politics. It has its own justification and aim." అని వెల్లెక్, వారెన్ మహాశయుల తీర్మానము.

సాహిత్యము : లోకవృత్తము

సామాజికమైన సంబద్ధత వుంటేవుంది లేకపోతేలేదు అని అనుకోడానికి వీలిచ్చే గొప్పసాహిత్యం లోకంలో వుంది. సామాజికసాహిత్యమనేది అదొక రకం సాహిత్యం మాత్రమే. అంతేగాని సాహిత్య సిద్ధాంతరంగంలో దానిదే కీలకస్థానం కాదు. సామాజిక శాస్త్రానికిగాని, రాజకీయవిద్యకుగాని ప్రత్యామ్నాయంగాదు సాహిత్యం. దాని సబబా సందర్భమూ దాని కున్నాయి. అయితే ఈ పరమార్థాన్ని గ్రహించలేక ఆధునికయుగంలో చాలమంది రచయితలు యథాతథమైన సమాజచిత్రణమే సాహిత్య పరమావధిగా భావించి వేలంవెర్రిగా రచనలు సాగించుకు పోతున్నారు. వారిలో చాలమంది మేస్త్రులేగాని శిల్పులుగారు. జగచ్ఛిల్పియైన భగవంతునితో కళాస్రష్టయైన మానవుడే సమానుడు. మానవసృష్టికాండలోని శిల్పసీమలలో శిఖరాయమాణమైనదీ, భగవత్సృష్టిని మించేదీ సాహిత్యమొక్కటేఅనీ, దాని శిల్పధర్మం నిలువరింపబడినప్పుడే అది సార్థకమవుతుందనీ అందరూ గుర్తించడం అవసరం.

(విజయవాడ ఆకాశవాణి సౌజన్యంతో)

కరిగిన కలలు!

శ్రీ వై. వి. యల్. యస్. శాస్త్రి

ఇంద్ర ధనుస్సు వీక్షించి,
చంద్ర కాంతి పరీక్షించి-
నిద్రలో కన్న బంగారు కలల్ని
ఎదలో భద్రం చేదామనుకున్నాను!

మల్లె తోటలో,
వెన్నెల వెల్ల వేసిన
వెలుగుల మేడలో,
ఆవేదనా తరంగాలు
అణుమాత్రమైనా ఆవిర్భవించవని,
ఆశ పడ్డాను!

సుదూర తీరాలలో
ఏకాంత కాంతారాలలో,
లక్ష్యం లేకుండా పెరిగిన
వృక్షచ్ఛాయల, ఆకుల మాటుల్లో

ఆనందార్ణవంలో, అలిసిపోయేవరకూ,
కలిసి పోదామనుకున్నాను!

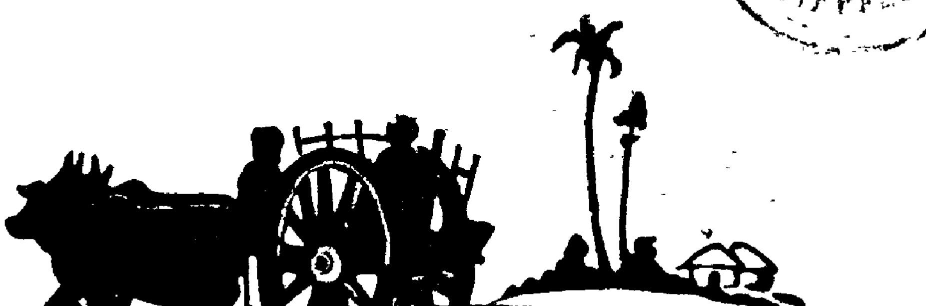
మనుషులు, అనిమిషులు,
ఋషులు, లుప్తమైన,
శూన్య తిప్త, గుహాలయాల్లో.
నా హృదయం ఒక్కటే
నాకు తోడుగా, జోడుగా, రాగా

క రి గి న క ల లు!

వైరాగ్యంలోని, వైకుంఠాన్ని
చూద్దా మనుకున్నాను!

కానీ– వర్తమానంలోని
కర్తవ్యాలను, ఏ కనిపించని
కాలంలో దాచను?
అనుక్షణం స్మరణకు వస్తున్న
వాటిని ఎలా విస్మరించను?

అందుకే కరిగిన కలలు–
విరిగిన అలల్లా
విలవిల్లాడుతున్నా–
విధి చేతిలోని కీలుబొమ్మను;
నేనేమి చెయ్యను!

నేటి వ్యవస్థ: దిగంబరకవులు

శ్రీ రామమోహన్‌రాయ్

ప్రపంచ దేశాలన్నింటా యువతరం తిరుగుబాటు చేస్తున్నది. యువతరాన్ని ఆవహించిన అలజడికి కారణా లనేకం. మారుతూన్న విలువలు అమిత తొందరగా మారిపోయి నూతన వ్యవస్థ యేర్పడాలని ప్రతిచోటా ప్రయత్నం జరుగుతున్నది. కొందరివి స్వతంత్రమైన ఉద్యమాలైతే మరికొందరివి ఇతర దేశాలలోని విప్లవ బీజాలనుండి మొలకెత్తినవి. అన్ని అలజడులూ ఉద్యమరూపాలు ధరించటం లేదు. విధ్వంసనమే లక్ష్యంగా ప్రారంభమైన అలజడులు పాతవ్యవస్థను సమూలంగా పెరికి వెయ్యలేక పోయినా పాతవ్యవస్థలోని కొన్ని బూజుపట్టిన భావాలను విదిల్చివేసి చప్పగా చల్లారి ఊరుకుంటున్నాయి. నూతన వ్యవస్థ యేర్పడక పోయినా పాతవిలువల్ని ప్రశ్నించి వాటి బండారం బయట పెట్టటం వలన ఎంతో మేలుమాత్రం జరుగుతున్నది.

తెలుగు కవిత్వం యిటీవల ఆరంభమై పాఠకుల దృష్టి నాకర్షించటమేగాక, కళ్లు తిరిగే నగ్న సత్యాలను నగ్నంగావేచెప్పి, చెప్పదలచుకొన్న భావాలకు ఎంత తీవ్రతను చేకూర్చాలో అంతాచేర్చి పాతవిలువలన్నింటినీ పూడ్చిపెట్టాలనే ప్రయత్నం దిగంబర కవుల 'దిక్'లలో జరిగింది. 'ఈ దేశంలో ఈ గోళంలో ఊపిరిపీల్చే ప్రతిమనిషి ఉనికికోసం తపనపడి, అతడి భావినిచూచి వెక్కివెక్కి ఏడ్చి పిచ్చెత్తి ప్రవచించిన కవిత' తమ కవిత్వాన్నిగూర్చి దిగంబర కవులు చెప్పుకొన్నారు. కీర్తి, డబ్బు, ఇనపబూట్ల క్రిందపడి నలిగి ఈనాటి జనులంతా జీవిస్తున్నారనియెంచి, వాళ్లను ఆ స్థితి నుండి తప్పించి వారిలో దీపంలా దాగిఉన్న అసలు స్వరూపాన్ని తెలియజెప్పి, ఆచ్ఛాదనల్ని తొలగించుకోమని చెప్పాలని దిగంబర కవుల ఉద్దేశ్యం. ఈ ఉద్దేశ్యంతో వీరికంటె ముందుగా నవ్యకవిత్వ మార్గంలో వచ్చిన అభ్యుదయకవులు, వచన కవులు పూర్తిగా ఏకీభవిస్తారు. 'ఆచ్ఛాదనల వెనుక' జీవిస్తున్న ప్రజలను మేల్కొల్పాలనే వీరి పద్ధతితో మాత్రం పలువురు భేదభావాన్ని వహిస్తున్నారు. దిగంబరకవులు జీవచ్ఛవాలలా బ్రతుకుతున్న ప్రజల్ని తిట్టి, కోపపడి వారిమనస్సులపై కలియబడి భయమూ, జుగుప్సా కలిగించి బీభత్సంగా చెప్తున్నారు. నవ్యకవిత్వంలో వచ్చిన ఈ తీవ్రతకు పాఠకులూ కవులూగూడ తట్టుకోలేక పోతున్నారు. వీరికంటె ముందుగా వచ్చిన కవితోద్యమాలుగూడ అంతేగదా! వీరి కవిత్వంగూడ ఆ విధంగానే ఒక మహోద్యమంగా సాగి భావవిప్లవాన్ని కలిగించి సమాజ జీవనంలో చైతన్యం కలిగించవచ్చునని కొందరు ఆశాజీవులు భావించవచ్చు. కాని కవితావ్యక్తీకరణలోనూ, శిల్పంలోనూ, నూతన ప్రయోగాలలోనూ వీరవలంబించిన మార్గాలే అందుకు ప్రతికూలంగామారి ఆత్మహత్యాసదృశంగా మారిపోతున్నాయి.

దిగంబరకవులగూర్చి యింతకుముందు వెలువడిన విమర్శలన్నింటినీ చదివి, ఆయా విమర్శలలో ఏది తమ ఉద్యమంయొక్క హితవు కోరుతున్నదీ, ఏది తమఉద్యమాన్ని పూడ్చిపెట్ట చూస్తున్నదీ, ఏది తమ మనస్సులు అర్థం చేసుకోలేక పోతున్నదీ వీరు గుర్తించటంలేదు. విమర్శనే సహించక వారందర్ని పైన ఒకేవిధంగా విరుచుకు

పడుతున్నారు. సద్విమర్శను స్వీకరించని కవితోద్యమం ఉద్యమంగా ముందు కెలా సాగుతుంది?

ఆచ్ఛాదనల్ని విడిచి పెట్టమని చెప్పాలను కుంటున్న వీరు ముందుగా తమ ఆచ్ఛాదనల్ని విడిచి పెట్టాలి. తమ పేర్లు మార్చుకోవటం తమ యిష్టమేమోగాని సంవత్సరాలపేర్లు, ఋతువుల పేర్లు, మాసాలపేర్లు మార్చటానికి కాలచక్రం వీరి చేతులో ఉన్నదా యేమిటి? నగిషీలనూ, ముసుగుల్ని తొలగించుమని చెప్పేవారు అచ్చులో పిచ్చిపిచ్చిగా వైచిత్రిని ప్రదర్శించటమెందుకు? 'కీర్తి, డబ్బు, ఇనుపబూట్లంటూ' తమ కావ్య సంకలనాలను రిక్షావాడు, క్లీనరు, బిచ్చగత్తెలతో ఆవిష్కరింపజేసి, కొత్తరకం కీర్తిని కొల్లగొట్ట జూడటం అన్యాయం. ఈ విధమైన విమర్శలలో కొత్తదనం లేదనబోయేముందు కవిత్వంలో అభ్యుదయ కవులకంటె తాము తెచ్చిన కొత్తదనం ఏమిటో ఆత్మవిమర్శన చేసుకోవటం మంచిది. తిట్లతో ప్రారంభించి, మరోరకంమాటలతో కలగలిపి ప్రగతి భావాన్ని చెప్తే కొత్తదనమౌతుందా? తమ కవిత్వం విదేశీవద్యమాలనుండి దిగుమతి కాలేదని చెప్పుకుంటూ, మేం పుస్తకాలలోంచి మాట్లాడ దలచుకోలేదనీ, 'శంకరాచార్యుడిలా అన్నాడు, జీన్‌పాల్ సార్త్రే యిలా అన్నాడు' అని మేమన దలచుకోలేదని బింకాలు పలుకుతున్నవీరు 'డాలర్ వెన్నెల' అనే దిక్నూ, 'మరిజువానాపొగ' అనే దిక్నూ ఎక్కడినుండి తెచ్చుకొన్నట్లు? కవి సమ్రాట్ల తర్కాన్ని, వచనకవితోద్యమాన్ని, తెలుగుసినిమాను, ఆలిండియారేడియోను అన్నింటినీ ఒకే గాటగట్టి పడదిట్టే వీరు, తమని తాము ఆత్మవిమర్శ చేసుకుంటే, కోతిపుండును బ్రహ్మరాక్షసిని చేస్తున్నామని తెలుసుకోగలుగుతారు. మన సామాజిక వ్యవస్థ కుష్ఠువ్యవస్థగా తయారైన మాట నిజమే కావచ్చు. కాని కుష్ఠు వాళ్లను చూస్తే మనుష్యులంగా మనమంతా వారినిచూసి జాలిపడతాం. జి. బి. యస్. హాల్డేన్‌వంటి విజ్ఞులు కుష్ఠురోగికి ఒక పైసా దానం చెయ్యడంకంటె కుష్ఠు నిర్మూలనకై జరిగే పరిశోధనకూ, ఉద్యమానికీ ఆ పైసను దానం చెయ్యమంటారు. 'నేటి కుష్ఠువ్యవస్థపై దిగంబర కవులు' అనే వారి మూడవ సంపుటిని చదివిన తర్వాత వారు కుష్ఠురోగి రోగం రావటానికి కారణం వాడేననీ, చేసిన దానికి శిక్షగా వాణ్ణి కొట్టి హింసించి, చిత్రవధ చేసి యీ ప్రపంచం పరిశుభ్రంగా ఉండేలా చెయ్యమని చెప్తున్నట్లున్నది. ఈ సామాజిక వ్యవస్థనుచూచి జాలిపడటమో, దీనిలోని లోపాల్ని సరిదిద్దటానికి పూనుకోవటమో అజ్ఞానమని వీరి ఉద్దేశం. ఇప్పుడున్న వ్యవస్థను సమూలంగా నాశనంచేసి, యువతరంతో నూతనవ్యవస్థ నేర్పరచాలని వీరి పూనిక. వీరిలోనే వొకరికి 'ప్రపంచంలో ఐదేళ్లకు పైబడ్డ వాళ్లంతా హఠాత్తుగా ఒక్కమారే ఛస్తే శాంతి పూస్తుందని ఆశ.' శాంతిని వికసింపజేసే బాధ్యతను దిగంబర కవులకు సమాజం విడిచిపెట్టదుగదా?

కవిత్వానికి ఆవేశం ప్రధానమే. ఆవేశం మితిమీరి సంయమనం కోల్పోతే భావనాసమాధి భగ్నమై తాము అంతశ్చక్షువుతో దర్శించింది తమకే అగమ్యగోచరమై, చెప్పదలచుకున్నది ఆవేశంలో పడిపోయి జుగుప్సాకరంగా, కటువుగా, బుద్ధీ మనస్సూ రెండూ వ్యతిరేకించే విధంగా వెలువడుతుంది. సమాజంలోని అన్యాయాలపట్ల దిగంబర కవులు ప్రకటించినది ధర్మక్రోధమే. వీరి కోపానికి కవిత్వకళ యేమీ దూరంకాదు. అమేయమైన భావన, అద్వితీయమైన శిల్పమూ వీరందరికీ ఉన్నాయి. వీరిలో కొందరు ప్రగతివాదకవులుగా లబ్ధప్రతిష్ఠులే. కవితాప్రియులు దిగంబరకవులు వెలువరించిన మూడు కవితాసంపుటాలనూ చదివి వానిలోని కొన్ని కావ్యఖండికలనూ మెచ్చుకుంటూనే ఉన్నారు.

'నన్నెక్క నివ్వండి బోను; అగ్నిప్రవేశం; చ్చూడలేను; దాహం; ఎముకల కేకలు; ఇంకా

నువ్వింకా బానిసవే, జైల్లో సముద్రం, నా దేశంలో నేను ఏకాకిని, ఆకాశం వెక్కివెక్కి ఏడుస్తోంది, మేం మనుషులంకాదు—ఇంకేదో పేరుంది మాకు, షష్ఠిపూర్తి, కరువు బిచ్చం, – మొదలైన ఉత్తమ కవితా ఖండికలు వీరి మొదటి రెండుసంపుటాల లోనే ఉన్నాయి. మొదటి సంపుటంకంటె రెండవ దానిలోనూ, అంతకంటె మూడవ దానిలోనూ వీరి కవిత్వం పరిణతి చెందిందని చెప్పలేము. కాని కావ్యకళమాత్రం మనోహరంగా పైన పేర్కొన్న శీర్షికలుగల కావ్యఖండికలలో దర్శన మిస్తూనే ఉన్నది.

'ఆకలి, కామం; కలలూ, కన్నీళ్లు
మనిషిలోని మర్మజ్ఞానమంతా ఒక్కటే
దేశ మేదైతే నేం? మట్టంతా ఒక్కటే
అమ్మ యెవరైతేనేం? చనుబాల తీపంతా
ఒక్కటే
బిక్కముఖాలతో చూస్తారేం?
పిచ్చివాణ్ణిగా కేసు పుటప్ చెయ్యండి'

అని చెరబండరాజు 'నన్నెక్కనివ్వండి బోను' అనే దిక్‌లో అంటారు. ఈ గీతం చదివి ఏ సహృదయుడు కవిని పిచ్చివాడనగలడు?

'అగ్నిప్రవేశం'లో భైరవయ్య

'విలుచున్నాను
అబద్ధాలకత్తి అంచులమీద విజంలా
మిన్నంటుతున్న జ్వాలలకొసలపై పొగలా'

'నిశ్శబ్దంలో ఆదిమానవుడు విన్న
ఆదిశబ్దంలా వచ్చాను
మాతృగర్భంలో మాటలు నేర్చుకున్న శిశువు
పెట్టిన తొలిపొలికేకలా వచ్చాను.'

ఆధునికాంధ్ర కవిత్వంలో నిప్పులు చిమ్మే కంఠాలతో ప్రవేశించారు దిగంబరకవులు.

'మాపులలో చురకత్తులె కసరత్తులు
నాగుబాము వొయారాలు
చూడలేను చూడలేను'

అని చెరబండరాజు చెప్పినభావం స్వచ్ఛంద మైనది.' ఎండుటాకుల గుండెలు, భయంభయంతో తిరిగే మనుషులు'-పట్టవగలే ఊపిరి' విడువటాన్ని కవి కరుణరసాత్మకంగా వర్ణిస్తున్నారు 'చూడలేను' అనే 'దిక్'లో.

కీర్తిదాహంతో అలమటించే దుర్మార్గులను నాయకులని గౌరవించి వారికి విగ్రహాలనువేసి గౌరవించే గొర్రెదాటుమనస్తత్వంఉన్న మనుష్యుల్ని, దేశదౌర్భాగ్యాన్ని తలంచి బాధగా

'ఆకారంలాగే వికారంగా వాంతిచేసుకునే వీధులు
నగరం మూపుమీద వాపుమీద పెద్దల విగ్రహాలు
ఆ విగ్రహం బ్రతికున్నప్పుడు చుట్టూ
ఎన్నిగ్రహాలు
కోడిపుంజు కొట్లాటలు, సిమెంటుకాంట్రాక్టులు
ప్లేట్లలో ఫోర్కులకింద అలగాజనాలు
జైళ్లలో బండరాళ్లు కప్పుకుని అమాయకులు'

అని ఆక్రోశిస్తారు నగ్నముని.

'మనిషీ
మానవతా నిగమాగమ ంషీ
మేలుకో'

అని మానవతనుగూర్చి ఉదాత్తంగా ఎలుగెత్తి భైరవయ్య 'ఎముకల కేకలు'లో చెప్పారు.

హృదయమున్న మంచివాడు
ప్రతిఒకడూ పిచ్చివాడు
కడుపులోని స్వప్నానికి
నీ తాతలతండ్రుల నీ వంశపు తరతరాల
రూపురేఖవిలాసాల దేవులాటలో
ఇంకాఇంకా నువ్వింకా బానిసవే'

అనిచెప్పి చెరబండరాజు సద్యంశాలహారి మనుకునే వారి 'సెంటిమెంటు'మీద గొడ్డలిపెట్టుగా చెప్పారు.

'జైల్లో సముద్రం'అన్న దిక్‌లో
'జ్ఞాపకాల వాలుకుర్చీలో
కుక్కనోటిలో బొమికముక్కలాగు
చలిగాలి రాత్రివేళ్లలో యిరుక్కుంటాము'

అని విచిత్రంగా భావనచేస్తూ 'రూపాయినోట్లో తలదూర్చి తన్నుకుంటున్న లోకాన్ని'చూస్తూ, కాలమృగం కోరల కందకుండా తిరుగుతూ, మేఘాల్లో తన కన్నీళ్లని లెక్కబెడుతూ, జీసస్ చేతుల్లో మొలిచిన మానవాత్మల మందారాలు తళుక్కున మెరవటాన్ని చూస్తారు.

'నీకూ నాకూ నడుమ
నాకూ యీ నటనకీ నడుమ
ప్రపంచదేశాల ప్రళయపరాచికాల నడుమ
సత్యానికీ సత్యానికీ నడుమ నిలుచున్న
ఆ మబ్బుతునక పేరేమిటి?'

అని ప్రశ్నించగానే సహృదయుని మనస్సులో ఆ ప్రశ్నకు జవాబు కవిత్వమేననీ దానికే మరోకపేరు మానవత్వమనీ తోచకమానదు.

రెండవ సంపుటిలో 'నిఖిలేశ్వర్'

'నా సంస్కృతి నన్ను కాలదన్నేసినప్పుడు
నా ఇంటి కిటికీలోంచి మరో సముద్రపుగాలి
ఉధృతంగావీచి విశ్వాసాలను కూల్చినప్పుడు
ఒక్కొక్కపుట తిరగవేస్తే
కోడిపందాలు
కోళ్లలా తన్నుకున్న వీరులు
నీళ్లల్లో ఒకడితల ఒకడు నరుక్కున్న
బొబ్బిలిశూరులు'

అని చెప్పి

'నా దేశంలో నేను ఏకాకిని' అంటారు.

'స్నేహం ఇవ్వని దేశంలో
స్నేహంలేని ప్రతివాడూ ఒక్కొక్కద్వీపం'

ఇంత చక్కగా మనోగతభావాలను వెల్లడించ గలిగిన నవకవులు కొద్దిమందే. వరదవచ్చి ఛిన్నాభిన్నమైన ప్రకృతినీ, వరదపాలైన దీనుల్ని వర్ణిస్తూ చెరబండరాజు 'ఆకాశం వెక్కివెక్కి ఏడుస్తోంది'అనే దిక్‌ను వ్రాశారు. ఆ బీభత్స దృశ్యాలను, మనస్సు వ్రయ్యలైపోతుండగా కకావికలై ఆ అనుభూతిని మాటలలోపెట్టిన కవి ప్రతిభ అమోఘం :

ఎక్కడో పిడుగుపడింది
అపుడే పుట్టిన ఆవుదూడ
లోతైన గోతిలో దిగబడింది
ఎక్కడో కత్తిమెరుపు
ఊరిఎగువన తటాకం
గుండెతెగి ప్రవహిస్తున్నట్టుంది
దూలం విరిగి గోడకూలి
బంధానుబంధాల తాటాకులు
గాలిలో ఎగురుతున్నాయ్
....
ఆకులపైరాలే చినుకుల అలికిడి
పసిపాపల కేరింతల్లా విని
కాపరి హృదయంలో ఏదో
కన్నీటిఊయల కదలాడింది
ఆకాశం వెక్కివెక్కి ఏడుస్తోంది—

కరుణరసాన్ని అందించే యింతటి రసవత్తరమైన గీతాల్ని వ్రాసిన కవులు అరుదు.

మహాత్మగాంధీపై నవకవులెందరో ఎన్నో గీతాలను వ్రాసినా మహాస్వప్న వ్రాసిన 'మేం మనుషులంకాదు; ఇంకేదో పేరుంది మాకు'అనే గీతం విశిష్టమైనది.

నీ అభయహస్తంలాంటి ఆకాశంలో
ఇంకిన కన్నీటిచుక్కలు
చావుబ్రతుకులమధ్య నెత్తుట్లో తడిసిన
సరిహద్దురేఖలా మానవత
...చలికి గజగజవణకుతున్న రెక్కలు తెగిన
దిక్కులేని పావురాయి
...ఎంత భ్రమపడ్డావో మా దుస్తుల్ని చూసి

ఎంత శ్రమపడ్డావో మనుష్యుల్ని నమ్మి
మేం మనుషులంకాదు ఇంకేదో
పేరుంది మాకు
ఇన్నికోట్ల గోడ్సేల ఘాతుకహస్తాల నడుమ
నలువైపుల హోరుమని విరుచుకపడుతున్న
చీకటి సముద్రాల నడుమ
నిశ్చలంగా వెలిగే నీ చిరునవ్వు......
బాపూ, మోసపోలేదుకదా నువ్వు......

అమాయకంగా కవి హృదయంలో రేకెత్తిన ప్రశ్నకు బాపూజీ ఏమి సమాధానం చెప్పేవారోనని పాఠకులకు సందేహం వస్తుంది. పై గీతం ఉత్తమరచనగా యెన్నదగినదే. కాని 'నాగరికతా సిఫిలిస్సంగీతం'అనేమాట అనవసరం. నాగరకతా హైన్యాన్ని సూచించదలచుకొన్నప్పటికీ 'సిఫిలిస్' అనే సుఖవ్యాధితో దాన్ని పోల్చినంతమాత్రాన దాని నిజస్వరూపం పాఠకుని మనస్సు కెక్కుతుందనుకోవటం భ్రమ. షష్ఠిపూర్తి చేయించుకొనేవాళ్ల బండారం బయటపెడుతూ, సమాజంలో వాళ్ల కుళ్లుకు పట్టంగట్టేవాళ్ల మాడుపగలకొడుతూ 'భైరవయ్య' 'షష్ఠిపూర్తి'అనేగీతం వ్రాశారు. జీవితావసర వస్తువుల్ని కొనుక్కోలేక బాధతో అణగారిపోయి, వెన్నువంగిపోయి, దైవానికి మొక్కుకుంటూ జీతంరాళ్లలో కరువుభత్యం పెంపుకై ఎదురుచూచే గుమాస్తా మనస్తత్వాన్ని అసహ్యించుకుంటూ, వాళ్ల దుస్థితికి అంతలోనే జాలిపడుతూ బాధతో 'కరువుబిచ్చం' అనే గీతం వ్రాశారు భైరవయ్య. కరువుభత్యం పెరగటమంటే 'కొండ చిలువ నోట్లోకి ఈగపిల్ల దూకుతుంది' అంతే; ఆనందించవలసిందేమీ లేదంటారు.

'నాయకాధముల కలల విమానాల్లోంచి
గర్జింపబడుతున్న దేశం
నా దేశం'

అనే కవి మాటల్లో నైరాశ్యంకాక, దూషణకాక, వాస్తవంకూడ దాగివున్నదని చురుకైన పాఠకు లెవరైనా గ్రహించగలుగుతారు.

వీరు మూడవ సంపుటిని ప్రకటించేసరికి తమ అస్పష్టతను యింకా తగ్గించుకుంటారనీ, అంతకుముందున్న ఆచ్ఛాదనల్ని తొలగించుకుంటారనీ, అనవసరంగా సబబూ సందర్భం చూడకుండా 'సెక్స్‌సింబల్స్'ను తగ్గించుకుంటారనీ ఆశించినవారికి ఆశాభంగం కలిగిస్తూ తమ కవిత్వంలో అవగుణాలకు పెంపుదల చేకూర్చి గుణాలకు గ్రహణం పట్టించుకొన్నారు. ఈ 'కుష్ఠు వ్యవస్థ'ను నాశనం చెయ్యటానికే కంకణం కట్టుకొని అందుకోసం నీతీనిజాయితీ ఉన్నవాళ్లనందరనూ ఆహ్వానిస్తున్నారు.

ఆంధ్రుడు రోజురోజుకీ మరింతగా 'నపుంసకుడు'గా అయిపోవడానికి ముఖ్యకారకులైనవాళ్లను ప్రత్యేకంగా ఎవరికి వాళ్లను వర్గీకరించి పీఠికలో చూపించారు. స్వార్థపరులైన రాజకీయనాయకులను అదుపాజ్ఞలలో పెట్టి ప్రజల అవసరాల్ని తెలియజేసే బాధ్యతను యువతరం స్వీకరించాలని దిగంబరకవులు కోరుతున్నారు. మతంపేరిట దోచుకుతింటూ సోమరిపోతులుగా బ్రతికేవాళ్లనందరినీ 'బట్టలొలిచి బహిరంగంగా తన్నుతూ గాడిదలపై వూరేగించటానికి, తరిమితరిమి తన్నడానికి'కూడ యువతరం యువతరం ముందుకురావాలని కోరుతున్నారు. అమాయకమైన ప్రజల్ని 'కళ'పేరిట వంచిస్తున్న కళాకారుల నిజజీవితాల్ని వీధిలోకి లాక్కురావడానికి, సంఘంలోని అన్యాయాలను బహిరంగపరచి, బాధ్యతాయుతంగా హెచ్చరించవలసిన పత్రికాధిపతులు, బాధ్యతను విస్మరించి అజ్ఞానం చెరిగిపోస్తున్నందుకు బహిరంగవిచారణ జరపటానికి, పనికొచ్చే చదువులుచెప్పేవిధంగా విశ్వవిద్యాలయాల్ని బలవంతంగా మార్చటానికికూడ యువతరం పూనుకోవాలంటున్నారు. ఈ ఆలోచనలు ఎంతవరకు సమంజసమో పాఠకులు ఆలోచించవచ్చు.

మూడవ సంపుటంలో 'తొడవిరిగినతరం'; రక్తఘోష; కనుదీక్ష; ఆపండిఆర్కెస్ట్రాని

ఆర్పండికాగడాల్ని; కుష్ఠురోగి; నగ్నశిశువు; జగద్గురువు లొస్తున్నారు జాగ్రత్త; 'నేను దేశాన్ని నమ్ముతున్నాను'అనే గీతాలు ముఖ్యంగా గణింపదగినవి.

ఒక మిత్రుడు నిజాయితీగా బ్రతకటానికి ప్రయత్నించి ఆకలితో అలమటించి, సంసారాన్ని పోషించటానికి మానసికంగా అమ్ముడుపోయి రాజకీయ నాయకుడై పెద్దపదవిని పొందగా కవి ఆవేదనతో తన మిత్రుడు వేణు నుద్దేశించి వ్రాసిన గీతం 'తొడవిరిగినతరం',

నువ్వు పువ్వుల్ని నవ్వినప్పుడు
నిజాయితీ మంటలు తింటూ బతికినప్పుడు
నీ ఉద్యోగం ఊడిపోయింది;
....
పిచ్చికుక్కలా తరిమి కర్రలో సంసారం
వలలో గిలాగిలాపట్టి
మూతికట్టి
సుఖం కారులో మోసుకెళ్ళిపోయారు
సీసాల్లో స్నానమాడించి
సిల్కుచీరల లంగాల్లో నిన్ను పాతేశారు
వేణూ
నిన్ను వాళ్ళు నిలువునా కొనేశారు.
ఆ తర్వాత ఎంతపెద్దవాడివైనావు నువ్వు
ఆ తర్వాతే పూలకి చెదలుపట్టాయి
ఆ తర్వాతే మంటలు కన్నీళ్ళు కక్కుకున్నాయి;
....
నీ స్పర్శకై ఎదురుచూస్తున్నాయి శిలలు
శంకుస్థాపనలు
నన్ను క్షమించు
నీ పొట్టపై పద్యాలల్లలేను
పై మెట్లనీ పదవుల్నీ ఆశించి నిన్ను
దండతో ఉరితియ్యలేను
నిన్ను సభల్లో పొగడ్తలమధ్య కలిసి
మన మైత్రీబంధం మైలపరచలేను
...నిన్ను నువ్వెందుకు హత్యచేశావు
...తల్లివంటి విప్లవభావాల్ని ఎదురీతని
ఎట్లా చంపగలిగావు
...వేణూ
...వాలోకి
ప్రజల్లోకి
తిరిగి నువ్వు బ్రతకలేవా?—

ఇంతమంచి కావ్యఖండికను వ్రాయగలిగిన కవులు మనస్సు పలికని బూతుల్ని కవిత్వానికి రంగుగా పులిమి, వ్యంగ్యంగా అందించవలసిన కవితాభావాన్ని తిట్లతో జతచేర్చి, మాటలతో హింసిస్తే సహృదయులైనా ఏ విధంగా ఈ కవిత్వాన్ని ఆనందించగలరు? తమ అశ్లీలపవాడంబరం సహజమో కృత్రిమమో ఒక్కమారు దిగంబర కవులు పునరాలోచించుకుంటే మంచిది. అశ్లీలం అనవసరంగా వ్రాస్తున్నారు దిగంబర కవులని పలికే, హితవుకోరే మిత్రుల్ని బండబూతులు తిట్టినంత మాత్రాన అది కవిత్వం కాదు.

'బుద్ధా నువ్వు నీక్షమా నాకక్కర్లేదు
నువ్వొక్కడివే బోధికింద చావు'

అని గౌతమ బుద్ధుని కారుణ్యాన్ని త్రోసిరాజనే దుందుడుకు తనాన్ని రసజ్ఞులు సహింపలేరు. కవిత్వానికి బదులు సుదీర్ఘమైన ఉపన్యాసాలుచేసి, వినేవాడి చెవులు చిల్లులు పడేటట్లు తిడితే కవిత్వ ప్రయోజనమూ నెరవేరదు.

ప్రతిభావంతులైన ఈ కవుల భావవ్యక్తీకరణ శక్తిమంతమైనది.

'నీరసమైన ఇచ్చిపుచ్చుకునే పద్దులమధ్య
శ్వాసపీలుస్తూ రేపటికి-జీవిస్తారు మనుష్యులు'

అనీ

'నిజం రేజర్ లాంటిది
అది సీజర్ను సైతం క్షమించదు'

అనీ,

పాకలోనివాడు ప్లాట్ఫారంమీదకి
రిక్షానుండి టీబీలోకి

పంచవర్ష ప్రణాళికల ప్రగతి ప్రకారం
అభివృద్ధి చెందుతున్నా'రన్నప్పుడూ

యీ కవుల ప్రతిభ సామాన్యమైనది కాదని తెలుస్తుంది. నూతన కవితోద్యమాన్ని ప్రారంభిస్తున్నామన్న మైకంలో పాఠకులు ఉలిక్కిపడే విధంగా ఆయా గీతపాదాలలో సహజంగా రాని బూతుల్ని, 'సెక్సుసింబల్సు'నీ ఉపయోగించి చాల వరకు తమ ప్రతిభను నిరుపయోగపరచుకొన్నారు.

'నగ్న శిశువుకి
ఒక్కణ్ణే
జోలె నూపుతూ
మరణంపై మంట చిమ్ముతూ
వాలి పడుతున్నామ'

అనే కవి దీనమైనవాక్కును విని సహానుభూతిని పొందకుండా ఎలా ఉండగలం?

జగద్గురువులనుగూర్చి హెచ్చరిస్తూ
'పల్లకీలలోతప్ప ప్రయాణం చేయరు
ధనవంతుల మేడల్లోతప్ప పూరి గుడిసెల
ఊసెత్తరు
కాళ్లుండే కుంటివాళ్లు
మనుషుల బుజాల్నితప్ప యింకేమీ ఎక్కరు
కాషాయాంబరాలు మానరు – అంటారు.

నేటి సమాజానికి యిటువంటి కవిత అత్యావశ్యకం.

ధనం 'కుష్ఠురసి'మీద, 'హోదాల రాచపుళ్ల'తో మనుష్యుల ప్రాణాలమీద కునుకుతీసే రాజకీయ నాయకుడు కుష్ఠురోగి'. అతడి నిజ జీవితం లోని కుళ్లునూ, దుర్గంధాన్ని అమాయకులందరికీ తెలియజెప్పాలనే ఆవేదనతో పెద్దగీతాన్ని వ్రాశారు నగ్నముని. అటువంటి 'కుష్ఠురోగిని'

'సూటిగా కళ్లలోకి చూసి చెప్పు
నిజం చెప్పు
నువ్వు హాయిగా నిద్రపోయి ఎంతకాలమైంది
నువ్వు నీ నీడకి భయపడని క్షణాలు ఎన్ని
వున్నాయి
పదిమందిలో గొప్పవాడివిగా
ఒంటరిగా దౌర్భాగ్యుడిలా వంగి
ముక్కుతూ రొప్పుతూ
నీ బురదగుంటగదిలో తిరిగిన సమయా
లెన్ని వున్నాయి'

అని అడిగిన ప్రశ్న ఏ ఒక్క రాజకీయ నాయకుని మనస్సును విచలింప చెయ్యగలిగినా కవిత్వానికి అంతకంటె సార్థకత మరేముంటుంది?

అభ్యుదయ కవిత, వచన కవితోద్యమాలను కాదని దిగంబరకవులు ప్రారంభించిన ఉద్యమం సాధించినదేమైనా ఉందా అంటే అది సందేహాస్పదమే. ప్రతిభావంతులైన యీ కవులు ప్రజ్ఞతో యీ భూగోళం పైన మనిషి ఉనికికోసం వెక్కి వెక్కి ఏడ్చి పిచ్చెత్తి ప్రవచించిన కవితలో ఉత్తమకావ్యఖండికలెన్నో ఉన్నాయి. అభ్యుదయ కవిత్వంలోనూ యిటువంటి గీతాలున్నాయి. దిగంబర కవులు తమ ఛందస్సును 'దిక్'అని పిలుస్తున్నారు, ఏ పేరుతో పిలిచినా అది వచన కవిత్వమే.

అభ్యుదయకవుల భావాలు చాలవరకు మార్క్సిజంకు దగ్గరగాఉండగా దిగంబరకవుల భావాలూ అందుకు విరుద్ధంగామాత్రం లేవు. 'ఈ భూగోళంపై దారిద్ర్యం, ఆకలి అలుముకుని వున్నంతవరకూ మార్క్సిస్టు దృక్పథాన్ని సవాల్ చేసే అధికారం ఎవరికీలేదు. అయితే వ్యక్తిస్వేచ్ఛ జనబాహుళ్యానికి అడ్డుకారాదు...నియంతృత్వానికి అది మార్గం కారాదు...'తప్పిపోయిన ఆత్మను పట్టియిచ్చి మనిషిని మనిషిగా చూడాలని మా కోరిక' అని దిగంబరకవు లంటున్నారు. ఇంత సత్సంకల్పంతో బయలుదేరిన వీరికి భావప్రకటనలో 'సెక్సుసింబల్స్' ఎందుకు కావలసివచ్చాయో అమాహ్యం. 'మనిషి భౌతికవాంఛ నిజం. ఈ

హింఛతోబాటు అచేతనంగావున్న మూడో ప్రపంచం కూడ నిజం.' అయితే ఆ మూడో ప్రపంచం 'సెక్స్'తప్ప మరేమీకాదా? బూతుల్ని విడిచి భావాన్ని చెప్పలేకపోతే అదీ అశక్తతే. అప్పుడి కవులు అనుయాయులెవ్వరూలేక 'ఏకాకి' ఉద్యమకారులు గానే మిగిలిపోతారు.

ఇప్పటికే దిగంబరకవుల ప్రభావం సాహిత్యాభిరుచిఉన్న చదువరులలో సన్నగిలిపోయింది. దీనికి కారణాలు అశ్లీలపదాలు అధికంగావాడటమూ, అగమ్యగోచరంగా కొన్నిచోట్ల భావాన్ని చెప్పటమూ, అభ్యుదయకవులు చెప్పినదానికన్న 'ఒక్కవ్యక్తి స్వేచ్ఛ'ను మినహాయిస్తే మరే కొత్తదనమూ తీసుకురాకపోవటం.

అచ్చు చమత్కృతులు, చిత్రమైన స్వీయ చరిత్రలు, ఉత్కంఠను రేకెత్తించే పుస్తకావిష్కరణలూ, ఉద్రేకాన్ని పట్టలేక పిచ్చిపిచ్చి ఊహలను చెయ్యటము కవిత్వ సీమలో కొత్తదనాన్ని తెచ్చిపెట్టలేవు. దిగంబరకవులు వీటినెంత త్వరగా విడిచిపెడితే అంతమంచిది. ఈ ఆచ్ఛాదనల్ని వదలి వారనుకున్నట్లు నిజంగా, నగ్నంగా రావాలి. స్వచ్ఛందమైన కవిత్వాన్ని నిర్భయంగా, జీవం పోకుండా, మనిషికోసం మంచికోసం చెప్పాలి.

ఆలోచనాపరులైన చదువరుల కొకమనవి. పూర్వకవులు మనల్ని శబ్ద కాఠిన్యంతోనూ, శ్లేషగారడీలతోనూ, చిత్రబంధకవిత్వాలతోనూ కొన్నాళ్లు హింసించారు. అయినా మనం నారికేళపాకాన్ని సైతం ఆస్వాదించ దలచుకొని ఆ కవిత్వాన్ని చదువుతాము. ప్రథమ కబళంలోనే ఈగపడినట్లుగా వీరు వ్రాసిన కావ్యఖండికలలో మొదటే అశ్లీలా లున్నాయని పుస్తకం అవతల పారెయ్యవద్దు. వీరు కలిగించే జుగుప్సకు తట్టుకొని, అశ్లీలాలను పెడచెవినిపెట్టి, మంచి కవిత్వాన్ని ఆస్వాదించటానికి వీరి రచనలను అందరూ చదవాలి. కొలనులోని నీళ్లపైనున్న తెట్టను తొలగించి మంచి నీళ్లను త్రాగటానికి యత్నించినట్లే కావ్యపానము చెయ్యటానికి యత్నించాలి.

(దిగంబర కవులు: సంపుటి—3; సంచాలకుడు : సుబ్రహ్మణ్యం; ప్రతులకు : 46 విద్యాసాగర్ కాలనీ, హైదరాబాదు – 13; 120 పేజీలు; కాపీ రు. 3/—.)

మహాశక్తిత్రయం-ప్రపంచ భవితవ్యం

శ్రీ "శ్రుతకీర్తి"

సమతలంమీదవున్న యే రెండు బిందువులగుండానైనా ఒక సరళరేఖ గీయవచ్చును, మూడు బిందువులగుండా త్రిభుజం గీయవచ్చుననీ స్కూల్లో చదివే ప్రతివిద్యార్థికీ తెలుసు. అంతర్జాతీయ వ్యవహారాల్లో అమెరికా-రష్యాలమధ్య సరళరేఖ కాస్తా యిప్పుడు చైనానుకూడా కలుపుకుని త్రిభుజంగా మారిపోయింది. మన చికాకులతో ఎంత సతమతమవుతున్నా బయటవచ్చే మార్పుల ననుక్షణం గమనిస్తూ తదనుగుణంగా మన విదేశ విధానాన్ని రూపొందించుకుంటుండాలి. అయినా మన విదేశ విధాన నిర్ణేతలు అంతర్జాతీయరంగంలో క్రొత్తగా ఉద్భవించిన స్వరూపాన్ని గమనించినట్లు కనబడదు.

అంతర్జాతీయ కమ్యూనిస్టు వ్యవస్థకు సూత్రధారులుగా చాలాకాలం చేతులుకట్టుకు పని చేసిన రష్యా చైనాలు తమ సరిహద్దు తగాదాను పరిష్కరించుకోలేక చేతులుకలపవలసివచ్చింది. క్రితం సంవత్సరం 'ఉస్సూరి' నదీతీరాన రష్యా చైనా సరిహద్దుదళాల సంఘర్షణ అందరికీ తెలిసిందే! కొద్దిరోజుల క్రితమే అమెరికా చైనాలు భారీయెత్తున పోలెండు రాజధాని వార్సాలో చర్చ లారంభించాయి. దౌత్యసంబంధాలు స్థాపించుకోనక పోయినా అమెరికా చైనాలమధ్య చాలాకాలంగా సంభాషణలు జరుగుతున్న విషయం జగద్విదితం. ఇక పోతే అమెరికా రష్యాలమధ్య ప్రచ్ఛన్నయుద్ధం చాలారోజులముందే సమసిపోయింది. ప్రపంచ రాజకీయాలను శ్రద్ధతో పరిశీలించేవారికి యీ త్రిభుజంయొక్క ఆవిర్భావం అంత వింత అనిపించదు. దీని ప్రభావం ప్రపంచవ్యవస్థనే ఒక దిశకు కొనిపోగలదు. అందుకే యీ త్రయాన్ని గురించి తెలుసుకొనడం ఆసక్తిదాయకం కాగలదు.

1

అమెరికా రష్యా చైనాలు సువిశాలమైన దేశాలు. భిన్నజాతుల కలయికద్వారా అవి నేటి రాజ్యాలుగా (States) రూపొందాయి. అమెరికా స్వాతంత్ర్యంపొందిననాటినుంచి ప్రజాస్వామిక ప్రభుత్వ విధానాన్ననుసరిస్తున్నది. అంతకుపూర్వం అక్కడ వున్నది వలసపెత్తందారీ ప్రభుత్వం. చైనాలో 1911 లో, రష్యాకంటెముందే, రాచరికం అంతరించి రిపబ్లిక్ ప్రభుత్వం అవతరించింది. రష్యాలో 1917 బోల్షెవిక్ విప్లవకారులు జార్ (Tsar) ప్రభుత్వాన్ని పతనం కావించి, కమ్యూనిస్టు ప్రభుత్వాన్ని నెలకొల్పారు. ఒక ఆసక్తికరమైన విషయమేమిటంటే యీ మూడు దేశాలలోనూ స్వాతంత్ర్యోద్యమాల అనంతరం తీవ్రమైన అంతర్యుద్ధాలు చెలరేగాయి. అమెరికాలో ఉత్తర దక్షిణ ప్రాంతాలమధ్య, రష్యాలో బోల్షెవిక్లకు మిగిలినవారికీ మధ్య, చైనాలో జాతీయవాదులకు కమ్యూనిస్టులకుమధ్య సంఘర్షణలు జరిగాయి. ఈ సాదృశ్యాలనంతగా పట్టించుకోవలసిన పనిలేదనుకోండి.

అమెరికా చైనా సంబంధాలు 1784 లో ఆరంభమయ్యాయి. న్యూయార్కునుంచి 'చైనా మహారాణి' అన్న పేరుగల ఓడ 15 నెలల ప్రయాణానంతరం కాంటన్ తీరానికి చేరుకునది. అప్పటికే

అక్కడ యింగ్లీషువారు, ఫ్రెంచివారు వ్యాపారం చేసుకుంటున్నారు. ఇంగ్లీషువారు చైనావారితో పోరాడి సంపాదించిన హక్కులన్నీ అమెరికన్లకుకూడా అనువర్తిస్తుండేవి. అమెరికన్లు మంచూ ప్రభుత్వంతో చేసుకున్న ఒక ఒప్పందంలో ప్రపంచంలో యే ప్రాంతపు ప్రజలైన తమ యిచ్ఛవచ్చిన చోట స్థిరపడి న్యాయసమ్మతమైన వృత్తి వ్యాపారాలు కొనసాగించుకోవచ్చునని ఉద్ఘాటించారు. తదనుగుణంగా అనేకవేలమంది చైనీయులు జీవనభృతి కోసం అమెరికా సాగిపోయారు. వీరందరూ ముఖ్యంగా రైలుమార్గాల నిర్మాణం, భవనాల కట్టడంవంటి పనులు చేబట్టారు. వీరి సంతతివారు క్రమక్రమంగా విద్యా వైజ్ఞానిక రంగాలలో ప్రముఖస్థానం అలంకరించారు.

జపానువారి అలజడికి తట్టుకోలేక చైనా 1917 లో అమెరికా ప్రేరణతో మొదటి ప్రపంచ యుద్ధంలోకి దూకింది. తర్వాత వర్సేల్స్ ఒడంబడికమీద సంతకంచేసి నానాజాతిసమితిలో సభ్యత్వం స్వీకరించింది. చైనాలో నెమ్మదిగా అంతర్యుద్ధం ప్రబలింది. సన్యట్‌సేన్‌కు చాంకైషేక్‌కు మధ్య విభేదాలు అవతరించాయి. కమ్యూనిస్టువర్గాలు రష్యా సహాయం స్వీకరింప నారంభించాయి. రెండవ ప్రపంచయుద్ధకాలంవరకూ అమెరికా యీ అంతర్యుద్ధంలో అంతగా పాల్గొనలేదు. రెండవయుద్ధం నాటికి అందరూ కలిసి మరల జపానువాదులను నిరోధించవలసివచ్చింది. 1945 తర్వాత జాతీయవాదులు, కమ్యూనిస్టులమధ్య పోరాటం తీవ్రమైంది. జాతీయవాదులు అమెరికానుంచి ఆయుధ సహాయం పొందినప్పటికీ వారి అసమర్థవిధానాల వల్ల, ప్రజల సహకారం అంతగా లేకపోవడంవల్ల అధికారం వదులుకోవలసివచ్చింది. 1949 లో ప్రజాచైనారిపబ్లిక్ రూపుదాల్చింది; చాంకైషేక్ సేనలు ఫార్మోజాదీవికి చేరాయి; బ్రిటన్, ఫ్రాన్సు, రష్యావంటిదేశాలు ప్రజాచైనాను రాజ్యంగా గుర్తించి దౌత్యసంబంధాలు స్థాపించుకున్నాయి; కాని అమెరికామాత్రం అలా చేయలేదు. చైనా అమెరికా సంబంధాలు బెడిసికొట్టింది ఒకవిధంగా రెండవ ప్రపంచయుద్ధం తర్వాతనే. దక్షిణకొరియా, ఫిలిప్పైన్సు, ఇండోచైనాలలో అమెరికన్ సేనల వునికి చైనా తలనొప్పికి దోహదంచేసింది.

* * *

అమెరికా స్వాతంత్ర్యపోరాటం జరుగుతున్న రోజుల్లో అట్లాంటిక్‌మీద పయనించే తమ వ్యాపార నౌకల భద్రతను పరిరక్షించుకోవాలనే ఉద్దేశ్యంతో రష్యా, 'తటస్థ'రాజ్యాలైన డెన్మార్కు నార్వే స్వీడనులతో కలిసి ఒక సమావేశం యేర్పాటుచేసింది. కాని ఫ్రాన్సు యీ ప్రయత్నాలను విఫలంచేసింది. తర్వాత 1867 లో రష్యా తన భూభాగమైన అలాస్కాను డెబ్బదిరెండు లక్షల డాలర్లు ఖరీదుకు అమెరికాకు అమ్మివేసింది. 1917 లో బోల్షివిక్‌ల చేతుల్లోకిపోయినరష్యా అంతర్యుద్ధంలోనుంచి జయప్రదంగా బయటపడి 1923 లో U. S. S. R. గా మారింది.అప్పుడు రష్యావిదేశాంగవిధానం ప్రధానంగా రెండువిషయాలమీద ఆధారపడివున్నది. ఒకటి, పారంపర్యంగా వస్తున్న రష్యా ప్రాభవాన్ని సంరక్షించడం; రెండవది, అంతర్జాతీయ కమ్యూనిస్టు వ్యవస్థనకు యితరదేశాలలోని పార్టీలతో సంబంధాలు పెట్టుకుని వారికి సహాయాన్నందించడం. 1919లో స్థాపింపబడిన Communist Internationale కాపిటలిస్టుప్రభుత్వాలకు నీళ్లొదలాలనే విప్లవ వర్గాలన్నింటికీ రంగస్థలిగా పనిచేసింది. అమెరికా మాత్రం 1933 వరకూ రష్యాను అధికార పూర్వకంగా గుర్తించలేదు. అమెరికా అధ్యక్షుడు రూజ్వెల్టుకు రష్యా విదేశాంగమంత్రి (Foreign Affairs Commissar అని పిలిచేవా రారోజుల్లో) మాక్జిమ్ లిట్వినోవ్ (Maxim Litvinov) ల మధ్య జరిగిన ఒక ఒప్పందం మూలంగా యీ గుర్తింపులభించింది. ఈఒప్పందంలో "Any of the governments do not permit the formation or residence in its territory

of any organization or group aiming at the overthrow of the political and social order of the other government" అని రెండు పక్షాలు ఉద్ఘాటించాయి. Comintern ను దృష్టిలో వుంచుకొని అమెరికా యీ అంశాన్ని వుటంకించినప్పటికీ రష్యా 1943 దాకా Comintern ను మూసివేయలేదు. రెండవ ప్రపంచ యుద్ధంలో రష్యా పాత్ర కొంత విచిత్ర మైనది. యుద్ధం ఆరంభమయ్యేముందు రష్యా జర్మనీతో ఒక ఒడంబడిక చేసుకున్నది. పరస్పర సార్వభౌమత్వాన్ని మన్నించడమే యీ ఒప్పందం సారాంశం. బాల్టిక్ రాజ్యాలైన లాట్వియా, (Latvia) యిస్టోనియా (Estonia) లు, ఫిన్లండు దేశం రష్యావంతనీ; పోలండు జర్మనీకి చెందాలని కూడా యీ ఒప్పందం పేర్కొన్నది. తదను గుణంగా రష్యా పోలండుమీద దాడిజరిపి దానిని జర్మనీఆక్రమించుకొనడానికి దోహదంచేసింది. 1939 లోనే అమెరికాచేత రష్యా గుర్తింపు పొందడానికి కారకుడైన మాక్సిమ్ లిట్వినోవ్ విదేశాంగమంత్రిపదవినుంచీ తొలగింపబడ్డాడు. రష్యా తర్వాత ఫిన్లండు నాక్రమించుకున్నది, లాట్వియా, లిథూనియా, యిస్టోనియాలను తనలో కలుపుకున్నది. 1941 లో హిట్లరు హఠాత్తుగా తన సేనలను రష్యామీదకు నడిపించేవరకూ రష్యా తన సరిహద్దులను వ్యాపింపజేసుకుంటూ సాగిపోయింది. జర్మనీయొక్క అసలు యెత్తుగడ అప్పుడర్థ మైంది రష్యాకు. వెంటనే యింగ్లండుతో సంప్ర దింపులు ప్రారంభించింది. ఫ్రాన్సు యింగ్లండులు రష్యాకు సహాయపడవలసిందిగా అమెరికాను వత్తిడి చేశాయి. ఈ యుద్ధంలో అమెరికా రష్యాకు వివిధ రూపాలలో అందజేసిన సహాయం పదకొండు బిలియన్లడాలర్ల విలువగలది. మిత్రరాజ్యాలు చేసిన సహాయానికి కృతజ్ఞతగా రష్యా Comintern ను 1943 లో మూసివేసింది. 1934 లో రష్యా నానాజాతిసమితిలో సభ్యత్వం స్వీకరించింది. కానీ పోలండుమీద దాడిసల్పిన తరువాత సమితి రష్యాను బహిష్కరించింది.

రెండవ ప్రపంచయుద్ధం రష్యాకు వరప్రసాద మైంది. యుద్ధానంతరం పశ్చిమయూరపులోను దూరప్రాచ్యంలోను జర్మనీ జపాన్ల ఓటమివల్ల యేర్పడిన ఖాళీని రష్యాసేనలు పూరించాయి. తూర్పుజర్మనీ, పోలండు, బల్గేరియా, హంగరీ, చెకొస్లవాకియా, రుమేనియా, ఉత్తరకొరియా, మంగోలియా మొదలైనప్రాంతాలన్నీ రష్యా ప్రాభ వాన్ని అంగీకరించి కమ్యూనిస్టు వ్యవస్థను స్వీక రించాయి. త్వరలోనే అణుశక్తిని సముకూర్చుకున్న రష్యా రక్షణ ఒప్పందాలు సాగించింది. ప్రపంచంలో అమెరికాకు దీటుగా ప్రబలమైన రాజ్యంగా రూపొం దింది. గ్రీసు టర్కీదేశాలలో కమ్యూనిస్టుపార్టీలు శక్తివంతమైనవైనప్పటికీ అక్కడ కమ్యూనిస్టు ప్రభుత్వాలేర్పడలేదు. అమెరికా యీ రెండుదేశాలకు అత్యధికసహాయం అందచేసింది. ఈసహాయం ఉద్దేశ్యం కొంతవరకూ కమ్యూనిజంవ్యాప్తిని నిరోధించడానికే. మార్షల్‌ప్లానుక్రింద అమెరికా యూరపులో తన పలుకుబడిని విస్తరింపజేసుకొనడం రష్యాకు నచ్చ లేదు. దక్షిణకొరియా, ఇండోచైనా, జపానులలో యింకా అమెరికన్‌సేనలున్నాయి. ప్రపంచ శక్తు లన్నిటిలోనూ అమెరికా రష్యాలు రెండు ధ్రువా లుగా నిలిచాయి. ఈ ధ్రువాలమధ్య ప్రచ్ఛన్న యుద్ధం ఆరంభమైంది. 1943 లో అంతరించిన Communist Intermationale 1947 లో Communist Information Bureau రూపంలో తలెత్తింది. ప్రపంచంలోని వివిధ దేశాల కమ్యూ నిస్టు ఉద్యమాలమధ్య సహకారాన్ని పెంపొందించడం దీని లక్ష్యం.

* * *

చైనాలో 1921 లో కమ్యూనిస్టుపార్టీ స్థాపనకు, దాని పెంపుదలకు, అధికారం స్వీక రించడానికీ రష్యా సహాయం చేస్తూనే వచ్చింది. స్టాలిన్ అనంతరం కృశ్చేవ్ అధికారం స్వీకరించిన

తర్వాత రష్యా విధానంలో తీవ్రమైన మార్పులు వచ్చాయి. రష్యాకు రావడానికీ పోవడానికీ యాత్రికులకు అనుమతి లభించింది. 1956 లో Communist Information Bureau ను మూసి మూసివేశారు. యుగోస్లావియాలో తగాదా తొలగి పోయింది. రష్యాలో ఇలా లిబరల్ ఛాయల వాసనలు సోకినప్పటినుంచీ చైనాకు రష్యాకుమధ్య విభేదాలు పొడసూప నారంభించాయని కొందరి మతం. కానీ నా అభిప్రాయం అది కాదు. ఈ విభేదాలు ఆర్థిక కారణాలను పురస్కరించుకుని రేకెత్తినవేనని నా ఉద్దేశ్యం. కాపిటలిస్టు దేశాలు తమ వస్తువులను విదేశ మార్కెట్లకు యెగుమతి చేయడం తప్పనిసరి అనీ, అలాచేయకపోతే ఆ దేశాల ఆర్థికవ్యవస్థలు 'మాంద్యాని'కి (Depression) లోనై క్రుంగిపోత వని మార్క్సు (Marx) పేర్కొన్నాడు. ఇందులో 'కాపిటలిస్టుదేశాలు' అన్న ప్రయోగం తొలగించి దాని స్థానంలో 'పారిశ్రామికంగా బాగా ముందడుగు వేసిన దేశాలు' అని చేరిస్తే యథార్థానికి మరింత దగ్గరయ్యేవాడు మార్క్సు. మొత్తంమీద రష్యా విదేశాలకు అందజేసే సహాయంద్వారా ఆ దేశాల విధానాలమీద తన ప్రభావాన్ని ప్రసరింపచేస్తున్నదని చైనా తలచడం సమంజసమే అవుతుంది. 1958 లో మొట్టమొదటి సారిగా చైనా రష్యాను బహిరంగంగా విమర్శించింది. అప్పటినుంచీ రెండు పక్షాలు ఒకరిమీద ఒకరు చిటపటా పేల్చుకుంటూనే వున్నారు; కారాలు మిరియాలు నూరుతూ నేవున్నారు. అసలు రష్యాలోనూ చైనాలోనూ కమ్యూనిజం స్థాపనకు మూలకారకమైన వర్గాలు వేరు. రష్యాలో, పట్టణప్రాంతాలలో విద్యావంతులు భావవ్యాప్తికి దోహదంచేస్తే పారిశ్రామికప్రాంతాలలోని కార్మికులు ఆయుధాలు చేబూని రంగంలోకి దూకి విప్లవం సాధించారు. చైనాలో, ముఖ్యంగా విప్లవం పల్లెప్రాంతాలలో రాజుకున్నది. వ్యవసాయకూలీలు యిందులో ప్రధాన పాత్ర వహించారు. విప్లవం నెమ్మదిగా పట్టణాలకు ప్రసరించి దేశమంతా అలముకున్నది. చైనాలో యిటీవల సంభవించిన సాంస్కృతికవిప్లవం పారిశ్రామిక కార్మికవర్గాలకు వ్యవసాయదారులకూమధ్య ఆదాయ విభజన (income distribution) విషయంలోవచ్చిన పేచీని పరిష్కరించడానికి ఉపకరించిన సాధనమని పలువురు చైనా పరిశీలకుల వ్యాఖ్య. 1960, 61 ప్రాంతంలో రష్యా చైనాకు అందజేస్తున్న సహాయాన్నినిలిపివేసింది. చైనాలో పని చేస్తున్న రష్యన్ విజ్ఞానశాస్త్రవేత్తలు, సాంకేతిక విషయజ్ఞులు తమ దేశానికి తిరిగి వెళ్లారు. 1963 నాటికి రష్యన్ మిలిటరీ ఆర్థికసహాయాలు పూర్తిగా ఆగిపోయాయి. 1964 లో చైనా అణ్వస్త్రపరీక్ష జరపడంతో రష్యన్ నాయకుల ఆలోచనలు చైనా భవిష్యత్ విధానాలమీద వూహాగానాలు సల్పసాగాయి. ఆసియాలో యిలా రెండుదేశాలు తమ ప్రాబల్యం కోసం పందెం ఒడ్డుతున్నాయి. ఒక ఒరలో రెండు కత్తు లిమడవని వారి తాత్పర్యం. ఈ సంఘర్షణకు సిద్ధాంతసంబంధమైన విభేదాలుకూడా తోడయ్యాయి. మిగిలినదంతా నిన్నటి నేటి రాజకీయాలే.

2

అంతర్జాతీయ వ్యవహారాలలో, యుద్ధానంతరం, ద్విధ్రువీకరణం (Bi-polarization) చాలా కాలంవరకూ కొనసాగుతూవచ్చింది. రష్యాను ధిక్కరించినప్పటినుంచీ చైనాపట్ల అమెరికాకు ఆసక్తి యినుమడించింది. చైనా విధానాలను అతిశ్రద్ధతో పరిశీలించ నారంభించింది. చైనా దౌర్జన్యపూరితమైనదేశం, దానివలన యిరుగుపొరుగుదేశాల భద్రతకు ప్రమాదంఅన్న అభిప్రాయాలు ప్రాతిపదికగా అమెరికా విధానం నడచింది. కొంతకాలం లావోస్ లోనూ తర్వాతవియత్నాంలోనూ పెద్దపెట్టున అమెరికా తన సైన్యాలను నిలిపింది. చైనా ప్రాబల్యాన్ని అరికట్టడమే ముఖ్యలక్ష్యంగా అమెరికా ప్రవర్తించింది. చైనాకూడా భారతదేశం మీద దాడిచేయడంవంటి ప్రవర్తనలవల్ల, కాంబోడియా, ఇండొనేషియావంటిదేశాల అధినేతలు చైనా

చిలకపలుకులు పలకడంవల్ల సహజంగా అమెరికాకు చైనా విధానాలపట్ల అనుమానం హెచ్చయింది. కాని కొరియాతప్ప మరెక్కడా అమెరికన్ సేనలు చైనీయుల నెదుర్కొనడం జరగలేదు. బయటికి సంబంధాలు లేకపోయినా పోలెండ్లులోని అమెరికా చైనా రాయబారులు అప్పుడప్పుడు చర్చలు జరుపుతుండేవారు. చైనా అణుబాంబును పరీక్షించబోతున్నదని అమెరికా ముందుగానే ప్రకటించింది. ఆసియాలో చైనాపాత్రనుగురించి అమెరికాకు కల్గిన అనుమానాలవల్లనే రష్యా—చైనా విభేదాలను తన కనుకూలంగా మలుచుకోలేకపోయింది. పైగా రష్యా చైనాలు తమ విభేదాలను అమెరికన్ల కుపకరించేటంతవరకూ రానీయలేదు. కాలక్రమేణ అమెరికాలో చైనా ఉద్దేశ్యాలపట్ల గౌరవం పెరిగింది. ఇండొనీసియా, బర్మావంటిదేశాలలో చైనాపట్ల కల్గిన వైరుధ్యంకూడా అమెరికాకు ధైర్యాన్నిచ్చింది. చైనా ప్రపంచయుద్ధాన్నాహ్వానించడంలేదని అమెరికా అభిప్రాయపడసాగింది. చైనా ఆర్థిక వ్యవస్థ అంతపటిష్ఠంగాలేదు. అణుశక్తి విషయంలో చైనా ముందడుగువేసినప్పటికీ అమెరికా రష్యాలకు దీటురాదు. అందువల్ల చైనా అమెరికాకు ప్రతిస్పర్ధికాలేదు. ఈ కారణాలను పురస్కరించుకుని అమెరికా చైనాతో మరింత సన్నిహితసంబంధాలకోసం ఆత్రుతపడుతున్నదని తోస్తుంది. ప్రెసిడెంట్ జాన్సన్ వియత్నాంలో బాంబింగు నిలిపివేయడం, వియత్నాం సంభాషణల నంగీకరించడం, ప్రెసిడెంట్ నిక్సన్ అధికారంలోకి రాగానే వియత్నాం యుద్ధానికి ప్రాముఖ్యం తగ్గిపోవడం, కొలదికొలదిగా అమెరికన్ సేనల ఉపసంహరణ—మొదలైన విధానాలన్నీ అమెరికా చైనాతో సఖ్యానికి కుతూహలపడుతున్నట్లు సూచనలు మాత్రమే. చైనాకూడా ఆసియావరకూ పరిమితమైన తన ఆశయాలను సాధించుకొనడానికి సరిహద్దులోవున్న రష్యాకంటె దూరానవున్న అమెరికాయే తోడ్పడగలదన్నభావంతో వున్నది. దానిని ప్రకటించడం కోసమే కాబోలు రష్యాతో ఉస్సూరీనదీప్రాంతాన జగడానికి తలపడింది. ఒకరి అభిప్రాయం మరొకరికి అవగతమైంది. ఇప్పుడు వార్సాలో ఉన్నతస్థాయిలో అమెరికా చైనాల సంభాషణలు జరుపుతున్నాయి. కొలదికాలంలో, దౌత్యసంబంధాలు లేకపోయినా, అమెరికా చైనాలమధ్య వ్యాపార ప్రయాణ విషయకమైన సంబంధాలు నెలకొనవచ్చునని పరిశీలకులు అభిప్రాయపడుతున్నారు.

* * *

కృశ్చేవ్ రాకతో రష్యాలో 'యినపతెరలు' తొలిగాయి. ఆర్థికరంగంలో కొన్ని సంస్కరణలు అమలుజరిగాయి. భారీపెట్టుబడివస్తువుల వుత్పత్తి మీద ధ్యాసతగ్గి వినియోగదారుల వస్తువుల వుత్పత్తి పెరిగింది. ప్రజల జీవనప్రమాణాలు పెరిగాయి. ఇతరదేశాలలో యేమి జరుగుతున్నదో తెలుసుకోవాలనే జిజ్ఞాస రష్యన్ ప్రజలలో యినుమడించింది. వైజ్ఞానికరంగంలోకూడా ప్రగతి సాధించిన రష్యా అంతరిక్షంలోకి ఉపగ్రహాలను పంపనారంభించింది. వెనుకబడినదేశాలకు ఆర్థిక సైనిక సహాయం అందజేయ నారంభించింది. అపారమైన అణుశక్తి నార్జించింది. అమెరికాకూడా విస్తరిస్తున్న రష్యా పలుకుబడిని గమనించింది. ఆర్థిక పురోగతి కార్యక్రమాలు అమలుజరుపుకోవడంలోను యిరుగుపొరుగు దేశాలతో వచ్చే కలహాలను యుద్ధాలను నిర్వహించుకోవడంలోను బడుగుదేశాలకు అమెరికా రష్యాలు పోటీపడి సహాయం అందజేశాయి. ప్రపంచంలో యే రెండు దేశాలమధ్య వైరం పెచ్చరిల్లినా అమెరికా రష్యాలు చెరొకపక్షం వహిస్తాయని యిప్పటి అనుభవాన్ని బట్టి ఎవరైన వూహిస్తే తప్పుకాదు. కాని ప్రపంచ శాంతి పరిరక్షణకు తమ దేశాల భద్రతకు కావల్సింది 'ముఖ్యంగా తమ రెండుదేశాలమధ్య' అవగాహనే అని అమెరికా రష్యాలు గుర్తించాయి. అందుకే యెక్కడ సంఘర్షణ జరిగినా దానిని కొద్దిమేరకుమాత్రమే పరిమితంచేయడం తమ లక్ష్యంగా రెండు దేశాలు ప్రవర్తిస్తున్నాయి. 1956 లో బ్రిటన్ ఫ్రాన్సులు

ంహాజిప్టుపై దాడిచేసినప్పుడు అమెరికా రష్యాలు వాటిని మందలించాయి. 1956 లో అప్పటికే శాంతియుతసహజీవనసూత్రాన్ని అంగీకరించిన రష్యా Communist Information Bureau ను మూసివేసింది. తరువాత కేవలం ప్రపంచ కమ్యూనిస్టు పార్టీల మహాసభలను మాత్రం నిర్వహిస్తున్నది. తరువాత కొంతకాలానికి అమెరికా అధ్యక్షభవనం White House కు మాస్కోలో కేంద్ర అధికార భవనం క్రెమ్లిన్‌కుమధ్య 'ప్రత్యక్షటెలిఫోన్' సదుపాయాలు సమకూర్చబడాయి. కెన్నెడీ కృశ్చేవ్‌లు, జాన్సన్ కోసిగిన్‌లు కలుసుకుని చర్చలు జరిపారు. ఇంకా వివిధస్థాయిలలో అధికారంవర్గాలు అడపాదడపా ప్రపంచ సమస్యలమీద ముచ్చటిస్తూనే వున్నారు 1961 లో అమెరికా కరిబెన్‌సముద్రంలో క్యూబా చుట్టూ నౌకాబలదిగ్బంధనం విధించినప్పుడు ప్రపంచమంతా కొన్నిక్షణాలు మూగపోయింది. కాని యేవిధమైన అవాంఛనీయపరిస్థితి యేర్పడకుండా గడిచిందంటే ఆ రెండుదేశాల బాధ్యతాయుత ప్రవర్తన, అవగాహన అందుకు కారణమనకతప్పదు. ఇలా కొనసాగిన అవగాహన నెమ్మదిగా సహకారానికి త్రోవ తీస్తున్నది. పశ్చిమాసియాలో పరిస్థితిని మెరుగుపరచడానికి రెండుదేశాలు కలిసి సంభాషణలు జరుపుతున్నాయి. అణ్వాయుధవ్యాప్తి నిరోధపు టొడంబడికమీద సంతకాలు చేయవలసిందని వివిధదేశాలను యిరువురూ ప్రోద్బలం చేస్తున్నారు. లాటిన్ అమెరికన్‌దేశాలలోని కమ్యూనిస్టుపార్టీలకు రష్యా సహాయంచేయడం దాదాపు మానుకున్నది. అమెరికా తూర్పుయూరపుదేశాల వ్యవహారాలలో ఆసక్తి ప్రదర్శించడం మానుకున్నది. కాని రుమేనియా 'యూరప్ క్యూబా' కాగల అవకాశాలు కనపడ్డాయి. కాని అమెరికన్ అధ్యక్షుడు నిక్సన్ రుమేనియాను సందర్శించడం రష్యాకు ఒక హెచ్చరిక మాత్రమే! జెకొస్లవాకియామీదికి రష్యా తన సేనలను నడిపించినప్పుడు అమెరికా నిరసనప్రకటనలు మాత్రం చేసింది. రుమేనియా చెకొస్లవాకియా ప్రజలకు తన సానుభూతి నందజేసింది. రష్యాకు వ్యతిరేకంగా బహిరంగంగా మాట్లాడ నారంభించింది. కానీ యే క్షణాన్నైనా చెకొస్లవాకియాలో జరిగినట్లు జరుగవచ్చునని అందరూ తలపోశారు. అలా జరగడాని కవకాశంలేకుండా రుమేనియాకు తన సహకారాన్ని సూచించడానికే అమెరికన్ అధ్యక్షుని యాత్ర. తర్వాత రష్యా రుమేనియాను హెచ్చరించడంకానీ రుమేనియా రష్యాను ఖండించడంకాని జరగలేదు. వియత్నాంలో అమెరికా వునికిని చైనా ఖండించినంతగా రష్యా ఖండించలేదు. వియత్నాంలోని అమెరికా ఆయుధాగారం రష్యన్లకంత భయదాయకంకాదు. రష్యన్ల భయం జపాను, ద. కొరియా, ఫార్మోజాలలోని అమెరికన్ మిస్సైల్స్, అణుబాంబులను గురించే. జర్మనీ అణుశక్తి నార్జించుకోవచ్చునని రష్యా భయం. అమెరికా జర్మనీపైన నిరాయుధీకరణ ఒడంబడికమీద సంతకం పెట్టడానికి, అణ్వస్త్రవ్యాప్తి నిరోధపు ఒడంబడిక నంగీకరించడానికి వత్తిడి తెచ్చింది.

ఈ విధంగా ఒకదాని అవసరాలు మరొకటి గమనిస్తూ సాగిపోతున్నాయి, ఆ రెండూ దేశాలూ. ఈ అవగాహన ఒక విధంగా శుభసూచకం; మరొక విధంగా అంత శుభప్రదమైనదికాదు. అంతర్జాతీయ శాంతికి, సమస్యల పరిష్కారానికి రెండు బలవత్తర దేశాలమధ్య అవగాహన అవసరమే! కాని రెండూ కలిసి బలహీనదేశాలను వెనుకబడినదేశాలను వత్తిడిచేసి వాటి స్వాతంత్ర్యాన్ని పరిమితంచేసి వాటి హక్కులను భంగం కలిగించే అవకాశం లేకపోలేదు ఇందుకప్పుడే - రేఖామాత్రంగా సూచనలు ద్యోతకమవుతున్నాయి. చైనారంగం మీదికి అవతరించడంతో రష్యా పరిస్థితి మారింది. ఒక వైపు చైనా తన సరిహద్దుమీద తగాదాను రేపింది. మరొక వైపు అమెరికా అంతరిక్షయానంలోనే కాక యింకాపలువిషయాలలో ఘనవిజయం సాధించి తనను వెనుకకు నెట్టివేస్తున్నది. ఆఫ్రికా దేశాలలో రష్యా పలుకుబడి పూర్తిగా మృగ్యం.

పశ్చిమ దేశాలు తమ ప్రాబల్యం తిరిగి నెలకొల్పుకున్నా యిక్కడ ఆఖరికి చైనాకూడ జాంబియా, టాంజినియావంటి దేశాలలో పలుకుబడి పెంచుకున్నది. ఇది రష్యాకు చాలా యిబ్బందికరమైన పరిస్థితి. అయితే ఒక ఆశాకిరణం జర్మనీలో సోషల్‌డెమొక్రాట్ల విజయం. విల్లీ బ్రాంట్ పశ్చిమ జర్మనీ ఛాన్సలర్ (ప్రధానమంత్రి) కాగానే తూర్పు యూరపు రాజ్యాలతో సహకరిస్తానని వాగ్దానం చేశాడు. పోలండుకు 500 మిలియన్ డాలర్ల ఆర్థిక సహాయం అందజేశాడు. రష్యాతో సంభాషణలు ఆరంభించాడు. వ్యాపార తదితర రంగాలలో సహకారం పెంపొందుతున్నది. ఇది సమైక్య యూరపు నెలకొల్పాలని రష్యా జర్మనీలు చేసే ప్రయత్నం. అలాంటిది జరిగే పక్షంలో రష్యా తూర్పుభాగంలోనూ, జర్మని పశ్చిమ భాగంలోను ప్రాబల్యం సంపాదించుకుంటాయి. అమెరికా చైనాల మధ్య సహకారం పెంచడానికి జరిగే ప్రయత్నాలకు ప్రతిగా రష్యా చేయగలిగింది జర్మనీతో స్నేహం పెంచుకోవడమే.

* * *

చైనా—కమ్యూనిస్టురాజ్యాలమీద రష్యా ఆధిపత్యాన్ని నిరసించి తన ప్రభావాన్ని విస్తరింపజేసుకొనడానికి ప్రయత్నిస్తున్నది. ఆల్బేనియా ఆది నుంచీ చైనాపక్షమే. రుమేనియాకూడా చైనాకు యిటీవలనే బాగా సన్నిహితమవుతున్నది. నేడు అంతర్జాతీయ వ్యవహారాలలో రష్యా చైనాలు పరస్పరం 'సామ్రాజ్యవాదులు, అధునాతన వలసవాదులు, ప్రగతినిరోధకులు' అనే పేరుతో దుమ్మెత్తిపోసుకుంటున్నాయి. ఇరువురూ తమ యెదిరిపక్షం అమెరికాతో చేరిందని ప్రచారం చేస్తున్నారు. ఈ విధంగా అమెరికా, రష్యా చైనాలకు ప్రబలశత్రువు స్థానంలోనుంచి తొలగిపోయింది. రష్యా చైనాలకు మధ్య 4500 మైళ్ల పొడవుగల సరిహద్దు వున్నది. సరిహద్దు సంఘర్షణలు సమగ్రయుద్ధానికి ప్రోత్సహించకపోయినా రెండుదేశాల ఆశయాలు, ఆధిపత్యంకోసం ఆరాటం విస్పష్టమేగనుక స్వల్పమైన సరిహద్దు ఒప్పందాలు, చర్చలు ఈ దేశాలమధ్య ప్రచ్ఛన్నయుద్ధాన్ని అంతంచేయ లేవని గట్టిగాచెప్పవచ్చును.

రష్యా మంగోలియాను చైనానుంచి విడదీసి తనకు సమ్మతమైన ప్రభుత్వాన్ని నెలకొల్పింది. స్టాలిన్‌కాలంలో చైనాను నొక్కిపట్టివుంచడానికి అనేకప్రయత్నాలు జరిగాయి. మంచూరియా, ఈశాన్యచైనాప్రాంతాలనుకలిపి అక్కడ ఒక స్వతంత్రప్రతిపత్తిగల ప్రభుత్వాన్ని స్థాపించడానికి స్టాలిన్ కృషిచేశాడు. అలాగే సింకియాంగ్ విషయంలోకూడా. కృశ్చేవ్ వచ్చినతరువాత పట్టు సడలించాడు. కాని ఒక Outer Mangolia విషయంలోమాత్రం కృశ్చేవ్ చైనాతో సంభాషణలు జరపడానికి యేవిధంగానూ సమ్మతించలేదు. Harrison Salisbury తన 'The Comming War between Russia and China'లో యిలా వ్రాశాడు: The strategic importance of Mangolia has not changed. If Russia is to be dominant in East Asia, If VladiVostok is truly to be 'Ruler of the East,' if Moscow's 300—year Drang Nach Osten is to resume, Mongolia holds the critical role. Any Soviet thrust eastward and southward will inevitably be made from Mongolia. Any thrust at Chinese Communist strength will be made from Mongolian concentration points."

Inner Mongolia లో లభ్యమయ్యే అణుశక్తిని ముడిపదార్థాలను సక్రమంగా వినియోగించుకోవాలన్నా, మంచూరియాలోని పరిశ్రమలు నగరాలు సురక్షితంగా వుండాలన్నా చైనా మంగోలియానుంచి శత్రువులను వెడల నడపాలి. ఒక్క విషయంమాత్రం నిజం. రష్యాతో యుద్ధంలోకి దిగడానికి చైనావద్ద సోమ్మతు లేదు. పైగా

చైనీయుల ఆయుధాగారమైన సింకియాంగ్‌ను రష్యా సునాయాసంగా ముట్టడించి చైనా భూభాగం నుంచి సంబంధాలు లేకుండా చేయగలదు. తీర ప్రాంతాలలో అలజడి రేకెత్తించగలదు. చైనాకుగల ఒక ప్రత్యేక స్థితి అక్కడ యేమిటంటే దానిని రష్యా ఆక్రమించుకుని తన అధికారం నెరపలేదు. కారణం చైనీయుల సంఖ్య, వారి తీవ్రజాతీయ భావన, వారి గెరిల్లా యుద్ధ చాతుర్యం. కాబట్టి రష్యా యేమి చేసినా బయటనుంచి చేయవలసిందే. అణుబాంబుల ప్రయోగం జరగదని ఆశించవచ్చు. రష్యా చైనామీద దాడిచేయ తలపెట్టినట్లయితే, అమెరికా చైనా సహాయానికిరాకపోయినా రష్యా వుద్దేశ్యాలపట్ల ఆ దేశంయెడల తన విధానాలలోను తీవ్రమైన అసంతృప్తిని, ఖండనవైఖరిని ప్రదర్శించడం ఖాయం. ఇది రష్యాకుకూడా అంతగౌరవదాయకమైన పనికాదు. పైగా దాడిచేస్తే ఫలితం ఎలా వుంటుందో అంత తేలికగా నిర్ణయించడం సాధ్యంకాదు. ఎందుకంటే సాంప్రదాయికమైన యుద్ధంలో యింకా సంఖ్యాబలమే విజయాన్ని నిర్ణయించడంలో ప్రముఖపాత్ర వహిస్తున్నది.

3

సాంకేతికపురోగతి నేటి మానవ జీవితంమీద, మేధమీద చూపే ప్రభావాన్ని యింతవరకూ యెవరూ పూర్తిగా అంచనావేయలేదు. ఈ పురోగతి ద్వారా సామాజిక కార్యకలాపాలలోను, వ్యవస్థ యొక్క నిర్వహణలోనూ, ప్రజల ఆలోచనలు అలవాట్లలోనూ వచ్చేమార్పులను రాజకీయ సిద్ధాంతాలు నిరోధించలేవు. యేదేశంలోనైనా ఆయా మార్పులన్నీ దాదాపు ఒకేరీతిగా వుంటాయి. ఇందుకు కమ్యూనిజం కాపిటలిజమ్‌అనే భేదంలేదు. రష్యా పారిశ్రామికంగా అత్యంతప్రగతి సాధించింది. ఉత్పత్తి హెచ్చింది. వస్తువులను యంత్రాలను అమ్మేటందుకు విదేశపుమార్కెట్లు లేకపోతే కాపిటలిస్టు ఉత్పత్తి వ్యవస్థక్రుంగిపోతుంది. వస్తువుల గిరాకీ తగ్గిపోతుంది. ధరలు పడిపోతాయి. నిరుద్యోగ సమస్య హెచ్చుతుంది. కాపిటలిస్టుదేశాలు పైన చెప్పిన రెండంశాలవలన చాలా అభివృద్ధిని సాధించాయి. విదేశాలకు సహాయం చేయడంవలన తమ దేశాల వుత్పత్తులకు గిరాకీ పెంచుకున్నాయి పశ్చిమ దేశాలుఅన్న విషయం కొంతవరకు సత్యం. ఇది పశ్చిమదేశాలపట్ల యెంత నిజమో రష్యాపట్లకూడా అంతే నిజం. ఆర్థికసహాయంపేరుతో తమను 'దోపిడీ'చేస్తున్నదని చైనా రష్యాపైన ఆరోపించింది. అలాగే రష్యా రుమేనియానుంచి ముడినూనెను దిగుమతి చేసుకున్నదేకానీ శుద్ధిచేసిన నూనెను దిగుమతి చేసుకోవడానికి అంగీకరించలేదు. ఇందువలన రుమేనియాకు రావలసిన అదనపు ప్రత్యక్ష, పరోక్ష ఆదాయం, ఉద్యోగావకాశాలు రష్యాకు చెందాయి. రుమేనియా, రష్యాలమధ్య నేటికి ఆయా ఆర్థికపరమైన వివాదాలే చాలావరకు కారణం.

సాంకేతికపురోగతివలన ఒక యంత్రం ఎంత మంచిస్థితిలో వున్నప్పటికీ — అంతకంటె సామర్థ్యం శక్తి కల యంత్రం తయారయ్యేసరికి పనికిరాకుండాపోతుంది. ఉదాహరణకు ఒక యుద్ధ విమానం తీసుకోండి. అది 1970 లో తయారైంది. 1971 లో ఒక శాస్త్రకారుడు మరొక చిన్నసవరణచేసి విమానంవేగాన్ని ఎగిరేఎత్తుని పెంచాడనుకుందాం. ఈ నమూనామీద 1971 లో విమానాలు తయారవుతాయి. 1970 లో తయారైన విమానాలు సరిక్రొత్తవైనా, క్రొత్తవిమానాలముందు నిరుపయుక్తమే. కాని వాటి ఉత్పత్తి జరిగిపోయింది కాబట్టి వాటిని సొమ్ము చేసుకోవాలి. అమెరికాకానీండి రష్యాకానీండి మరే దేశం కానీండి యిదీ తర్కం. దీనికి సామాజిక వ్యవస్థతోనూ, రాజకీయసిద్ధాంతాలతోను సంబంధం లేదు.

అందుచేతనే ప్రపంచసమస్యలపట్ల రష్యా అమెరికాల విధానాలలో కొంచెం సారూప్యం కానవస్తుంది. ఈ విధంగా చూస్తే చైనా యింకా చాలా వెనుకబడివున్నది. అంతర్జాతీయరంగంలో

యింకా గౌరవం మన్నన పొందేస్థితి దానికింకా రాలేదు. ప్రస్తుతం జరుగుతున్న అమెరికా—చైనా చర్చలు ఫలిస్తే చైనాకొక నూతనపాత్ర లభిస్తుంది. ఐక్యరాజ్యసమితిలో సభ్యత్వం యింకా యెక్కువదూరంలో లేదేమో! చైనా ఐ. రా. స సభ్యదేశమైతే రష్యాకు మరింత చీకాకు కలుగుతుంది. కమ్యూనిస్టుదేశాల మండలం చీలిపోతుంది. రష్యా చైనా విభేదాలవల్ల యెక్కువలాభంపొందేది అమెరికాయే!

అంతర్జాతీయరంగంలో Balance of Power నిలపాలంటే రెండుధ్రువాలు అవసరంఅనేవారున్నారు ఇదే సహజంగా సిద్ధించే పరిణామమైతే అమెరికా—చైనాలు సన్నిహితం కాకతప్పదు. దీనితో కమ్యూనిస్టు మండలంలో చీలికలు పెరుగుతాయి. అయితే రష్యా పశ్చిమయూరపుదేశాల యెడల స్నేహభావం ప్రదర్శించి మరింత సన్నిహితం మవుతుంది. సమైక్యయూరపు అనే భావం రోజురోజుకూ బలపడుతున్నది. యూరపు వ్యవహారాలకు రష్యా నాయకత్వం వహించగలదన్న విషయానికి తార్కాణంగా రష్యా 1971 లో ఒక సమావేశం జరపాలని నిశ్చయించింది. ఐరోపాదేశాల భద్రతను పరిరక్షించడమూ ఆ దేశాల వర్తమాన సీమలు అనుల్లంఘనీయాలని నిర్ణయించడమూ ఈ సమావేశం ఉద్దేశ్యం. అటునుంచీ జర్మనీకూడా రష్యాతో సహకరించడానికి సిద్ధంగా వున్నది. కానీ చివరకు యూరపు ఐక్యతకు జర్మనీసమస్య కీలకం. దీనిని ఆ దేశాలు యెలా పరిష్కరించుకొంటాయో చూడాలి. అమెరికా దృక్పథంకూడా యెలా మారుతుందో చెప్పడం కష్టం. మొత్తంమీద రష్యా ప్రయత్నాలవలన యూరపు సమస్యలలో అమెరికా పాత్ర చాలావరకు పరిమితమవుతుంది. అపుడు అమెరికా దూరప్రాచ్యంవైపుకు చూడక తప్పదు. ఇది అమెరికాకు భౌతికంగాకూడా దగ్గరగా వున్నది. చైనా ఆసియాలో అమెరికా మిత్రదేశం కావచ్చు. ఈ విధంగా మళ్లీ రెండుమండలాలు తయారవుతాయి.

ఇరవయ్యవ శతాబ్దం మలుపు తిరిగేసరికి ప్రపంచప్రభుత్వం స్వరూపం ప్రత్యక్షం కావచ్చు. ఇందుకు ఆర్థికంగా సైనికంగా ముందడుగు వేసిన దేశాలు కృషి చేస్తాయి అన్నవిషయానికి చాలా నిదర్శనాలున్నాయి. చివరి కేనాటికైనా యిది అనివార్యమేనేమో! అప్పుడు మనం చేయగలిగింది లేదు అనుకోండి; సర్వే జనా సుఖినో భవంతు అనుకోడంతప్ప.

* * *

భారతదేశం అమెరికానుంచీ రష్యానుంచీ ఆర్థిక సహాయం పొందుతున్నది. చైనాపట్ల యిటీవలనే మన ఆలోచనలో కొంచెం మార్పువచ్చినట్లు తోస్తుంది. రష్యా చైనాలు మన యిరుగు పొరుగునే వున్నాయి మరి మన ఆసక్తులను పరిరక్షించుకోడానికి, ప్రజాస్వామ్యాన్ని నిలబెట్టుకుని ప్రజలందరి ఆర్థిక స్థితి చక్కబరచడానికీ చేయవలసినదేమిటి? చేయగలమా?

తీయలేని కలుపు

శ్రీ పులికంటి కృష్ణారెడ్డి

"ముసలయ్య జోలికొస్తే ముసలం పట్టినట్టేగదా! ... మూతికి మీసమున్న మగవాడెవడైనా సరే!...ముందు నిలబడి మాట్లాడమను తెలుస్తుంది!'— గుండెల్లో నిండిన భావం కండ్లల్లో తొంగిచూచేసరికి, అసలే విశాలమైన కనుబొమలు హద్దులు దాట యత్నిస్తూ ఉంటే, అంతవరకు చెవులు వాలేసి భుజంమీద పడివుండిన తుండుగుడ్డ నిక్కబొడుచుకొన్న కొమ్ములవలె సుంగులు విడిచిన తలపాగా రూపాన్ని సంతరించుకొంటూ ఉంటే, అహం ఆహ్వానం పలుక, సవాలు చేసినట్లు నాలుగు వీధులు తిరిగి, ఆపై ఊరి నడిబొడ్డులో రావి చెట్టుక్రింద అచ్చుబండ సింహాసనముకాగా ఆసీనుడై, కాసేపు ఆలోచించి, ఆపై నాలుగు దిక్కులు అవలోకించి, ఎవ్వరూ కనబడక పోయేసరికి, ఆ వూళ్లో ఎవ్వరికీ మూతికి మీసమే లేనట్లు భావించి, ఇంటిదారిపట్టే ముసలయ్య— రాత్రి 'అచ్చుబండ' వద్ద మద్దిస్తం జరిగినప్పటినుండి ఏదో ధారబోసుకొన్నట్లు ముభావంగా తిరుగుతూ ఉంటే— ఆ పల్లెలో గుడిదగ్గర, మడిదగ్గర, గుంటకట్టపై పంచాయతీ కార్యాలయమనబడే గుడిసెదగ్గర, గుసగుసలాడుకొంటున్నారు ఎవరికి తోచినట్లు వారు! ఆ ఊళ్లో ఎవరికీ మూతికి మీసమే లేనట్లు ముసలయ్య యేమో భావించాడు కానీ, ఆ వూళ్లో అందరికీ మీసాలమీద మోజు! శిరిపిరెడ్డి చిన్నమరెడ్డి నిమ్మపండు నిలబెట్టుతాడట మీసాలపైన! నల్లమొమ్మళ్ల నరిసిగాడు మీసంమీద చేయి అసలు క్రిందికి దించనే దించడట!! ఆ వూళ్లో అడుగుబెట్టి 'కామసాని పెద్దబ్బయిల్లెక్కడ?' అని అడిగితే మిసకరించే పిల్లవాడుకూడ 'బుజ్జిమీసాలాయన యిల్లు' అంటే— 'అట్లడగరాదా?' అని గొణుక్కొంటూ, 'యిటు పో!' అనిదారి చూపుతాడట! అలాంటి పల్లెలో ముసలయ్యలాంటి వ్యక్తికి కలిగిన భావన ఆలోచించవలసిందే! ఆరా తీయవలసిందే!'

* * *

అమాయకతకు మారుపేరులా పేరుకపోయిన గుట్టలనడుమ, అంతకంటే అమాయకులకు ప్రవాసమైన ఆ పల్లెలో మంచికి మారుపేరు ముసలయ్య సాధారణంగా ఈలోకంలో రోజా పుట్టిన వాళ్లకంటే ఎక్కువగనే పోతున్నారు. అయితే పోయిన వాళ్లందరి చరిత్ర చరిత్రపుటల కెక్కడం లేదు, ఏ నూటికో కోటికో ఒక్కరిది తప్ప. చరిత్రపుటలకెక్కడమంటే ఈ లోకంలో పేరు ప్రతిష్ఠలు సంపాదించుకోవడం. ఈ సముపార్జనలో మానవాళిని సూక్ష్మదృష్టితో చూస్తే రెండుతెగలుగ విభజింపవచ్చు. అందులో ఒక తెగ సిద్ధులు. మరొకతెగ సాధ్యులు. ఈ రెండవ కోవకు చెందుతాడు ముసలయ్య! లేకపోతే— 'నాలుగు బారల పొద్దెక్కింది. గొడ్లుకట్టుగూటానపడి ఒగిరిస్తున్నాయి. నీకేం షాయ్యేకాలమొచ్చిందిరా? ఇయ్యరవదాక యాడసచ్చినావురా ముసిలిగా!' అని పదిహేనేండ్లకు పూర్వము రాగలుతీస్తూ ఉండిన రమణి ఓర్తక ముసలయ్యముఖం కంటపడడంతోటే ముసిముసినవ్వులు చిందబోస్తూ అటకమీది చాపతీసి పరుస్తూ 'బొత్తుగా నల్లపూసలైపోయావుగద

మునలన్నయ్యా!'అని కుశలప్రశ్నలు కురిపిస్తుంది వాడు—అంటే మునలయ్యసొధ్యుడే!

'చంద్రలోకంలో మనుషులు దిగినారంట! ఆదెట్లా సాధ్ధిపడిందబ్బా!'అని ఒకరు సందేహాన్ని వ్యక్తపరిస్తే 'ఆఁ! వాడితాడు. చంద్రలోకంలేదు. గింద్రలోకంలేదు. దేశానికి ఉత్తరాన ఉండయంట. అవేందో కొండలు. వాటిపైనదిగి వాడు డంబాలు కొడుతూ ఉండే — పిచ్చినాయాలగుంపు!...ఆ మాటలు నమ్ముతుండారు!'అని అంటూ తన పరిజ్ఞాన పటిమకు పొట్ట చెక్కలయ్యేటట్టు మరొక ప్రబుద్ధుడు నవ్వేచోట, మునలయ్య ఉండడం తటస్థమైతే...'వాడు జాతోడు. ఎంతకైనా తగుదుడు. అనవసరంగా మీరెందుకు వాదులాడుకొంటారు బావా?' అని సమస్యను చాలా తేలికగా పరిష్కారంచేసి, అప్పటికి అదేదో సర్వసామాన్యమైన విషయంగా తీసుకొని తరలిపోయే మునలయ్యను, కాసేపు ఆశ్చర్యాంబుధిలోముంచి, ఆపై కాసేపు ఆలోచింపచేసి, అడుగు కదపకుండా నిలబెట్టేది ఒక్కటంటే ఒక్కటే దృశ్యం! అది—మంచివాని మనసులా, మేధావికీర్తిలా వ్యాపించిన పండు వెన్నెల్లో...మిద్దింటి లక్ష్మమ్మ అయిదేండ్లనును మణ్ణి చంకనవేసుకొని, ఆపసోపాలుపడుతూ, యింటి ముంగిట వచార్లుచేస్తూ......'చందమామరావే! జాబిల్లిరావే!'అని గోరుముద్దలు తినిపించడం! ఎందుకంటే—సరిగమలుపాడే ప్రేవులకు రసోత్పత్తి కలిగించడానికి పిడికెడు మెతుకుల కోసం చేతపట్టిన జోలి తిట్లతోనిండగా, బ్రతిమలాడడానికే అలవాటు పడ్డ తనకు — ఏకలిగినవానియింట్లోనో కమ్మటి విందులో మనసులోని భావాలకు మధురమైన రూపాన్ని సంతరించే చూపులసయ్యాటలకు, చేతిలోని 'స్పూను' వయ్యారాలకు లంకె కుదరక, ఓ కుసుమకోమలి జారవిడిచిన మెతుకులు, ఒక జీవి క్షుధార్తిని ఉపశమింపచేస్తాయన్న భావనతోగదు — సరిగా శుభ్రంచేయలేదని సాగదీస్తారన్న భయంతో వేరొక కష్టజీవి జాగ్రత్తగాతెచ్చి బయటపడనేస్తే...వాటికోసం పోటీపడడడంమాత్రం తెలుసు—అదికూడ కుక్కతో!

ఆ దృశ్యంలో మునలయ్యకు పరకాయ ప్రవేశం జరిగినంతపనిఅయి, పరిసరాలనే మరచి నడివీధిలో నిలబడి పోతాడు. బిడ్డకు దృష్టి తగులుతుందేమోయని లక్ష్మమ్మ చల్లగా యింట్లోకి జారుకొంటుంది. కానీ పిల్లవాని పోరుపడలేకనో, లేదు—మునలయ్య కండ్లు దృష్టికండ్లుకావని తేలడంతోనో ఈ మధ్య లక్ష్మమ్మ మునలయ్యను చూస్తే యింక కొంచం హుషారుగా పాడుతుంది పాట! మునలయ్య ముగ్ధుడై నిలబడిపోతాడు!—'ఏం మునలయ్యబావా? నిటారు కొమ్మలా నిలబడి పోయావే నడివీధిలో!' అని పొలం దగ్గరనుండి తిరిగివస్తున్న పాలేరు పలకరింపుతోనో, లేదు, చంకన బుట్టబెట్టి సంజకవళంకోసం కడప కడప తిరుగుతున్న చాకలిచెంగయ్య 'లచ్చుమమ్మగారెమో అయిదేండ్ల నెత్తికెక్కిన బుల్లోణ్ణి అడ్డబాలబిడ్డగా ముదిగారం చేస్తుంటే మునలయ్య అంతకన్నా అడ్డబాల బిడ్డయినాడే నడివీధిలో!' అన్న పరిహాసపు చిలకరింపుతోనో, మునలయ్య ఈ లోకంలో పడతాడు. శారీరకంగా తానీ లోకంలో అడుగుపెట్టినా మనసుమాత్రం తనకు జ్ఞాపకమున్న అయిదేండ్ల ప్రాయానికే పరుగులుతీస్తూ ఉంటుంది.

అవును! అప్పుడు తాను అయిదేండ్ల బాలుడు. తన ఈడు వాళ్ళందరూ 'అమ్మా!' అని ఆప్యాయంగా పిలుస్తూంటే, ఎవరిని అలా పిలవాలో తెలియని దీనుడు! తనకంటూ అమ్మ లేకపోయినా, ఈ దేశంలో యింటికొక్క అమ్మ ఉంటుంది. వారందరినీ 'అమ్మా!' అని పిలువవచ్చులే అని ఆ చిన్నవయస్సులోనే సమాధానపరచుకొని, ఆ పిలుపు తనకు ఎంతవరకు శరణ్యమవుతుందో తెలుసుకొనడానికి బయలుదేరిన ధీరుడు!

ఆ ప్రయాణంలో ఎన్నో అనుభవాలు, తిట్లు, దీవెనలు, చీదరింపులు, ఆదరింపులు అన్నీ కలగాపులగంగా కలిసి, 'సుడిగాలిలా విజృంభించి

తన్ను మెడపట్టి కాలప్రవాహంలోనికి నెట్టితే, అందులోపడి మునుగుతూ తేలుతూ ఆ ప్రవాహ వేగానికి వాటముగా పడి కొట్టుకపోతూపోతూ, ఏదో కాస్త ఆధారం దొరకి నట్లనిపించి, కాలు నిలదొక్కుకొని నిలబడిచూస్తే—అదొకపల్లె!

ఆ పల్లె. సహజ సౌందర్యానికి ముళ్లె. చుట్టూ శిధిలమైన కోటగోడల్లా బోడిగుట్టలు. ఊరిని ఆనుకొని దక్షిణంగా తేనీటిగుంట. ఆ గుంట కట్టపై యేపుగ పెరిగి, బాటసారులకు అయాచితముగ ఆశ్రయమిస్తున్న వృక్షసముదాయము...... వీటి క్రిందపడఉచిన రాతిబండలు......ఆ కొలను క్రింద బావులు ఎన్నడూ నమ్ముకొన్న రైతులను నట్టేట్లో ముంచలేదు. కాగ రైతుల చెమటతో వన్నెలు చిన్నెలు వారుకొన్న పచ్చని పొలాలు...చుట్టూ పరిభ్రమిస్తూ భట్టాజా పనులు నిర్వహిస్తున్న ఉపగ్రహాలమధ్య కాస్తోకూస్తో పేరు సంపాదించుకొన్న నేటి రచయితవలె, కూతదవ్వులో ఓ అయిదారుపల్లెలు తన్నాశ్రయించిఉంటే చూడ ముచ్చటగా ఉంటుందాపల్లె!

కుందేళ్లు కుక్కలను తరుమడంతో విజయనగరసామ్రాజ్యానికి ముఖ్యపట్టణం వెలిసిందట ఒకనాడు! కడుపు సుష్టుగా నిండడంతో ముసలయ్యకు స్వాంతం దొరికిందీనాడు వంకలు, వాగుల మీద వంతెనలుకట్టి, వంకరటింకరలను నేరుగా తీర్చిదిద్ది, కార్లు కదలకుండా ప్రయాణం చేయవలెనని కాంక్షించి లక్షలకు లక్షలు వెచ్చించే ప్రభుత్వం—బీదవాడి కడుపులోని వల్లాన్నిమాత్రం పూడ్చలేక పోతూవుంది. అయితే ఆ పల్లెలోమాత్రం ఒకతరం మనుష్యులు యింకనూ బ్రదికేఉన్నారు. వారికి నాగరకత, సంస్కృతిఅన్నపదాలకు అర్థం తెలియదు. ప్రగతిఅన్నమాట వారి చెవిని పడివుండదు. అయితే 'ఆకలి'అంటే, 'అయ్యో!' అనగల ఔదార్యం మాత్రం వారి కుంటుంది. పంచభక్ష్యపరమాన్నాలు 'టేబిలు'మీద వడ్డించలేకపోయినా, కుండ అడుగైనా గీకి, నాలుగుదోసిళ్లకూటినీళ్లలో కలిపి, రవంతసానుభూతి ఊరుగాయగా చేతి కందించి, త్రాగమనగలరు ఆప్యాయంగా! అందుకే ముసలయ్య అక్కడనుండి అడుగు కదపలేకపోయాడు.

పగటిపూట యే యింటిముందరనో నిలబడి 'అమ్మా!'అంటే అరముద్దసంకటికి, ఓ అబక చారుకు లోటుజరిగేదికాదు. దాంతో ముసలయ్య నేరుగా గుంటకట్టపై చేరేవాడు. అరముద్ద సంకటి...గుంటలో రెండు దోసిళ్ల తేనీరు...కడుపు నిండేది. కడుపునిండితే కైలాసమన్నారు అనుభవించినవారు. రాతిబండలపై మేనువాల్చి, చల్లని చెట్లనీడలో నిజంగా ముసలయ్య కైలాసములో ఉన్నట్లుగానే భావించాడు. ఆ భావనతోనే రోజులు దొర్లిపోతున్నాయి. అయితే రోజా లన్నవి ఒకేవిధంగా జరిగిపోతే ఈ లోకంలో యిన్ని అవాంతరాలకు ఆస్పదముండేదికాదు. జీవితం ఓ చిన్నసంఘటనతో పతనానికి దారితీయవచ్చు—లేదా, ప్రగతివైపు మరలవచ్చు. అదే జరిగిందారోజు!

ఆ రోజు—ఎవరో దేశనాయకుడు పుట్టిన రోజట! ఆ పల్లెలోని వీధిబడి మూసివేయవలసింది. అయితే, 'ఇదేం చోద్యమమ్మా! ఆc! అంటె ఆటవిడుపు. ఊc! అంటే బడి మూత!! ఇదేం బడులా? పాడుబడిన గుడులా!' అని వాపోయే ఆ పల్లెవాసులకు భయపడి పాపం! ఆ ఉపాధ్యాయుడు మధ్యాహ్నంవరకు పనిచేసి, దేశనాయకుల గుణించి నూరిపోసి, ఆ మీదట సెలవు యిచ్చాడు. ఆ సంతోషాన్ని పట్టలేని పిల్లలు 'కాంగ్రెసుకూ జై! కాడెద్దులకూ జై!!' అని నినాదాలచేస్తూ పరుగులు తీస్తున్నారు. 'కాంగ్రెసూ లేదు. కాడెద్దులూ లేవు. వలపబెద్దుగతి వలపబెద్దుదే! దాపటిగిత్తదారి దాపటి గిత్తదే! ఈ రోజు రాకపోదు అప్పుడేవౌనో చూద్దాంలే ఈ నినాదాలు!'—అని ఈ పిచ్చిలోకాన్నిచూచి 'ఫక్కు'మని నవ్వినట్లుంది సూర్యభగవానుడు. ఆయన పాలిటికది నవ్వుగా తోచినా ఆ వెలుగు తాకిడికి

లోకం ఉసూరుమంటూ కొంత నీడకై తాప త్రయపడుతూ ఉంది. ముసలయ్యమాత్రం కాళ్ళు చేతులు బారసాచి రాతిబండమీద స్వర్గసౌఖ్యాన్ని అనుభవిస్తున్నాడు కూనిరాగాలు తీస్తూ. ఇంటిలో కాసంత వుక్కపోస్తున్నట్లనిపించిందేమో, కాసేపు గుంటకట్టమీద చల్లని గాలిని సేవిద్దామని పెద్ద రామిరెడ్డి కట్టమీదికి వచ్చాడు. పెద్దరామిరెడ్డి అంటే-పాయకట్టులో పిట్ట నీళ్ళుత్రాగదు. దృష్టికుండంత తలగుడ్డ, తీర్చిదిద్దినట్లు మూడు పట్టెనామాలు, చెవుల్లో ఎఱ్ఱటి అంటు పోగులు ... మెలికలు తిరిగిన మీసాలు...చేయెత్తు విగ్రహానికి మరింత శోభను చేకూరుస్తుంటాయి. కనుచూపుదూరంలో కంటపడ్డ మనిషికై మోడ్చి పక్కకు తప్పుకోవలసిందేకాని ఎదుటపడనీయని వ్యక్తిత్వం ఆయనది. ముండ్లమధ్య గులాబులు పూస్తాయి. అంతగంభీరమైన వ్యక్తిత్వం వెనుక వెన్నపూసలాంటి హృదయముంది.

సాధారణంగా పెద్దరామిరెడ్డి కట్టమీదికివస్తే రాతిబండలన్నీ ప్రీతిగా స్వాగతం పలుకుతాయి. కానీ ఆరోజు స్వాగతవచనానికి పానకంలో పుడకలాగ అనామకుడు ముసలయ్య అడ్డు తగిలాడు!

'ఎవదురా నువ్వు?'

ముసలయ్య వినిపించుకొనేస్థితిలోలేదు. స్వర్గ సౌఖ్యం అలాంటిది మరి!

'చెవుల్లో చెట్లు మొలిచాయారా?'

గద్దించాడు పెద్దరామిరెడ్డి.

ఆ గద్దింపుతో ఈ లోకంలో పడ్డాడు ముసలయ్య. ఆ మూర్తిని చూస్తుంటే ఏదో తెలియని భయం ఆవరించింది. ఎగిరి క్రిందదూకి 'తప్పుబాబూ!' అన్నట్లుగ పాదాలమీద పడ్డాడు. 'లే! లేరా!!' అంటూ పెద రామిరెడ్డి బండ మీద ఆసీను డయ్యాడు. తప్పుచేసిన ముద్దాయి లాగ అల్లంత దవ్వులో నిలబడ్డాడు ముసలయ్య

'ఏవూరు బుల్లోడా మీది?'

గోముగా అడిగాడు పెద్దరామిరెడ్డి.

'అడుక్కుతినేవాడికి ఒక ఊరేముంది బాబూ!'

దేశాటనంలో గడించిన అనుభవంతో అనుగుణంగానే సమాధానమిచ్చాడు.

'ఛ! అదేం బతుకురా? కాలూ చెయ్యిలేనివాడు అడుక్కుతినడానికి అర్హుడు. నీలాంటివాడు పనిచేసి బతకాలిరా!'

సగర్వంగా వెలువడ్డాయి మాటలు.

'నా మొగానికి పని ఎవరిస్తారు బాబూ?'

సందేహాన్ని వెలిబుచ్చాడు ముసలయ్య.

'ఇస్తే చేస్తావురా?'

'ఓ'

అని భుజాలు ఎగురవేశాడు ముసలయ్య

అంతే! ఆ రోజునుండి దారి కొక్కటిగ పోతూవుండిన ఎనుపగొడ్లు ఒక్కదారిన పడ్డాయి. వాటి నాయకుడు ముసలయ్య.

ఇప్పుడు ముసలయ్య బ్రదుకు ఒకదారిన పడ్డది. గుంటకట్టమీది మకాం ఊరిలోని రామాలయానికి మార్చబడింది భజనమందిరంలో బయటి అరుగుమీద రాత్రి నిద్రపోతాడు ఉదయం నిద్ర లేచి గుంటలో మొగము కడుక్కొంటాడు వంతు ప్రకారం ఏ యింట్లోనో ఒక యింట్లో చల్దిది కడుపునిండుకు తాగుతాడు. ఆ మీదట యింటింట ఎనుముల పలుపులు విడిపిస్తాడు. వాటిని మేపడానికి తోలుకపోయి మరల ఏ సాయంకాలానికో యిళ్లు చేరుతాడు. ఎవరి గొడ్లను వారివారి కొట్టములో కట్టబెడతాడు. అప్పటికి ప్రొద్దుక్రుంకుతుంది. ఆపైన ముసలయ్య భజనమందిరంచేరుకొనేలోపల ఎవరు ఏ పనైనా చెప్పవచ్చు. 'ఒంట్లో కాస్త నలతగా ఉండి కసువుకు పోలేకపోతిని! ఒకమోపు కసువు కోసుకరారా ముసలిగా!' అని ఉత్తరువు జారీచేయవచ్చు. లేదు—'రేపు వరినాటు. పదిమందికిపైగా కూలోళ్లు. ఇంట్లోచూస్తే చిటికెడురాగిపిండి

లేదు ఒకవెయ్యివట్టు నాయనా ముసలయ్యా!'అని ఓ మగువ మర్యాదగా పిలువవచ్చు. 'హుకుం'లోని హుందాతనానికి, మర్యాదలోని మార్దవానికి తేడా తెలియని ముసలయ్య ఎవరినీ కాదనలేదు. కాగా నెలలు తిరుగకముందే అందరికీ తలలోని నాల్కగా తయారయ్యాడు.

'కలిసివచ్చే కాపురానికి యేకాలుపెట్టినా ఒక్కటే'అన్న పెద్దలే మరలా కుడికాలే పెట్ట మంటారు పట్టింపుగా. బహుశా ఆ పల్లెలో అడుగు పెట్టినపుడు మొదట కుడికా లూనినట్లుంది ముసలయ్య. సుడిగాలివాతబడ్డ పుల్లాకు లాంటి అతని జీవితం ఓ మలుపు తిరుగడానికి నిశ్చలమైన వాతావరణం ఆ పల్లెలో లభించింది. రాత్రి పనీ పాట ముగించుకొని భజనమందిరం అరుగుపై చేరే సరికి ముసలయ్యకు ఏ జామురాత్రో దాటిఉంటుంది, అంతకుమునుపే అక్కడ వెంకట్రాయులుతాత హాజరయి ఉంటాడు.

'వెంకట్రాయులు' అంటే ఏ వెంకట్రాయులు అనగలిగే ఆ పల్లెలో 'పరమాత్ముడు' అంటే పసిపిల్లవాడుకూడా ఫలానా అని చెప్పగలడు. ఎంతగానో ప్రేమించి, మరెంతగానో ఆనందమయ జీవితాన్ని ఆశించి వెంకట్రాయులు జీవిత భాగస్వామిని తెచ్చుకొన్నాడు, తన యిరవై అయిదవ యేట! పుచ్చ పూసినట్లున్న పండువెన్నెల్లో, పిచ్చిగా పూచిన మల్లెపందిరిక్రింద, పట్టెమంచముమీదపవళింపజేసి గోరువెచ్చని పాలు, పచ్చకప్పురపువిడెము అందివ్వలేకపోయినా, అనురాగసుధామృతభాండము భాండముగా సమర్పించి పొలములో పోటీపడి పనిచేసేది ఆమె. 'సమష్టి కృషితో తాము మనుష్యులుగా నిలబడవచ్చులే!' అని కలలు కనేవాడు వెంకట్రాయులు. అయితే అతనికలలు కలలుగనే నిలిపి చేయిజారవిడిచి పోయింది ఆమె! ఆ రోజునుండి జీవచ్ఛవములాగ బ్రదుకుతున్నాడు వెంకట్రాయులు. ఎవరో అయిన వాళ్ళ పెట్టుపోతలకు సంతృప్తిపడుతూ, ప్రొద్దస్త మానసూ పొలములో పనిచేయడము, 'మళ్లీ పెళ్లి చేసుకోరాదా? వెంకట్రాయులూ!' అంటే— 'ఒకసారి చేసుకొని ఏమి వారుకొన్నామలే!' అని సమాధానమివ్వడము, రాత్రి రామాలయములో అరుగు శరణ్యముకాగా కాలజ్ఞానతత్త్వాలు పాడుకొనడము అతని దినచర్య. తానేమో, పనేమోగా జీవిస్తూ సదా రామనామాన్ని జపిస్తూ వెంకట్రాయులు పరమాత్ముడైనాడు ఆ పల్లెవాసుల పాలిటికి. ఆ పల్లెలో వేకువజామున నిద్రలేస్తే కోడికూతకాదు మొదట చెవిని పడేది, పరమాత్ముని కాలజ్ఞాన తత్త్వం. ఈ తత్త్వంలోనే అరవైయో పడిలో పడ్డాడు వెంకట్రాయులు తాత!—కాదు పరమాత్మ డనబడే ఆ కర్మయోగి!

ఇప్పుడు తాతకు తోడు ముసలయ్య. ముసలయ్యకు తోడు తాత. మొదట తాతయ్య తోడు భరించడం ముసలయ్యకు కష్టంగానే తోచింది. ఎందుకంటే, 'ఎండ' అనక 'గాలి' అనక నోరు లేని ఆ గొడ్లతోకపట్టుక తిరిగి తిరిగి, అలసి సొలసి, ఇంట్లో అడుగు పెట్టేసరికి ఏదో ఒక పని తనకోసం ఎదురుచూస్తూ ఉంటుంది. అది పూర్తి చేసేసరికి ఒంట్లోవున్న కాస్త ఓపిక నశిస్తుంది. 'ఎప్పుడు భజనగుడి అరుగు చేరుదామా!' అని మనసు ఉరకలువేస్తూ ఉంటుంది. అరుగుమీద అలా ఒరిగిపోతే అన్నీ మరచిపోతుంది తనువు. అయితే ఆవేళకాడే ఆరంభమవుతుంది తాతగారి తత్త్వం. అప్పటినుండి కన్నులు పొడుచుకొంటేకూడ నిద్ర రాదు. మిద్దింటి లక్ష్మమ్మ యిచ్చిన చాలీచాలని పాతదుప్పటిని ఒళ్లంతా కప్పుకోవడానికి తంటాలు పడుతూ, 'ఏమిటీ రంపు'అని విసుక్కొంటున్నాడే కాని,' మనసువిప్పి అడుగలేక పోతున్నాడు. ఒకటి రెండుసార్లు ప్రయత్నించినమా, ధైర్యంచాలక ఆ ప్రయత్నాన్ని మానుకొన్నాడు.

'ఏం అట్ల నసుగుతుండావ్? నిద్రపట్ట లేదా ముసలయ్యా!'

ఒకరోజు వేకువజామున వెంకట్రాయులుతాత అడిగాడు ముసలయ్యను.

'చెవుల్లో యిల్లు కట్టుకొన్నట్టు ఒకటే రంపుగాఉంటే, నిద్ర ఎట్లావస్తుంది తాతా!'

మెల్లగా గొణిగాడు ముసలయ్య.

'పున్నెంకొద్దీ పురుషుడు, భక్తికొద్దీ ఫలితం నాయనా! రామనామంరుచి తెలుసుకోవాలంటే పూర్వజన్మసుకృతంకూడ ఉండాలి. అది లేని వాడికి రంపుగానే తోస్తుంది.'

'అయితే యిప్పుడేతో అంటివే? అది నీకుంది! నాకు లేదా తతా?'

పూర్వజన్మమేదో పరజన్మమేదో తెలియని ముసలయ్య అమాయకంగా ప్రశ్నించాడు. అంత కంటే అమాయకంగా 'గలగల' నవ్వేశాడు తాత!

'ఎందుకు తాతా నవ్వుతుండావు?'

'లేదు ముసలయ్యా! నువ్వడిగినమాట తలచుకొంటే ఒక కత మతికొస్తా ఉంది'

'కతనా! అయితే చెప్పు తాతా! నిద్రేమో రాలేదు. అదన్నా వింటాను.'

'అనగనగా ఒకరాజు. ఆ రాజుకు దేవునికి నూరామడల దూరం: వాళ్ళిద్దరిమధ్య పచ్చిగడ్డి వేస్తే భగ్గున మండేది. కాని అతనికి పుట్టినబిడ్డ మాత్రం దేవుడంటే పడిచచ్చేవాడు. కాగా అబ్బ కొడుకులకు పొత్తు కుదరలేదు. ఆ దేవునిమాట తలపెట్టవద్దని రాజు నెత్తిన నోరుపెట్టుకొని మొత్తుకొన్నాడు. కొడుకు పెడచెవిని పెట్టినాడు. దాంతో రాజా 'కుతకుత' ఉడికిపోయాడు. బిడ్డను పాములచేత కరపించినాడు. సలసలకాగే నూనెలో తోయించినాడు!'

'నువ్వు చెప్పేది బలేఉంది తాతా! పాములచేత కరిపిస్తే మళ్ళీ బతికితేగదా నూనెలో తోయించడానికి?'

'అదే నాయనా! ఆ దేవుడిమహిమ. అక్కసు కొద్దీ రాజు ఏమిచేయించినా బిడ్డ చెక్కుచెదరలేదు. తన దారి తప్పలేదు. కడకు 'దేవుడు! దేవుడు!!' అంటున్నావే? ఎక్కడుండాడురా నీ దేవుడు?' అని నిలదీసి అడిగినాడు రాజు. 'ఎక్కడ పడితే అక్కడున్నాడు దేవుడు' అని ఆ బిడ్డ సమాధాన మిచ్చినాడు. దాంతో ఆ రాక్షసరాజు రెచ్చిపోయి, 'ఈ స్తంభములో ఉన్నాడా నీ దేవుడు?' అని అడిగితే 'ఓ' అన్నాడు. అంతే! రాజు ఎగిరితన్నినాడు ఆ స్తంభాన్ని! ఆ బిడ్డమాట పొల్లుపోలేదు నాయనా! దేవుడక్కడ వెలిసినాడు!'

'నిజంగానా తాతా!' ఆశ్చర్యాన్ని వెలిబుచ్చాడు ముసలయ్య.

'ముమ్మాటికీ నిజం నాయనా! నమ్మిన వాళ్ళను నట్టేట్లో ముంచడం అతని పద్ధతి గాదు!'

'అయితే నాకుకూడ కనుపిస్తాడా తాతా ఆ దేవుడు?'

'నీకేగాదు, ఎవరికైనా కనుపిస్తాడు. అయితే అది మనం నడచుకొనే తీరునుబట్టి ఉంటుంది.'

'అయితే మనమెట్లా నడచుకొనాలి తాతా?'

'నాయనా ముసలయ్యా! నీ నడతవల్ల ఎదుటివాడి మనస్సు నలత పడగూడదు. నీ పనేమో నువ్వేమో, ఆ పైన ఆయన నామస్మరణమేమోగా ఉండు. ఏ నాటికైనా ఆయన దయకలుగుతుంది.'

'ఆఁ!...............'

'అవును నాయనా! ఇప్పుడు మనం అనుభవిస్తున్న మంచిగానీ చెడుగానీ, ఈ ఒక్క జన్మలోనిదికాదు. అది జన్మజన్మాలకు సంబంధించినది. కనీసం యిప్పుడైనా, యీ సంగతి తెలుసుకొని మసలుకొంటే మరుజన్మకైన విముక్తి దొరుకుతుంది. ఈ తాపత్రయాలో' చిక్కుకొని తేనెలో

వడ్డ ఊగల్లాగ తికమకపడుతున్నామేకానీ తిరిగి చూడలేకపోతున్నాము.! పరమాత్ముని జీవితానుభవ సారము తేనెసోనలై ప్రవహిస్తుంది!

'చీకట్లో తారట్లాడినట్లుంది తాతా నీ మాటలు!'

అమాయకంగా అంటాడు ముసలయ్య.

'ఇంకా చీకటేమిటి నాయనా! అటుచూడు. తూర్పున పటమెగిరింది. లే! పోదాం. పాడుపొట్ట కోసం పాటు తప్పదుగదా మరి!' అంటాడు తాత.

ఎవరి దారి వారిది అవుతుంది.

మరనాగళ్ళు పెట్టి దున్ని, ఎన్నో రసాయనిక ఎరువులు వాడినమా, చవిటి నేలలో పండనిపంట ఒంగ్రదుపట్టి నేలలో రెండు బళ్ళు అటు, రెండు బళ్ళు యిటు దున్ని విత్తనమువేస్తే బ్రహ్మాండమైన పంట కనులపండువు గొలుపుతుంది!

ఇప్పుడు ముసలయ్య, తాతతత్వాలంటె విసుగుపడడడం లేదు. పైగా తాతకు ముందే నిద్ర లేస్తున్నాడు. మంచినీళ్ళగుంటలో మునుగుతున్నాడు. తాత తత్వాలు పాడుతుంటే, నిశ్చలంగా దేవునిముందు కూర్చుని 'నన్ను మంచి దారిన నడిపించు సామీ!' అని మొరపెట్టుకొంటున్నాడు.

'ఒరే! ఒక యిచ్చిత్రం యిన్నావంట్రా?'

'ఏవిట్రా అది? చంద్రలోకానికి నిచ్చెనలు వేసేదానికి రష్యావాడు అమెరికావాడు పోటీపడడమా?'

'రష్యావాడు రగిలిపోనీ, అమెరికావాడు ఆరిపోనీ! మన కెందుకు? — మన పరమాత్ముడి సంగతిరా?'

'వాడికేమయిందిరా? ఇంతకుముందే చూస్తిని. 'చెప్పలేదంటనకపొయ్యేరు'అని రాగాలుతీస్తూ పెద బావిలో కపిల తోలుతూ ఉండె!'

వాడికేమీ కాలేదుకానీ, ఈపొద్దో రేపో 'టిక్కట్టు' తీసుకొనే టట్లుందని సందేహం కలిగినట్లుందిరా! తవ పరమాత్ముని 'పట్నం'గురించి ఒకే తపన పడుతూండె. ఆ దిగులు తీరిపోయినట్లుందిరా!'

Statement about ownership and other particulars about newspaper

BHARATI

FORM IV (SEE RULE 8)

1. Place of publication: Madras
2. Periodicity of its publication: Monthly
3. Printer's Name: Sri S. Radhakrishna
   Whether citizen of Indhia Yes
   If foreigner, state the country of origin —
   Address: 6 & 7, Thambu Chetty Street, Madras-1
4. Publishers Name: Sri S. Radhakrishna
   Whether citizen of India Yes
   If foreigner, state the country of origin —
   Address: (As above)
5. Editors Name: Sri S. Sambhu Prasad
   Whether citizen of Indhia Yes
   If foreigner, state the country of origin —
   Address: 16, Luz Avenue, Mylapore, Madras-4.
6. Names and addresses of individuals who own the newspaper and partners or share-holders holding more than one percent of the total capital.

NAMES	ADDRESSE
1. Mr. S. Sambhu Prasad	16, Luz Avenue, Mylapore, Madras-4.
2. Mrs. S. Kamakshamma	Do
3. Mr. S. Nageswara Rao	Do
4. Mr. S. Radhakrishna	6 & 7, Thambu Chetty Street, Madras-1.

I, S. Radhakrishna, hereby declare that the particulars given above are true to the best of my knowledge and belief.

S. RADHAKRISHNA

1-3-70 Signature of Publisher

'కొంపదీసి మవ్వేమైన ఒప్పుకొన్నావురా ఆ పట్టాం కట్టుకొనడానికి !'

'ఓస్ నాసురకమా? మన కెక్కడిదిరా ఆ బాగ్యం...దానికంత పెట్టిపుట్టాలిరా నాయనా! వాడుండాలా మన ముసిలిగాడు...'

'అయితే తాత పెదపరమాత్ముడైతే, ముసిలి గాడు చినపరమాత్ముడైనాడన్నమాట మన పాలిటికి !'

ఆ మాటలో ఆ పల్లెలోని కుఱ్ఱవారు గొల్లు మంటుంది

ఈ మాటలు అక్కడకూడ వినిపించడానికి ఆ పల్లెలో ఎక్కువకాలం పట్టలేదు !

'పరమాత్మ డనబడే వెంకట్రాయులుతాత ఈ పూట లేక రేపు 'టిక్కట్టు' తీసుకోవచ్చు. ముసలయ్య పరమాత్మని పట్టాం చేపట్టవచ్చు. ఏది ఏమైనా కావచ్చు ! నా పనిమాత్రం నాది!' అని కాలపురుషుడు కాలు ఆడించడములో రోజాలు శరవేగంతో దొర్లిపోతున్నవి. స్వాతంత్ర్య సమర ఫలితంగా దేశానికి స్వాతంత్ర్యం వచ్చింది. మనిషి మనిషిగా బ్రదుకడానికి మార్గం కనుపించినదని మానవాళిసంతోషంతో తేలిపోతూ ఉంది. ప్రజలే ప్రభుత్వము, ప్రభుత్వమే ప్రజలై ప్రగతివైపు పరుగెత్తాలని ప్రణాళికలు తయారుచేస్తున్నారు కాగితములమీద ! ఫలితంగా పంచాయతీరాజ్యాలు అవతరించినవి.

ఈలోపుగ వెంకట్రాయులుతాత అనుకొన్నట్టుగానే టిక్కట్టు తీసుకొన్నాడు. అయితే పోతూపోతూ 'పరమాత్మని' పట్టాం ముసలయ్యపరం చేయడంతోపాటు తనకున్న పదికుంటల పొలాన్ని వట్టా చేసి యిచ్చిపోయాడు. నిలువడానికి కాస్త నీడను ఏర్పరచిన పెద్దరామిరెడ్డికూడ ఈమధ్య మంచమే శరణ్యంగా ఉన్నాడు. బాగా పండినపండు. ఎప్పుడు తొడిమ వీడుతుందో తెలియదు. ముసలయ్యమాత్రం అప్పుడప్పుడు వెళ్ళి పెదరామిరెడ్డియెదుట పడి వస్తున్నాడు.

ఒక రోజు—

కూర్చోమని సైగచేశాడు పెదరామిరెడ్డి. ఇంకనూ ఒదిగి నిలబడ్డాడు ముసలయ్య. పెదరామిరెడ్డి వదనారవిందమున దరహాస చంద్రికలు మీసాలమాటునుండి తొంగి తొంగి చూస్తున్నాయి.

'ఒరే ముసలయ్యా! బుడంకాయంత బుల్లోడివి. నిన్నట్లనే వదలివుంటే ఏ యెద్దుకాలికిందైనా పడి చిట్లిపోయి వుందువు. చూస్తుండగనే, నేనే అసూయపడేంత మగాడివైతివి. ఈ నాడు నిన్ను చూస్తుంటే చాల సంతోషంగా ఉందిరా!'

ఒరిగి నిలబడ్డ ముసలయ్య మెలికలు తిరిగి పోతున్నాడా మాటలతో!

'ఒళ్ళు పెరిగింది. కళ్ళుకూడ నెత్తికెక్కలేదంట. పదికుంటల కొండచేతి కొచ్చింది. ఇక పోతే ఒక యింటివాడవైతే బాగుండి పోవురా!'

తనలో తాను గొణుక్కున్నట్టు అన్నాడు రామిరెడ్డి.

ఆనందలహరిలో తేలిపోతున్నాడు ముసలయ్య.

'అది సరేకానీ ముసలయ్యా! రాత్రనక పగలనక ఆ గుళ్ళోపడి 'దేవుడా! దేవుడా! అని కొట్టుకుంటున్నావటనే! ఆ దేవుడు కనుపించాడా నీకు?'

ఉన్నట్లుండి ఏదో మరచిపోయిన సంగతి మతికి దెచ్చుకొన్నట్లు అడిగిన మాటకు, వినీ విననట్లు సంబరపడి, ఆపై తల అడ్డంగా త్రిప్పాడు ముసలయ్య అమాయకంగా.

'పెళ్ళాం చచ్చింది మొదలు వాడా వెంకట్రాయులుకూడ అదే గుళ్ళో కళ్ళకు వత్తులు వేసుకొని ఆ దేవుడికోషం తంటాలుపడ్డాడే! పోనీ! వాడికి – ఆ వెంకట్రాయులు గాడికైనా కనుపించాడా ఆ దేవుడు? కనీసం ఒక్కమాటైనా మాట్లాడి

నాడా?' —ఆవేశం, అనుభవం, ఆగ్రహం అన్నీ మిళితమై మాటల రూపాన్ని సంతరించుకొంటే, అడుగు కదపలేకుండా నిలబడి మాటలకోసం తడబడుతున్నాడు ముసలయ్య.

'ఓరీ! పిచ్చిసన్యాసీ! గుళ్లో కాదురా దేవుడుండేది. ఎదుటివాని గుండెల్లోరా! కాటికి కాళ్లు చాచుకొన్నవాణ్ణి. ఎప్పుడో, ఏవేళనో నా ప్రయాణం. కానీ నువ్వుమాత్రం నా మాటలు మరచిపోవద్దు. పో! ఎదుటివానిగుండెల్లో ఉంటే దేవునికోసం వెదుకు. ఆ దేవుణ్ణి చూడగలిగినవాడే నీ జన్మ సార్థకమవుతుంది. పోరా! పో!!' —

అంతటితో అలసిపోయినట్లుగ, తన బాధ్యత తీరినట్లుగ పెదరామిరెడ్డి ఆగిపోయాడు. ముసలయ్య అడుగులు మెల్లగ ముందుకు పడ్డాయి.

'వారితెన్నూలేని తన బ్రదుకునకు ఓ దారి చూపించాడు పెదరామిరెడ్డి, ఆ పల్లెలో యిరవై యేళ్లక్రిందట. ఆనాటినుండి ఆ దారినపడి నడుస్తూంటే సహజంగా నడకవలన కలిగే అలసట కలుగకపోగా, అనుకోని ఆనందమే లభించింది. ఎనుపగొడ్లుచుట్టూ తిరుగడములో తన బ్రదుకు ఆరంభమైనా ఆ చుట్టుప్రక్క పల్లెలన్నీ తనచుట్టూ తిరుగుతున్నాయి. ఏటేట భారతోత్సవాలు తన చేతులమీదుగ జరుగుతున్నాయి. కోట కోటమ్మ తిరణాలు తాను లేకపోతే అసలు జరుగదు. అది మంచిగానీ చెడుగానీ—ఏయింట యేమిజరిగినా తాను నట్టింట కూర్చోవలసిందే! కడకు మొన్న జరిగిన పంచాయతీఎన్నికల్లో, కామసానిచిన్నసామి ఏకగ్రీవంగా ఎన్నుకోబడి, తనచేతకు అడ్డులేకుండా అడ్డదిడ్డంగా నడుస్తుంటే, దినములమీద అతనిని దింపించి, శిరిపిరెడ్డి పెద్దిరెడ్డిని అధ్యక్షుణ్ణి చేసిం దానికి కారకుడుకూడ తానే అంటారు వారు వీరు. ఆ గ్రామమున జనసంఘానికి అధ్యక్షుడొకడు, కార్యదర్శి మరొకడైతేకూడ తన మాటకు తిరుగులేదు. ఆ సంఘములోనేకాదు—చుట్టుప్రక్క పల్లెల్లో గిచినగీతకు దాటులేదు. తొలినాటిగతి, ఈనాటి స్థితి తలచుకొంటే తన ఆశ్చర్యానికి అవధులుండవు.'

ఇదంతా రాముని కృపవల్లనే జరిగిందని, జరుగుతూఉందని, ఇన్నాళ్లుగ భావిస్తున్నాడు ముసలయ్య. అందుకే వెంకట్రాయులుతాత మాట ప్రకారం రామాలయంలో రామనామం జపిస్తూ, తత్వాలు ఆలపిస్తున్నాడు ప్రతిదినము తప్పకుండా. కానీ ఈరోజు రామిరెడ్డి ఎదుటవాని గుండెల్లో దేవుణ్ణి చూడమన్నాడు. ఎదుటివాని గుండెల్లో దేవుడున్నాడా? అయితే దేవుడనబడే వాడొక్కడేకదా? ఉంటే—ఈ మనుష్యుల్లో యిన్ని అవకతవకలెందుకు?...

రాత్రి రెండుజాములై ఉంటుంది. రామాలయం అరుగుమీద అంతులేని ఆలోచనలతో సతమత మవుతున్నాడు ముసలయ్య. తేనీటిగుంటలో ఎండ్రకాయల మెక్కడానికివచ్చిన పొట్టినక్కలు ఉండుండి అరుస్తున్నాయి. ఊరిలో కుక్కలు వాటితో శ్రుతికలుపుతున్నాయి. పెదరాగిమానులో పైడిగంటలు యీ పోరు పడలేక—అవిగూడ అదే పనిచేస్తున్నాయి. ఎదుటిమనిషి గుండెల్లో దేవుడికోసం తపించిపోతున్నాడు ముసలయ్య. ఎంతసేపటికి యిదమిత్థమని తేల్చుకోలేక మాగన్నుగ కన్నుమూశాడు.

'ముసలయ్యా!'

'ఎవరూ? వెంకట్రాయులుతాతా! ఎన్నాళ్లకెన్నాళ్లకు? రా తాతా! రా! నన్నొంటిగ వదలి ఎక్కడికిపోతివి తాతా యిన్నాళ్లు!'

'అదిసరేకానీ, ఎందుకట్లు నసుగుతుండావ్? నిద్దరాలేదా ముసలయ్యా?'

'ఏందో తాతా! నువ్వేమో అప్పుడెప్పుడో గుళ్లో దేవుని గురించి చెబితివి, ఇప్పుడేమో పెదరామిరెడ్డి ఎదుటి వాని గుండెల్లో దేవుణ్ణి

చూడమంటున్నాడు. నాకంతా అయోమయంగా ఉంది. నిద్ర ఎట్లావస్తుంది తాతా?'

'నాయనా ముసలయ్యా! గూడులేని గువ్వవు నువ్వు. నువ్వు బ్రతకడానికి ఒక దోవ చూపించాడు పెదరామిరెడ్డి. మంచిగా మసలుకోవడానికి ఒక మార్గం చూపించినాడు వెంకట్రాయులు తాత! అని అనుకొంటున్నావ్ కదూ?'

'అనుకోవడమేమిటి? జరిగిందికూడ అంతే గద తాతా?'

'వాళ్ళుకాదు నాయనా ఆ పని చేసింది. వాళ్ళ గుండెల్లో ఉండే దేవుడు. దేవుడంటే మంచికి మారుపేరే నాయనా!'

'నిజంగానా తాతా!'

'అవును నాయనా! మనం పొలములో కలుపు తీస్తున్నామంటే యేవిటి? మంచి బతకడానికి చెడును పెరికి వేస్తున్నాము. చేసేది మనమైనా చేయించేవాడు మాత్రం వాడేనాయనా!—ఆ దేవుడన బడేవాడు!!

'ఎంత బాగా చెప్పావు తాతా!'—అంటూ ఎగిరిపడి లేచాడు ముసలయ్య. కల చెదరిపోయింది. అప్పుడప్పుడే చీకటికూడ చెదరిపోతూ ఉంది.

'అయ్యో ఇదేవిటి? యియ్యరకదాకా నిద్ర పోయానే!' అని అనుకొంటూ ముసలయ్య రామాలయమునుండి కదిలాడు.

ఆ రోజునుండి ముసలయ్య నడవడిలో ఓ మార్పు కనుపించింది. అంతవరకు ఎవడైనా అన్యాయం చేశాడని తెలిస్తే, లేదు వింటే, 'వాడి కర్మ...వాడే అనుభవిస్తాడు!' అని పట్టించుకోకుండా తిరిగేవాడు, ఇప్పుడు బొట్టుపెట్టి పిలిచి నట్లుగ అన్యాయాలకు అడ్డుపడుతున్నాడు. తప్పును తప్పుగ తేల్చి దోషికి తప్పువేస్తేనేగాని తప్పదన్నట్లు పట్టుబడుతున్నాడు. ముసలయ్యలోని యీ మార్పు ఆనందదాయకమయింది ముఖ్యంగా యువజన సంఘానికి. ఈ మార్పులతో చేర్పులతో యేమాత్రం నిమిత్తంలేని కరుణారహితుడైన కాలపురుషుడు దినములను, నెలలను, సంవత్సరములను ఒక్కొక్కటిగ మ్రింగుతూ ఒకనాడు పెదరామిరెడ్డినికూడ గుటుక్కున మ్రింగివేశాడు.

సాధారణంగా ఆ గ్రామ యువజన సంఘ సమావేశము పంచాయతీ కార్యాలయ మనబడే గుంట కట్టువిగాది గుడిసెలో నెలకొక్కసారి జరుగుతుంది. పనిపాట ముగించుకొని యువకులంతా రాత్రి ఆ గుడిసెలో గుమిగూడుతారు. దేశరాజకీయాలు మొదలుకొని ఆ రోజు గ్రామ పరిస్థితివరకు చర్చించుకొంటారు. చేయవలసిన పనులు నిర్ణయించుకొంటారు. ఆ నిర్ణయాలకు తిరుగుఉండదు మరి!

యథావిధంగా ఆ నెల సమావేశం జరిగింది. సభ్యులందరు హాజరయ్యారు. ముసలయ్యలోని మార్పుకు కారణం తెలుసుకోవలెనని అందరికీ కుతూహలంగానేఉంది. కాగా, ఎవ్వరో ఒక్కరు అడగనే అడిగారు.

'ఈమధ్య పెద్దరామిరెడ్డి పైకిలేవడములేదు గదా! చూచివద్దామని పోతి నొకనాడు. మంచీచెడ్డ విచారించి, ఆయనేమో 'గుళ్ళోకాదురా దేవుడుండేది. ఎదుటివాని గుండెల్లోరా!' అన్నాడు. వెంకట్రాయులుతాత గుళ్ళోదేవునిగురించి యేనాడో చెప్పినాడు. ఎవరు దేవుడో? ఎక్కడ దేవుడో? అంతుపట్టకుండా మదనపడిపోతూంటే వెంకట్రాయులు తాతయ్యే చిక్కు విడదీసినాడు.'

అందరు చేష్టలుడిగివింటున్నారు ముసలయ్య మాటలు!

'ఆ రోజు రాత్రి ఎటూపాలుపోక గుళ్ళో పడుకొన్నాను. పడుకొన్నానేగాని ఎంతసేపటికి నిద్ర రాలేదు. ఎదుటివానిగుండెల్లో దేవుడెట్లా ఉంటాడో అంతుదొరకలేదు. చాలరాత్రి అయి ఉంటుంది. కన్నట్లు మూసినానోలేదో వెంకట్రాయులుతాత కనుపించి, 'దేవుడంటే మంచికి మారుపేరే నాయనా!

మంచికోసం చెడును చెలిగిపారేయ్ కలుపుతీసినట్లు!' అన్నాడు.

'నిజమా!' అన్నారు అందరూ.

'ఆ దేవుడే దీనికి సాక్షి. అందుకే యికమీదట మంచికోసం ప్రాణం విడువడానికైనా వెనుకాడను.'

చాల నిబ్బరంగా పలికాడు ముసలయ్య.

'అయితే ఈ మాట నమ్మమంటావా?'

అడుగరానిమాట, అనుకోనివిధంగా అడుగనే అడిగాడు మూర్తికుమార్! — ఆ ఊరి మాజీ ప్రెసిడెంటు ముద్దులకొడుకు.

'నీకెందుకు కలిగిందిరా ఆ అనుమానం?' నాలుగైదు గొంతుకలు కలిసి ప్రశ్నించాయి.

'ఆఁ! ఏమీలేదు. ఇన్నాళ్లుగ కర్మ సిద్ధాంతాన్ని పట్టుకొని ఊగులాడుతుండిన ముసలయ్య ఈనాడు ఒక్కసారిగ మారిపోయాడంటే నమ్మకం కుదరడంలేదు.'

చిరునవ్వులు చిందబోశాడు ముసలయ్య

'ఒరే మూర్తీ! నువ్వు చదువుకోసమనివెళ్లి అక్కడెక్కడో పడివుంటివి. ముసలయ్య సంగతి నీకంటె మాకు బాగా తెలుసు. తలచుకొంటే తిరుగులేదు.

సమర్థించింది యువజనసంఘం.

'అయితే యిప్పుడు మిమ్మందరినీ అడుగుతున్నా! ఎవడైనా ఒకడువచ్చి 'నాకు శక్తిలేదు. నన్నొకయింటివాణ్ణి చెయ్యండి!'అని అడిగితే అది మంచిపని అంటారా? చెడ్డపని అంటారా?'

మూర్తి ప్రశ్నించాడు.

'నూరు బొంకులుబొంకి ఒక కార్యం చేయమన్నారు పెద్దోళ్లు! నీ కెందుకురా ఆ ధర్మ సందేహం మూర్తీ!'

ఒక గొంతుక మారుప్రశ్న వేసింది.

'ఈ వివరించడాలు నా కనవసరము. నే నడిగిన దానికి ముక్కుసూటిగా సమాధానం చెప్పండి.'

ప్రతుంచినటుల అడిగాడు మూర్తి.

'అయితే సరి!...ఎవణ్ణయినాసరే. ఒకయింటివాణ్ణి చెయ్యడం మంచి పని!'

అందుకొన్నాడు ముసలయ్య.

'అయితే నన్నొక యింటివాణ్ణి చేయండి మీరందరూ కలిసి!'

విరగబడి నవ్వింది యువజన సంఘం!

అవును మరి! మాజీ ప్రెసిడెంటు కామసాని చిన్నసామి అంటే—బంగారుపండే పది ఎకరాల భూస్వామి. దీనికితోడు తినీతినక తాతముత్తాతలు సంపాదించిన నగలు నాణ్యాలు ఇనప్పెట్టె నిండుకు మూలుగుతున్నాయని వినికిడి. అంతేకాదు! కామసాని చిన్నసామి కార్యంపై కన్ను కలిగిన మనిషి. ఏదో బోడితలకు బొటనవ్రేలికి ముడివేసినట్లు బ్రదుకును లాక్కొనిపోయే ఆ పల్లెల్లోని రైతాంగము అయిదు పది కోసము అతనిని ఆశించడము కద్దు. అతను లేదనకుండ యివ్వడముకద్దు. ఎప్పుడు కూడ యిచ్చిన సొమ్మును అడిగిన పాపాన పోలేదు పుణ్యాత్ముడు. అయితే పంటలకాలంలో అసలు వడ్డీలతోసహా గుంజేస్తాడు పంటరూపంతో! రైతుల గుండెలు...చిన్నసామి యింటిలో యినప్పెట్టె బరువుగా మూలుగుతాయి! అంతటి సంపన్నుని ఏకైక పుత్రుడు మూర్తికుమారుడు కాలేజీ చదువులు ఒంటబట్టక, పట్నంలో నీళ్లు పడలేదన్న సాకుతో గ్రామసీమనుచేరి కడుపులో చల్లకదలకుండా కాలంగడుపుతున్నాడు అతనిని ఒక యింటివాణ్ణి చేయడమంటే...

'ఎందుకట్ల నవ్వుతారురా? 'అంతమంచి మొగానికి అర్థంసేరు పసుపా!' అన్నట్లు ఈ పల్లెటూరి దద్దమ్మలకు చక్కెర, గోధుమలు, బియ్యం, ఎందుకని, అవి పట్నాల వాళ్లకోసమే పండుతున్నాయని, మూటలకు మూటలు కొన్నచోటనే యీ చేతినుండి ఆ చేతికి మార్చి జేబులు నింపుకొనే అవకాశమేమో అగ్గిలో కలిసింది. మిట్టన నాలుగుసారల మట్టినిదీసి పల్లానికివేసి

రోడ్లు వేయించామని కాంట్రాక్టర్ల హోదాలో కండ్లల్లో దుమ్ముకొట్టేవని కండ్లల్లోనే దుమ్ము కొట్టింది. మీ యబ్బసొత్తు పోయినట్లు మీరంతా పనికట్టుకొని వీడి అబ్బను 'మాజీ ప్రెసిడెంటు' అనిపించేవరకు నిద్రపోలేకపోతిరి. వీడేమో మీ తోక పట్టుక తిరుగుతుండె! ఇక అబ్బకొడుకులకు పొత్తు కుదురుతుందా? వాణ్ణి ఒక యింటివాణ్ణి చేయా లన్న తలంపు ఆ యబ్బకు కలుగుతుందా?'.

మూర్తి అభ్యర్థనకు మద్దతు కల్పించి నందుకు ముకిసిపోయింది ఒక గొంతుక ! 'ఓహో ! అదా సంగతి !' అని తల వూపిన యువజనసంఘం 'కింకర్తవ్యం' అని మూర్తిని ప్రశ్నించింది.

'చాలరోజులనుండి యీ విషయంగా నలుగు తున్నా ! అసలు పెద్దవాళ్లు దీనిని అంగీకరించరు. పాపము...పుణ్యము...దేవుడుఅని పడిచచ్చే ముసలయ్య అంతకుముందు దీనిని ఒప్పుకోడు. అందుకే యిన్నాళ్లుగ వానవేసూ్తంటిని. ఇప్పుడు ముస లయ్య మాటలతో కాస్త ధైర్యంవచ్చింది.'

నాందీ ప్రస్తావన చేశాడు మూర్తికుమా రుడు. కుతూహలంతో ఎదురుచూస్తున్నది యువ జనసంఘం. మూర్తి గుడిసె బయటికివచ్చి చూశాడు. జాము రాత్రి దాటిఉంటుంది. తేనీటి గుంటలో కప్పలబెకబెకలు......బాటమీదపోతున్న రెండెడ్లబండ్లదడదడలు మినహా మనిషి మసలి నట్లు కనుపించలేదు.

గుండె దిటవుచేసుకొనివచ్చి కూర్చున్నాడు మూర్తి. గుడిసెలోని కిరసనాయిలుబుడ్డీదీపం నిశ్చ లంగా వెలుగుతూఉంది. మసకవెలుతురులో అందరి మొగాల్లో ఆతురత ద్యోతకమవుతూ ఉంది.

'సంపతి పరదేసు కూతురు కామాక్షిని పెండ్లాడదామనుకొన్నా !'. ఎప్పుడో నిర్ణయించుకోగా ఆ నిర్ణయానికి యిక తిరుగులేనితీరు మూర్తి పలు కుల్లో ధ్వనిసూ్తఉంది:

'ఆఁ ! ఎవరిని? కామాక్షిని చేసుకొంటావా? ఆ ముండమోపిని !'

'ఏం? ముండమోపిమాత్రం మనిషికాదా? ఆమెకుమాత్రం హృదయంలేదా? పాపం ! నెలలు తిరుగకముందే భర్తను పోగొట్టుకొన్న అదృష్ట హీనురాలు. అలా మోడువారిపోవలసిందేనా? అలాంటి నిర్భాగ్యజీవికి విముక్తి కలిగించడం తప్పా?'

ఉపన్యాస ధోరణి నందుకొనింది మూర్తితీరు.

'ఏమైనా...?!' ఓమూల ఎవరిదో గొణుగుడు.

'ఏదో ఉద్ధరించాలన్నది మన సంఘ ఆశ యము. ఉద్ధరించవలసింది అనాథలను, దీనులను, బీదలను ! బాగా ఆలోచించండి ! నా నిర్ణయం లోని మంచిని గ్రహించండి !' అంతటితో తన బాధ్యత తీరినట్లుగ లేచివెళ్లిపోయాడు మూర్తి.

అంతవరకు గంభీరముగా కూర్చుని అంతా వింటున్న ముసలయ్యకూడ బయలుదేరడంతో ఆనాటి సభ ముగిసింది !...

మామూలుగ రామాలయాన్ని చేరాడు ముస లయ్య. పడుకొన్నాడేకాని నిద్ర రావడంలేదు. 'జాం !' అని చీక టీగల్రమోత. అంతకుమించి ఆలోచనలు !

'నిజమే! కామాక్షి. అభము శుభము ఎరు గని ఆడబడుచు. పదహారేళ్లయినా నిండని చక్కని చుక్క. ఈడు జోడుచూచి కూలికొడవలి చేతి కిచ్చారు తలిదండ్రులు. జోడుపాడుకాగా, కూలి కొడవలిమాత్రమే మిగిలింది. అందుకే తండ్రి పంచన చేరింది. వయస్సు...అందము చెడ్డవి. ఈ స్థితిలో పదిమందీ ఆమె చుట్టూ తిరుగవచ్చు. ఏ వేళ ఎట్లుండునో తానూ కాలుజారవచ్చు. అప్పుడు ఆ పదిమందిలో ఎవరూ ఆమెను ఆదుకోవడానికి ముందుకురారు సరిగదా? ఆ పదిమందీ కంటికీ ఆమె పతిత! అంతకంటే ఒకని ఆధారంతో నీతిగా నిలబడడం తప్పా?

ఎన్నటికీ కాదు!

నిశ్చింతగా నిదురపోయాడు మునలయ్య!!

ఆ మరుసటి రోజు. నాలుగు బారల ప్రొద్దు ఉంటుంది. మునలయ్య పొలంనుండి తిరిగి వస్తున్నాడు. పేడతట్ట నెత్తిన పెట్టుకొని కామాక్షి ఎదురయింది!

'ఏం కామాక్షి!' పలుకరించాడు మునలయ్య.

దారిప్రక్కకు తొలిగి నిలబడింది కామాక్షి. దారినిర్మానుష్యంగా ఉంది.

'మూర్తి అంటే నీకిష్టమేనా?'

అడిగాడు మునలయ్య

అనుకోకుండా యెదురైన ఈ ప్రశ్నకు మనిషిలో కాస్త భయము, మరికాస్త ఆందోళన, అంతకుమించి ఆశ్చర్యము కలిగిన మాట వాస్తవమైనా వీటన్నిటిని అధిగమించిన అనురాగము ముసి ముసి నవ్వుల రూపాన్ని సంతరించుకోగా ఆనందముతో నిండిన కన్నులు మునలయ్యను చూడడానికి సిగ్గుపడ్డాయి! తన గుండెల్లో బరువు తీరిపోగా కామాక్షి తలపై బరువు మరికి వచ్చింది మునలయ్యకు.

'నెత్తిన బరువు పెట్టుకొని నిలబడ్డావే! పద కామాక్షి!' అంటూ మునలయ్య ముందుకు నడిచాడు ఆలోచనలు అంతనికిముందు నడుస్తూ ఉంటే!—

వారం రోజులు తిరుగకముందే ఒక రోజు రాత్రి. రాత్రి రెండుజాములై ఉంటుంది. చిత్తూరు నుండి పిలిపించిన బాడుగ కారు ఊరిబయట నిలబడి ఉంది. అనుకొన్నమేరకు యువజనసంఘ సభ్యుల్లో ముఖ్యుల్లో ఒక్కొక్కరుగవచ్చి చేరుతున్నారు. మూర్తి కుమారుని ఆనందానికి అవధులు లేవు. కామాక్షిని పిలుచుక రావడానికి నియమితులైన వారి సాయముతో ఆమెకూడ వచ్చిచేరింది. కారు బయలుదేరింది. ఆ మరునాటి ఉదయం కామాక్షి మూర్తి కుమారులు ఆలూమగలైనందుకు ఆనందముతో తిలకించిన యువజనసంఘసభ్యులు...ఆశీర్వదించిన వేంకటేశ్వరస్వామి సాక్షులు!

ఊరు గుప్పుమనింది!

'ఏమే! అలివేలా! యాడైనావుందా యీ యిడ్డూరం! అహా! ఇంక వానలుకురవమంటే కురుస్తాయా?'

వాపోయింది గంగక్క.

'ఏమో మీరే చూడండమ్మా! పెద్దోళ్ళు చేస్తే పెరుమాళ్ళుచేసినట్టు! ఆమాటనసేల దానికి రెండు రానేల?'

తగిలీతగలకుండ బదులుపలికింది అలిమేలు!

'మా ఎద్దు మంచిది! మా ఎద్దు మంచిది!! అని కొమ్మెుత్తి ముక్కులో దోపుకొంటే ముక్కు చినిగిందంట! అట్లుంది గదన్నా యవ్వారం!'

'అదిగాదులేరా! ఎనుముల మేపుకొనేవాణ్ణి అట్లనే ఉండనిచ్చివుంటే బాగుండేది. నెత్తి కెక్కించుకొంటే వాడిఆట వాడు ఆడే!'

ఊళ్లో ఎక్కడచూచిన యీ మాటలే వినిపిస్తున్నాయి!

కామసాని చిన్నసామి కడుపు రగిలిపోయింది!

'నా కడుపున చెడబుట్టావురా! తాతముత్తాతలకాలంనుండి చచ్చిసున్నమై నిలబెట్టిన యింటి గౌరవాన్ని మంటకలిపినావురా? నీకేం పొయ్యేకాల మొచ్చిందో! ఇంతకూ నిన్నని ప్రయోజనంలేదు. ఇదంతా వాడుండ్లా ముసిలిగాడు వాడు చేసినపనిరా! ఆనాడేమో ఎదురులేకుండా అందరు నన్ను ప్రెసిడెంటుగా నిలబెట్టితే పడగొట్టేవరకు మీపాటు చూడలేకపోతిని. ఈనాడేమో నిలువునా నా కొంపనే పడగొట్టిరి!'—ఎదుటపడ్డ కుమారునిమీద వెళ్ళగ్రక్కాడు అక్కసు. ఉలికీపలుకలేదు మూర్తి కుమారుడు ఉగ్రుడైపోయాడు మాజీ ప్రెసిడెంటు.

'ఒరే! మీయాట మీరాడితే యిక నాయాట కట్టిస్తా చూద్దురు కానిరా! వాడా ముసిలిగాడి అంతు తేల్చకపోతే నా యబ్బకుగాదు నేను పుట్టింది.'

'అంతసులభంగాదులే నాన్నా!'అన్న మాట

నాలుకకొనవరకువచ్చి ఆగిపోతే ముందుకు సాగి పోయాడు మూర్తి!

ఇనప్పెట్టెముందు కూర్చున్నాడు మాజీ ప్రెసిడెంటు! కండ్లు నిప్పులు కక్కుతున్నాయి. కనుబొమలు ముడివడ్డాయి. బయట గాలి ధాటికి కిటికీతలుపులు కొట్టుకొంటున్నాయి. అంతకంటే వేగంగా అతని గుండెలు!...

ఇనప్పెట్టెతలుపులు తెరువబడ్డాయి. ప్రెసిడెంటు తలలో తలపులు తైతక్కలాడుతున్నాయి. ఇనప్పెట్టెనుండి కాగితములకట్ట బయటికివచ్చింది. ప్రెసిడెంటు హృదయకుహరములో వేడినిట్టూర్పు బుసకొట్టింది. కాగితముల కట్టలోని కవర్లు ఒక్కటొక్కటిగ ఆతని చూపులనుండి తప్పుకొంటూ, మరొక కట్టరూపాన్ని సంతరించుకొంటూంటే, ఆ కవరుమాత్రం చేతిలో పట్టుబడింది. బాగా పరికించిచూశాడు. సందేహములేదు. అది సంపలి పరదేసుదే! కవరునుండి కాగితములు బయటికివచ్చాయి. కన్నులు కాగితములను పరిశీలిస్తూంటే; ఎడమచేయి కుడిమీసాన్ని పరామర్శించింది. ఓ వెకిలినవ్వు నాలుగుగోడలమధ్య నలిగిపోయింది!

అప్పై కామసాని చిన్నసామి ఆ ఊళ్లో త్రొక్కని కడపలేదు. పలుకరించని మనిషిలేడు. అసలే ఆచారపరాయణులైన ఆ పల్లెల్లో ముసలయ్య చేత, అందరికీ చేదుగానే కనిపిస్తూ ఉంది. దానికితోడు కామసాని చిన్నసామి చెవుల్లో యిల్లు కట్టుకొని సతపోరడం...వారము తిరుగకముందే ఓ రోజు రాత్రి అచ్చుబండవద్ద మధ్యస్తం యేర్పాటయింది.

దాదాపు జాము రాత్రి కావస్తూ ఉంది. చాకలి చెంగయ్య ఒక్కపరుగున యిల్లిల్లూ తిరుగుతూ ఇంటికొక్క మనిషిని రమ్మంటే, ఇంటిల్లిపాది కదలివస్తున్నారు. అచ్చుబండవద్ద జనం కిటకిటలాడిపోతున్నారు ముసలయ్యను పిలుననంపినారు. అతనివెంట యువజనసంఘ సభ్యులందరూ ఉన్నారు.

'ఏం పరదేసూ? ఊరిమీద వదలడానికికాదు నువ్వు కూతుర్ని కన్నది. నువ్వు దాన్ని కట్టుదిట్టాల్లో పెట్టిఉంటే యిప్పడీ యిక్కట్టు వచ్చేదికాదు. ఏమంటావ్?'

చేరిన పెద్దమనుష్యులనబడేవారిలో ఒకరి ఆరోపణ.

'దైవసాక్షిగ చెబుతున్నాను. ఈ సంగతి మీకెంత తెలుసో, నాకూ అంతే తెలుసు. మీకంటే నేనే ఎక్కువగా ఉడికిపోతున్నాను. నావల్ల యేతప్పు లేదు.'

పరదేసు విన్నవించుకొన్నాడు.

విన్నపాలు గంగపాలైతే పరదేసును కులానికి వెలివేశారు. చాకలి మంగలి అతని కడప త్రొక్కరాదని శాసించారు. నూరు రూపాయలు తప్పు క్రింద చెల్లించమన్నారు.

'లబోదిబో'అని మొత్తుకొన్నాడు పరదేసు. పట్టించుకొన్నపాపాన పోలేదెవరూ!

'ఏం ముసలయ్యా? నువ్వుచేసినపని యేమైనా బాగుందా? ఈ పాయకట్టులోనివాళ్లంతా దేవుడంటి మనిషని చేయెత్తి దండంపెడుతూంటే నీకెందుకు పుట్టిందయ్యా యీ పాడుబుద్ధి!'

ముసలయ్య విచారణ ఆరంభమయింది!

ముసలయ్య ఏమీ బయలుపలుకలేదు. 'ముసలయ్య తప్పితే ఎవ్వరూ నోరెత్తరాదు'—అని అంతకుమునుపే నిర్ణయించుకొన్న యువజనసంఘం ఊపిరి బరువుగా పీలుస్తూ ఉంది.

'నువ్వేపనిచేసినా, ఊరిమంచికోసమేనని అనుకొంటూఉంటిమి. అందుకే నువ్వు ఆడింది ఆట! పాడింది పాట!......కానీ ముండమొగాన బొట్టు పెట్టడంమాత్రం............'

'అదిగాదు బావా? ఆ అమ్మాయి ముండ

మోసింది నిజమే! కానీ వయసువెళ్లికాదు. తన రాత అట్లరాసింది కాబట్టి! పట్టుమని పదహారేళ్లయినా నిండలేదు. దీనికితోడు చక్కని రూపాన్నిచ్చినాడు ఆ పాడుదేవుడు. దీంతో పదిమందీ ఆమె చుట్టు తిరుగుతారు. వయసు చెడ్డది బావా! ఏనాడో ఒకనాడు పొరపాటుగా కాలుజారితే మిగిలేవి కళ్లల్లో నీళ్లు! అప్పుడు యీ పదిమందిలో ఎవ్వరూ కళ్ల నీళ్లు తుడవలేరు. కాళ్లపై నిలబెట్టలేరు. అదిగాక ఆ ఒక్క అమ్మాయిని గురించి యీ పదిమందీ చెడిన వాళ్లవుతారు. దానికంటే యిది మంచిది గాదా బావా?' నచ్చచెప్పడానికి ప్రయత్నించాడు ముసలయ్య.

'కళ్లల్లో నీళ్ల తుడువడానికి, వాళ్లపై నిలబెట్టడానికి నాకొడ్డు కొకడే కనిపించాడా? ప్రెసిడెంటయినప్పుడేమో నన్ను, యిప్పుడేమోనా కొంపను మంటగలిపితిరి. సరిపోతుందా?...పాలు అన్నం తినిన పదిమందీ చెప్పండి.'

చిన్నసామి ఆవేశము ఆవిర్లు కక్కుతూ ఉంది.

'మేమెవరినీ పడవేసి పంగనామాలు పెట్టలేదు. పెట్టినా దాసర్లు కాలేదు. వాళ్లిద్దరూ ఒప్పుకొంటేనే మేము నాలుగు అక్షంతలు వేశాము.'

తనతప్పులేదని ముసలయ్య వాదన.

'పసివాళ్లు. వాళ్ల ఆశలు పుట్టెడు. వాళ్లు ఒప్పుకొంటేమాత్రం మీ బుద్ధి ఏమయిందయ్యా?'

పెద్దమనుష్యుల ప్రశ్న.

'వాళ్ళినాడు మీముందున్నారు కాబట్టి యీ మాట అడుగుతున్నారు. మూర్తికి డబ్బు కొదువ లేదని మీ కందరికీ తెలుసు. ఆ అమ్మాయిని వాడు లేవదీసుకపోయి ఉంటే!'

అందరు ఆలోచనలో పడ్డారు. కామసాని చిన్నసామి ఆలోచిస్తున్నాడు. కొడుకు సంగతి తనకు బాగా తెలుసు. అంత పని చేసేవాడే! కాగా ఆలోచనలన్నీ అమ్మాయివైపు మళ్ళాయి.

'ఆ అమ్మాయి ఒప్పుకొనిందంటున్నారు గదా?...ఒప్పుకోకుండా ఉంటే...'

సవాలు చేశాడు కామసాని చిన్నసామి.

అంతవరకు ఎంతో నిగ్రహించుకొంటున్నాడు ముసలయ్య. ఆ మాటతో బాగా రెచ్చిపోయాడు.

'ఇంతవరకు దైవసాదువుగ నేను చేసిన ప్రతి పనీ మంచిదేనని నాలుగు వీధులు మీసం మెలివేస్తూ తిరిగేవాడిని. ఇప్పుడు ఆ అమ్మాయి ఒప్పుకోలేదంటే నేను చేసింది తప్పే!—ఆ తప్పు నిరూపిస్తే యిదే నాలుగు వీధులు గాడిదమీద ఊరేగి, ఊరు వదలివెళ్ళిపోతాను'

ఆవేశం ప్రతిధ్వనించింది ముసలయ్య మాటల్లో!

అప్పటికే అర్ధరాత్రి దాటింది. మద్దిస్తం మరునాటికి వాయిదాపడింది. తలకొక్కతీరుగ తల పోసుకొంటూ అందరు యింటిముఖం పట్టారు. మాజీప్రెసిడెంటుమాత్రం పరదేసును ప్రక్కకు పిలిచాడు. చేయిపట్టి నడిపించుకొంటూ, ఎవరైనా చూస్తారేమోనని దిక్కులు పరికిస్తూ మెల్లగా ఊరుబయట చేరాడు.

'చూడు పరదేసూ! ఈ పనేమైనా బాగుందంటావా?'

ఆరంభించాడు ప్రెసిడెంటు.

'మా యబ్బతో చిన్నబ్బా! నాకేమీ తెలియదు. అది కడపలో అడుగుపెడుతూనే దాని వేషం చూసేసరికి కడుపుమండింది. చావమోదితిని. కడుపు తీసి నీకుమాత్రం తెలియనిదేముంది?'

పరదేసు ప్రాధేయపడ్డాడు.

'ఆ కడుపు తీసితే నేగదయ్యా యీ బాధంతా! ఏదో పిల్లోళ్ళు. తెలిసీతెలియక తప్పుచేసినారు. నా మాట విను. నీ బిడ్డను, నిన్ను కాపాడతా! కులానికి వెలివేసిన సంగతి నే చూసుకొంటాను. ఒక్కమాట చెప్పించు నీ బిడ్డ ఒప్పుకోలేదని!'

ఆలోచనలో పడ్డాడు పరదేసు!

'పరదేసూ! నువ్వు తీసుకొన్న బాకీకిగాను నీ యిల్లు వాకిలితో సహా పొలాన్ని తాకట్టుపెట్టిన సంగతి మరచిపోవద్దు; అయిదేండ్లలోపుగ విడుదల చేసుకోకుంటే ఆస్తిమీద హక్కు నాది అన్న సంగతి నీకు తెలుసు. ఇప్పటికే గడువుతీరి వారం దాటింది. ఈ కార్యం నెరవేర్చకపోతివో నీకు నిలువనీడఉండదు సరిగదా చిప్ప చేతికొస్తుంది! బాగా ఆలోచించుకో!'

హెచ్చరించాడు మాజీ ప్రెసిడెంటు.

గడగడవణకిపోతూఉంటే 'సరే!'అన్నమాట ప్రయత్నపూర్వకంగా వెలువడింది పరదేసునోట. ఇద్దరు విడిపోయారు. నీడలా వెన్నాడిన యువజన సంఘం నిప్పులు కక్కింది!

అప్పటికి కామసాని చిన్నసామి మనసు కుదుటపడింది. కాగా యిల్లుచేరి హాయిగ పవ్వళించాడు. మరుసటిరోజు మద్దిస్తములో ఆ అమ్మాయి తాను ఒప్పుకోలేదని చెప్పడము...ముసలయ్య నాలుగువీధులు గాడిదమీద ఊరేగడము...ఊరు వదలి వెళ్ళిపోవడము...సినిమాల్లో బొమ్మల్లాగ కనులముందు మెదలుతూఉంటే కలిగిన పరవశత్వము తొందరలోనే నిద్రరూపాన్ని దాల్చింది.

చిందరవందరగ ఆలోచనలు మనసును చిత్తుచేస్తూఉంటే, అడుగులోఅడుగు వేసుకొంటూ మెల్లిగ యిల్లుచేరాడు పరదేసు. అప్పటికే అర్ధరాత్రి దాటివున్నా, భార్య బిడ్డ తనకోసం యెదురు చూస్తున్నారు. అదివరకే 'ఉచ్చబండ'వద్ద ముస

లయ్య నిర్ణయం కామాక్షి చెవిని పడింది. ఆమె గుండెల్లో రాయిపడింది. తండ్రి ఏమంటాడోఅని తపించిపోతూంది.

'ఒక్కగా నొక్కబిడ్డవు, నువ్వు పుట్టకుండినా బాగుండునమ్మా! లేదు—చెట్టంతకొడుకు వాడుండి నువ్వుపోయినా, ఈ బాధ తప్పేది!'

వాపోయాడు పరదేసు.

వాస్తవానికి బదులు అవసరం లేకపోయింది.

'చూడు తల్లీ! వీ యన్నను బ్రదికించుకోవడానికి, నీ పెండ్లికి ఎంతో పూరికొంపతో సహా సర్వం తాకట్టుపెట్టి అప్పుతెస్తిని. అయిదేండ్లలోపుగ విడిపించుకొంటానంటిని. ఈ నాటికే గడువుతీరి వారం అయిందట. మన బ్రదుకులు చిన్నసామి చేతుల్లో యిరుక్కున్నాయి. ఏం చేయాలో తోచడం లేదు పోనీ! ఈ పెండ్లికి ఒప్పుకోలేదని నువ్వు ఒక్కమాటంటే...'

ఇవి చేతులుకాదు తల్లీ అని చేతులు పట్టుకోపోయాడు పరదేసు. కామాక్షి కళ్లల్లో నీళ్లు తిరిగాయి. కాసేపు ఆలోచించింది. ఏమనుకొనిందో యేమో? 'సరే!' అనింది. పరదేసు మురిసిపోయాడు. 'నూరేళ్లు పచ్చంగా బదుకు తల్లీ!' అని ఆశీర్వదిస్తూ పడుకొన్నాడు. చిన్నసామి కూతురినికోడలుగా యేలుకోవడము... తనకు అప్పుబాధ తప్పడము...మనసు ఆనందముతో నిండిపోతే హాయిగ కన్ను మూశాడు!

*   *   *

తెల్లవారింది. అది తప్పదు. మునలయ్య ముభావంగా తిరుగుతున్నాడు. అది గమనించిన ఊరివారు గుసగుసలాడుకొంటున్నారు. యువజన సంఘం ఉడికిపోతూ ఉంది. కామాక్షి లేనిహుషారు తెచ్చుకొనింది. కామసాని చిన్నసామి కనుకొలకుల్లో ఆనందం తొణికిన లాడుతూ ఉంది. దేవిత్తోను నిమిత్తంలేని ప్రొద్దుక్రుంకనే క్రుంకింది. దాదాపు జాము రాత్రి కావస్తూ ఉంది. నడివీథిలో రావిచెట్టుక్రింద 'అచ్చబండ' జనంతో నిండిపోయింది. కామసాని చిన్నసామి, పరదేసు, మునలయ్య, యువజనసంఘం ఉచితాసనాలు అలంకరించారు. చెంగయ్యను పిలిచి కామాక్షిని పిలుచుక రమ్మన్నారు. చెంగయ్య ఆమెకోసం వెళ్లితే అందరు ఎదురు చూస్తూ కూర్చున్నారు.

చెంగయ్య ఒక్కపరుగునవచ్చాడు గసపోసుకొంటూ! ఆ గసతోనే చెప్పలేక చెప్పాడు. కొంప మునిగిందని! ఎంతవేగంగా వచ్చాడో అంతవేగంగానే పరుగెత్తాడు. 'ఏమయిందో యేమో?' అని అందరూ అతని వెంబడి పరుగెత్తారు.

పరదేసుభార్య 'అయ్యో! తల్లీ! ఎంతపని చేస్తివే!' అని మొత్తుకొంటూ చేదబావిచుట్టూ తిరుగుతూ ఉంది.

మూర్తికి మతి తప్పింది. బావిలో దూకపోయేసరికి ఎవరో పట్టుకొన్నారు. ఇంతలో లాంతర్లు తెచ్చారు. బావిలోనికి మోకులు దించారు. ఇద్దరు ముగ్గురు యువకులు గబగబ దారాలమీదుగ దిగి ఎంతో ప్రయాసతో పైకి తేగలిగింది శవాన్ని మాత్రమే!

మొగమునిండను పచ్చగ పసుపు పూసుకొనింది. నుదుట తిలకము తీర్చిదిద్దింది. తల నిండుకు పువ్వులు తురుముకొనింది. కుందనంపు బొమ్మ! చెదరీచెదరని అలంకరణతో బొమ్మలాగ పడివుంటే అందరి కడుపులు తరుక్కపోతున్నాయి. మూర్తి నిజంగానే మూర్ఛపోయాడు. అతని సపర్యలో మునిగిపోయింది యువజనసంఘం! కామసాని చిన్నసామి కొడుకుదగ్గర కూర్చుని కుమిలిపోతూంటే, పరదేసు కూతురిపైబడి మొత్తుకొంటున్నాడు.

మునలయ్య కండ్లు వాగులైనాయి. ఆ దారుణాన్ని చూస్తుంటే కడుపులో చేయిపెట్టి దేవినట్లయింది. అక్కడ నిలబడలేక మెల్లిగ బయలు వేరాడు. తలనిండుకు ఆలోచనలు!

'అసలు కామాక్షి గుండెనిబ్బరంకలిగిన మనిషి. మూర్తి మెడలో తాళిగట్టిననాడుకూడ 'ఏం కామాక్షీ?' అంటే 'నువ్వుండగా నాకేం భయం బావా?' అనింది. ఊళ్లోకూడ ధైర్యంగానే తిరుగుతూ ఉండింది. ఒకవేళ అమ్మ నాన్నకు ఆస్తి పోతుం దని భయపడిందేమో?...అంతవరకువస్తే తనకు పది కుంటలపొలం ఉండిగదా?'

రామాలయాన్ని చేరాడు. ఏమీతోచకుండా అరుగుమీద అలా నడుము వాల్చాడు. అలసిపోయిన తనువు...అంతకంటే అలసిపోయిన మనసు...తనకు తెలియకనే కన్నులు మూతలుపడ్డాయి.

'బావా! నాన్న ఆ కర్కోటకుడిదగ్గర అప్పు చేశాడట. అప్పు అయిదేండ్లలో తీరుస్తానన్నాడట. ఇప్పటికే గడువుదాటి వారముయింది. ఆస్తిపాస్తులు వాడిచేతుల్లో యిరుక్కపోయాయి. ఈ పెళ్లికి నే నొప్పుకోలేదంటే, ఆస్తి తిరిగి యిస్తానన్నాడట. 'నన్ను రక్షించుతల్లీ!' అని నాన్న చేతులు పట్టుకొని బ్రతిమాలాడు నన్నేం చెయ్యమంటావ్? అటు కని పెంచినవాళ్లు......ఇటు ఒకదారి చూపించిన నువ్వు? కుమిలికుమిలి ఎటూ తేల్చుకోలేక బావి శరణుజొచ్చాను బావా! పిరికిపందని తిట్టద్దు!'

'కామాక్షి! కామాక్షి!!'

'అవును బావా! ఎండిపోతున్న పైరుకు నీళ్లు కట్టితే ఏమవుతుంది. కలుపే ఎక్కువపడుతుంది. అది తీసేద్దామనుకొన్నావు తీస్తే తరిగేదా అది! ఆలోపుగ పైరే యెండిపోయింది! నాది దరిద్రపు జన్మ బావా! దీనికెందుకు బాధ!'

'ఆఁ!'అంటూ ఎగిరిపడిలేచాడు ముసలయ్య. కల చెదరిపోయింది. కుక్కలు భీకరంగా మొరుగు తున్నాయి. పరదేసు యింటిలో రోదన సన్నగా విని పిస్తూఉంది. ఆ మీదట కన్ను పొడుచుకున్నా కునుకు పట్టలేదు. తనకు తెలియకనే కళ్లల్లో నీళ్లు ఏక ధారగా కారుతున్నాయి. ఆలోచనలు వాటితో పోటీ పడుతున్నాయి.

'అవును. పాపం కామాక్షి! ఏం చేస్తుంది? నిజంచెప్పి తనను రక్షిస్తుందా? అబద్ధంచెప్పి అమ్మను నాన్నను కాపాడుకొంటుందా? ముల్లుమీద అరటాకుపడినా అరటాకుమీదముల్లుపడినా అరటాకే చినుగుతుంది. అట్లనే ఆమె బ్రదుకుకూడ చినిగింది. అయితే ఆమె చావడానికి కారణం మాత్రం తానే అంటారు అందరు! అంతవరకు చేయెత్తి దండం పెట్టినవారే వేలెత్తి చూపుతారు.'

'నేనేం తప్పు చేశాను సామీ! నా కెందుకీ శిక్ష!' రాముడిముందు నిలబడి బ్రతిమలాడాడు ముసలయ్య.

ఏమీ జరుగనట్లు, తనకేమీ తెలియదన్నట్లు నిరామయంగా చిరునవ్వులు చిందబోస్తున్నాడు రాముడు. కడుపు రగిలిపోయింది. కుప్పగ కూలి పోయాడు!

'కడప కడప తిరిగి అడుక్కునే వాడివి! కడుపున పెట్టుకొని కాపాడిందే యీ పల్లె. దానికి నువ్వు చేసిందేమి? ఇంతమంది కడుపుమంట పెట్టుకోవడమా? ఛీఛీ!' ఊరు ఊరంతా ఒక్కటై నిలబడింది. కొందరు చీదరించుకొంటున్నారు. కొందరు తిడుతున్నారు. మరికొందరు అదో విధంగా చూస్తున్నారు తనవైపు! మనసులోని ఆందోళన దృశ్యరూపాన్ని సంతరించుకొని కనులముందు మెది లితే, కంపించిపోయాడు ముసలయ్య. కళ్లల్లో నీళ్లు ఆగనే లేదు!

'నేనిక బ్రతకలేను. బ్రదికి మొగమెత్తుకొని తిరగలేను!'

ముసలయ్య నోట బరువుగా వెలువడ్డ మాట లను రాముడైనా విన్నాడో లేదో పాపం!

ఒక్కక్షణం నిలబడలేకపోయాడు.

రాత్రి మూడుజాములు ముగిసింది. ఆ ఊరి రైతాంగము పనిపాటకొరకు ఆయత్తమవుతూ ఉంది. అయితే, రామాలయం అరుగుమీద రోజూ వినిపించే తత్వాలు ఆ రోజు వినిపించలేదు. అంతవరకు అవకాశంకోసం ఎదురుచూస్తుండిన ఆ ఊరికోళ్లు ఆనాడు రెక్కలు తట్టుతూ చూశాయి ఏనాటికైనా జయం మాదే అన్నట్లు!

ఆ రోజుకూడ తెల్లవారింది, అది తప్పదు కాబట్టి!

ఆర్థికశాస్త్ర చారిత్రక వికాసం

డా॥ ఏ. ఆర్. కె. మూర్తి

ప్రాచీనగ్రీకులు ఆర్థికశాస్త్రాన్ని ఈనాడు మనం అనుకున్నట్లుకాకుండా కేవలం గృహనిర్వహణకు సంబంధించినదిగానే భావించినారు ఇట్లాంటి భావమే దాదాపు 18వ శతాబ్దంవరకు కొనసాగింది. ఈనాడు ఆర్థికశాస్త్రం ఒక ప్రత్యేక విభాగంగా రూపొందింది. కానీ అప్పట్లో ఈ శాస్త్రం నీతి శాస్త్రం, రాజకీయశాస్త్రాలలో ఒకభాగంగా ఉంటూ వచ్చింది.

ప్రాచీనయుగంలో జరిగిన వైజ్ఞానిక చర్చలలో చెప్పుకోదగ్గవారు ప్లాటో, అరిస్టాటిల్. వారు యుగపురుషులనే చెప్పవచ్చు. వారు చర్చించని అంశంగానీ, చేయని ప్రతిపాదనకానీ లేవనే చెప్పవచ్చు. వారి అభిప్రాయాలను క్లుప్తంగా తెలుసుకుందాము

మానవుడు స్వయంసమృద్ధికలవాడు కాడనీ, అతని ఆర్థికాభివృద్ధికి పటిష్ఠమైనసంఘం, ప్రభుత్వం అవసరమనీ, ప్రభుత్వ విధానాలవల్ల వ్యక్తిశ్రేయస్సేకాకుండా సంఘంశ్రేయస్సుకూడా కాపాడవచ్చని భావించినారు. ఈ వాదననే నేటి సామ్యవాదులు – ముఖ్యంగా కమ్యూనిష్టులు—వర్గ రహితమైన సమాజనిర్మాణాన్నీ సర్వమానవసమానత్వాన్నీ ప్రబోధిస్తున్నారు!. ప్లాటో వాదన ప్రకారం, ప్రారంభదశలో ప్రభుత్వం వ్యక్తుల ఆర్థిక జీవనంలో ఎక్కువగా జోక్యం కలిగించుకుంటుంది. కానీ రాను రాను ప్రజలు సమర్థవంతులై ఆశించిన ఆర్థిక వ్యవస్థ నెలకొనగానే ప్రభుత్వం అంతరిస్తుంది. సామ్యవాద రాజ్యాన్ని గురించి చర్చించిన వారిలో ప్లాటో ప్రథముడని చెప్పవచ్చు.

మానవ సంఘంలో ఆర్థికాభివృద్ధిని సాధించడంలో శ్రమవిభజన (Division of Labour) ఎంతవరకు తోడ్పడుతుందో అతడు స్పష్టంగా వివరించినాడు. మానవుడు ఒక్కొక్క నిర్ణీత వృత్తికి తగినవాడనీ, మానవ సంఘంలో జన్మతహాఉండే ఈ విభేదాలవల్లనే ఆయా వృత్తులను అవలంబించే వివిధశ్రేణులు ఏర్పడినాయని సిద్ధాంతీకరించినాడు. ఆధునికులు ఈ వాదనను అంగీకరించారు ప్లాటో సూచించిన శ్రమవిభజన స్థూలవిభజనమాత్రమే (Simple division). కానీ నేడు సూక్ష్మ విభజన సాధ్యమైంది (Complex division). దానివల్ల శ్రామికుల ఉత్పాదనశక్తి ఎన్నో రెట్లు పెరిగింది. ఫలితంగా ఆర్థికాభివృద్ధి శీఘ్రంగా జరగడానికి అవకాశం ఏర్పడింది. ఆధునికులు ప్లాటోవాదాన్ని ఖండించినా ఆ నాటి గ్రీకులు దాన్ని ఆమోదించి అనుసరించినారు. ఆయన శిష్యుడైన అరిస్టాటిల్ పరిశీలన మరికొంత సూక్ష్మంగానూ, ఆదర్శ ప్రాయంగాను ఉంటుంది.

అరిస్టాటిల్ :

ఆర్థికశాస్త్రాన్ని ఒక ప్రత్యేక విజ్ఞానశాఖగా అరిస్టాటిల్ కొంతవరకు గుర్తించినాడనే చెప్పవచ్చు. వాస్తవికతను గుర్తించిన వాడవడంవల్ల, ప్లాటో ఊహించిన విధానాన్ని నిశితంగా విమర్శించినాడు. ప్లాటో రూపొందించిన వ్యవస్థ కేవలం కాల్పనికమైనదని తోసిపుచ్చినాడు. వ్యక్తుల

కుండే ఆస్తిహక్కులు, అట్లాంటి రాజ్యం, అంత రించడంవల్ల ప్రజలలో ధనార్జనమందు ఆసక్తిని, పాదుపుపట్ల నిర్లక్ష్యాన్ని ఎక్కువచేస్తుందనీ, ఇవి లేనప్పుడు ఆర్థికమైన పురోగమనం సాధ్యపడదనీ వాదించినాడు. సంఘశ్రేయస్సును అభివృద్ధి చేయ డానికి, ప్రభుత్వం చేయగలిగింది ఎక్కువలేదనీ, మానవత్వంలో మార్పు వస్తేనేగానీ సంఘం పురోగ మించలేదని అభిప్రాయపడినాడు. ప్లాటో వాదనను విమర్శించడమేకాకుండా తాను కొన్ని సిద్ధాంతాలను ప్రతిపాదించినాడు. వానిలో ముఖ్యమైనవి:

(1) వ్యక్తుల ముఖ్యావసరాలను తీర్చడమే సంపదయొక్క మూలప్రయోజనం:

(2) వస్తువు విలువఅంటే దానికున్న విని మయపు విలువేగానీ (Exchange Value), ఉప యోగపు విలువకాదు (Use Value). ఉదాహరణకు గాలి. దానికి ఉపయోగముందేకానీ, వినిమయసాధనంగా దానికి విలువలేదు.

(3) ద్రవ్యం విషయంలోకూడా ఆయన అభిప్రాయాలను గమనించడం ఎంతైనా అవసరం. ద్రవ్యానికి సహజమైన విలువంటూ ఏదీలేదనీ, దానికి ఉన్నదల్లా సాంకేతికపు విలువమాత్రమేననీ ఆతని అభిప్రాయం. కనక ద్రవ్యాన్నిమార్చి దాన్ని నిరుపయోగం చేయగలశక్తి మనకుందని ఆయన గుర్తించినాడు. ద్రవ్యం విలువ చట్టంమీద ఆధారపడి వుంటుందన్న సిద్ధాంతం నేటికీ మనం అందరం ఒప్పుకుంటున్నదే.

(4) ఇదే విధంగా వస్తువువిలువ మాన వేచ్ఛపై ఆధారపడి వుంటుందనే సిద్ధాంతంకూడా ఆధునికంగా కనిపిస్తుంది.

మధ్యయుగం:

మధ్యయుగపు విజ్ఞానంలో రెండు భావాలు మనకు అగుపిస్తాయి. ఒకటి అరిస్టాటిల్ విజ్ఞాన సంపత్తి, రెండోది క్రైస్తవమత సంప్రదాయం. ఈ రెండింటినీ ఒకే విజ్ఞాన వ్యవస్థలో మేళ వించడానికి ప్రయత్నించినవారిలో ప్రఖ్యాత తత్త్వ వేత్త ఎక్వినస్ (St. Thomas Aquinas) ఒకరు.

ప్రాచీనకాలంలో గ్రీకులు, భారతీయులు, రాజనీతితో నీతిశాస్త్రాన్ని ముడిపెడితే మధ్యయుగపు పండితులు దీన్ని వ్యక్తిగతనీతితో ముడిపెట్టినారు. నీతిసూత్రాలను అనుసరించి ఆర్థికశాస్త్రాన్ని చర్చించవలెనని వాదించినారు.

ఆ కాలపు ఆర్థికాభిప్రాయాలకు న్యాయ శాస్త్రసూత్రాలు పునాదివంటివని చెప్పవచ్చు. మానవులందరూ సోదరులనీ, పరస్పర సహకారం వల్లనే సర్వమానవ సౌభాగ్యం సాధ్యమవుతుందని భావించినారు. ఒకరి నొకరు పీడించి ధనార్జన చేయడం అధర్మమనీ, మానవజాతి సర్వతోముఖాభి వృద్ధినే కాంక్షిస్తూ తమ జీవవ్యాపారాలను కొన సాగించవలెనని అనినారు.

వాణిజ్యవాదం (Mercantilism)

మధ్యయుగం అంతరించిన తరువాత యూరో పాలో అనేకమైన మార్పులు జరిగినాయి. ఎన్నో ఉద్య మాలు బయలుదేరినాయి—ముఖ్యంగా మత సంస్కర ణోద్యమం, (Reformation) సాంస్కృతిక వికాసోద్యమం (Renaissanee). అవి ఆ నాటి ఆలోచనారీతులను ప్రభావితం చేసినాయి. ఆలోచ నలు నూతనమార్గాలలో నడిచినాయి. వ్యక్తిగత మైన తత్త్వానికి అధికప్రాబల్యం లభించింది. దేశసంపదను పెంపొందించుకోడానికి అనుసరించ వలసిన విధానాలు వ్యక్తిశ్రేయస్సు పెత్తందారీ తనాన్ని పెంపొందించుకోడానికి అవలంబించవలసిన పద్ధతులు మొదలైన వాటినే ఎక్కువగా పరిశీ లించడం మొదలైంది. ఆర్థికశాస్త్రపు పరిధి విస్తృతచేయబడింది. మధ్యయుగంలో ఆ శాస్త్రాన్ని నీతిశాస్త్రం, రాజనీతి శాస్త్రాలలో ఒక అంతర్భాగంగా పరిగణిస్తూ వచ్చినారు.

ఇట్లాంటి పరిస్థితుల్లో జరిగిన చర్చలను, చేసిన సిద్ధాంతాలను మనం పరిశీలిస్తాము. ఆర్థిక శాస్త్రపరిశీలనలో ఇది ప్రథమ దశగా భావించవచ్చు. అంటే అంతకుముందు ఈ శాస్త్ర విషయకమైన చర్చ జరగలేదనికానీ, ఆనాటి విజ్ఞులు సిద్ధాంతాలను రూపొందించలేదనికానీ అర్థంకాదు. మధ్యయుగంనాటి పరిస్థితులు వేరు. ఆ తరవాతి పరిస్థితులువేరు. కాలానుగుణంగా వచ్చేమార్పుల ఫలితంగా నూతన మార్గాలలో ఆలోచించడం జరిగింది. ఆర్థికవిధానాలకు రూపకల్పన జరిగింది మధ్యయుగం తరవాతనే అంటే పత్యదూరంకాదేమో.

మధ్యయుగంనాటి ఆర్థికవ్యవస్థలలో ఒకమైన భూస్వామ్యవిధానం (Feudalism) ప్రాబల్యం సన్నగిల్లింది. ఆ నాటివారు ఊహించిన 'సహజ ఆర్థికవ్యవస్థ' (Natural Economy) అనేభావం అర్థరహితమైంది. నూతనఉత్పత్తివిధానాలు, వ్యాపారవర్తకసరళి, కాలానుగుణంగా ఏర్పడిన విదేశ వ్యాపారాలు, లావాదేవీలు, వినిమయమధ్యమం, డబ్బు, మరి ఎన్నో కొత్తకొత్తపరిణామాలు కలిగినాయి. వీటి ఫలితంగా కొత్తఆర్థికవిధానాలు రూపొందినాయి. ఇట్లా ఏర్పడినవానిలో మొట్టమొదటిది వాణిజ్యవాదం — లేదా వ్యాపారవిధానం (Mercantilism) అనవచ్చు. ఇప్పుడు దాని లక్షణాలేమిటో, అది ఎంతవరకు సమర్థనీయమో, నేటి పరిస్థితుల్లో ఆ విధమైన పోకడలు ఎంతవరకు ప్రతిబింబితమయినాయో తెలుసుకొందాం.

విధానాలు, సిద్ధాంతాలు :

వారు చేసిన చర్చలలో ఏదో ఒక సిద్ధాంత ప్రతిపాదన జరిగిందని కచ్చితంగా చెప్పలేకపోయినా విధాన ప్రతిపాదన ఉన్నట్లుమాత్రం చెప్పవచ్చు. ఆ నాటివారు తమ దేశం పటిష్ఠంగా ఉండడాన్ని ఎక్కువగా ఆకాంక్షించినారు. అందుకు అనుసరించవలసిన విధానాన్ని స్పష్టంగా నిర్దేశించినారు. వారి దృష్టిలో సంపదే (Wealth) అత్యంతప్రధానమైనదనీ ఆ సంపద ముఖ్యంగా అమూల్యమైన లోహాలే వనీ (వెండి, బంగారం మొదలైన లోహాలు), మిగతా అన్నిపరిశ్రమలకంటే విదేశీవ్యాపారమే అత్యంత అభిలషణీయమైనదనీ, విదేశీవ్యాపారంలో దేశపు ఎగుమతులు దిగుమతులకన్నా అధికంగా ఉండడం వల్ల దేశసంపద పెరిగే అవకాశం ఉంటుందని అభిప్రాయపడినారు. వారి వాదం అంతటిని ఐదు ప్రతిపాదనల రూపంలో సూచించవచ్చు.

1. ఆర్థికవిధానాన్ని అంతటినీ దేశాన్ని పటిష్ఠం చెయ్యడానికే ఉద్దేశించవలె. అంటే వారు దేశభద్రతను, ఆర్థిక స్వోమ్యతనే ఎక్కువగా కోరటం జరిగిందనీ, దేశానికే ఎక్కువ ప్రాముఖ్యం ఇచ్చినారని అర్థమవుతుంది.

2. దేశం జరిపే విదేశవ్యాపారం, లావాదేవీల ప్రాధాన్యతను తెలిపేటప్పుడు వాటివల్ల దేశానికి ఒనగూడే లాభాలను దృష్టిలో ఉంచుకోవలెననీ, ఇట్లాంటి కార్యకలాపాలవల్ల దేశానికి లభించే అమూల్యమైన లోహాలు ఎంతఉంటాయోఅనే అంశం ప్రధానమని భావించినారు.

3. దేశంలో అమూల్యమైన లోహం నిక్షేపాలు లేనప్పుడు, దేశశ్రేయస్సు దృష్ట్యా వర్తక వ్యాపారాలను ఆ అమూల్య లోహాలను ఎక్కువగా సమకూర్చేవిధంగా, రూపొందించవలె. అంటే దేశం జరిపే విదేశవ్యాపారంలో దిగుమతులకన్నా ఎగుమతుల విలువే అధికంగా ఉండాలనివారి అభిప్రాయం దీనివల్ల దేశానికి వారు ఆశించిన అమూల్య లోహాలు ఎక్కువగా సమకూరుతాయి.

4. విదేశ వ్యాపారం తమ దేశానికి లాభసాటిగా ఉండేదిగా చెయ్యవలెనంటే ఎగుమతులను ప్రోత్సహించే విధానానికి ఎక్కువ ప్రాధాన్యం ఇవ్వవలెనని వాదించినారు. ఈ బాధ్యతను ప్రభుత్వమే వహించి దేశ సంపదను పెంపొందించవలె.

5. దేశం అనుసరించవలసిన విదేశ ఆర్థిక విధానం, విదేశ రాజకీయ విధానాల ప్రధానోద్దేశ్యం, ఆ దేశ సంపదను పెంచేదే కాకుండా ఇతర దేశాలలో ప్రాబల్యాన్ని పెత్తందారీతనాన్ని సంపాదించేదిగా ఉండవలె. అంటే తోటిదేశాలలో మేటి అనిపించుకోగలిగి ఉండవలె. ఇట్లాంటి దేశం సంపన్నమై పటిష్ఠమైనదిగా ఉంటుందని ఆశించినారు.

అమూల్య లోహాలైన వెండి బంగారాలకు వారు ఎంత ప్రాధాన్యం ఇచ్చినది ముందే తెలుసుకున్నాము. అమూల్యలోహరాశే దేశానికి అవసరమైన శక్తిస్తోమతలను ఇస్తుందని భ్రమపడినారనడానికన్నా దేశసంపదకు మూలమని భావించినారనడం సబబేమో!

ఈ లోహాలను సంపాదించడానికి వారు సూచించిన మార్గాలేమిటో చూద్దాము.

దేశంలో ఈ ఖనిజ నిక్షేపాలు ఉంటే త్రవ్వి తీయవచ్చు. లేనిపక్షంలో దేశంలో తయారైన వస్తువులను ఇతర దేశాలకు ఎగుమతిచేసి వాటిని సంపాదించవచ్చు. అంటే వారి ఉద్దేశ్యంలో విదేశవ్యాపారం లోహపుగనులవంటివని అర్థమవుతుంది. ఎగుమతులవల్ల దేశంలో లోహరాశి ఎక్కువవుతుంది. దిగుమతులు అధికమైతే ఆ లోహాలు తగ్గిపొయ్యే ప్రమాదం ఏర్పడుతుంది అందువల్ల దేశంలోని ప్రజలు తమదిగుమతులను ఎగుమతులతో చెల్లించి దిగుమతులు మినహా ఎగుమతుల ద్వారా ఇతరదేశాలనుండి లోహాలను సేకరించవలె. అంటే దేశం జరిపే అంతర్జాతీయవ్యాపారంలో అనుకూలశేషం ఉండవలె (Favourale balance). దీన్నిబట్టి ఎగుమతులకు అవసరమైన వస్తూత్పత్తికి అధికంగా ప్రోత్సహింస్తూ, దిగుమతి చేసుకోవలసిన వస్తువులను ఉత్పత్తిచేసే సంస్థలను నెలకొల్పడం జరగవలె. ఇట్లా దేశంలోని సాధన సంపత్తినంతటినీ వినియోగించి పరిశ్రమలను అభివృద్ధిచేయవలె. దేశంలో వస్తువుల వినియోగాన్ని అదుపులోఉంచి ఎగుమతులను సాధ్యమైనంత పెంచే ప్రయత్నం చేయవలె అంటే దీన్నిబట్టి దేశంలోని మూలసంపద, పరిశ్రమలు, ప్రజలజీవనప్రమాణం — అన్నీ విదేశవ్యాపారాన్ని అనుసరించే ఉండవలెనన్నది స్పష్టమవుతుంది. వ్యవసాయానికన్నా పారిశ్రామికాభివృద్ధే అత్యంతప్రధానమైందనీ భావించినట్లు అర్థమవుతుంది. దిగుమతులను తగ్గించడానికే వ్యవసాయాన్ని ప్రోత్సహించవలె నన్నారు. ఉదాహరణకు పొగాకు దిగుమతిని తగ్గించే ఉద్దేశ్యంతో వ్యవసాయాన్ని ప్రోత్సహించడం జరిగింది.

పైన చెప్పిన విధానాన్ని అమలుజరిపే బాధ్యత ప్రభుత్వానిదేనని భావించినారు. ప్రభుత్వానికి అనేకబాధ్యతలు అప్పజెప్పడం జరిగింది. దేశం బలవత్తరమైందికావాలంటే జనశక్తి అవసరం అనినారు. అందుకే జనాభాపెరుగుదలను ప్రోత్సహించాలని నిర్దేశించినారు. విదేశవ్యాపార పారిశ్రామికాభివృద్ధి కృషిలో ప్రభుత్వం నిర్వహించవలసిన ప్రముఖపాత్ర, ఫలితంగా ప్రభుత్వ యాజమాన్యం పెరిగింది. అధికారం కేంద్రీకృతం అయింది. జాతీయతాభావం పెంపొంది, జాతి మనుగడను కాపాడే బాధ్యత ప్రభుత్వానికి ప్రథమ కర్తవ్యమయింది. వాణిజ్యవాదాన్ని ప్రచారం చేసిన వారిలో ప్రముఖులు థామస్‌మన్, స్సిరా, హార్నిక్ మొదలైనవారు. వారు సూచించిన విధానాలను తెలుసుకుంటే ఏయే దేశాలలో ఈ విధానం అమలులో ఉండేదో తెలుస్తుంది.

థామస్‌మన్ (1571—1641)

ఈయన వాణిజ్యవాదానికి ఒక రూపాన్ని ఇచ్చి ఆచరణ యోగ్యం చేసినాడు. అతడు ఇంగ్లండు దేశస్థుడు. స్వయంగా వ్యాపారి. వ్యాపారంలో అధికధనాన్ని ఆర్జించిన సంపన్నుడు. తన దేశానికి ఎట్లాంటి విధానం అభిలషణీయమో ఊహించి ఆ నాటి ప్రభుత్వానికి సలహా ఇచ్చినాడు.

తరవాత అతడు ఈస్టిండియాకంపెనీలో సభ్యుడైనాడు. ఆ కంపెనీ అతడు సూచించిన విధానాల వల్ల ఎన్నో వలస రాజ్యాలను ఏర్పరచుకొన్న విషయం చారిత్రక సత్యం.

అతను సూచించిన విధానాలకు అతని రచన 'విదేశ వ్యాపారంద్వారా ఇంగ్లండుదేశపులోహ సంపద' (England's Treasure Through Foreign Trade) ప్రతిగా నిలిచింది. ఇంగ్లండు తన సంపదను వృద్ధిచేసుకోవలెనంటే విదేశాలకు ఎక్కువగా ఎగుమతి చెయ్యవలె; వీలైనంత తక్కువ దిగుమతి చేసుకోవలె; సాగుచెయ్యని భూములను సేద్యయోగ్యంచేసి అధికోత్పత్తిని సాధించి తమ దేశపు విదేశ వ్యాపారాన్ని పెంచవలె; విదేశవస్తువులను వాడడం తగ్గించవలె; విలాసాలకై వినియోగాన్ని పెంచకూడదు; అవసరవస్తువుల ధరలను పెంచి, పోటీఉన్న వస్తువుల ధరలను పెంచవలె అంటే ఇరుగుపొరుగుదేశాల అవసరాలేమిటో తెలుసుకొని వారికి అవసరమైన వస్తువులను ఇతరత్రా సంపాదించుకొంటూఉంటే ఇంగ్లండు ఎగుమతిచేసే వస్తువులను చౌకగా అమ్మవలె, ఆ దేశాలకు ఇతరత్రా లభించని వస్తువులను హెచ్చుధరకు అమ్మడానికి ప్రయత్నించవలె. తన దేశం ఎగుమతి చేసే వస్తువులను తమ దేశపు నౌకలలోనే రవాణా చేయవలె; (ఇట్లా చేసినప్పుడు రవాణాఖర్చులు కూడా తమకే దక్కుతాయని అతని అభిప్రాయం). దేశంప్రజలకు అవసరమయ్యే నిత్యావసర వస్తువులను ఎక్కువగా ఉత్పత్తిచేసి వాటి దిగుమతులను అరికట్టవలె; ఇంగ్లండును వివిధదేశాలమధ్య జరిగే లావాదేవీలకు కేంద్రంగా రూపొందించవలె, (ఈ విధంగా చేయడంవల్ల ఇంగ్లండు వర్తకవ్యాపారాలు అధికమవుతాయని అతని నమ్మకం). ద్రవ్యం విదేశాలకు ఎగుమతి అవుతున్నప్పుడు దాన్ని అడ్డగించకుంటే విదేశీద్రవ్యం తమకు దక్కుతుందని భావించినాడు. దేశంలో ఎగుమతికే ఉత్పత్తిచేసిన వస్తువులపైన పన్నులను విధించకూడదనినాడు. ఈ విధానంవల్ల ఆ వస్తువుల ఉత్పత్తిపెరిగి దేశం చేసే విదేశవ్యాపారం ఎక్కువ అవుతుందని అతని భావం. వీటన్నింటినీ పరిశీలిస్తే ఒక వ్యాపారి తన ఆదాయాన్ని ఎట్లా పెంచుకోవాలో తెలుస్తుంది. దేశం, వాణిజ్యసంస్థలమధ్య ఉండవలసిన సహకారం ఎట్లాంటిదో, దానివల్ల దేశానికి కలిగే లాభాలేమిటో స్పష్టంగా చెప్పినాడు.

ఈ కోవకు చెందిన రచయితలలో ప్రముఖులు 17 శతాబ్దం ఆరంభంలో ఫ్రాన్సులోఉండిన మాంత్క్రిష్టియన్ (Montechretien), అతని సమకాలీనులైన జోషియా చైల్డ్ (Josiah Child), ఇటలీలోని సెర్రా మొదలైనవారు. ఫ్రాన్సులో ఈ విధానాన్ని అమలు పరచినవారు కాల్బర్ట (Colbert).

ఆంటోనియో సెర్రా :

ఇటలీలో వాణిజ్య వాదాన్ని బలపరచినవాడు సెర్రా. బంగారంగనులులేని రాజ్యాలలో వెండి, బంగా

రాన్ని పుష్కలంగ సంపాదించడానికి మార్గాలేమిటో ఆయన సూచించినాడు. దేశంలో వస్తూత్పత్తిని పెంచవలెననీ, జనాభా సమృద్ధిగా ఉండవలెననీ, దేశంలో ఎగుమతికి అవసరమైన వస్తూత్పత్తి చేసే పరిశ్రమలకు తగిన రక్షణ ప్రోత్సాహం ఇవ్వవలెననీ, దేశానికి అనుకూలమైన విదేశవ్యాపారం జరపవలెనని సూచించినాడు. వ్యవసాయంకన్నా పరిశ్రమలవల్లనే దేశసంపదను త్వరగా అభివృద్ధి చెయ్యడం సాధ్యమవుతుందని భావించినాడు. వ్యవసాయం—వాతావరణం, ఋతుపవనాలమీద ఆధారపడుతుంది కాబట్టి దానినుండి వచ్చే రాబడి కచ్చితంగా ఇంతవస్తుందని చెప్పలేము. పరిశ్రమల విషయం అట్లాకాదు. పెట్టుబడిపెడితే ఆదాయం తప్పక లభిస్తుంది. అంతేకాకుండా వ్యవసాయ రంగంలో తయారైన వస్తువులను నిల్వచెయ్యడం కష్టం. పరిశ్రమలలో తయారైన వస్తువులను దూరదేశాలకుకూడా ఎగుమతిచెయ్యవచ్చు. కొంత కాలం నిలవఉంచుకొని తమకు లాభసాటిధర ఉన్నప్పుడే అమ్మవచ్చు. ఆ నాటి వెనిస్‌దేశం నేపుల్స్ కన్నా సంపన్నమైందని అతని రచనలవల్ల తెలుస్తుంది.

ఆస్ట్రియాదేశంలో ఈ శాఖలో కెమరలిజమ్ అనే ఒక ప్రత్యేక విభాగాన్ని కల్పించినవారు హోర్నిక్, బెకర్, జస్టి. సంపద విషయంలో వీరుకూడా థామస్‌మన్ విధంగానే భావించినారు.

విమర్శ :

పైన చేసిన చర్చ నంతటినీ పరిశీలించనాక వాణిజ్యవాదాన్ని బలపరిచినవారంతా వాణిజ్యానికి అధికప్రాధాన్యం ఇచ్చి, వ్యవసాయరంగాన్ని నిర్లక్ష్యం చేసినారనే అనుమానం మనకు కలగవచ్చు. విదేశ వ్యాపారంలో ఒకదేశం లాభాలను పొందడమంటే మరొకదేశం నష్టపడిందనే వారి వాదన అంత సమంజసంగా అగపడకపోవచ్చు కానీ ఆ రోజుల్లో నౌకారవాణాకు సంబంధించిన చట్టాలవల్ల ఇంగ్లండు లాభపడింది, హాలెండు తీవ్రంగా నష్టపడిం దనేది చారిత్రకసత్యం. కానీ ఈనాడు విదేశ వ్యాపారంలో పాల్గొంటున్న దేశాలు అన్నీ లాభం పొందడానికి అవకాశం ఉందనేది యాదార్థమైంది. దీన్ని వారు గుర్తించలేకపోయినారు.

విదేశవ్యాపారంలో ఎగుమతులకన్నా దిగుమతులే ఎక్కువగా ఉండాలని భావించినప్పుడు తమ దేశం స్వయంసమృద్ధమైందికావలననే వారు కోరినట్లు అర్థంచేసుకోవలె. ఆ రోజుల్లో దేశాలమధ్య యుద్ధాలు జరుగుతుండేవి. అట్లాంటి పరిస్థితుల్లో దేశ ఆర్థిక వ్యవస్థ పటిష్ఠంగానూ, స్వయంసమృద్ధంగాను ఉండడం ఎంతో అవసరమయ్యేది. ఆ దృష్టితోనే వారు విదేశవ్యాపారం విషయంలో ఆ విధమైన విధానాన్ని అవలంబించారేమో అని తోస్తుంది.

అమూల్యలోహాలైన వెండి బంగారం విషయంలోకూడా వారివాదం ఆ నాటి దేశకాల పరిస్థితులకు అనుగుణంగా ఉందనే చెప్పవచ్చు. తమ దేశంలో ఆ లోహాలు లభ్యంకానప్పుడు వాటిని సంపాదించుకునే మార్గం మరొకటి కనబడదు. కానీ అదే శాశ్వతమైనవిధానం అనినప్పుడే వారి వాదం సమర్థనీయం కాలేదు. తరవాతి చరిత్ర దీన్ని ధ్రువపరచకపోగా తీవ్రంగా విమర్శించింది. అప్పటి పరిస్థితుల్లో, ఇంగ్లండు, ఫ్రాన్సు, జర్మనీ లాభపడినాయి. స్పెయిన్‌కు ఉన్నబంగారం నిధులు తగ్గిపోయినాయి.

వారి విధానాలన్నీ ఒక వ్యాపారి అనుసరించే విధానాలతో పోల్చవచ్చు. తన లాభాలను ఎక్కువ చేసుకోవడానికి అతడు ఏ ఏ మార్గాలను అనుసరిస్తాడో అట్లాంటి వాటినే వారు బలపరిచినట్లు అర్థమవుతుంది. అవి ఎంతవరకూ సమర్థనీయమో ఆచరణసాధ్యాలో తరవాతి చరిత్రే ప్రమాణం.

మొదటి ప్రపంచ యుద్ధానంతరం వాణిజ్యవాదం :

మొదటి ప్రపంచ యుద్ధానంతరం వివిధ దేశాలు అనుసరించిన ఆర్థిక, రాజకీయ విధానా

లలో వాణిజ్యవాదం ఛాయలు గోచరిస్తాయి. వివిధ దేశాలు అనుసరించిన ఎగుమతి దిగుమతిసుంకాలు, దిగుమతికోటాలు, విదేశమారకానికి సంబంధించిన నియమనిబంధనలు మొదలైన అనేక ఆర్థిక విధానాలే ఇందుకు తార్కాణం. తమ దేశపు ఆంతరంగిక విధానాలు కూడా ప్రభుత్వప్రాజాపత్యాన్ని ప్రాబల్యాన్ని పెంచేవిగానే ఉండినాయి. రాజకీయంగా ప్రభుత్వాలు పటుతరమయినాయి. జాతీయతాభావం తీవ్రరూపం దాల్చింది ఆనాటి ప్రపంచ పరిస్థితి—వాణిజ్యవాదులకాలంనాటి పరిస్థితిమాదిరిగనే ఉండిందని చెప్పవచ్చు—తరుచుగా యుద్ధాలు, పారిశ్రామికవికాసం, దేశాలద్రవ్యవిధానంలోవచ్చిన మార్పులు, బంగారపు నిలువలకోసం దేశాలమధ్య ఏర్పడిన తీవ్రమైనపోటీ, ప్రభుత్వానికి సర్వాధికారాలను దత్తంచెయ్యడం మొదలైన ఎన్నో పరిస్థితులను మనం చూడవచ్చు. ఇవన్నీ ఇంచుమించు వారి ఆలోచనలకు సరిపోలినవే. దేశాల ఆర్థికవిధానాలను రాజకీయ ప్రయోజనాలకు వినియోగించడం పరిపాటి అయింది. అప్పటి విధానాలను అర్వాచీన వాణిజ్యవిధానాలంటే అతిశయోక్తి కాదేమో! కానీ రెంటిమధ్య ఒకటే తేడా—ప్రభుత్వాలకు ఎక్కువ అధికారాలు సంక్రమించినా, ఆ అధికారాలు ప్రజల ఆర్థికజీవనంపైన సంఘపుఅదుపు, అజమాయిషీలరూపం దాల్చాయి. కొన్నిచోట్ల నియంతల ఆవిర్భావానికీ, మరికొన్నిచోట్ల ప్రజాస్వామ్య వ్యవస్థల అవతరణకు దోహదంకల్గింది. ఇటలీలో ఏర్పడిన ఫాసిస్టువ్యవస్థను ఉదాహరించవచ్చు. ఈ విధమైన పోకడలు 1930 నాటికి రూపు కట్టినాయి. వాణిజ్యవాదం అప్పటికి పరాకాష్ఠనందుకొన్నదనే చెప్పవలె. ఆర్థికజీవనంపట్ల సంఘంఅదుపు, నియంతృత్వశక్తులు అనుసరించిన విధానాలవల్ల దేశప్రజల ఆర్థికజీవనాన్ని ఇతర దేశాల ప్రాబల్యంనుండి కాపాడడానికే ఉద్దేశించినారు.

ఆధునికయుగంలో వాణిజ్యవాదం :

ఆధునిక ప్రపంచంలో వాణిజ్యవాదులు ఊహించనట్టి మార్పులు జరిగినాయి. యుద్ధభయం ఉన్నప్పటికీ అంతర్జాతీయంగా దేశాలమధ్య అవగాహనకు ఎన్నోసంస్థలు ఏర్పడినాయి. పరస్పర సహకారంవల్లనే మానవజాతి పురోగమించగలదన్న సత్యాన్ని అన్నిదేశాలు అంగీకరించినాయి. వివిధ రాజకీయ ఆర్థికవ్యవస్థలున్నదేశాలు శాంతియుత సహజీవనాన్ని సూత్రప్రాయంగానైనా అంగీకరించినాయి.

దేశాలు, అవి సాధించిన ఆర్థిక పురోభివృద్ధిదృష్ట్యా అభివృద్ధిచెందినదేశాలనీ, అభివృద్ధిచెందుతున్న దేశాలనీ విభజితమయినాయి. అభివృద్ధిలో వెనుకబడినదేశాలకు అభివృద్ధి చెందివున్న దేశాలు ఇతోధికమైన ఆర్థిక సాంకేతిక సహాయాన్ని అందజేసి వాటి అభ్యున్నతికి తోడ్పడుతున్నాయి. వెనుకబడినదేశాల పురోభివృద్ధికి అనేక అంతర్జాతీయ సంస్థలు ఏర్పడినాయి.

ద్రవ్యవిషయంలో వారి వాదం నేటికీ కొంతవరకు అమలులోఉన్నా అన్నిదేశాల ద్రవ్యవిధానాలపైన అదుపుఉంచడానికి అంతర్జాతీయ ద్రవ్యసంస్థ నెలకొల్పబడింది. విదేశ వ్యాపారం విషయంలోకూడా వెనుకబడిన దేశాలసౌకర్యంకోసం ఎన్నో మినహాయింపులు చేయడం జరిగింది. మానవజాతి మనుగడకు అన్నిదేశాలు కలిసికట్టుగా పని చెయ్యవలసిన అవసరాన్ని ఈ నాడు గుర్తించినట్లు మానవజాతి చరిత్రలో మరెప్పుడూ గుర్తించడం జరగలేదనే చెప్పవలె. వాణిజ్యవాదుల జాతీయతా భావాలు సంకుచితమైనట్టివి స్వార్థపరమైనట్టివి. నేడు వసుధైకప్రభుత్వాన్ని స్థాపించాలని కలలు కంటున్నారు. క్షణం క్షణం మారుతున్న ప్రపంచంలో మానవుల భావాలు, నడకతీరులు మారడంలో ఆశ్చర్యం ఏమీ లేదు. ఏ విధానమైనా అన్ని కాలాలకు వర్తిస్తుందని అనుకోడం వ్యర్థం.

గ్రంథ విమర్శలు

ముత్యాల పందిరి

(రచన : శ్రీ పోరంకి దక్షిణామూర్తి; ప్రచురణ: ఎం. శేషాచలం అండ్ కంపెని, మద్రాసు, మచిలీపట్నం, సికింద్రాబాదు. వెల. 2—00.)

వర్తమాన సారస్వత మహావృక్షం అనేక శాఖలతో విలసిల్లుతున్నది. ఈ సారస్వతశాఖలో నవల ప్రధానమైనది. నవలారచనకు నేడు వారపత్రికలు అధికమైన ప్రోత్సాహాన్ని అందించుచున్నాయి. ప్రస్తుతం నవల పాఠకులను ఎంతగానో ఆకర్షిస్తున్నది.

గ్రంథాలలో ప్రామాణికభాషను వాడాలా, వ్యావహారికభాషను వాడాలా అనే వాదంపుట్టి చాల కాలమైంది. కావ్యాలు ప్రామాణికసాహిత్యమునందు వెలువడుతున్నాయి. కాని సామాన్యులు తమ నిత్య వ్యవహారమునకు వ్యావహారికభాషనే వాడుచున్నారు. నేడు వెలువడుచున్న కథానికలు, నవలలు, నాటకాలు, వ్యాసాలు మున్నగునవి వ్యావహారికభాషనే ఆధారం చేసికొన్నాయి.

వ్యావహారికభాష అంటే జనుల వ్యవహారంలో వున్నభాష. విశాలాంధ్రలో ప్రజలంతా తమ అభిప్రాయాలను వెలిబుచ్చుటకు ఒకేభాషను ఉపయోగించుటలేదు. అంతా తెలుగుభాషఅయినా ఈ తెలుగు అంతా ఒకేరకపు తెలుగు కాదనేది యథార్థం. రాయలసీమభాష ఒకరకం, కోస్తాజిల్లాలభాష ఒకరకం, తెలంగాణా ప్రజలది ఒకరకం. అదృష్టవశాత్తు నేడు వెలువడుచున్న నవలలన్నియు ఒకే రకమైనభాషలో ఉంటున్నాయి—ఏవో కొన్నిపదాలు, తప్ప. విశాఖనుండి రంగనాయకమ్మ వ్రాసినా, మద్రాసునుండి రామలక్ష్మి వ్రాసినా, ఏలూరునుండి శ్రీరామచంద్రమూర్తి వ్రాసినా, బెజవాడనుండి వేణుగోపాలరావు వ్రాసినా భాషాభేదంలేదు. అందరూ ఒకరకమైన వ్యావహారికమైనభాషకు అలవాటు పడ్డారు.

తెలుగుదేశంలో వివిధములైన మాండలికభాషలున్నాయి. పదాలు భేదించినా ఉద్దేశం అర్థమై భాష తెలుస్తుంది. శిష్టులు వ్యవహరించేభాష వారికింపుగా నుండి జానపదులకు కంటగింపుగా ఉంటుంది. అయినా జానపదులభాషలో రచనలు మనకు రాలేదు. అంతేగాకుండా వారికొక సాహిత్యం కూడా కావాలా అనే వాదన బయలుదేరి ఎవ్వరూ వారి భాషలో రచనలు చేయుటకు ముందుకు రాలేదు. కాని ప్రయత్నించి వ్రాస్తేగాని నిజం నిగ్గుతేలదు. ఈ రకమైన ప్రయత్నమే 'ముత్యాలపందిరి' రచన.

'ముత్యాలపందిరి' తెలంగాణా జానపదుల భాషలో వ్రాయబడిన తొలి తెలుగు నవల. రచయిత శ్రీ పోరంకి దక్షిణామూర్తి. తూర్పుగోదావరిజిల్లా వాస్తవ్యులు గోదావరిభాషలో 'వెలుగువెన్నెలగోదారి' అనే నవల వ్రాసి ప్రజామోదం పొందినతర్వాతనే ఈ నవల వ్రాయుటకు పూనుకొన్నారు. ప్రాంతీయ భాషలలో నవలలు వ్రాయుటవలన ఇక్కిన ప్రాంతములవారు అర్థము చేసికొనుటకు కొంచెం ఇబ్బంది పడతారని, కొంతనలిగితేగాని అలవడదనీ రచయితే అంగీకరించారు.

ఈ పద్ధతిలో రచింపబడిన నవలలను చూచిన తరువాత ప్రామాణికభాషావాదులు ఇట్టి నవలలు వ్రాయుటకు ముందుకురావచ్చును. అయితే భాష కటువుగా నున్నట్లయిన భావము, రసము అర్థముగాకపోవచ్చును. ప్రాచీనకావ్యాల్లో భాష అంత సులభంగా లేకపోవుటచే పాఠకుడు అవగతము చేసికొనలేకపోవుచున్నాడు. మన కర్థము కాలేదుగదాయని ఆ భాషను, గ్రంథమును తిరస్కరింపకూడదు. అన్నిగ్రంథాలు చదివినప్పటికి మన కవగతము కాగలవనే ధైర్యం కూడ లేదు. కాని 'ముత్యాలపందిరి'లోకూడ అర్థంగని పదాలు చాల ఉన్నాయి. నవలను మరోసారి చదివితే అర్థం కాగలదు. కథ హృదయానికి హత్తుకొంటుంది. మాండలికభాషలో నవలారచన చేయటం కష్టం.

గ్రంథ విమర్శలు

తెలంగాణా ప్రాంతీయ భాషలో తొలి నవల 'ముత్యాలపందిరి' అయినా, తొలి రచయిత దక్షిణా మూర్తి కాదు. ఈ విషయం రచయితే పేర్కొన్నారు. తనకంటె ముందు కథానికాదులు వ్రాసిన ప్రతాపరెడ్డి, సురవరం, ఆళ్వారుస్వామి మొదలగు వారిని తొలి పలుకులో స్మరించారు. కాని వీరు వ్రాసిన భాష కలగలుపు భాష. మొదటినుండి చివరివరకూ ఒక భాషలో వ్రాయలేదు. మే నెల భారతిలో 'చేదునిజం' వ్రాసిన శ్రీ తాడిగిరి తెలంగాణా భాషను పాత్రోచితంగా ఉపయోగించారు. ఆదినుండి అంతమువరకు ఒక నవలను జానపదుల భాషలో వ్రాయుటకు ప్రయత్నించి ప్రయత్నంలో సఫలుడైన రచయిత దక్షిణామూర్తిగారు.

కథాస్థలం సియ్యాలవాడ గ్రామం. లక్ష్మయ్య భావనాఋషి భావాబావమరదులు. లక్ష్మయ్య కూతురు ముత్యాలు. భావనాఋషి కుమారుడు చంద్రయ్య. చంద్రయ్యా, ముత్యాలూ ఆటపాటలలో జోడే. ఒకరివిూద ఒకరికి అపరిమితమైన అభిమానం. లక్ష్మయ్యను అదృష్టం వరించింది. అదృష్టవంతుడయ్యాడు. లక్ష్మిదేవి మత్తులో పడకుండా ఉండాలిగాని పడినతరువాత మత్తును వదిలించుకొనుట చాల కష్టం. బంధుత్వాలు బండలౌతాయి. ప్రేమ పలాయనం చిత్రిస్తుంది. ముత్యాలు పుట్టిన రోజుకని చేయించిన ఉంగరాన్ని తనవేలుకు తొడుక్కొని పోగొడతాడు చంద్రయ్య. భయంతో ఊరు విడచిపోతాడు ఇక్కడ భావనాఋషి జబ్బుతో రోగులుపడి మరణిస్తాడు. ముత్యాలు, అత్త సుంకులమ్మ చంద్రయ్యకోసం కళ్ళుకాయలు కాచేటట్లు ఎదురు చూస్తారు. చంద్రయ్య ఎన్నో ప్రాంతాలు తిరిగి కులవిద్యలో ప్రవీణుడై స్వగ్రామం తిరిగి వస్తాడు. తండ్రి మరణానికి విచారిస్తాడు. చెల్లెలు సుంకులమ్మనుకూడా చూడక లక్ష్మయ్య లాభ దృష్టితో ముత్యాలును ఊరూపేరూ తెలియని రాములుకిచ్చి వివాహం చేస్తాడు. చంద్రయ్య విచారించి 'ముత్యాల పందిట్లో' పాటపాడే ముత్యాలుకు ముత్యాలపందిరి చీరనేసి ఇవ్వడానికి అత్తవారింటికి వెళుతున్న ముత్యాలుకోసం స్టేషనుకు వెళుతుంటాడు త్రోవలో రాములుచేత మోసగించబడ్డ లంబాడీ లక్ష్మి కన్పించి రాములు కన్యలను అమ్మే వ్యాపారస్థుడని తన అనుభవాన్ని చెబుతుంది. ఇద్దరు కలసి స్టేషనుకు వెళతారు. పగబట్టిన లక్ష్మి రామునును మాయం చేస్తుంది. ముత్యాలు చంద్రయ్య మిగులుతారు. ముత్యాలు మనసు సంఘర్షణ పడుతూ ఉంటుంది. చంద్రయ్యను మారు మనువు చేసికొంటే లోకం ఏమంటుంది? చంద్రయ్య లేకుండా జీవించటం ఎట్లా? అని ముత్యాలు ఆలోచిస్తుంది. చివరకు ముత్యాలు మరణంతో నవల ముగుస్తుంది. నవల విషాదంతో అంతమగుట గమనించవలసిన విషయం.

కథ మామూలే అయినప్పటికి చేయి తిరిగిన రచయిత కావటంచేత కథకు ప్రాణం వచ్చింది. ఈ నవలలో ప్రేమను గురించి ఉపన్యాసాలెవ్వరు ఇవ్వలేదు. ఇది ఒక రకంగా సంతోషంగా ఉన్నది. పాత్రలు సంభాషించే తీరుచూస్తే వారి యందు ప్రేమ మిక్కుటంగా ఉన్నట్లు గోచరిస్తుంది. రచయితమాత్రం చాలమంచిపనిచేసారనే చెప్పాలి ప్రేమ విషయంలో.

భాషను అర్థంచేసికొనుటకుచేసే ప్రయత్నం వలన మొదటిసారిగా చదివినపుడు మనం కథలో లీనం కాలేము. ఓపికతో తిరిగి మరోమారు చదివితే హృదయాన్ని ద్రవింపజేసే ఘట్టాలున్నాయి. భాషను వారి ఆచారాదులను నిరూపించుటకు వ్రాసిన నవలేఅయినా ఎంతరమణీయంగా నవల వ్రాయబడినదోయన్న విషయాన్ని గమనించగలము. సుంకులమ్మ, భావనాఋషి చంద్రయ్య వెళ్ళిన తరువాత అనుభవించే దుఃఖం; ఉంగరం దొరికిన తరువాత ముత్యాలు, కొడుకు ఇల్లు వదలివెళ్ళిన కారణం తెలిసికొన్న సుంకులమ్మ పొందే ఆవేదన; ఇంటికి తిరిగివచ్చినతరువాత చంద్రయ్య తండ్రి మరణానికి విచారించేఘట్టం; ముత్యాలు జాలిగా చంద్రయ్యను అడిగే చివరిమాటలు కన్నీరు తెప్పించే ఘట్టాలు.

మరణం మానవునకు దుఃఖం కలిగించే ఘట్టం. మరణంపేరు ఉచ్చరించుటకే మానవుడు భయపడతాడు. మరణాన్నిగురించి చెప్పవలసివస్తే పరమపదించాడు, స్వర్గస్థుడయ్యాడు మొదలగు మాటలతో మరణాన్ని మర్యాదగా వివరిస్తారు కొందరు. గురజాడ అప్పారావుగారు పూర్ణమ్మ మరణాన్ని 'కన్నులకాంతులు కలువలజేరెను......దుర్గను జేరెను పూర్ణమ్మ' అని వ్యంగ్యంగా వ్యక్తీకరించారు. దక్షిణామూర్తిగారుకూడ భావనాబుషి మరణాన్ని గురజాడ అడుగుజాడల్లోనే వివరించారు.

'ఒక్క తాన బండమీద సెయ్యివెట్టి నిల్సున్నడు. కాని దగ్గు ఎక్కువయితనే వున్నది. అట్లనే దగ్గుత, దగ్గుత బండమీద తల వాల్సిండు.

'బావనాబుశి సేతుల లెల్లికట్టె జారిపడింది.'

తాత్త్వికభావాలను కరుణరసాన్ని ఈ జానపదులభాషలో పోరంకివారు సమ్మిళితంచేయగల్గారు.

'రొమ్ము బాదుకుంట, నోరు మొత్తుకుంట ఏడ్సిండు సెంద్రయ్య. నాయన యాడున్నడో సెప్పెటోండ్లులేరు వానికి.

'ఆ మండియ్య అట్లనే వున్నది. దాన్ని మింగేసిన సీకటి సుట్టునే వున్నది ముత్తాలు లగ్గంనాడు:

'ముత్తాలు మెడకు రాములు పుస్తెకట్టేతేల—
ఊరోల్లంత పెండ్లిపందిట్ల కూసోనున్నయేల

'సెంద్రయ్య గుడ్సెల అమ్మ తాన కూసోని గొంతుల తుల్సి నీల్లు పోస్తున్నడు. లచ్మయ్య కొత్తల్లునికి బట్టలు కప్పి నేల-గుడ్సెలసెంద్రయ్య, తల్లిమీద పాతపచ్చడంగప్పి రొండుసేతుల్తె కండ్లు మూస్కున్నడు.

'ఒకదిక్కు నక్కలు కూస్తున్నయి—ఇంకొక దిక్కు బాజా వినొస్తున్నయి.'

సాధారణ రచయిత అయితే ముత్యాలు పెళ్లి చంద్రయ్య లేనపుడు చేయించివుండేవాడు. ముత్యాలు పెళ్లి చంద్రయ్య లేనపుడు చేయిస్తే లక్ష్మయ్య పాత్రను పాఠకుడు అసహ్యించుకోడు. చంద్రయ్య ఉంటే లక్ష్మయ్య చంద్రయ్యకే యిచ్చేవాడేమోఅనే భావం పాఠకునికి కలుగుతుంది. ఈ అనుమానమునకు అవకాశం లేకుండా సుంకులమ్మ మరణించేవేళ, చంద్రయ్య దుఃఖించేవేళ ముత్యాలుపెళ్లి జరుపుటలో తృష్ణావర్తంలోచిక్కుకొన్న లక్ష్మయ్యను పాతెయ్యాలనిపిస్తుంది. పెండ్లికిముందు చంద్రయ్య ముత్యాలు సంభాషణ, బలవంతులూ ధనవంతులూ ఒకపక్షం అయినపుడూ తలొగ్గక చేసేదేమిలేదనే చంద్రయ్య పలుకులూ, వధ్యస్థానానికైనా నీ వెంటయితే నవ్వుతూనే వెళతాననే ముత్యాలు మాటలు పాఠకుల మనస్సులను, నేత్రాలను ఆర్ద్రం చేస్తాయి.

ముత్యాలు, చంద్రయ్యల ప్రేమ చెలియలికట్టను దాటలేదు. సంఘమే ఈ చెలియలికట్ట. ఏ ఒక్కరూ తమ మనస్సులలో ప్రేమను వ్యక్తం చేసి వాదించలేరు. ఈ మూగ మనసుల్ని చూచిన పఠితలకు మరీ బాధ కలుగుతుంది. చంద్రయ్య చివరకు ధైర్యాన్ని కూడగట్టుకొని, 'ఉంగరం దొడిగితే నన్ను పెళ్లి చేసుకున్నట్టు కాదా' అని ముత్యాలు ప్రశ్నించినపుడు సంఘాన్ని ఎదిరించటానికే నిర్ణయించుకుంటాడు. ఆ అవకాశాన్ని చంద్రయ్య కియ్యకుండ ముత్యాలు చంద్రయ్య కన్నుగప్పి కన్నుమూసింది.

చివరి పుటలు చదువుతున్న పాఠకుడు చంద్రయ్య మొద్దునిద్రను మాషించకుండ ఉండలేడు. తొందర తొందరగా వస్తున్న రైలుగాడిని చూచి ముందుకు వాలుతున్న ముత్యాలను రెక్కలుగట్టుకొనివెళ్లి తానే రక్షించాలనుకుంటాడు. నవలను విషాదాంతం చేసిన రచయితపై పాఠకుడు క్రోధం చేస్తాడు. రచయిత పాఠకులయొక్క ఆదరణను ఈ నవలవలన ఎక్కువగా పొందవచ్చును.

భాషా విషయంగా నవలయందు నూతన ప్రయోగాన్ని చేసిన శ్రీ దక్షిణామూర్తి కథాకథనంలో శక్తిసామర్థ్యాలు చూపించి ఒక అద్భుతమైన నవలాశిల్పాన్ని సృష్టించారు. ఇంకను యిట్టి నవలలు వ్రాయాలని ఆకాంక్ష.

నాలోని నాదాలు

(రచన : శ్రీ కుందుర్తి; ప్రచురణ : సువర్ణ పబ్లికేషన్స్; హైదరాబాదు—35; వెల : 1-50.)

తెలుగు కవితలో భావకవిత్వం తరువాత అభ్యుదయ కవిత్వం ఒక స్థానాన్ని సంపాదించింది. ప్రగతిశీలురు దేశంలో జరిగే అన్యాయాలు, అక్రమాలు చూచి భరించలేక నవసమాజనిర్మాణం కోసం ముందడుగు వేశారు. దీనికి మూలం రష్యా దేశం. సామ్రాజ్యవాదతత్వంపైన ధ్వజమెత్తి పేదలు ధనికులమధ్య భేదం నశించాలనే ధోరణి రష్యాయే బయలుదేర తీసింది. రష్యా దేశపు ప్రభావం ప్రపంచదేశాలపైన పొడచూపింది. రచయితలు ఈ ప్రభావానికి లోనైనారు. ఈ ఆశయం, దృక్పథం రచయితలకు నూతనాశలు కల్పించి సామాజికదృష్టిని నిశితంచేసి పరిశీలనకు పునాదులు వేసింది. విశ్వజనీనదృష్టి ఈ రకం రచయితలకు కలిగి హృదయంలో భావసంఘర్షణను ప్రేరేపించింది.

పాశ్చాత్య దేశాలల్లో అభ్యుదయకవిత్వోద్యమాలు ప్రారంభమైనాయి. ఆనాటి అభ్యుదయ కవుల్లో ప్రధానుడు నాజిం హిక్మత్. ఇతడు టర్కీ దేశానికి చెందినవాడు. రష్యాలో విప్లవ శంఖం పూరించినవాడు మైకోవస్కీ. వీరి రచనలు పలురచయితలను కర్తవ్యపరాయణులుగా తీర్చాయి. పాశ్చాత్య దేశాల్లో బయలుదేరిన నూతన కవితా మార్గాలు అభ్యుదయ రచయితలకు క్రొత్త ఊపిరు లందించాయి. రచయితలు ఆయా ఉద్యమాలను తీవ్రంగా పరిశీలించి కొన్ని నిర్ణయాలు గావించుకొని భారతదేశంలో నూతనపరిణామావస్థకు దోహదం చేయటం ప్రారంభించారు. అచ్చటచ్చట అభ్యుదయ రచయితల సంఘాలు ఏర్పాటుచేసి సమాజంలో నూతన చైతన్యం తీసికొని రావటానికి పునాదులు నిర్మించుకొన్నారు. మొదటగా లక్నో నగరాన 1936 లో అభ్యుదయ రచయితల సభ జరిగింది. ఆనాటి సభకు ప్రేమచంద్ అధ్యక్షత వహించారు. ఇది ఏర్పడిన తరువాత దరిదాపు భారతీయభాషల్లో అభ్యుదయ కవితలు ప్రారంభమైనాయి.

ఆంధ్రదేశంలో అభ్యుదయ రచయితల సంఘం 1943 లో ఏర్పాటయింది. ఈ సభ తెనాలిలో జరిగింది. ఆనాటి సభకు శ్రీ తాపీ ధర్మారావు అధ్యక్షత వహించారు. శ్రీ శ్రీ, అనిసెట్టి, సోమసుందర్, బెల్లంకొండ రామదాసు, కుందుర్తి మున్నగువారు దీనిలో చేరారు. ప్రచారానికై పలుప్రాంతాలందు సభ లేర్పాటుచేసి అభ్యుదయ కవితా లోకాన్నిగూర్చి వివరించటం మొదలు పెట్టారు. అంతేగాక తెలుగుతల్లి, ప్రజాశక్తి, అభ్యుదయ వంటి పత్రికలు వీరు నిర్వహించారు. వీరి దృష్టి యంతయు సామాన్యుని జీవితముపైననే కేంద్రీకృతమై యున్నది. వారి సాహిత్యం సామాన్యుడుకూడ చదివి అర్థంచేసికోవాలని వారి కుతూహలం. అందుచేతనే వారికి సామాన్యుని జీవితం కవితావస్తువుగ తయారయింది.

ఈ అభ్యుదయ రచయితలు డాడాయిష్టులవలె గతకాలచరిత్రపైన తిరుగుబాటు చేశారు. ఆనాడెంత మంచిజరిగినా అది వారి దృష్టికి కాన్పించలేదు. పరిస్థితుల ప్రభావంచేత రచయితలు నిరాశానిస్పృహలతో తల్లడిల్లి సమాజానికి తరుణోపాయం కలిగించాలని కంకణం కట్టుకొన్నారు. కవిత్వంలో మార్పులు తెచ్చారు. సాంప్రదాయాన్ని నిరసించారు. క్రొత్తదనంకోసం ప్రాతదనాన్ని అంట రాస్తామని ప్రగల్భాలు పల్కారు. వీరందరూ ఎక్కువగా కమ్యూనిజానికి ప్రభావితులయినవారే. ఒక ప్రత్యేకమైన రాజకీయపార్టీని కవిత్వంలో తెచ్చిపెట్టారు. అందువల్లనే వారి కవితల్లో మాస్కోగేట్లు, ఎఱ్ఱజెండా, కొడవలిపదును, విప్లవశంఖం, కార్మికలోకపు కళ్యాణం, శ్రామిక లోకపు సౌఖ్యం, రక్తచందనం, సంధ్యారాగం, వేడినెత్తురు మున్నగుపదాలు ప్రయోగించారు. కవిత్వంలో కవి వ్యక్తిగతవిషయాలేయని సరిపెట్టు

కొనటానికి వీల్లేదు. కావాలని వీటిని కవులు కవిత్వంలో ప్రవేశపెట్టారు. సాహిత్యంలో పార్టీ ప్రవేశిస్తే సాహిత్యంయొక్క ప్రయోజనం నాస్తి. సాహిత్యానికి పార్టీ అక్కరలేదు. పార్టీ ప్రచారానికి సాహిత్యం కావాలి.

అభ్యుదయకవులు కొందరు వచనగేయరచనా ప్రక్రియను ప్రవేశపెట్టారు. ఈ వచనగేయానికి ఆంగ్లంలో ఫ్రీవెర్సు అంటారు. దీనినే ఫ్రెంచి భాషలో Verse Libre అంటారు. ఫ్రెంచిభాషా ప్రభావంతోనే వచనగేయరచన ఆంగ్లభాషలోకి ప్రవేశించింది. ఆంగ్లకవులైన మిల్టన్, షేక్సుపియర్ మున్నగువారు అచ్చటచ్చట వారి రచనల్లో వచన గేయాలు చెప్పారు. ఆంగ్లభాషాప్రభావంతో తెలుగులో అభ్యుదయకవులు వచనగేయాన్ని చేబట్టారు. దీనిని ప్రారంభంలో పఠాభి, శిష్ట్లా మొదలగు వారు అనుసరించారు. తరువాత శ్రీ శ్రీ, ఆరుద్ర, నారాయణబాబు, కుందుర్తి, తిలక్ మొదలైనవారి చేతుల్లో సానలు తీరినది. వీరినిబట్టి యువరచయితలు అనుకరించటం ప్రారంభించారు. సమకాలీన జీవితంలోని ఘటనలాధారం చేసికొని కవిత్వం చెప్పటం ప్రధానమయింది. కవిత్వంలో అన్య భాషా పదాలు వచ్చిచేరాయి. ఏదో రెండుమూడు గేయాలు వ్రాయటమేగాదు. ఈ ప్రక్రియలో ఖండకావ్యాలు వ్రాసారు కవులు. శిష్ట్లా 'నవమిచిలుక', పఠాభి 'ఫిడేలు రాగాల డజను', నారాయణబాబు 'రుధిర జ్యోతి' మొదలైనవి వచన గేయరచనా ప్రక్రియకు సంబంధించినవి. కుందుర్తి 'తెలంగాణా' రచన ద్వారా వచనగేయంలో సమగ్రకావ్యం రచింపవచ్చునన్న ధైర్యం కలిగించారు. వీరే 'ఆశ' అనే నాటికను వచనగేయంలోనే వ్రాసారు.

వచన గేయానికి నిరాడంబరత్వం, అంత్య ప్రాస, జిగిబిగువు ప్రధాన లక్షణాలు. ఆరుద్ర అంత్యప్రాసకిచ్చిన ప్రాధాన్యం దక్కిన కవులెవ్వరూ ఇవ్వలేదు. ఆరుద్ర అంత్యప్రాసకు ప్రాముఖ్యం యిస్తే కుందుర్తి లయకు ప్రాముఖ్యం ఇచ్చారు. అంత్యప్రాసలు ఇ. ఇ. కమింగ్స్ ప్రభావంతో అభ్యుదయ కవిత్వంలో చేరాయి. అంత్యప్రాసలు వాడిన కవుల్లో కొందరు – ప్రాచీనులకన్న ఒక మెట్టు పైన ఉన్నాం; వారు సాధింపలేనిది మేము సాధించామనే బీరాలు పల్కారు. ప్రాచీనులతో పోటీపెట్టుకొని వారిని నిందించినందువల్ల ప్రయోజనం ఏమీ కలుగదు. దేనికున్న ప్రాధాన్యం దానికున్నది. కాలక్రమంలో ఎన్నో మార్పులు వస్తాయి. ఆయా మార్పులకు ఏదో ఒక విధమైన ప్రత్యేకత తప్పకుండా ఉంటుంది.

అభ్యుదయ రచయితలు 1943 తరువాత బాగా విజృంభించారు, కవిత్వంలో. 'నయాగరా' సంపుటిలో కవిత్వానికి తుష్టిపుష్టి వచ్చాయి. నయాగరా కవులు ముగ్గురు. శ్రీ బెల్లంకొండ రామదాసు, కుందుర్తి ఆంజనేయులు, ఏల్చూరి సుబ్రమణ్యం. ప్రపంచంలో జరిగిన రాజకీయార్థిక సాంఘిక పరిస్థితులు 'నయాగరా' కవులకు కవితా వస్తువులైనాయి. 'నయాగరా' ఆంధ్రదేశంలో అడుగుపెట్టిన తరువాత శ్రీ దాశరథీ, ఆరుద్ర, సోమసుందర్, అనిసెట్టి, నారాపరెడ్డి, రెంటాల, గంగినేని మున్నగువారు తమ కావ్యాలను ప్రచురించారు. ఈ కావ్యాల తరువాత కొన్నికావ్యాలుకూడ వచ్చాయి. అందులో శ్రీ రమణారెడ్డి 'భువన ఘోష', కుందుర్తి 'తెలంగాణా', రెంటాల 'సర్ప యాగం' పేర్కొనదగినవి.

అభ్యుదయ కవులకోవకు చెందినవారిలో చెప్పుకొనదగినవారిలో శ్రీ కుందుర్తి ఆంజనేయులు ఒకరు. 'నయాగరా' 'ఆశ', 'యుగే యుగే' 'నగరంలో వాన', భవిష్యత్కవిత, 'నాలోని నాదాలు' మున్నగునవి వీరి రచనలు.

'నాలోని నాదాలు' కావ్యంలో శ్రీ కుందుర్తి అంతర్గత మనోభావాల్ని నాదంగా మారుమ్రోగి కవితారూపంగా సాక్షాత్కరించాయి. ఇందులో ముప్పదినాల్గు ఖండికలున్నాయి. ఈ కవితలు వారానికొకటి చొప్పున ఆంధ్రజనతపత్రికలో ప్రచురింపబడినవట. 'ప్రతిమనిషి తనలోతాను తీరికచిక్కి

నప్పుడల్లా ఏదో గొణుక్కుంటూనే ఉంటాడు. ముఖ్యంగా పరిపక్వమైన మనస్సుగల ఆలోచనాపరులు. ఆ లోపలి భావసముదాయం కవిత్వమో, సంగీతమో, చిత్రలేఖనమో ఏదో రూపంలో బయటకు ఉబుకుతుంది. ఇంద్రధనస్సులో ఏడు రంగులుంటాయి. మనిషి వేయివేయిరంగుల విశ్వరూప చిత్రం. ఈ అన్నిరంగులనూ బైటపెడితే నాగరిక లోకం చూసి సహించలేదు. అందులో కొన్నిమాత్రమే చూడడానికి యోగ్యంగా ఉంటాయి. ఈ దృష్టితో చూస్తే కళాకారుడికి నిజమైనస్వేచ్ఛ లేనట్లే. కవి మనస్సులోని ఊహలు అనేకపరిమితులకు లోబడి బైటికిరావాలి. అందుకే నా మనస్సులోని రకరకాల వేదనలో 'నాలోని నాదాలు ఒక శతాంశము'అని శ్రీ కుందుర్తి కావ్యపీఠికలో వివరించారు. చెప్పదలచుకొన్నదేదో నిష్కర్షగా చెప్పారు. కావ్యంలో 'నేను'అనేపదం వాడారు. ఇది ఎక్కువగా తనను గురించి తానే వివరించుకొన్నట్లుగనున్నది. కాని కొన్నిచోట్ల కవి సమాజపరంగావాడిన ప్రతీకపదంగా గోచరిస్తున్నది. కవికి చుట్టూఉన్న పరిస్థితులు చాల గందరగోళంగా ఉన్నాయి. అసంతృప్తి ప్రబలి కర్తవ్యం కరువై మార్గం కన్పించటం లేదు ఎక్కడికైనా పయనించాలని ప్రయత్నిస్తే ముందుగాదూసుకుపోవడానికి ముందులేదు. అందుచేతనే తనలోకి తానే వెళ్ళిపోయాడు. భౌతికప్రపంచంలో చోటులేనపుడు అంతర్గత ప్రపంచానికి పయనమై

ఆత్మలోనే ఆనందం ఉంది
అది విపంచి
తాకితే పలికే ధ్వనులు తలచి తలపంకించి
నాలోని నాదాలకు ఉలిక్కిపడతాను

అంటారు. ఆత్మను తాకితేనే పలికే నాదాలకు ఉలిక్కిపడటం దేనికి? జీవితంలో అన్వయం కుదరనపుడు ఊహలదండలుకట్టి ఉలిక్కిపడటానికేనా కాలం జీవనదిలా ప్రవహించేది! కాలవాహినిలో పరిమళంలేనిపూవులా పడిరాలకుండా, సరస్సులో పద్మంలా తెలివికి తెరుచుకోవడం మేలు. అంతేగాదు, తెలివిఅనే తెప్పతో నదిని దాటాలి. అది లేకపోతే చేసేదేముంది? జీవితంలో నిరాశా నిస్పృహలు ప్రాప్తించినపుడు మంచిచెడులను వివక్షించేశక్తి మానవునిలో మందగిస్తుంది. బ్రతుకులో బాధలు మానవుని అడుగంటా త్రొక్కిపారవేస్తాయి.

ఆకాశవీధిలో దేవతలు నవ్వగా
అధర్మం నాలుగ్గవేపులనుంచి రాళ్ళు రువ్వగా
ఎక్కడుంది హిమవచ్ఛిఖరంలోక్క దీక్షా శక్తి
ఏదీ బాధ బోధగాతోచే మనోంబరం

బ్రతుకు బాధలతో నిండివుంటే చేయవలసినపని చేయలేడు మానవుడు. మనస్సు పరిపరివిధాల పరిభ్రమించి ఒక నిర్ణయానికి రావటం కష్టంగానే ఉంటుంది. అయినా ఒక్కొక్కసారి

కనిపిస్తున్న ఆ దారి గమ్యం చేర్చేదే
కొమ్మలు సాచిన ప్రతిచెట్టు బాధల
సేదతీర్చేదే
ఇప్పుడు చైతన్యం ముసుగులు విప్పుకొన్న
పుష్పంలా
ఆహ్వానిస్తున్న ప్రేయసి పెదవుల మనోహర
దరహాసంలా
ఇల్లంతా అల్లుకున్నది.

అని తృప్తిగా నిట్టూర్చాలని ఉంటుంది. నిట్టూర్పులవల్ల ప్రయోజనంకన్న అప్రయోజనం ఎక్కువ. మనమలో నిక్షిప్తమైయున్న విజ్ఞానశక్తిని విజృంభింపజేసి జీవితంలో వ్యాపించివున్న అంధకారాన్ని పటాపంచలు చేయాలి. అప్పుడే మార్గం కానవస్తుంది.

ఆత్మక్షోభ అనుక్షణం మానవుణ్ణి పట్టుకొని పీడిస్తుంది. జీవితపు లోపలి పొరల్లోనుంచి మున్నీరు ఉబుకుతుంది. ముఖమండలంపైన దుఃఖాశ్రువులు తుడిచేనాథుడు కాన్పించడు. జన్మజన్మాల దుఃఖమేఘపటలిలో కలసిపోయిన దాని కొలకు గాలించటం మొదలవుతుంది. అన్వేషణ జీవితానికి ఆత్మసంతృప్తి. ఆత్మసంతృప్తి లేనిదే ఆత్మవిశ్వాసం బలపడదు. తరగని దుఃఖాల గనులు త్రవ్వుకొని జీవితంపైన విముఖత్వం వహించటం శ్రేయస్కరం కాదు. కష్టమొచ్చినా సుఖమొచ్చినా మానవుడు క్రుంగకుండా జీవితాన్ని సాఫీగా నడిపించుకొని పోవాలి. సుఖదుఃఖాలను సమానంగా జీవితపు త్రాసులో తూచినవాడే ఘనుడు. దిగులుపడి చేసేదేమీ లేదు. దిగులుపడితే జీవితమే కుంటుబడిపోతుంది.

చీకట్లు ముఖంమీద ముద్రించి
చిందులు త్రొక్కే పెద్దపులిలా
జీవితం భయంకరంగా ఉంది
చీకటి కప్పు తొలగించి జీవితం కలరూపు చూపే
ఆత్మజ్ఞాన కిరణ రోచిర్మార్గం
కనిపిస్తుంది నాకు.

కిరణరోచిర్మార్గం కన్పించినపుడు బాధ వ్యథ అనిపించవు. ఆధ్యాత్మిక చింతన ఆరంభమై జీవితం అశాశ్వతమే అనిపిస్తుంది.

కుందుర్తిగారి ఆత్మస్తుతి అచ్చటచ్చట మొగ్గలు తొడిగింది. దానికి దూరంగా ఉంటే మానవత్వంలోని మహత్త్వం పైకి వస్తుంది.

అయితే సరే అలాగే కానీ
అందుకుంటావో లేవో మువ్వ
ఆలోచనలవేగంతో నేను ఆకాశమంత
పెరుగుతాను, అంటూ మరొక ఖండికలో
అప్పుడు మీరు
ఆరుబయట ఎండబెట్టిన మట్టిబొమ్మలు
ఆశ్చర్యపడుతూ నావేపు చూస్తారు.

ఆలోచనల వేగంలో ఆకాశమంత పెరుగుటఅనేది తననుగురించి తాను గొప్పచెప్పుకోవటం. తన గొప్పకోసం ఎదుటివారిని మట్టిబొమ్మలని అనడం.

కవిత్వాన్నిగూర్చి ఇచ్చిన నిర్వచనం అందంగా ఉన్నది. ఇందులో ప్రాక్పశ్చిమ తత్త్వాలు ఇమిడి ఉన్నాయి.

పుట్టని ఒక భవిష్యత్తులోకి
పుట్టెడుఊహల చేతులు చాచి
అక్కడి అందాలు చందాలు
ఆవిష్కరించటం కవిత

'In a general sense may be defined as the expresion of the imagination (Shelly)

The rhythmic creation of Beauty (E. A. Poe)

ఈ నిర్వచనాలకుదగ్గరగా శ్రీ కుందుర్తి నిర్వచనం ఉన్నది. అయితే వారు ఈ రెంటిని సమన్వయంచేసి తమ స్వంతమూసలో అచ్చుపోసారు. పదాలు భిన్నం; భావంమాత్రం ఒకటే. రవి గాంచనిచోటు కవి గాంచగలడు. ఊహబలంచేత లేనిదానిని ఉన్నట్లుగా, ఉన్నదానిని లేనట్లుగా నిరూపించి చెబుతాడు కవి.

నిత్యజీవితం చూపేది నిరంతరబాధలైనా
నెత్తిమీద ఎత్తుకున్నది కడివెడుకష్టాలగాధలైనా
బాధల గాథల వెనుక
బోధపరచుకొన్న సత్యాన్ని
పట్టుకొనే పరిశ్రమ కవిత

కవికి సామాన్యంగా నిత్యజీవితంలో జరిగే సంఘటనలు ప్రధానం. ఆయాఘటనలవల్ల ప్రేరితుడై కవిత్వాన్ని తీర్చి తన భావాలను వద్దన్నా వివరిస్తూ ఉంటాడు. కవి ఎల్లప్పుడూ మూడుకాలాల జీవనాడులు తీవ్రంగా పరిశోధించి మంచిని గ్రహించి పదిమందికి పంచిపెట్టాలి. గ్రహించినదానిని వివరించటంలోనే జ్ఞానలోచనం విప్పాలి, సమతాదృష్టి సాధించాలి.

గురజాడనుగూర్చి ఉన్న ఖండిక చిత్రంగా ఉన్నది. కొందరు గురజాడను అకవి యన్నారు.

గురజాడ రచనయందు కవిత్వం లేదన్నారు. వీరిని కుందుర్తి సుకుమారంగా చివాట్లు పెట్టారు.

వానపాము లోకమీద నుంచోని
సముద్రాన్ని వెక్కిరించినట్లు
మదపుటేనుగు నడకచూసి
మశకం పకాపకా నవ్వినట్లు
సూర్యుడికొక ఉపగ్రహాన్ని సూటిగా వదలి
విజ్ఞానశాస్త్ర గర్వంతో విఱ్ఱవీగినట్లు మనిషి
గురజాడ కవికాదన్నారు
విరజాజికి వాసనలేదన్నారు
అడుగుజాడ గురజాడది
అది భావికి బాట
అనేశాడు ముందే శ్రీ శ్రీ
అచ్చం నే ననవలసిన మాట

అన్నిఅన్నారు కుందుర్తి. ఇందులో ఆత్మస్తుతి కొంత కాన్పిస్తున్నది.

సమాజంలో పరిస్థితులు తారుమారుగా ఉన్నాయి. నిరుపేదలు జాలిగా నోళ్ళు నిప్పుతున్నారు. వారికి ఒక బాట అంటూ నడచిపోవటానికి కన్పించటం లేదు. నరజన్మలోని బాధలకు అంతం అనేది లేదు. నిరంతరం పరిస్థితుల మధ్య నలిగిపోవటం అధికమయ్యింది. కోర్కెలు రాలిపడుతున్న ఆకులలాగ జీవితం మోడైన చెట్టుగ కనులముంగు కనిపిస్తున్నది. ఆ పరిస్థితుల్లో శ్రీ కుందుర్తి

ప్రేరేపించింది నన్నొక్క దైవాంశ
ఇన్నాళ్ళ జీవితపు పొరల్లోంచి
మున్నీరుగా పుబికి దుఃఖాశ్రువులు తుడిచి
నిరుపేదవాని ముఖమండలంలోని
నిలువెత్తు విషాదరేఖలు కడిగి
ఆకాసపు నొసటిమీద ఆనందం తిలకం దిద్ది
భూమాత గుండెలలో భూరికరుణ పొంగించమని

ఉద్దేశిస్తున్నారు.

కుందుర్తి ఆంజనేయులుగారు 29 వ ఖండికలో 'నేను'అనేపదాన్నిగూర్చి చెబుతారు. 'నేను' అనేది శ్రీ కుందుర్తే అయిఉండాలి. ఉదాహరణకు కుండ బ్రద్దలుకొట్టినట్లు చెప్పేసి కోరి పగతెచ్చుకొనేవారిలో, పిలిస్తేగాని పలకనిబింకంతో స్నేహం చెడగొట్టుకొనేవారిలో, ఐస్‌క్రీములా చల్లగా ఒయ్యారా సంభాషణ సాగించలేనివారిలో, సమీక్షకులు నానా చివాట్లుపెట్టి రసజ్ఞుల ప్రశంసలవానలు జోరుగా కొట్టినా దూషణభూషణ తిరస్కారాలకు దూరంగా ఉండగలవారిలో తాను ఒకరినని చెప్పుకున్నారు.

కవిత్వ విషయంలో శ్రీ కుందుర్తి కాస్త ఆలోచించాలి. వీరి గేయాలు చదవగానే అర్థమయ్యే రీతిలో లేవు. సూటిగా ఉండవు భావాలు ఒకవేళ ఉన్నప్పటికి అందులో మార్మికత్వం ముడిపడి ఉన్నది. అభ్యుదయకవుల కవిత్వం సామాన్యపాఠకుడు చదివి అర్థంచేసికొనటం అసాధ్యంగదాయని కుందుర్తిని ప్రశ్నిస్తే దానికి సమాధానంగా వారు కవిత్వం సామాన్యపాఠకునకు అర్థమవాలంటే కనీసం పదేళ్ళు పడుతుందని సమాధానమిస్తారు. ఈ పదేళ్ళకాలంలో ఎలాంటి కవితలు రానున్నవో అనే విషయాన్నిగూర్చి కుందుర్తి ఏమిచెప్పగలరు? వ్రాసేది సామాన్యునకు అర్థమవాలిఅనే ఉద్దేశం ఉంటేచాలు అది వ్రాసినంతబలం ఇస్తుంది. సంస్కృతాన్ని వదిలి తెలుగులో కవిత్వం వ్రాయమంటారు. సంస్కృతం లేకుండా తెలుగులో వ్రాయటం ఎట్లా! శ్రీకుందుర్తిమాత్రం చేయగలిగారాఅంటే చెప్పటం కష్టం. వారి కావ్యాలలో సంస్కృతపదాలు చాల ఉన్నాయి. ఏ అభ్యుదయకవిఅయినా సంస్కృపదంలేకుండా తెలుగులో కవిత్వం చెప్పటం అసాధ్యం.

'నాలోని నాదాలు' తీవ్రభావసంచలనం కలిగించేవి. శ్రీకుందుర్తిభావంఎంతపదునుగా ఉంటుందో శైలికూడ అంతపదునుగా ఉంటుంది. గేయాల్లో అక్కడక్కడ చెప్పిన పోలికలు సందర్భోచితంగా ఉన్నాయి. ఇతర కవుల లాగున అంత్యప్రాసలకు ఎగబడక తన కిష్టమొచ్చిన రీతిలో నడిపించారు

గేయాన్ని. అయితే 'నగరంలో వాన' అనే కావ్యంలో వున్న లయ ఈ కావ్యంలో లేదు. కొన్నిచోట్ల కొందరిని మెచ్చుకొన్నారు. మరికొందరికి చెంప పెట్టారు ఘాటుగా. కృతి యిచ్చేవారిని, కృతి పుచ్చుకొనేవారిపైన ఒక విసురు విసిరారు. మంచు కొండ కరిగినా, ఆకాశం వంగినా, జలధి పొంగినా శ్రీ కుందుర్తి ఏమీపట్టనట్లు ఊరకే ఉండలేరనేదిక్ వాస్తవం.

— రామమోహన్.

లోవెలుగులు

(యువకవితా సంకలనం. ప్రతులకు- పాలకుర్తి మధుసూదనరావు; కార్యదర్శి. సాహితీసమితి, ముప్పారం, వరంగల్ తాలూకా. వెల. రు. 1-00.)

ఏభాషాసాహిత్యంమీదైనా, ఆనాటి సామాజిక వాతావరణ ప్రభావం తప్పక ఉంటుంది. మరొక రకంగా చెప్పాలంటే, ఏభాషాసాహిత్యంలోనైనా ఆనాటి సాంఘికపరమైన మార్పులను, లోటుపాట్లను, మంచిచెడులను చూడవచ్చును. ప్రకృతికి అద్దంవంటిదికదా సాహిత్యం. ప్రకృతిఅంటే, సమాజంకూడా అంతర్భాగమే! కాని ఉత్తమ సాహిత్యమెప్పుడూ ఆ నాటి వ్యవస్థలను, వ్యవహార విశేషాలను, ముఖ్యంగా రాజకీయ సంబంధమైన అవకతవకలను ప్రతిబింబిస్తూనే త్రికాలాల్లోనూ నిలువగలిగిన, చిరస్థాయియైన విలువలను కోల్పోకుండా ఉంటుంది. ఆ విలువలు సార్వజనీనమైనవిగా ఉంటాయి.

అలాకాక ఆ నాటి సమాజ రూపాన్ని 'ఫోటోగ్రఫీ' చేసిన కవిత్వం రేపు మనగల్గుతుందా అన్నది అనుమానం. పోతే ఈ యువకవితాసంకలనంలో దరిదాపు అందరిలోనూ ఈ నాటి అసమగ్ర అభివృద్ధివల్ల ఏర్పడ్డ సాంఘికపరమైన అసంతృప్తి, బాధ ఉన్నాయి. అందువల్లనే అందరి ఖండికల్లోనూ నేటి సమాజం ప్రత్యక్షమౌతుంది. 'నా ముఖం'లో తక్కల్ల బాలరాజు నేటి భారతం ఎలా ఉందో చూపించారు.

'అన్యాయానికి, అరాచకానికి
లంచానికి, స్వార్థానికి
లూటీ, లాఠీలకు తట్టుకోలేక
నల్లగ మాడిపోయింది నా ముఖం
ఇలా ఉంది భారతదేశం
అచ్చం నా ముఖం లాగానే'

'సందేహం'లో పురుషోత్తమ్

'నాయక
సందేశంలో ప్రగతంతా నిండి ఉంది
మా దీనపు వేషంలో
మరణచ్ఛాయలే తప్ప'

ప్రగతి ఎక్కడుంది అన్న ప్రశ్న?

'విష్కృతి లేదా' ఖండికలో నిరంజనరావు గారు

'నమ్ముకున్న నాయకులే
నట్టేట ముంచుతూ
గంగిగోవులాంటి ప్రజల
పొదుగులు కోసుకుంటున్నారు'

అనిన్నూ

'వధ్యశాల'లో మురళీధర్ గారు

'చక్కగా నవ్వులు ఒలకబోస్తూ
మనుష్యులనే మాయం జేస్తున్న
ఈ పెద్ద మనుషులకన్న
నోరులేని జీవాలకోస్తున్న
ఆ కసాయిలే నయం'

అన్నారు —

'ప్రణాళిక'లో

'పంచరంగుల ప్రణాళికలు
పంచవర్ష ప్రణాళికలు, అమాయకులను
వంచించే ప్రణాళికలు
పేద ప్రాణాలు
కుంచించే ప్రణాళికలు'

అని నిరుపయోగమైన, లేదా అభివృద్ధి సాధించలేని ప్రణాళికల నైజాన్ని ఎత్తిచూపారు.

'గాంధిగారిపేరుతో ఊరూరా ధర్మాసుపత్రులు
దరిద్రనారాయణుల పాటకన్నీ రంగునీళ్లు'

అని పెండ్యాల చినరాఘవరావుగారు, ధర్మాసుపత్రుల సంగతిచూపిస్తే, 'ఇరవయ్యేళ్ల ఎదురుచూపుల'వల్ల

గ్రంథ విమర్శలు

'అసంతృప్తి, అన్యాయం'తప్ప 'ఆశించిన భవిష్యత్తు' అందిందా అని గంగుల బుచ్చిరెడ్డిగారి ప్రశ్న?

ఈ రాత్రి వర్షించని
మేఘాల అస్థిర గర్జనలు
మధుర నినాదాలుగా విని
ఆశతో ఒణికే అసంఖ్యాకమైన మొక్కలు'

అని సామాన్యుల అవస్థను వర్ణించారు రాఘవ రెడ్డిగారు—అనావృష్టిలో. ఇదీ పరిస్థితి.

'ఈ ఘోర అవమానం భరించలేక
దేవుడు మూర్ఛపోయాడు,

అన్నారు, చమత్కారంగా వేముల శంకర్. ఇంతేనా, ఇంకేమైనా ఉందా? నిజంగా కావల్సిందేమిటి?

'ఒకింత బ్రతుకు
బ్రతుకే కరువైం దిక్కడ
ఒకింత ప్రేమ
ప్రేమే కరువైం దిక్కడ—'

ఎంతో వేదనతో చెప్పారు సురవరౌళిగారు 'ఏకాకి'లో.

'వివేకంలేని విజ్ఞానం పెరగడానికి
ఒకవేళ కాలమే కారణమైతే
నాకు కాలాన్ని కాల్చి వేయాలనిపిస్తుంది.

అని నెల్లుట్ల కోదండరామరావుగారి ఆగ్రహం. నిజంగా వివేకంలేని విజ్ఞానం, మానవతలేని అభివృద్ధి ఒక అంటువ్యాధిలాంటివి—అందుకే కుష్ఠువానిచేత వెక్కిరింపచేశారు 'శ్రీ భాష్యం'గారు 'ఆ చివరినుంచి'లో—

కుష్ఠువాడినని జీవంలేని సానుభూతి
చూపించకండి
కుందేళ్ళు, కుక్కలూ, ఆ అనుభూతి
విసుస్తున్నాయి.
మానవత్వంమీద ఉపన్యాసాలిస్తూ నన్ను
మీలో కలుపుకోవద్దు
మిమ్మల్నంటిపెట్టుకున్న వహౌర్థ్యం,
నా జాడ్యంకన్నా పెద్దది
పైగా—అంటువ్యాధి—నా కంటించ వద్దు.'

ఇలా సమాజం వ్యాధిగ్రస్తమైనా, ఆశ కోల్పోవలేదు ఈ యువకులు—

'ఈ చీకటిలోంచే ఒక జ్యోతి ఇటువేపు మెల్లగా నడచివస్తోంది; వెలుగులు మోసుకువచ్చే ఈ రైలుకి సచేతనంగా సిగ్నల్ ఇవ్వండి'అని 'నడచి వచ్చే జ్యోతి'వైపు చేలు చూపిస్తూ 'రాజలోచన్'—సమానత్వాన్ని, మానవత్వాన్ని ఆహ్వానించటానికి నిర్ణయించుకునే

'అన్యాయం, అధికారం రెండూ మనకు శత్రువులు
మన జీవితాల ఆకురాల్చుకాలంలో
వెర్రివ్యామోహాల వ్యాజాల నొదిలించుకుని
సామాన్యుని సంక్షేమమనే మొగ్గల్ని తొడిగి
మళ్ళీ వసంతాన్ని ఆహ్వానిద్దాం'

అని అంటున్నారు సి. ఎ. జగన్మోహన్‌గారు. అలా అనుకోబట్టే 'వేశ్యకోసం' పరితపించే 'ప్రతాప్'గారు, 'కనీసం నీకు సుఖంగా చచ్చేయోగాన్ని ప్రసాదించలేకపోయాం'అని బాధపడ్డారు. అయినా

'వడగాడ్పులతో చితికిపోయే
బ్రతుకులలో సూర్యుణ్ణి రగిలిస్తానికే'

క.కణం కట్టుకున్న వీరికి అధైర్యపడటం అసలు తెలియదు. అంధకారం పరమశత్రువు—అందుకే

'ఈ కిటికీ ఊచల ఆవల
ఎఱ్ఱగా ఉదయిస్తున్న సూర్యుణ్ణి
పిలుస్తున్నారు

నేడు దేశం ఏ రకమైన అనర్థాలకు గురి అయిందో బాగా తెలుసు; దాన్నెలా కాపాడాలో ఎంత కన్నా బాగా తెలుసు వీరికి. అందుకే సంయమనం చక్కగా ఉంది. 'స్వతంత్రంగా ఆలోచించి' అనుభవాల విత్తనాలు పండించుకున్నారు. 'కాబట్టే' కిరాయి భావాలతో కవిత్వం అల్లలేదు. యువకవులైనా జీవం ఉన్న కవులు.

'జ్వలిస్తున్న జ్యోత్స్నలుచిందే ఈ జ్యోతికి
అంతర్జ్వలనం తప్ప సుఖంలేదు—
తానో ఈ లోకానికి వెలుగే'

(స్నేహం—రామశాస్త్రి)

ఇది అందరికి అన్వయింపవచ్చు. లోలోపల వెలిగి, లోకాన్ని వెలిగించటంకన్నా కావలసిందేముంది—రాజకీయాల్ని విమర్శించేందుకు, కుళ్ళను కళ్ళకుగట్టినట్లు చూపటానికి కవిత్వాన్ని ఉప

యోగించేటప్పుడు, నేర్పు అవసరం. లేకుంటే అది వచనంకన్నా అధమమై కూర్చుంటుంది. ఈ విషయం ఈ యువకవులంతా గుర్తుంచుకోవాలి—ఈ విషయానికి ఈ సంకలనం దూరంకాదు –

తె. శివారెడ్డి.

రాజారాం కథలు

(రచయిత: శ్రీ మధురాంతకం రాజారాం: ప్రచురణ: గోదా గ్రంథమాల.)

కథలు రాస్తున్నకొద్దిమందిలో మధురాంతకం రాజారాంగారు అగ్రగణ్యులు. వారి కథలు తెనుగుతనం తొణికిసలాడే చిన్నిబంగారుపూసలు. ఈ సంపుటిలో అయిదుకథలున్నాయి. తొలికథ 'వ్యవస్థ'. గాలిలాంటి ఊహలకు వెదరుపొదలాంటి అపోహలు తోడై ఆ రాపిడిలోంచి నిప్పురవ్వలు పుట్టుకొచ్చి కార్చిచ్చు వ్యాపించింది. శకుంతల ఉపాధ్యాయిని. అవివాహిత. కామం, అసూయ, ద్వేషాలకు నిలయమయిన మనుషులమధ్య రాజకీయాలతో కలుషితమయిన గ్రామీణవ్యవస్థలో నిలబడలేక ఉద్యోగానికి రాజీనామాయిచ్చి వెళ్లిపోతుంది అందుకు కారకులు నరిసింహులు, రామూర్తి. ఈ వ్యవస్థనుంచి; బయటపడటంవలన ఆమె సుఖంగా జీవిస్తోంది. రామ్మూర్తి విచిత్రమానసికస్థితి కథకు ఆయువుపట్టు. రెండోకథ 'కాటుకకంటినీరు'—; సుమిత్ర కలవారికోడలు. ఆమె కాటుకకంటినీరుకు కారణం సంతానం లేకపోవటం. మామగారి అన్యాయానికి బలైపోయిన స్నేహితురాలి కన్నీరే తన పాలిట శాపమై తన్ను పీడిస్తున్నదని, ఆ శాపంనుండి విముక్తి పొందటానికి జ్యోతిష్యుడుద్వారా ఒక నాటకమాడుటకు నిశ్చయించుకుంటుంది. తద్వారా ఆమెకు కోరిక ఫలించిందన్న సూచనతో కథ ముగుస్తుంది. ఈ కథ చాలా పేలవంగావుంది. ఈనాటి పాఠకులకు మింగుడుపడనిముద్ద 'బ్రతుకుబాట'లో శ్యామల, రాజేశ్వరి స్నేహితురాండ్రు. కుటుంబ భారాన్నంతా తను మోస్తున్నాననే భ్రమతో శ్యామల ప్రేమించిన వరుణ్ణి చేపటి సుఖసంతోషాలతో కాలం గడుపుతుంది. తన బ్రతుకుబాటను తీర్చి దిద్దుకుంది. రాజేశ్వరి చదువుకు ఆదిలోనే హంసపాదు పెట్టి సంసారకూపంలో పడుతుంది. తాను చేయలేనిపని శ్యామల చేసిందని చూపితే రాజేశ్వరికి శ్యామలపట్ల ఈర్ష్య కలుగుతుంది. ఆ ఈర్ష్య ఎదుటివారిని కించపరచడమన్న మారువేషంతో ప్రకటితమవుతుంది. ఆడవారిలోవుండే ఈర్ష్యను వెలికిదీసి చూపుతుంది.

'మిథ్య'కథలో చలమయ్య లౌక్యుడు. వడ్డీ వ్యాపారంమూలంగా సంపాదించుకోగలిగాడు. ఆయన శక్తియుక్తులూ, తెలివితేటలూ మిథ్య మాత్రమే—మెట్టవేదాంతి. నలుగురిచేతా ప్రయోజకుడనిపించుకున్న చలమయ్య చివరకు ఈ మిథ్యాప్రపంచంలో ప్రేమఒక్కటే సత్యమైనదన్న నిజాన్ని గ్రహించి తనకు కాబోయే అల్లుడు గోపాలంకూడా గ్రహించేట్టు చేస్తాడు.

'పాలికులుకు కలిమా' అన్నకథస్థావరజగత్తులో సాహిత్యజగత్తును దర్శించిన నరసప్పగాథ. 'మనిషి స్వభావానికి, వాడుచేస్తున్నపనికీ సామరస్యం లేకపోతే బ్రతుకు బ్రతకంతా ఒక తీవ్రసంఘర్షణగా పరిణమిస్తుంది. ఒకవిధంగా అనొక ఉన్మాదంలాంటి స్థితి. దానిలోంచి కోలుకోడానికి ధైర్యస్థైర్యాలుండాలి. అవి వుండటంవల్లనే కవిగా పండితుడుగా అధ్యాపకుడుగా విఫలుడైన నరసప్ప పంటపొలాలలో, పసిడితోటల్లో కావ్యజగత్తునంతా సృష్టించుకుని ఆత్మసంతృప్తిని పొందుతాడు. అని. కథలకంటే ఈ కథ అందర్నీ ఆకర్షిస్తుంది.

కాలక్షేపానికి చదువుకునేందు కుపయోగిస్తాయి. అచ్చుతప్పులున్నాయి. ఏ కథయినా చదివించగలశక్తి, నైపుణ్యమూ, శైలిలో విశిష్టతా రాజారాంగారి ప్రత్యేకతలని చెప్పాలి. ఆలోచనను రేకెత్తించకపోయినా అనుభూతి కలిగించినా రచయిత కృతార్థుడు కాగలడు.

శివకుమార్.

Printed and Published For Nageswara Rao Estates (Private) Ltd., by Radhakrishna at the Andhra Patrika Press, 6 & 7, Thambu chetty Street, Madras-1.
Editor : S. Sambhu Prasad.